

Høring for Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg om

Biodiversitet 2010 - hvordan når vi målene?

Redigeret udskrift og resumé af høring i Landstingssalen,
Christiansborg den 15. maj 2007

Teknologirådets rapporter 2007/3

Høring om biodiversitetsmålene for 2010

Redigeret udskrift og resumé af høring
for Miljø- og Planlægningsudvalget
den 15. maj 2007, i Landstingssalen

Projektledelse i Teknologirådets sekretariat:

Ulla Holm Vincentsen, projektleder
Signe Skibstrup Blach, projektmedarbejder
Vivian Palm, projektsekretær

Resumé:

Jonna Odgaard, freelance journalist

Redigeret udskrift:

Folketingstidende og Teknologirådet

Tryk:

Folketingets trykkeri

ISBN: 978-87-91614-37-8

Rapporten kan bestilles hos:

Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
tlf.: 33 32 05 03
Email: tekno@tekno.dk

Rapporten kan også hentes på Teknologirådets hjemmeside:
www.tekno.dk under "Høringer"

Teknologirådets rapporter 2007/3

Forord

Denne rapport samler op på høringen "Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?", der blev afholdt den 15. maj 2007 i Landstingssalen på Christiansborg. Høringen blev arrangeret af Teknologirådet for Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg.

Formålet med høringen var at sætte fokus på 2010 målet om at standse nedgangen i den biologiske mangfoldighed i Danmark. Høringen skulle gøre status over, hvor langt Danmark er kommet i bestræbelserne på at opfylde målet. Endvidere skulle den belyse nuværende og fremtidige udfordringer samt give bud på strategier, der kan bidrage til, at målet nås.

Rapporten indledes med et resumé, som fremdrager de centrale problemstillinger, der blev diskuteret på høringen. Derpå følger en redigeret udskrift af høringens mundtlige ekspertoplæg samt de efterfølgende spørge- og debatrunder med politikerpanelet. Endvidere indeholder rapporten en præsentation af politikerpanelet samt det materiale, som høringens deltagere fik udleveret forud for høringen: oplægsholdernes skriftlige indlæg, præsentation af oplægsholderne, høringens program og en deltagerliste.

En lydoptagelse fra høringen kan downloades som podcast fra Teknologirådets hjemmeside www.tekno.dk.

Teknologirådet vil gerne benytte lejligheden til at takke høringens oplægsholdere og politikerpanelet samt Folketingets udvalgsafdeling og administration.

Teknologirådet, juni 2007

Ulla Holm Vincentsen
Signe Skibstrup Blach
Vivian Palm

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Program	5
Høringens spørgepanel	7
Resumé af høringen	8
Præsentation af oplægsholdere	21
Carsten Rahbek.....	21
Connie Hedegaard	21
Einer Eg Nielsen	21
Flemming Lehbort Sørensen	22
Flemming Rune.....	22
Ib Johnsen.....	22
Michael Stoltze	23
Morten Lautrup-Larsen.....	23
Peder Agger	23
Peter Esbjerg.....	24
Peter Pagh.....	24
Rasmus Ejrnæs.....	24
Skriftlige oplæg	26
1. Overblik over de væsentligste problemstillinger.....	26
<i>Af Carsten Rahbek, professor, Biologisk Institut, Københavns Universitet</i>	
2. Kommunernes håndtering af de overordnede strategier	36
<i>Af Flemming Lehbort Sørensen, konsulent, Kommunernes Landsforening</i>	
3. Integration af hensyn til den biologiske mangfoldighed i forskellige sektorer – eksempler på erfaringer fra sektorintegration fra Fødevareministeriets område.....	40
<i>Af Morten Lautrup-Larsen, Vicedirektør i Direktoratet for FødevareErhverv</i>	
4. Fortolkning og implementering af den overordnede regulering om biodiversitetsmålene	41
<i>af Peter Pagh, professor i Miljøret, Københavns Universitet</i>	
5. Biodiversiteten i klemme i det åbne land.....	51
<i>Af Peter Esbjerg, professor, Institut for økologi, Københavns Universitet</i>	
6. Biodiversiteten i Danmark - status, udfordringer og barrierer	54
<i>Af Rasmus Ejrnæs, seniorforsker, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet</i>	
7. Biodiversiteten i de danske farvande med fokus på fisk og fiskeri.....	57
<i>Af Einer Eg Nielsen, seniorforsker, Danmarks Fiskeriundersøgelser, Danmarks Tekniske Universitet</i>	
8. Bud på en samlet strategi for at standse nedgangen i den biologiske mangfoldighed	62
<i>Af Michael Stoltze, biolog, ph.d. og forfatter, på vegne af Det Grønne Kontaktudvalg</i>	
9. En strategi for at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed.....	67
<i>Af Flemming Rune, seniorforsker i biodiversitet, Skov & Landskab, Københavns Universitet</i>	
10. Elementer af en strategi for fastholdelse og styrkelse af vor naturkvalitet	71
<i>Af Ib Johnsen, adjungeret professor, Roskilde Universitetscenter</i>	
11. Bud på en samlet strategi for at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed.....	74
<i>Af Peder Agger, professor i miljøplanlægning ved Roskilde Universitetscenter</i>	
Udskrift af høringen	78
Deltagerliste	166
Teknologirådets udgivelser 2004 – 2007	170

Program

Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?

Tirsdag den 15. maj 2007 kl. 10.00-15.00 i Landstingssalen, Christiansborg

9.00-10.00 Indregistrering

10.00-10.10 Indledning

Ved ordstyrer Christian Wedell-Neergaard (KF), Formand for Miljø- og Planlægningsudvalget

10.10-10.25 Introduktion – et overblik over de væsentligste problemstillinger

Biodiversitet og EUs 2010-mål

- Faktorer, som påvirker den danske natur og dens mangfoldighed i dag og i fremtiden
- De største udfordringer i forhold til at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed
- Forskellen på naturpolitik og biodiversitetspolitik

Ved Carsten Rahbek, professor, Biologisk Institut, Københavns Universitet

10.25-11.25 Regulering og implementering af biodiversitetsmålene for 2010

10.25-10.30 Kommunernes håndtering af de overordnede strategier

- Kommunernes håndtering af og udfordringer ved 2010 målene, herunder integration af hensyn til biologisk mangfoldighed i de kommende vand- og naturplaner

Ved Flemming Lehbort Sørensen, konsulent, Kommunernes Landsforening

10.30-10.35 Integration af hensyn til den biologiske mangfoldighed i forskellige sektorer – eksempler på erfaringer fra sektorintegration fra Fødevareministeriets område

- Hvilke udfordringer rummer integration af hensyn til biologisk mangfoldighed i forskellige sektorer?

Ved Morten Lautrup-Larsen, vicedirektør, Direktoratet for FødevareErhverv

10.35-11.05 Debat

11.05-11.10 Overordnet regulering

- Overordnet regulering af 'biodiversitet 2010'
- Iværksatte og/eller planlagte initiativer til opfyldelse af 2010-målene
- Forskellige initiativers virkninger og begrænsninger
- Overvågningen af initiativerne

Ved miljøminister Connie Hedegaard

11.10-11.15 Fortolkning og implementering af den overordnede regulering

- Implementering af internationale aftaler – status
- Myndighedernes og forvaltningens fortolkning af internationale forpligtelser

Ved Peter Pagh, professor, Det juridiske fakultet, Københavns Universitet

11.15-11.25 Debat

11.25-12.20 Den biologiske mangfoldighed – sektorernes udfordringer

Udfordringer i forhold til at nå målene for biologisk mangfoldighed på områderne skov, hav og det åbne land

- Igangværende initiativer
- Svage punkter i forhold til at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed og håndtering af udfordringerne
- Sektorernes samspil og problemløsninger

11.25-11.30 Peter Esbjerg, professor, Institut for Økologi, Københavns Universitet

11.30-11.35 Rasmus Ejrnæs, seniorforsker, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet

11.35-11.40 Einer Eg Nielsen, seniorforsker, Afdeling for ferskvandsfiskeri, Danmarks fiskeriundersøgelser, Danmarks Tekniske Universitet

11.40-12.20 Debat

12.20-13.20 Frokost

13.20–14.50 Bud på en samlet strategi for at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed

- Muligheder for en kommende strategi om bæredygtig udvikling (sommer 2007) til at integrere og understøtte biologisk mangfoldighed
- Nye virkemidler som kan tilgodese flere interesser på én gang
- Formidling som middel til at stoppe nedgangen i biodiversiteten

13.20-13.25 *Michael Stoltze, biolog, ph.d., Det Grønne Kontaktudvalg*

13.25-13.30 *Flemming Rune, seniorforsker, Skov og Landskab, Københavns Universitet*

13.30-13.35 *Ib Johnsen, adjungeret professor, Roskilde Universitetscenter*

13.35-13.40 *Peder Agger, professor i miljøplanlægning, Roskilde Universitetscenter*

Debat

14.50-15.00 Opsamling og afrunding

Ved ordstyrer Christian Wedell-Neergaard

Høringens spørgepanel

Medlemmer af Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg:

Christian Wedell-Neergaard (KF), udvalgsformand

Eyvind Vesselbo (V)

Torben Hansen (S)

Johannes Poulsen (RV)

Steen Gade (SF)

Per Clausen (EL)

Resumé af høringen

Danmark underskrev ved verdenstopmødet i Rio i 1992 FN's Konvention om Biologisk Mangfoldighed. Ifølge denne forpligter landene sig til at udarbejde strategier til at bevare global, regional og lokal biodiversitet. Ved opfølgingsmødet 10 år efter Rio, som fandt sted i Johannesburg i 2002, satte landene det fælles mål at opnå en betydelig reduktion i tabet af biodiversitet inden 2010. I 2001 besluttede EU's stats- og regeringsledere, at målet for EU-landene skal være at stoppe tabet af biodiversitet i 2010. Dette mål blev i 2004 indskrevet i den danske regerings naturpolitik og i 2006 i regeringens naturpolitiske redegørelse. Dette mål er baggrunden for, at Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg bad Teknologirådet om at arrangere høringen "Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?". Udvalgets formand Christian Wedell-Neergaard (KF) sagde i sin indledning om baggrunden for høringen, at flere eksperter har peget på, at det bliver vanskeligt at nå målet i rette tid og oplyste, at formålet med høringen er, at eksperterne skal give input til, hvordan Danmark kan leve op til målsætningen, og hvordan politikerne bedst muligt kan fortsætte arbejdet med at sikre den biologiske mangfoldighed.

Danmark er i biologisk krise

Biodiversitet er mangfoldigheden af liv, mangfoldigheden af landskaber og økosystemer, naturtyper og arter samt den genetiske diversitet, forklarede professor Carsten Rahbek, Biologisk Institut, Københavns Universitet, da han som indledning til høringen skulle fremlægge fakta og ridse situationen op for Danmarks biologiske mangfoldighed. Danmark rummer en enorm biologisk mangfoldighed i betragtning af landets størrelse, nemlig omkring 30.000 forskellige arter. Heraf er 21.000 hvirvelløse dyr, typisk insekter. Det skyldes, at landet er placeret, hvor tre biogeografiske regioner krydser hinanden: Den boreale, den atlantiske og den kontinentale. Derfor huser landet arter og naturtyper, der er unikke for hver af regionerne. Dertil kommer, at den danske natur oprindeligt er yderst forskelligartet, strækkende sig fra fattige jorde i Vestjylland til fede jorde mod øst, og i havet fra det salte Vesterhav til det meget mindre salte Østersø, forklarede han.

Men den biologiske mangfoldighed i Danmark er under et voldsomt pres, påpegede de biodiversitets eksperter, der holdt oplæg på høringen. I historisk perspektiv er det ifølge professor Peder Agger, Roskilde Universitetscenter sket i fire trin: Først tabet af skovene fra for 7000-8000 år siden og til ca. 1800. Dernæst gennem de seneste par hundrede år tabet af vandet i landskabet via dræning, tørlægning og udretning af vandløb. Dernæst tabet af halvkulturer som heder, enge og overdrev, og i de seneste årtier belastningen af naturen med kvælstof og pesticider. Carsten Rahbek fremhævede tabet af plads til naturen og ensretningen og fragmenteringen af landskabet som de største problemer. Han gjorde opmærksom på, at i Biodiversitetskonventionen er en af de centrale pointer, at alle arter har samme eksistensberettigelse. Det er ikke blot "den brølende kronhjort", vi skal bevare, sagde han. Det er også småkrybet, som får vore økosystemer til at fungere.

Idag er de største trusler mod den biologiske mangfoldighed i Danmark ifølge forskerne: Manglende plads til naturen (tabet af levesteder), fragmentering af landskabet og tabet af små-biotoper, den intensive landbrugs- og skovdrift, der har ført til ensretning og forarmning af naturen og til forureningen af naturen med pesticider og kvælstof (af flere forskere omtalt som "pesticid- og kvælstofdynen"), dræning og tørlægning af vådområder og ødelæggelse af vandets naturlige kredsløb samt klimaændringerne. I havet har gentagne, menneskeskabte episoder med iltvind ført til en forarmelse af livet i de kystnære farvande, og råstofindvinding og intensivt fiskeri har ført til ødelæggelse af arters levesteder og voldsomme ændringer i fiskesamfundenes sammensætning.

Resultatet er, at op til 20 procent af vore oprindelige, danske arter er truet af udryddelse ifølge Danmarks Miljøundersøgelser. Hastigheden, hvormed vi på globalt plan mister arter, er nu 100-1000 gange større end tidligere. Vi lever i en tid med masseuddøen af levesteder og arter, fastslog Carsten Rahbek, der karakteriserede situationen for den biologiske mangfoldighed i Danmark som en "biologisk krise".

2010 målet er et visionært mål

2010-målet er et ambitiøst og vigtigt mål, sagde miljøminister Connie Hedegaard i sit indlæg, men det er ikke "et typisk måle- og vejemål" som eksempelvis CO₂-reduktionsmålet på 21 procent. Det er først og fremmest et visionært mål, et udtryk for en politisk ambition om, at vi skal stoppe udpiningen af vort livsgrundlag. Hun mente, at målet er vigtigt herhjemme som paraply for natur- og miljøindsatsen, men at det måske især er vigtigt i internationale forhandlinger om afskovning og biobrændstoffer. Regeringen har i sin naturpolitiske redegørelse sat rammerne for naturindsatsen og givet regeringens bud på, hvordan Danmark når målet. Målet vil desuden komme til at indgå som et af hovedelementerne i regeringens kommende debatoplæg til en strategi for bæredygtig udvikling, oplyste hun. Af konkrete initiativer, Miljøministeriet har sat i gang for at nå målet, nævnte Connie Hedegaard: 1) Natursynsdebatten, som foregår på borgermøder rundt om i landet. Hun understregede, at hun nævnte debatten først, fordi hun finder det vigtigt, at debatten om naturen ikke blot foregår blandt teknokrater, men at det bliver en folkelig debat, og at der sikres en folkelig forankring af arbejdet. 2) En meget omfattende naturgenopretning i form af en fordobling af indsatsen over de næste tre år, i alt er der afsat 558 mio. kr. oveni den eksisterende naturindsats. Hun fremhævede, at ministeriet også på det felt vil iværksætte en lokal debat om de konkrete projekter. 3) Loven om Nationalparker, som snart bliver vedtaget, og udpegningen af tre nationalparker i løbet af 2007. 4) De statslige skove vil blive certificeret i 2007 og de private skovejere vil blive støttet i bæredygtig skovdrift via tilskud. 5) De nationale vand- og naturplaner vil blive fremlagt i 2009 og vil herefter danne rammerne for en lang række initiativer. 6) Nye regler for husdyrbrug med voksende krav til påvirkningen af den omliggende natur ved udvidelser og nyetablering. 7) En ny handlingsplan for invasive arter senere i 2007 og forvaltningsplaner for forskellige udsatte arter.

Connie Hedegaard understregede, at denne opgave ikke kan løftes af Miljøministeriet eller kommunerne alene. Sektorerne har også et ansvar, sagde hun og nævnte: Landbruget, skovbruget, fiskeriet, transportsektoren, turismen og industrien bredt. Vi vil gerne danne partnerskaber med alle, sagde hun og understregede igen betydningen af at involvere befolkningen og de grønne organisationer i arbejdet via dialog og partnerskaber. Hun fremhævede, at trods de indledende bemærkninger mente hun, at det er vigtigt, at vi gør, hvad vi kan for at følge med i, hvordan det går med at nå 2010-målet. Derfor er overvågning og

indikatorer særdeles vigtige, understregede hun og oplyste, at Skov- og Naturstyrelsen aktivt tager del i indikator-udvikling både internationalt og nationalt, blandt andet i et samarbejde med de grønne organisationer og eksperter om udvikling af simple indikatorer, både for den truede og den almindelige natur. Afslutningsvist sagde hun, at 2010-målet er en moralsk udfordring til vores generation og opfordrede til et bredt samarbejde om at nå målet.

For så vidt angår landbruget er det ifølge miljøministeren ikke et spørgsmål om at finde nye penge til sektorintegration, men et spørgsmål om mere aktivt at benytte eksisterende midler i landbrugspolitikken, herunder ikke mindst landdistriktsprogrammet, til natur- og miljøformål. På spørgsmål fra Christian Wedell-Neergaard (KF) om der er planer om flere penge til biodiversiteten, svarede ministeren: Det er min helt klare opfattelse, at når forhandlingerne om landdistriktsprogrammet går i gang til næste år for perioden 2009-2013, skal der – ikke mindst pga. de nye EU-forpligtelser – en forholdsvis større andel til miljø- og naturbeskyttelsesindsatsen. Også af hensyn til 2010-målene.

Arterne er fælles EU-arv

Professor Peter Pagh, Juridisk Fakultet, Københavns Universitet indledte sit oplæg med at stille spørgsmålet: Bestemmer Folketinget over de danske naturressourcer? Hans svar var nej. Efter EU-retten er arterne fælles EU-arv, "fælles-eje". Suveræniteten over dem er ikke Folketingets. Det betyder, at Folketinget ikke kan beslutte "at ødelægge eller udrydde arter". Han fremhævede desuden, at når EU har tiltrådt en international konvention, viser EF-domstolens praksis, at uanset om EU eller medlemsstaterne har gennemført tilstrækkelig følgelovgivning, er den internationale lovgivning gældende ret i medlemsstaterne - inklusive for kommunerne. Det betyder eksempelvis, at Bern Konventionens beskyttelse af vilde dyr og planter er umiddelbart gældende ret i alle EU-lande for de arter, der ikke er omfattet af Habitat-direktivet.

Efter hans vurdering på basis af en række afgørelser i EF-domstolen er betydelige dele af artsbeskyttelsen i henhold til Fuglebeskyttelses-direktivet og Habitat-direktivet ikke implementeret korrekt i dansk lovgivning. Peter Pagh pegede bla. på, at Danmark ikke har gennemført regler til beskyttelse af arter, der lever uden for de særligt udpegede beskyttelsesområder. De EU-retlige regler afviger fra naturbeskyttelseslovens regler om bla. fredninger ved, at beskyttelsen også gælder mod aktiviteter udenfor de særligt udlagte områder, hvis aktiviteten kan have negative konsekvenser for det udpegede områdes gunstige bevaringsstatus. Han vurderede, at Danmark kan risikere at blive stillet for EF-domstolen, hvis nogen gør opmærksom på, at Danmark ikke har implementeret EU's beskyttelsesregler korrekt.

Det fremgår eksempelvis af en næsten 20-år gammel EF-dom, at det er i strid med Fuglebeskyttelsesdirektivet, når det i Tyskland var lovligt at fjerne fuglereder som led i den almindelige landbrugsdrift. Og en ny dom mod Portugal viser, at der skal udlægges nye fuglebeskyttelsesområder, hvis fuglene vælger nyt levested. Endelig viser en ny dom mod Tyskland, at medlemsstaterne efter Habitat-direktivet har pligt til at beskytte de levesteder, som arterne selv vælger, mod uagtsom forstyrrelse. Både for de særlige Natura 2000 områder og de områder, som arterne selv vælger, gælder en meget vidtgående beskyttelse. Beskyttelsen af nye områder kan blive meget aktuel, hvis arterne flytter sig pga. klimaændringerne, påpegede han. Peter Pagh fremhævede, at beskyttelsen efter Habitat-direktivet i henhold til EF-domstolen gælder, uanset om der sker bevidst eller uagtsom ødelæggelse af de nye levesteder, eksempelvis af vandhuller, og

han tilføjede, at han fandt denne beskyttelsesbestemmelse meget, meget vidtgående. Med hensyn til kommunernes arbejde med implementering af Habitat-direktivet gjorde Peter Pagh opmærksom på, at det ifølge en ny dom ved EF-domstolen er i strid med Habitat-direktivet, hvis kommunerne implementerer bevaringsplaner og målsætningsplaner via kommuneplanerne, fordi kommuneplaner også tager samfundsøkonomiske og rekreative hensyn. Ved implementeringen af Habitat-direktivet må der alene tages biologiske hensyn.

National strategi nødvendig

"Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?" lød høringens spørgsmål til de 12 indkaldte forskere og eksperter. Helt overordnet var de enige om fire svar på spørgsmålet. Det helt afgørende redskab til at nå målet er en national strategi for biodiversitet. Biodiversitet har ganske vist siden miljøtopmødet i Rio i 1992 været højt oppe på den politiske dagsorden hos skiftende regeringer, påpegede Carsten Rahbek, og der findes også en lødig handlingsplan for biologisk mangfoldighed, men den er alt for ukonkret. Lektor Ib Johnsen, Københavns Universitet, var enig: Vi har haft mange fine planer, men de er ikke blevet efterlevet i den ånd, de var tænkt. Vi har haft problemer med follow up, påpegede han. Carsten Rahbek mente, at dansk naturpolitik – inklusive de kommende nationalparker – har haft alle mulige andre formål end sikring af biodiversiteten, eksempelvis rekreative formål eller skovrejsning for at beskytte grundvandet. Dette var seniorforsker Rasmus Ejrnæs, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet, enig i. Han mente, at alt for mange midler er brugt til at plante ny skov og genoprette natur ved at "sætte marker under vand", mens eksisterende, værdifulde levesteder er blevet ødelagt, og sjældne arter er forsvundet – endda uden at vi har opdaget det, fordi vi ikke ved, hvor de er.

Vi bliver nødt til at starte med en national strategi, der har klart definerede målsætninger, en strategi, som fastlægger rammerne for kommunernes og sektorernes forvaltning af naturen, sagde Carsten Rahbek og tilføjede, at vi ikke skal tro, vi redder biodiversiteten ved at etablere nogle nationalparker. Rasmus Ejrnæs var enig: Naturen er bedst tjent med, at vi tænker i større, dynamiske helheder og ikke i mikroplanlægning. Hvis vi skal bruge pengene effektivt, er vi nødt til at kombinere kortlægning med planlægning, lidt på samme måde som landbrugsarealerne er kortlagt for, at landmænd kan opnå støtte. Og denne nationale strategi må have fremme af biodiversitet som hovedmålsætning, sagde han. Men det er vigtigt, at sådan en national strategi er baseret på et bredt, politisk forlig, fordi fremme af biodiversitet kræver en langsigtet indsats, fastslog Carsten Rahbek og tilføjede: Hvis vi skal nå det her, er der brug for en erkendelse af, at det er en stor samfundsopgave, som alle løfter sammen. Også lektor Ib Johnsen, Københavns Universitet mente, at der mangler consensus om en overordnet, national strategi for naturen i Danmark.

Peder Agger var enig og forklarede, hvad en sådan strategi skal indeholde: Den skal planlægge og implementere et natur-netværk, der omfatter både det nationale og det kommunale niveau og går helt ud til den enkelte ejendom. Netværket skal bestå af store naturområder, der kædes sammen. Et sådant netværk er lige så vigtigt for biodiversiteten som blodkarsystemet er for vores krop, forklarede han og sammenlignede det nationale niveau i netværket af naturområder med de store arterier, det kommunale niveau

med arterioler og forbindelsen til det enkelte landskab som kapillærer. Han henviste til Holland, der for flere år siden har vedtaget en National Policy Plan for naturudvikling og biodiversitet.

Johannes Poulsen (DRV) bad Carsten Rahbek præcisere, om det han foreslog var, at Folketingets partier sætter sig sammen og vedtager en national strategi med klare målsætninger for biologisk mangfoldighed. Dette bekræftede Carsten Rahbek. Hvis ikke vi får en overordnet plan, kommer vi ingen vegne, sagde han og tilføjede, at det må være Folketinget, der skal fastsætte målsætningerne i denne strategi. Christian Wedell-Neergaard (KF) spurgte: Hvordan sammenkæder og skaber vi dynamik på tværs af beskyttede områder, og hvordan sikrer vi landskabet mellem disse "øer"? Ved netop at skabe sådan et netværk mellem naturområderne, som jeg har forklaret, svarede Peder Agger og tilføjede, at sådan et netværk er vigtigt for at skabe økologiske spredningskorridorer for arterne. Ib Johnsen supplerede med at forklare, at sammenhængen mellem de store naturområder kan sikres via ekstensiv drift.

Vi ved for lidt om biodiversiteten

Men for at kunne skabe sådan et netværk, der beskytter arterne og fremmer biodiversiteten, er der brug for meget mere viden om, hvor vore oprindelige arter og deres levesteder findes. Det var det andet hovedbudskab fra de fleste af forskerne. Vi mangler i den grad viden om Danmarks biologiske mangfoldighed, både på landjord og i havet. Uden viden og kortlægning af den biologiske mangfoldighed vil det være svært at prioritere indsatsen, og dermed vil det blive meget dyrere at nå 2010-målet, påpegede flere forskere. Carsten Rahbek forklarede, at vi ikke præcist ved, hvor mange arter, der er i Danmark, eller hvor arterne findes. Viden er vigtig, fordi man må kende arterne og levestederne for at kunne bevare dem, understregede også Rasmus Ejrnæs. Ifølge Carsten Rahbek har effekten på biodiversiteten af den hidtidige naturpolitik været for ringe pga. manglende viden og manglende fokusering på forøgelse af biodiversiteten. Rasmus Ejrnæs tilføjede, at det er bemærkelsesværdigt, at der aldrig har været et målrettet forskningsprogram for biodiversitet i Danmark. Vi har handlet i blinde og bygget forvaltningen på "vi tror..", sagde Carsten Rahbek. Vi mangler et fagligt datagrundlag, analyser og scenarier, fortsatte han og forklarede, at data og scenarier også er vigtige som udgangspunkt for diskussionerne om naturpolitikken. Der er behov for mere kortlægning, flere analyser og mere overvågning af den terrestriske biodiversitet samt måling af effekten af den indsats, der gøres. Det er nødvendigt for at kunne prioritere, målrette og effektivisere indsatsen, både for at få det bedst mulige resultat i form af mere biodiversitet og for at kunne gøre indsatsen mest omkostningseffektiv, fastslog forskerne.

Biodiversitets-forskerne var enige om, at der i Danmark især mangler viden i form af kortlægning og overvågning af den biologiske mangfoldighed på landjord, af forskerne omtalt som "det tørre". For langt den største del af den biologiske mangfoldighed i Danmark findes på "det tørre" og ikke i vandmiljøet, som dataindsamling og overvågning i Danmark hidtil har fokuseret mest på, sagde Carsten Rahbek. Rasmus Ejrnæs illustrerede dette med, at Habitatdirektivets naturtyper og arter i de danske Natura 2000 områder blev kortlagt i 2004 og 2005, men disse områder udgør kun 7-8 procent af det danske landareal. Resten af landarealet ved vi meget lidt om, oplyste han. Men vi ved endnu mindre om den biologiske mangfoldighed i havet end den på landjord, anførte seniorforsker Einer Eg Nielsen, Danmarks Fiskeriundersøgelser, Danmarks Tekniske Universitet. Der findes store "sorte huller" på kortet, hvor man ikke aner,

hvad der findes af forskellige dyr og planter i havet. Selv om fisk, som vi kender godt, ved vi kun lidt om den genetiske diversitet indenfor arten. Han fremhævede, at status for mange arter er ukendt. Der findes stort set ikke en rødliste for marine arter (dvs. kortlægning af sårbare og truede arter), ikke en gang for de fiskearter, hvor bestande er overudnyttede, og hvor fiskeritrykket er langt hårdere end de biologiske anbefalinger. Flere af forskerne efterlyste en arts-databank om den biologiske mangfoldighed i lighed med, hvad andre europæiske lande har.

Rasmus Ejrnæs og Carsten Rahbek fremhævede, at der også mangler viden om effekten af de tiltag, der er sat i værk, f.eks. de mange naturgenopretningsprojekter. Carsten Rahbek oplyste, at hans forskergruppe i forbindelse med Wilhjelm-udvalgets arbejde udarbejdede en analyse for Det Økonomiske Råd om effektiviteten af den danske naturforvaltning i forhold til at nå biodiversitetsmålsætningen. Resultatet var, at "indsatsen hidtil ikke er meget bedre end tilfældig brug af pengene, fordi naturpolitikken har haft alle andre formål end biodiversitet".

Efterlysningen af mere viden fik Eyvind Vesselbo (V) til at spørge, hvordan forskerne kan vide, om det går godt eller skidt med biodiversiteten, hvis man ved så lidt. Hertil svarede Carsten Rahbek, at analyser af de data, der haves, viser tilbagegang, så der er ingen grund til at tro, at det skulle gå bedre for de arter og levesteder, vi ikke ved noget om. Steen Gade (SF) spurgte, i hvilke lande man gør det bedre. Carsten Rahbek oplyste, at når det gælder monitoring, gør Schweiz, New Zealand og især Sverige det langt bedre. I Sverige har man virkelig investeret i at få en basisviden om alle arter samlet i en arts-databank, sagde han og tilføjede, at for tiden arbejder en stor gruppe forskere på Zoologisk Museum i København for den svenske stat, mens deres viden stort set ikke bliver brugt i Danmark. Peder Agger oplyste, at Holland og Sverige er langt fremme med at bruge natur-indikatorer. Forskernes fremhævelse af Sverige fik Torben Hansen (S) til at spørge, hvordan det går med de 16-17 miljømål, som den svenske regering har sat op og måler på hvert år. Hertil svarede seniorforsker Flemming Rune, Skov & Landskab, Københavns Universitet, at det er for tidligt at svare på. Han tilføjede, at ganske vist er den svenske stat gået i front med kortlægningen af nøglebiotoper i skovene, men de private skovejere har selv finansieret analysen af nøglebiotoper i de private skove. Det siger noget om engagementet i Sverige, bemærkede han.

Landbruget er nøglen

Peder Agger og biolog, ph.d. Michael Stoltze, der repræsenterede de grønne organisationer i Det Grønne Kontaktudvalg, fremhævede dog, at vi ved nok til at handle nu, eksempelvis om den moderne landbrugsdrifts og herunder pesticiders og kvælstofs skadelige virkning på biodiversiteten. Og netop landbrugets centrale rolle var det tredje hovedbudskab fra eksperterne. Landbruget er nøglen til at stoppe nedgangen i den biologiske mangfoldighed, var de enige om. Dels fordi landbruget råder over langt den største del af Danmarks areal, nemlig 60%, dels fordi den største biologiske mangfoldighed findes på landjorden. Sektorerne, først og fremmest landbruget, skovbruget og fiskeriet skal integreres meget mere i planer og tiltag til fremme af den biologiske mangfoldighed. Sektorerne forstår ikke, hvad det her handler om, sagde Michael Stoltze.

Det danske landbrugsareal er en sværvægter mht. biodiversitet, understregede professor Peter Esbjerg, Institut for Økologi, Københavns Universitet. Han beskrev landbrugsarealet som bestående af tre komponenter: 1) De dyrkede marker, der er renere end nogensinde før, 2) De små, udyrkede biotoper mellem markerne, som er en rigdom hvad angår biodiversitet, men som er faldet dramatisk både i areal og kvalitet og 3) Det gamle danske agerland i form af halvkulturarealer som heder, enge og overdrev, hvor driften i gamle dage var beskeden, og som er noget af det rigeste, vi har. "Guldarven i det danske landbrug", kaldte Peter Esbjerg disse halvkulturarealer. For alle tre typer landbrugsarealer gælder det ifølge Peter Esbjerg, at "kvælstofdinen", som forskerne kaldte det, ligger overalt. Især i Jylland ødelægger den luftbårne kvælstof heder og højmoser, påpegede Peter Esbjerg og henviste til en ny bog fra Danmarks Miljøundersøgelser: "Luftbåren kvælstofforurening". Hertil kommer belastningen med pesticider. En af de allerstørste trusler mod biodiversiteten er landmandens trang til "at have markerne så rene, så rene", sagde Peter Esbjerg. Han oplyste, at hans nyeste forskning viser, at der kan opnås et særdeles godt landbrugsmæssigt resultat, hvis der skæres 75 procent af pesticidforbruget. Dertil kommer manglen på skel, levende hegn og vandhuller og problemet med, at landskabet er blevet mere og mere usammenhængende. Der er ingen forbindelse mellem naturområderne, påpegede han. Efter Peter Esbjergs opfattelse er den nye, reviderede naturbeskyttelseslov utilstrækkelig til at beskytte alle de små klatter af natur. Omtalen af de gamle driftsformer fik Michael Stoltze til at henvise til Sverige, hvor landmænd bliver betalt af staten for at medvirke til at bevare det gamle kulturlandskab, der er så vigtig for biodiversiteten. Vi skal gøre landbruget til medspillere, sagde han.

Vicedirektør Morten Lautrup-Larsen, Fødevarerministeriet, oplyste i sit oplæg, at landbrugsarealet er faldet med godt 100.000 hektar de seneste 20 år, og at kvælstofoverskuddet er halveret fra 1985-2002. Tilsvarende resultat gælder for fosfor. Det er sket samtidig med, at produktionen er øget. Det er altså lykkedes landbruget at afkoble miljøeffekten fra produktionen, understregede han. Han oplyste, at ifølge EU's landbrugsreform kan landmanden vælge bare at pleje naturen frem for at producere noget på arealet, og at den såkaldte krydsoverensstemmelse i EU's landbrugsreform betyder, at landbruget skal overholde en række krav til miljø, sundhed, dyrevelfærd og god landbrugs- og miljømæssig stand for at få udbetalt støtte i fuldt omfang. Det vil føre til en mere ekstensiv dyrkning og større bæredygtighed i landbruget, vurderede han. Fra 2004 har naturpleje været i fokus, det er sket dels via en øget fokusering på biodiversitet via MVJ (miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger), hvor arealet er forøget med 40 procent til ca. 100.000 hektar og dels ved, at det økologiske areal er steget til nu knapt 145.000 hektar. I alt er 10 procent af landbrugsarealet nu omfattet af økologisk drift eller MVJ-tilsagn, oplyste han og tilføjede, at Fødevarerministeriet forventer en vækst i det økologiske areal i de kommende år, blandt andet fordi regeringen har afsat øgede midler i økologipakken og landdistriktsprogrammet til en støtte til omlægning til økologisk drift, udvikling af nye produkter og markedsføring af økologiske varer mv.

Forskernes fokuseringen på den moderne og effektive landbrugsdrifts betydning for biodiversiteten fik Eyvind Vesselbo (V) til at spørge Carsten Rahbek, om han mente, landbruget skal "af banen". Nej, tværtimod, svarede Carsten Rahbek, landbruget skal på banen. Det her kan kun løses sammen med landbruget. Steen Gade (SF) bad om Carsten Rahbeks vurdering af, om der er sket en forbedring i biodiversiteten på basis EU's landbrugspolitik siden reformen for 4-5 år siden. Carsten Rahbek svarede: Nej, men der er et

stort potentiale, men det kræver, at landbruget ikke vælger at fortsætte med at sidde bagest i vognen. Vi taber stadig små-områder, og det kompenseres ikke af nok så mange store naturområder. Morten Lautrup-Larsen erklærede sig overrasket over Carsten Rahbeks bemærkning om, at landbruget konsekvent kører bagest, og at der ikke er nogen påviselig effekt af indsatsen. Han henviste til, at der har været ganske klare effekter af vandmiljøplanerne på vandløb, søer og hav. Han anførte også, at den udvikling, der har fundet sted gennem de seneste 15-20 år med ekstensivering og større arealer med græs vil være positiv for biodiversiteten i forhold til de problemer, Carsten Rahbek havde påpeget med manglende plads til naturen og homogenisering. Carsten Rahbek medgav, at der et sket en effekt i vandmiljøet, men understregede, at dér, hvor vi mangler at investere i viden og data, er på "det tørre", hvor den store biodiversitet findes.

Michael Stolze erklærede sig enig i, at landbruget skal på banen. Han mindede om, at naturtyper som enge, overdrev, heder, klitter og moser, der tilsammen udgør 8 procent af Danmarks areal, ifølge lovgivningen også er landbrugsjord, og anførte det som et overset faktum, at de arealer, der tages ud af omdrift, stadig er under landbrugsloven. Torben Hansen (S) ville gerne høre eksperternes bud på arealgrænser for § 3-områderne, samt hvordan det kan blive praktisk muligt at beskytte små-biotoperne mod "trangen til renhed". Steen Gade (SF) spurgte, hvordan Folketinget kan lave en lovgivning, der beskytter små-biotoperne. Mangler vi regler om størrelse, spurgte han. Ib Johnsen mente, at hensigten med § 3 beskyttelsen langt fra er blevet efterlevet. § 3 naturtyperne lider meget hårdt. Derfor er det driftsmæssige ændringer, der skal fokuseres på frem for størrelsen af arealerne. Og først og fremmest skal de sikres med grundig kortlægning, svarede han. Rasmus Ejrnæs oplyste, at Danmarks Miljøundersøgelser i kortlægningen af Habitat-områderne ikke har haft noget størrelseskriterium for de naturtyper, som er beskyttet af EU's Habitatdirektiv. I mange danske landskaber findes de sidste rester af overdrevs- og engplanter på ganske små arealer, som mirakuløst er undsluppet plov, såmaskine, dræning og pesticider. Derfor giver det ikke mening at sætte en størrelsesgrænse, sagde han. Peter Esbjerg forklarede, at det ikke så meget er størrelsen af § 3-områderne og de endnu mindre naturområder, der har betydning som den sammenhæng i landskabet, de er i, dvs. om der findes en kæde af naturområder, der kan hjælpe hinanden. Christian Wedell-Neergaard (KF) spurgte, hvordan forskerne mener, landbruget skal ændre dyrkningsmetoder. Carsten Rahbek understregede, at det, der skal til for at få det danske landskab til at fungere, er "mere kryb og kravl", forstået som de 21.000 arter, der er hvirvelløse dyr. Det er nemlig dem, der får økosystemerne til at fungere. Ib Johnsen svarede, at 2010-målet efter hans opfattelse kan nås i samarbejde med landbruget, men det vil kræve, at landbrugsarealer ekstensiveres betydeligt og helst helt overgår til økologisk drift. Og så skal vi have kvalitet som mål i fødevareproduktionen frem for kvantitet, understregede han. Peter Esbjerg mente, at vi må til at betale landbruget for noget af det, vi vil have, og tilføjede: Vi må nok også til at gå hårdere til landbruget, ligesom vi før har gjort det overfor industrien. Morten Lautrup-Larsen erklærede sig enig i, at fremtiden for dansk landbrug ligger i kvalitetsprodukter. Det er ikke standardprodukter, vi skal leve af at producere i fremtiden, sagde han. Vi skal satse på høj kvalitet og såkaldte højværdi-produkter. Det, mener vi, er et sikkert kort, sagde han. Det fik Steen Gade (SF) til at spørge, hvor meget mere landbrugsjord, der vil blive brug for i fremtiden. Morten Lautrup-Larsen svarede, at der ikke er foretaget beregninger af det. Der er nok mange forskellige scenarier for disse højværdi-produkter, forklarede han.

Christian Wedell-Neergaard (KF) og Torben Hansen (S) ville også vide, hvilke krav, der skal stilles til skovbruget, som ifølge Ramus Ejrnæs er "hot spots" for biodiversitet. Carsten Rahbek svarede, at hvis man ønsker en hurtig effekt på biodiversiteten, er løsningen at stoppe al skovdriften i statsskovene. Rasmus Ejrnæs' bud var at kortlægge de vigtigste nøglebiotoper i skovene og frede dem samt iværksætte FSC-mærkning af skovene. Man kunne også stille krav om, at statsskovenes primære formål skal være at producere biodiversitet, sagde han og fremhævede den store betydning for biodiversiteten af gamle træer og dødt ved i skovene. Han understregede, at det ikke er nok at koncentrere indsatsen til statsskovene, for det er de private skove, der idag rummer de største biodiversitetsværdier. Peder Agger forklarede, at Danmark er et gammelt skovland og derfor hører 54 procent af rødliste-arterne til i skovene. Derfor er udlægning af urørt skov det enkelt-indgreb, som mest markant kan fremme biodiversiteten i Danmark, mente han. Direktør Hans Henrik Christensen, Skov- og Naturstyrelsen, oplyste, at styrelsen er gået i gang med en kortlægning af naturmæssigt særligt værdifulde skove, som kan danne grundlag for prioritering af indsatsen. Det drejer sig ikke blot om statsskovene, men alle skove. Alle statsskove vil blive certificeret i løbet af 2007, enten efter FSC (Forest Stewardship Council) eller PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes) kriterier, og siden 2005 har alle statsskove været i gang med omlægning af driften til naturnær drift. Han bemærkede, at hvis driften skal opgives, sådan som Carsten Rahbek foreslog, vil det betyde, at den konvertering fra nåleskov til løvskov, som er i gang i statsskovene, vil blive standset.

Behov for mere oplysning og uddannelse

Den fjerde helt afgørende faktor, hvis biodiversitetsmålet skal nås, er befolkningens opbakning og engagement. Fremme af biodiversiteten kræver folkeoplysning og uddannelse på alle niveauer, var eksperterne enige om. Vi skal have folkeopinionen med os, understregede Flemming Rune. Den skal være drivkraften. Der skal undervises langt mere, både i børnehaveklasser, folkeskoler og gymnasier, og naturvejlederordningen skal styrkes, sagde han. Rasmus Ejrnæs var inde på det samme: Kendskab til naturen på det personlige plan er vigtig, fordi man ikke kan føle kærlighed til og ansvar for noget, man ikke ved findes. Ib Johnsen påpegede, at der behov for mere undervisning i biologi og erklærede sig helt enig i, at befolkningens engagement og opbakning er "uhyre central". Ib Johnsen og Peder Agger advokerede også for at styrke befolkningens oplevelsesmuligheder i naturen som et af redskaberne til at fremme det folkelige engagement. Peder Agger ønskede derfor legalisering af offentlighedens adgang til udyrkede arealer og langs hegn og skel. Peter Esbjerg understregede, at også landbruget har brug for oplysning og undervisning. Der er brug for at sætte ind med naturforståelse på landbrugsskolerne og forståelse for, at det ikke er farligt for produktionen, hvis der står lidt ukrudt i bunden af en mark, sagde han og fortalte, at nogle landbrugsskoler underviser i pesticidbrug ud fra devisen "hellere sprøjte for tidligt end for sent", og dermed sprøjtes der langt mere end der er behov for. Derfor er der brug for at sætte ind med undervisning og holdningsbearbejdning, både på landbrugsskolernes driftslederuddannelse og overfor landbrugets rådgivere, sagde han. Per Clausen (Enh.) spurgte, hvordan man kan inddrage befolkningen i landdistrikterne. Morten Lautrup-Larsen svarede, at det er kolossalt vigtigt at inddrage befolkningen i landdistrikterne. Det kan f.eks. ske gennem de nydannede lokale aktionsgrupper. De kan skabe rammerne for lokal debat om den udvikling, der skal være, og hvordan der skal prioriteres, sagde han. Michael Stoltze frem-

hævede de grønne organisationers forslag om, at der udarbejdes en kanon for naturen i lighed med de kulturelle kanons. En naturkanon skal være en beskrivelse af, hvad natur er, og den skal indeholde en samling af eksempler, der kan illustrere, hvor bredt naturbegrebet er. Sådant en naturkanon vil skabe en større folkelig forståelse for og debat om natur og biologisk mangfoldighed, mener de grønne organisationer.

Mere plads til naturen den afgørende faktor

Forskerne havde en stribe konkrete forslag til, hvad der skal til for at fremme biodiversiteten i Danmark og nå 2010-målene. Udover – som anført ovenfor – behovet for mere viden om, hvor arterne og deres levesteder findes og en national strategi for biodiversitet omfattende et netværk af naturområder med spredningskorridorer, er det vigtigste tiltag mere plads til naturen. Det altoverskyggende problem er tabet af areal og plads. Alt andet er mindre væsentligt, understregede Carsten Rahbek. Det handler om plads, plads og atter plads, sagde han og forklarede hvorfor: En af naturens grundlove lyder: Ved stigende areal er der plads til flere arter, mens reduktion af naturareal fører til tab af levesteder og arter. Michael Stoltze foreslog på de grønne organisationers vegne, at regeringen vedtager en målsætning om at fordoble det samlede areal af skove og andre naturområder i løbet af det 21. århundrede.

Ved at skabe mere plads til naturen vil man samtidig tage højde for, at klimaændringerne vil sætte naturen under yderligere pres og øge eksisterende problemer, påpegede forskerne. Arterne skal have plads til at flytte sig, når stigende temperatur flytter klimazonerne, anførte Carsten Rahbek og tilføjede, at hvis arterne ikke kan flytte sig på grund af manglende sammenhæng i naturen, vil klimaændringerne få stor negativ effekt på den danske natur. Han forklarede, at klimaændringerne vil føre til dramatiske ændringer i den danske biodiversitet med stor udskiftning af arter: 20 procent af fuglefaunaen vil måske blive udskiftet, og hvad angår pattedyrsfaunaen, står der 50 arter og banker på, hvis vi har plads og vil tage imod dem, sagde han. Også i havet kan vi komme til at se invandring af nye arter, oplyste Einer Eg Nielsen. Og klimaændringerne kan føre til mere iltsvind og stigende vandstand og dermed erosion af kysterne og tab af kystzone.

Steen Gade (SF) spurgte forskerne, om han skal forstå deres oplysninger om klimaændringernes påvirkning af naturen på den måde, at klimaændringerne er et yderligere argument for at gøre noget af det, vi ikke har fået gjort. Det svarede forskerne bekræftende på. Ib Johnsen sagde: Det er helt korrekt, at klimaændringerne vil sætte større pres på de problemer, vi har i forvejen, både på kystnaturen, vore sårbare naturområder og i landbrugsdyrkingen. Det vil stille endnu større krav til os i fremtiden for at sikre biodiversiteten. Peder Agger var enig: Klimaudfordringen vil stort set øge alle de problemer, vi kender i forvejen omkring beskyttelse af biodiversiteten. Landmændene vil være nødt til at gødske mere pga. øget nedbør og sprøjte mere, fordi der kommer nye skadedyr og ukrudtsplanter, og vi er nødt til at øge beskyttelsen ved kysterne, fordi de vil rykke tilbage. Derfor er vi ifølge Peder Agger nødt til at gå på to ben: 1) Vi må gøre, hvad vi kan for at undgå klimaændringerne og 2) Vi må prøve at adaptere til dem, især når det gælder naturforvaltning, som har et perspektiv, der rækker 50-100 år ud i fremtiden.

Derudover havde forskerne i store træk følgende anbefalinger til fremme af biodiversiteten:

- Reduktion af kvælstofbelastningen af naturen, ifølge Peder Agger og Peter Esbjerg helst ned til halvdelen af den nuværende belastning
- Reduktion af pesticidforbruget, ifølge Ib Johnsen først og fremmest ved at fremme af økologisk jordbrug mest muligt. På længere sigt bør pesticidforbruget helt udfases, mente Peder Agger
- Kortlægning, beskyttelse og pleje af værdifulde områder, ikke mindst små-biotoper og halvkulturlandskaber. Sprøjtning og gødskning bør ifølge Peder Agger helt stoppes i alle § 3 områder
- Omlægning af landbrugsstøtten, så mindst 10 procent af støtten anvendes til pleje af de naturområder, der også er landbrugsjord, dvs. enge, overdrev, heder og moser
- Udlægning af 10 procent af Danmarks skove som urørt skov og udpegning og fredning af nøglebiotoper i skovene
- Udlægning af mere natur til urørt natur og fri dynamik samt gamle driftsformer
- Udarbejdelse af en overordnet, fagligt funderet strategi for naturgenopretning og fremme af naturgenopretning
- Genskabelse af den naturlige hydrologi ved at slippe kilder og vandløb fri og ved "forsumpning" af marginaljorder både i skove og det åbne land
- Opløsning af de skarpe skel mellem skov og åbent land f.eks. ved at etablere bufferzoner, idet skovbryn og andre overgangszoner ifølge Ib Johnsen rummer særlig høj biodiversitet
- Udpegning af nye værdifulde havområder som "urørt" hav uden menneskelige aktiviteter såsom fiskeri. Peder Agger foreslog, at der udlægges 5-10 større områder. Ifølge Einar Eg Nielsen bør områderne generelt være større og mere sammenhængende end de nuværende Habitatområder, og der bør udvikles og implementeres indikatorer for fiskeriets påvirkning af biodiversiteten på alle niveauer
- Analyse af de ændringer og det yderligere pres, som klimaændringerne vil medføre på biodiversiteten. På basis af denne analyse bør der udarbejdes en plan for tilpasning til de ændrede vilkår for arterne.

Carstens Rahbeks understregning af, at der er brug for mere areal til naturen, fik Torben Hansen (S) til at spørge, hvor meget mere areal, der skal inddrages eller ekstensiveres, for at man kan stoppe nedgangen i biodiversitet. Hertil svarede Carsten Rahbek, at forskerne ikke har viden nok til at svare på det, men at der afgjort bør laves en analyse af dette.

Hvem har ansvaret – og pengene

Spørgsmålet om, hvem der har ansvaret for, at biodiversitetsmålene nås – og især ansvaret for, at de nødvendige midler til at nå målene bevilges – blev også trukket frem på høringen. Kommunerne har med kommunalreformen overtaget næsten alle amternes opgaver på natur- og miljøområdet. Og det er kommunerne, der skal omsætte EU's Habitat- og Vandrammedirektiver til praktisk handling i naturen. I 2009 vedtager staten i henhold til disse direktiver indsatsplaner for Natura 2000 områderne samt vandplaner. Planerne vil indeholde bindende mål for den lokale natur- og vandkvalitet og sætte rammerne for kommunernes indsats. Herefter skal den enkelte kommune udarbejde handlingsplaner for indsatsen i kommunen og udføre den. Men konsulent Flemming Lehbert Sørensen, Kommunernes Landsforening

fralagde sig på kommunernes vegne ansvaret for at 2010-målene nås. Kommunerne har stor fokus på naturopgaverne og er klar til at tage fat, sagde han, men kommunerne fortsætter jo amternes naturbeskyttelsesarbejde og eftersom amternes arbejde ikke har sikret, at vi når 2010-målene, er der ingen grund til at tro, at kommunerne med de samme redskaber og midler kan bringe Danmark nærmere målene. Det fik Steen Gade (SF) til at spørge, om det, han hørte Flemming Lehbert Sørensen sige, var, at kommunerne ikke kunne påtage sig ansvaret for at nå målene med de økonomiske og politiske midler, der foreligger. Dette bekræftede Flemming Lehbert Sørensen. Han sagde: Mit indtryk er, at hvis vi fortsætter med de midler, vi har haft hidtil, bliver det svært at nå målene. Det bliver en stor opgave for kommunerne at holde skruen i vandet med de her opgaver, som er helt nye. Der skal noget mere til, understregede han. Michael Stoltze mente, at der brug for en bred erkendelse af, at det er Fødevarerministeriet, der er den største forvalter af dansk natur. Det er ikke nye midler, der skal til, sagde han, men et kursskifte i Fødevarerministeriet.

Eyvind Vesselbo (V) ville gerne vide, hvad Carsten Rahbek mente, da han sagde: "Send flere penge". Carsten Rahbek svarede, at det vil koste penge at få gode baggrundsdata og overvågning samt effektmåling af indsatsen, og uddybede: I NOVANA-overvågningsprogrammet er der omsider kommet en overvågning af den terrestriske natur med. Men programmet har kun lige penge nok til, at Danmark kan forsøge at leve op til Habitat-direktivet. Der er slet ikke penge nok til at forholde sig til hele den danske biologiske mangfoldighed, sagde han og påpegede, at EU-Kommissionen har sagt, at det ikke er nok til at nå 2010-målet, at landene lever op til Habitat-direktivet, fordi direktivet har fokus på et begrænset antal arter og naturtyper.

Carsten Rahbek mente, at hvis politikerne sætter ambitiøse mål, må de også afsætte ressourcer, der står i forhold til målene. Det er en håbløs opgave for styrelser og kommuner, hvis de ikke har penge til at gøre noget for, sagde han og fortsatte: Jeg snakker ikke om en blanco check, men om, at når man har identificeret mål og virkemidler, må man regne på, hvad det koster, og hvordan man får mest for pengene. Hvis man ikke vil afsætte flere penge, må målene prioriteres efter det, sagde han. Flemming Rune oplyste, at Sverige og Finland foreløbig har brugt omkring ½ mia. danske kroner alene på registrering og plejeplanlægning af nøgle-biotoper på tværs af Habitat-forpligtelser og den nationale naturbeskyttelseslov. I forhold til det øvrige Norden og Baltikum har vi et kæmpe efterslæb, bemærkede han.

Michael Stoltze foreslog på vegne af Det Grønne Kontaktudvalg, at en del af landbrugsstøtten omlægges til naturformål. I dag går kun 1 pct. til pleje af eksisterende natur. Behovet er mindst 10 gange større, sagde han. Søren Espersen, Nordisk Kulturlandskabsforbund, udtrykte fra tilhørerpladserne ønske om, at man i Fødevarerministeriet ville se positivt på projekter bl.a. inden for landdistriktsordningerne – projekter hvor man kobler naturbevaring, naturgenopretning og udvikling af højværdiprodukter til gavn for landdistriktsudviklingen.

Udvalgsformand Christian Wedell-Neergaard (KF) oplyste i sin afslutning af høringen, at udvalget vil arbejde med høringens tema i det kommende år og i dette forløb også vil inddrage relevante interessenter.

ter og praktikere. Han tilføjede, at udvalget i det kommende år gerne modtager mundtlige og skriftlige bidrag til emnet for at få så mange aspekter som muligt belyst.

Præsentation af oplægsholdere

Carsten Rahbek

Stilling: Professor, Afdeling for Populationsbiologi, Biologisk Institut, Københavns Universitet (KU) og Forskningschef for Forskningsrådet for Natur og Univers' Center for Makroøkologi (KU).

Uddannelse: Københavns Universitet, University of Wisconsin og Smithsonian Institution, USA.

Hjemmesider: www.bi.ku.dk/staff/crahbek/ (personlig) og www.macroecology.ku.dk (center)

Forskningsområder: Makroøkologi og -evolution, biodiversitet, naturforvaltning, klimaforandringer og miljøøkonomi med fokus på flg. emner: Hvad der bestemmer fordeling af liv på jorden rumligt og tidligt; Reservat/arealudvælgelse; biodiversitetsindikatorer; artsforvaltning; cost-benefit, cost-efficiency, prioriterings- og optimeringsmetoder; miljøøkonomi og økosystemservicer; klimaforandringer, herunder art-sudbredelser, reservater, mitigering; sammenhæng mellem biodiversitet og sygdomme og sundhed hos mennesker:

Videnskabelige kvalifikationer: 127 publikationer, heraf 72 artikler i internationalt 'peer-reviewed' tidsskrifter, inkl. 8 artikler i *Nature* og *Science*. Blandt de 1 % mest citerede forskere i verden og forfatter af ni artikler blandt verdens 1 % mest citerede ('highly cited') inden for forskningsområdet 'Environment/Ecology' (jvf "ISI Essential Science Indicators"). Taler ved 39 internationale konferencer, heraf 10 som inviterede "keynote"/hovedtaler; arrangør af 5 internationale symposier; reviewer for 37 tidsskrifter og flere landes forskningsråd, samt Editor-in-Chief for *Ecography* og redaktør/redaktionsmedlem på 4 andre internationale tidsskrifter.

Tillidsposter, anerkendelser, og forskningsledelseserfaring: Medlem af Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab, det Akademiske Råd ved Det Naturvidenskabelige Fakultet på KU, det International Ornithological Committee, Fulbright Scholar, diverse styringsgrupper under 'European Science Foundation', ad.hoc medlem af det Norske Forskningsråd, bestyrelsen for International Ph.d. School of Biodiversity Sciences, samt forskningsleder af ni store internationale forskningsprogrammer.

E-mail: crahbek@bi.ku.dk

Connie Hedegaard

Miljøminister (KF).

Einer Eg Nielsen

Seniorforsker, Ph.D., Danmarks Fiskeriundersøgelser, DTU. Født 1967.

1994 Cand. Scient. i populations- og conservation-genetik fra Århus Universitet.

1998 Ph.D. i populations- og conservation-genetik fra Århus Universitet.

1998 – 2002 Forsker ved Danmarks Fiskeriundersøgelser.

2002 – Seniorforsker ved DFU, DTU.

2005 – Formand for det Internationale Havforskningsråds (ICES) arbejdsgruppe for anvendelse og implementering af genetiske metoder i fiskeriforvaltning og akvakultur.

2006 – Redaktør på det videnskabelige tidsskrift "Conservation genetics".

Arbejds- og interesseområder: Identifikation af genetisk diversitet og lokale tilpasninger (biologisk mangfoldighed) i marine fisk og laksefisk. Rådgivning og formidling omkring genetisk bæredygtig forvaltning af fiskebestande, herunder oprindelige laksebestande i Danmark og marine fisk i Europæiske farvande.

Relevante populærvidenskabelige artikler

Torskens genetiske fingeraftryk. *Aktuel Naturvidenskab* no. 6, 2001.

Genetik og gamle lakseskæl. *Aktuel Naturvidenskab* no. 2, 1999.

E-mail: een@difres.dk

Flemming Lehbort Sørensen

Flemming Lehbort Sørensen er politisk konsulent i Kommunernes Landsforening med natur, miljø og landsdistributionspolitik som arbejdsområde. Har været deltidsansat på EU-projekt for Nordisk Jægersamvirke i Bruxelles og har tidligere arbejdet som erhvervspolitisk konsulent i Dansk Landbrugs sekretariat på Axelborg og i Dansk Familielandbrug. Den tidligste arbejds erfaring stammer fra Vestsjællands Amt og Plantedirektoratet. Indblik i praktisk naturforvaltning fra Feldborg Statsskovdistrikt og det mere eksotiske naturreservat Thugela Biosphere i Sydafrika.

E-mail: fls@kl.dk

Flemming Rune

Seniorforsker, Skov & Landskab, Københavns Universitet

Født 1960. Forsker/konsulent ved Teknologisk Institut, Afd. For Bioteknik 1990; forskningschef i H+R Environmental Investigations Ltd., U.K. 1994; forsker i Miljøministeriet, Forskningscentret for Skov & Landskab 1996; censor og gæstelærer på Landbohøjskolen 1998 og frem; seniorforsker på Landbohøjskolen, Skov & Landskab 2003.

Arbejder med biodiversitetsudvikling i dyrkningssystemer, mykologi, arktisk flora, vådområder og naturbeskyttelse. International koordinator for Skov & Landskab, Afdelingen for Skovdrift og Træprodukter og deltager i internationalt samarbejde både i EU og udviklingslande. Forfatter til ca. 300 artikler i aviser og fagtidsskrifter mv. og siden 2002 formand for Foreningen til Svampekundskabens Fremmes lidt over 2000 medlemmer.

E-mail: FLR@LIFE.KU.DK

Ib Johnsen

Cand.scient. i kemi, Københavns Universitet 1969;

Ph.D., økologisk botanik, Københavns Universitet 1973.

Nuværende stilling

Lektor ved Biologisk Institut, Københavns Universitet.

Adjungeret Professor på TEKSAM, Roskilde Universitetscenter.

Forskningsfelter

Effekter af luftforurening på planter og naturtyper;

Biologisk indikation af og monitorering af luftforurening;

De europæiske atlantiske klitheders økologi og forvaltning;

Effekten af UV-B stråling (på grund af ozonlagets nedbrydning) på arktiske økosystemer;

Betydningen af ukrudtsbekæmpelse ved pesticidanvendelse og strigling for flora og fauna i marker.
E-mail: : ibj@bot.ku.dk

Michael Stoltze

Biolog, ph.d. og forfatter, født i 1955 og opvokset på Bornholm. Kandidat fra Københavns Universitet i 1985 med speciale i insekter på baggrund af studier i østafrikanske bjergregnskove. Ph.d. fra Københavns Universitet, Zoologisk Museum, i 1994 på baggrund af en landsdækkende undersøgelse over sommerfuglefaunaens forandring i Danmark gennem 100 år. Ansat i Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), Miljøministeriet, 1994-98 med ansvar for overvågning af landnaturen i Danmark. Siden 1998 ansat i Danmarks Naturfredningsforening med naturpolitik, naturfredning m.v. som ansvarsområde. Tidligere redaktør af tidsskriftet Naturens Verden. Har for DMU bl.a. redigeret *Rødliste 1997* og skrevet *Hvordan står det til med naturen?* Har foruden mange faglige artikler, debatindlæg og kronikker skrevet eller redigeret en række populærvidenskabelige bøger om natur og sommerfugle. Har senest skrevet bestselleren *Dansk natur* (Gyldendal 2005 og 2007), der er en karakteristik af Danmarks naturværdier og en hyldest til naturens mangfoldighed og poesi.

E-mail: ms@dn.dk

Morten Lautrup-Larsen

Vicedirektør for Direktoratet for FødevarerErhverv.

Cand.polit. fra Københavns Universitet 1987.

Tidligere ansættelser:

1987-91 Fuldmægtig i Fiskeriministeriet

1991-93 Ministersekretær i Fiskeriministeriet

1993-95 Rådgiver i Nordisk Ministerråd

1995-97 Fødevareråd på den danske repræsentation i Bruxelles.

1997-04 Afdelingschef i Fødevarerministeriet

Ansvarsområderne er udvikling, miljø og landdistrikter.

Formand for økologisk fødevareråd og medlem af overvågningsudvalgene for landdistrikter og fiskeriudvikling.

E-mail: direktion@dffe.dk

Peder Agger

Peder Agger er uddannet fiskeribiolog fra 1966 (KU) og arbejdede som sådan til 1972, herefter ansat som lektor i miljøbiologi ved Institut for Miljø, Teknologi og Samfund. Fra 1987-94 chef for Naturovervågningskontoret i Skov- og Naturstyrelsen, derefter professor i miljøplanlægning på RUC ved det der i dag hedder Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring. I 8 år medlem af Naturfredningsrådet, og 4 år formand for Naturrådet. I dag endvidere medlem af Det Etske Råd. Som antydet af ansættelsesforholdene har den faglige orienteret bevæget sig fra fiskeribiologien, over økologien og siden til naturforvaltning og dennes samfundsmæssige relationer.

E-mail: pa@ruc.dk

Peter Esbjerg

Født: 02.08.1945

Uddannelse: Cand. scient, biologi 1971

Professor i Land- & Havebrugszoologi, Institut for Økologi, KU (Kgl. Vet. & Lanbohøjskole) fra 1988.

Seniorforsker/Forsker, Danmarks Jordbrugsforskning (Statens Planteværscenter) 1975-87

Forest Entomologist, Malawi Forest Res. Institute (via Danida) 1973-74

Særlige fagområder: "Integrated Pest Management", Udvikling af varslingssystemer og økonomiske skadetærskler, Flora- og fauna-påvirkninger af plantebeskyttelse.

Særlige poster: Tidl. Medlem af Plantesundhedsrådet, 1997-2005 Præsident for International Organization for Biological and Integrated Control /Western Palaearctic Region Section, pt. Formand for Binævnet, Bestyrelsesformand for The International Centre of Insect Physiology and Ecology (Nairobi).

Publikationer:

Esbjerg, P. (2003): Cutworm (*Agrotis segetum*) forecasting. Two decades of scientific and practical development in Denmark. IOBC/WPRS Bull. 26(3): 239-244. (Refereed conf. pub.).

Boller, E., Avilla, J., Joerg, E., Malavolta, C., Wijnands, F.G. & Esbjerg, P. (2004): Guidelines for Integrated Production, Principles and Technical Guidelines. IOBC/WPRS Bull. 27(2): 1-49. (Refereed conf. pub.).

Anttila, A., Esbjerg, P. & Navntoft, S. (2005): Den vilde natur i danske marker. Naturens Verden 88, 9: 16-25. (Popular).

Dirksmeyr, W., Waibel, H., den Belder, E. & Esbjerg, P. (2005): Comparison of pest control practices in open field vegetables among three European countries. IOBC/WPRS Bull. 28(4): 83-99. (Refereed conf. pub.).

E-mail: pe@life.dk og pe@kvl.dk

Peter Pagh

1972: Formand for Landssammenslutningen af Kursusstuderende

1973: Student via privatist-eksamen, – formand for De Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg

1974: DKU rejsesekretær

1976: Partiskole i Moskva

1976-86: Jord- og betonarbejder

1986: Optaget på Københavns Universitet, samt deltidsarbejde ved Den Sociale Ankestyrelse

1990: Cand. jur., Københavns Universitet

1990-92: Advokatfuldmægtig i advokatfirmaet Quist Stanbrook

1990-92: Manuduktør i folkeret og EU-ret, Københavns Universitet

1991: Manuduktør i forvaltningsret, Københavns Universitet

1991: Kursuslektor i EU miljøret, Københavns Universitet

1992-95: Seniorstipendiat ved det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet

1995-99: Lektor i formueret ved det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet

1999: Dr. jur., Københavns Universitet

1999-: Professor i miljøret ved det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet

E-mail: peter.pagh@jur.ku.dk

Rasmus Ejrnæs

Seniorforsker, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet, DMU, Aarhus Universitet. Født 160966

Uddannelse: Ph.D., biologi, Københavns Universitet 1998.

Ansættelser: Forsker DMU 1998-2002, Seniorforsker DMU 2002-2004. Ekstern lektor v. Syddansk Universitet 2003-2004. Lektor Københavns Universitet ved Arktisk Station 2004-2006. Seniorforsker DMU 2006-2007.

Nøgletekvalifikationer: Planteøkologi og statistisk modellering. Naturtypen overdrevs økologiske og historiske forudsætninger. Overvågning og analyse af tilstand og udvikling i naturtyper beskyttet af EU's Habitatdirektiv. Redaktør ved Journal of Vegetation Science.

Udvalgte publikationer

Søgaard, B., Skov, F., Ejrnæs, R. m.fl. 2003. Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig rapport fra DMU 457: 460 s.

Ejrnæs, R. m.fl. 2002. Naturen i et kulturlandskab. I: Møller, P.G. m.fl. (red): Foranderlige landskaber. Integration af natur og kultur i forvaltning og forskning. Syddansk Universitetsforlag. s. 62-79.

Ejrnæs, R. 2000. Agerlandets natur. I: Holten-Andersen, J., Christensen, H.S., Pedersen, T.N., Manninen, S. (red): Dansk naturpolitik - viden og vurderinger. Temarapport nr. 1 2000. Naturrådet. s. 218-231.

E-mail: Rej@dmu.dk.

Skriftlige oplæg

1. Overblik over de væsentligste problemstillinger

Af Carsten Rahbek, professor, Biologisk Institut, Københavns Universitet

Biodiversitet – Baggrund

Notatet bygger på videnskabelig litteratur og officielle rapporter. Punkterne kan uddybes og dokumenteres yderligere.

Hvad er Biodiversitet og Biodiversitetskonventionens formål?

Biodiversitet sammenkæder ordene 'biologisk diversitet', hvor diversitet betyder mangfoldigheden af biologisk liv og processer. Sammen med ca. 170 lande har Danmark underskrevet FN's biodiversitetskonvention i 1992. Definitionen af biodiversitet er jfv. konventionen: "mangfoldigheden af levende organismer fra alle kilder, herunder bl.a. terrestriske, marine og andre akvatiske økosystemer og de økologiske strukturer, de indgår i; begrebet omfatter mangfoldigheden inden for de enkelte arter og mellem arterne samt økosystemernes mangfoldighed"

For nemhed skyld beskrives biodiversitet i konventionen på tre niveauer:

- økosystemdiversitet
- artsdiversitet
- genetisk diversitet.

I gennemførelsen af biodiversitetskonventionen fokuseres der af praktiske grunde især på de to første niveauer, fordi vores viden om genetisk diversitet stadigvæk er meget ringe. Groft sagt kan 'økosystemdiversitet' i dansk sammenhæng i praksis oversættes til 'mangfoldigheden af landskabs- og naturtyper', og 'artsdiversitet' til 'mangfoldigheden af arter'.

Konventionen omhandler *alle* arter og *alle* landskabs- og naturtyper. Dvs., at *alle* arter, landskabs- og naturtyper har samme eksistensberettigelse. [Dette er i overensstemmelse med flere danske undersøgelser, som entydigt viser, at befolkningens betalingsvillighed til evt. nationalparker er størst for de sjældne og de truede dyr, og bemærkelsesværdigt lav for de store synlige arter og for udbygning af rekreative infrastrukturer.]

Biodiversitetskonventionen har tre hovedmål:

- Bevarelse af biologisk diversitet
- Udnyttelse af dets indhold skal være bæredygtigt
- Rimelig og ligelig deling af dets goder.

Det primære formål er bevarelse af Jordens samlede biodiversitet, uden at det udelukker en bæredygtig udnyttelse af biologiske ressourcer (ved jagt, fiskeri, og landbrug). *Konventionen forpligter alle lande til at samarbejde om, at alle Jordens arter, landskabs- og naturtyper overlever, og at deres status ikke forringes væsentligt.*

Biodiversitet er truet som følge af menneskelige aktiviteter

Baggrunden for konventionen er, at Jordens natur – landskaber, naturtyper og arter – er trængt ifølge OECD og FN (UNEP). Dette bygger på en enighed blandt forskere på området (fx rapporter fra det interstatsligt 'Millennium Ecosystem Assessment' udarbejdet af 1.360 uafhængige eksperter; se www.maweb.org). Den biologiske mangfoldighed i Danmark, Europa og verden i øvrigt er så presset af menneskelige aktiviteter, at:

- **Arter uddør med 100 til 1.000 gange større hastighed end normalt.**
(Jorden har gennemgået fem perioder med masseuddøen, hvor mindst 50 % af Jordens arter uddøde. Mængden af og hastigheden hvormed arter uddør i dag, er sammenlignelig med de fem tidligere perioder med masseuddøen – blot skyldes det denne gang mennesket. Den primære årsag til udsigten til masseuddøen af arter er tab af levesteder – dvs. konkurrence om plads, fordi mennesket optager mere og mere plads).
- Mindst 10-20 % af alle verdens arter er truet af *global* udryddelse, hvis situationen fortsætter som hidtil (jvf. IUCN's rødlist over truede dyr og planter). Tallene varierer fra 5 til 40 %. imellem forskellige grupper af organismer.
- I Danmark viser rødlisterne, at op mod 20 % af de danske arter risikerer at forsvinde fra landet, hvis den negative udvikling fortsætter.

Hvorfor bevarelsen af biodiversitet er vigtig

Ud over det rent etiske spørgsmål om, hvor grænserne går for menneskets forbrug af naturen – med udryddelse af andre arter og af naturtyper som konsekvens – nyder mennesket godt af biodiversiteten på mange måder. Denne nytte opgøres oftest som 'økosystem-ydelser' og kan inddeles i de:

- Berigende, dvs. moralske og etiske.
- De ydende, dvs. anvendelige og forbrugelige (fx fisk, afgrøder, tømmer, biokemikalier, farmaceutiske råstoffer, fibre, brændstoffer og ikke mindst rent ferskvand).
- De indirekte og ikke-forbrugelige, dvs. de støttende og regulerende (fx vandets kredsløb, kvælstof- og næringsstoffernes naturlige cirkulation, biologisk kontrol, afgiftning og affaldsbehandling, beskyttelse med storme og oversvømmelser).

Beregning af værdien af økosystemydelser på global skala viser, at intakte økosystemer med deres biodiversitet er enorm. Den er formentlig i samme størrelse som det menneskeskabte bruttonationalprodukt (rapporter fra 'Millennium Ecosystem Assessment'). Danmarks største og 'dyreste' genopretningsprojekt ved Skjern Å er beregnet af økonomer fra KU-Life til alt i alt at være en samfundsmæssig overskudsforretning. Penge til natur er altså ikke bare en udgift, selvom den del altid beregnes det kan også være en fornuftig samfundøkonomisk investering, selvom den del sjældent beregnes. Det er værd at bemærke, at det især er småkravlet, mikroberne, og planterne, ikke de store dyr, som er de bærende organismer i de fleste indirekte økosystemydelser.

Hvorfor arter, naturtyper og landskaber forsvinder

De vigtigste årsager til tab af biodiversitet er i prioriterede rækkefølge:

- **TAB AF AREALER MED NATUR** – dvs. tab af levesteder til fx byzone, infrastruktur, skov- og landbrug og ødelæggelse af naturområdernes oprindelige funktion. I Danmark ofte pga. overgødskning og pesticider samt friluftaktivitet.
[Tab af både små og store levesteder er i dag den altoverskyggende faktor. Bevarelse af biodiversitet handler om plads og atter plads til naturen på naturens egne præmisser. Alle andre faktorer, inkl. klimaforandringer, er sekundære].

-
- **INVASIVE ARTER** – dvs. fremmede arter, der aktivt eller passivt af mennesket er bragt ind i nye økosystemer, hvor de ofte forårsager stor ødelæggelse og uddøen af lokale arter.
[Invasive arter er et biprodukt af den tiltagende globalisering. Invasive arter har forårsaget uddøen af mange arter og ødelæggelse af hele naturtyper og er et stærkt stigende problem. Det er en faktor, som er svær at gøre noget proaktivt ved – andet end at mindske effekterne, når de invasive arter er ankommet, samt ved at have særdeles restriktive regler mht. aktiv og passiv indføring af fremmede arter til Danmark].
 - **DIREKTE EFTERSTRÆBELSE** – dvs. rovdrift på naturressourcer fx ved jagt og fiskeri, men også ved handel med souvenirs, hobbydyr og naturmedicin.
[Denne faktor har historisk været en af de væsentligste i forbindelse med tab af arter, men fx jagt er i dag via national lovgivning og internationale traktater kommet rimelig under kontrol, så det sjældent fører til decideret udryddelse af arter. Fiskeri og handel er stadigvæk milevidt fra at være bæredygtig og har regionalt og på specifikke organismegrupper stadigvæk enorm negativ indflydelse].
 - **FORURENING** – dvs. den kraftige miljømæssige påvirkning af et område, fx olieforurening og udledning af produktionsaffald.
[Forurening kan have stor, nærmest katastrofal effekt på mindre områder. Det fører sjældent til totalt tab af arter og naturtyper – men kan være meget dyr at håndtere. De indirekte forureningseffekter som f.eks. landbrugets gødskning, brug af pesticider, udledning af affaldsstoffer fra byer og sur regn har en stigende og yderst negativ påvirkning af biodiversitet ikke kun i hav og fjord, men også på land. Denne faktor henregnes her til det første punkt, idet den medfører tab af naturområdernes oprindelige funktionalitet og derved tab af levesteder og naturlig natur].
 - **KLIMAFORANDRINGER** – dvs., tab af arter og naturtyper, der ikke kan følge med, når klimaet forandre sig.
[Klimaforandringer vil medføre store forandringer i arternes lokale levevilkår og funktionaliteten i økosystemerne. Disse kan være både negative og positive. Effekterne af klimaforandringer kan allerede ses på arters forandringer i geografisk udbredelser – arterne følger med klimaet, når det forandres og forskubbes. Vore sangfugle ankommer også tidligere, blomster blomstrer tidligere, træer får blade tidligere etc. Fortsætter klimaforandringerne, som forudsat af IPPC, vil det potentielt betyde en enorm udskiftning i, hvilke arter der vil finde deres optimale klima/levesteder i Danmark. I Center for Makroøkologi har vi lavet præliminære analyser, som antyder, at op til ca. 20 % af fuglefaunaen i Danmark måske udskiftes, og at pattedyrsfaunaen ved indvandring vil kunne øges med 20 til 30 % flere arter. Meget tyder på, at en række af vores rødlistede arter vil få bedre vilkår, (dem, der er sjældne, fordi de er under indvandring), og andre vil blive endnu sjældnere, (dem, der er under udvandring). De negative effekter fra sygdomme og invasive arter vil formentlig øges, men derudover vil klimaforandringerne i sig selv ikke betyde nævneværdigt tab af diversiteten af arter og naturtyper, hvis disse kan få lov at migrere over geografiske afstande. Den afgørende faktor bliver igen, om der er 'plads til naturen' – så denne vandring af arter og naturtyper kan ske. Hvis der ikke er plads til den, kan klima-forandringerne få store konsekvenser, men vil stadigvæk være en meget mindre faktor end 'tab af arealer med natur'].

Formålene med bevarelse af biodiversitet og midlerne

Ifølge biodiversitetskonventionens artikel 6 forpligter partnerne, herunder Danmark, sig til at udarbejde strategier til at forvalte global, regional og lokal biodiversitet. Ved verdensstopmødet i Johannesburg i 2002, der fandt sted som opfølgning 10 år efter mødet i Río, satte man sig som fælles mål at opnå en betydelig reduktion i tabet af biodiversitet inden

2010. Heraf udspringer EU's 2010-målsætning om at standse tilbagegangen i EU's biodiversitet senest i 2010. Dette mål er også indskrevet i regeringens naturpolitik: "*Hovedformålet er nu at standse tilbagegangen i Danmarks biodiversitet senest i 2010*" (Regeringen, 2004). Naturpolitikken under alle regeringer siden Río-konventionen har haft bevarelse af biodiversitet som hovedformål.

Midlerne til at nå målet om bevarelse af biodiversitet

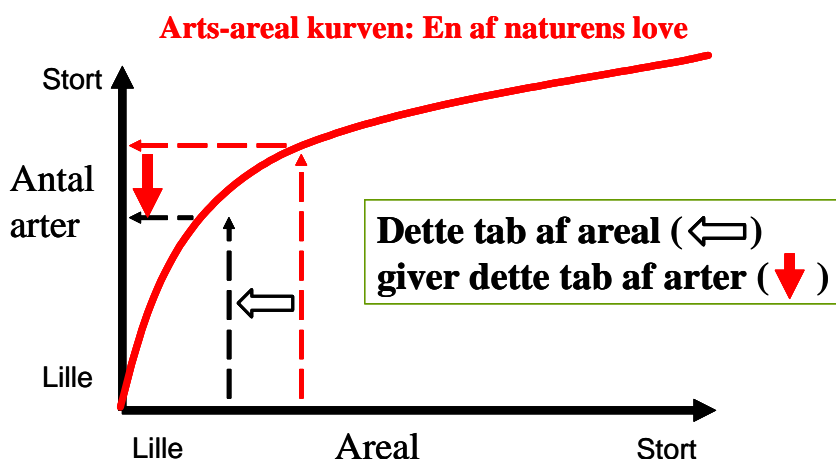
Da tab af områder og ødelæggelse af disse områders funktionalitet er de **altovervejende** årsager til, at arter og naturtyper uddør eller bliver truet, blev det i Johannesburg besluttet at fokusere på beskyttelse og bevarelse af de mest værdifulde naturområder. Dette skulle ske ved at fremme nationale og regionale netværk af områder, hvor naturen prioriteres højest (fx Nature 2000-områder og nationalparker).

Vi har i dag en biodiversitetskrise globalt og nationalt, hvor fx 20 % af vores arter er nationalt truet. **Hvis** vi ønsker at gøre noget ved dette, jvf. EU's 2010-målsætning og hovedmålsætningen for naturområdet for skiftende danske regeringer gennem det sidste årti, **så er** den altoverskyggende **løsning** på dette problem at skaffe **plads og mere plads til naturen, naturtyperne og arterne**.

Alle andre faktorer er af mindre betydning for bevarelse af biodiversitet. Nok så væsentligt er det at, jo større naturareal – jo mindre vil de negative effekter af andre faktorer som invasive arter, direkte efterstræbelse, forurening og klimaforandringer være. Mens det i tropenerne er afgørende at håndtere skovfældning, er det i Danmark afgørende, at eksisterende små og store naturarealer ikke ødelægges, og at det svindende behov for intensivt dyrket landbrugsareal reelt omsættes til større arealer til naturen. Desuden skal natur prioriteres højt i byplanlægning (fx de Grønne Fingre i København med dets natur af national betydning) og ved udbygning af infrastruktur (fx motorveje).

Hvorfor areal er vigtigt

En af naturens grundlove er: Jo større naturareal – jo flere arter kan eksistere sammen. Derfor, når man reducerer arealer forsvinder (uddør) der arter; når man øger arealer kommer der flere arter til.

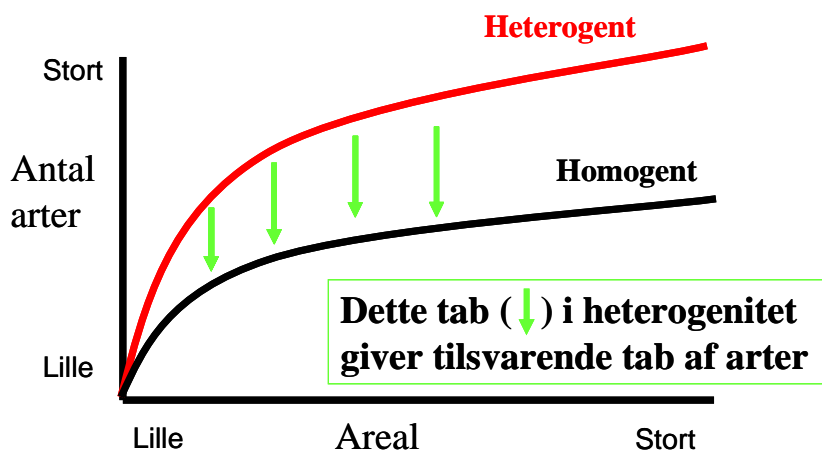

Hvorfor en forskelligartet og naturlig natur er vigtig

Plads alene gør det ikke. For at få fuldt udbytte af det danske naturareal er der to vigtige forhold:

1) Det er vigtigt, at vores naturområder er forskelligartede. Der lever flere arter med stigende areal, fordi der kommer flere forskellige naturtyper og flere forskellige økosystemer med. Denne forskelligartethed er det, der giver den store samlede mangfoldighed af arter og naturtyper. Hvis al natur i Danmark var af samme type (fx bøgeskov), ville den rumme langt færre arter, end et blandet naturareal, der omfatter strandeng, tørre overdrev, våde overdrev, heder, krat, bøgeskov, egeskov, moser, vandløb søer, fjorde, og havområder. For at få optimalt udbytte af det areal, der afsættes til naturen, er det således vigtigt, at vi tilgodeser alle typer af dansk natur.

2) At den natur, som findes i naturområderne, er naturlig og ikke ødelagt, forstyrret eller på anden måde har mistet sin oprindelige funktionalitet. Nedsat funktionalitet vil have en negativ indflydelse på, hvor mange arter og naturtyper der kan eksistere på samme totale naturareal i Danmark. Hvad funktionalitet af områderne angår, er det vigtigt, at den kan få lov at fungere på egne præmisser, dvs., at ikke alt bliver omsat til rekreative værdier eller brugt til forøgelse af herlighedsværdi med naturnær bebyggelse. Endvidere, at de aktiviteter, som foregår især i landbruget (fx udledning af kvælstoffer, pesticider etc.), men også i byerne, ikke får stor negativ indflydelse på naturens tilstand i nærliggende naturområder. Den diffuse kvælstofbelastning i Danmark er ved at ensrette hele den danske natur. Det skaber et stereotyp og artsfattigt plantesamfund, som udnytter det høje kvælstofniveau. Dette samfund huser en tilsvarende stereotyp og artsfattigt insektfauna, osv. Denne 'homogenisering' af den danske natur vil give en lavere mangfoldighed samlet set, fordi det er de samme arter, som lever overalt.

Denne ensartethed af naturen er sammen med mangel på naturarealer væsentlige årsager til, at vi har så mange truede arter og naturtyper i dag. Selv i en tid, hvor vi måske for første gang i Danmarkshistorien udvider mængden af areal til rådighed for naturen, kan vi mht. biodiversiteten 'indad tabe, hvad vi udad vinder', hvis vi får en mere ensartet, gødskningspræget natur.

Biodiversitet – Danmark – behovet for en konkret plan

Situationen i Danmark

Danmark har udarbejdet en handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse. Den er beskrivende, forholder sig lødigt til hele problemstillingen og fremsætter i generelle vendinger alle de rigtige hensigtserklæringer i fuld overensstemmelse med biodiversitetskonventionen og EU's 2010-målsætning. Danmark mangler dog konkrete planer for aktiv handling:

- a) Hvor klare kvantitative og målbare mål er opstillet
- b) Hvor redskaberne til at nå målene er kvalitativt identificeret og kvantitativt beskrevet, fx:
 - Arealbeskyttende tiltag som Fuglebeskyttelsesområder, Nature 2000, evt. Nationalparker og paragraph-3-områder samt øvrig lovgivning om beskyttelseszoner.
 - Øvrige multilaterale aftaler, EU- og nationale love og regler (herunder SMV).
 - Økonomiske instrumenter og incitamentter (skatter, afgifter, tilskud).

-
- Finansiering af naturtiltag fx via EU's landbrugsmidler, tilskud til privatejet naturjord, ved at fjerne landbrugspligten, der er naturødelæggende, og lade det være lovligt at lade naturen være.
- c) Hvor det klart fremgår, hvad de enkelte virkemidler skal bidrage med i forhold til de overordnede mål og hvornår. Dvs., at der tænkes i netværk – modsat i dag, hvor værdien af enkeltområder afgøres isoleret set:
- Hvordan og hvor meget skal evt. Nationalparker bidrage med til bevarelse af dansk biodiversitet?
 - Hvordan skal de supplere fx Nature 2000-områder – og hvordan skal de spille sammen med paragraf-3-områderne?
 - Hvad skal hvert enkelt område, hvad enten det er Nationalpark, Nature 2000 eller andet, bidrage med i forhold til de andre områder?
 - Netværkstankegangen er effektiv, men kræver en national koordinering og styring. Fx har en analyse udført af os i samarbejde med KU-Life-økonomer vist, at forskellen mellem at lade staten og (de nu hedengangne) amterne foretage prioritering af arealudvælgelse var en faktor 20 gange billigere ved en national koordinering.
- d) Hvor man begynder at bruge *kvantitative* metoder og analyser som
- Vil sikre et dokumenteret forløbet (fx prioritering af indsatsen og udvælgelse af nogle områder frem for andre) og sikre en målorientering.
 - Vil kunne bruges til at gøre processen gennemsigtig og gennemskelig og derved sikre en kvalificeret lokal diskussion og lokal forståelse af lokale områders nationalværdi.
 - Vil kunne bruges i offentlig kommunikation.
 - Vil kunne bruges til at minimere omkostninger og maksimere effektivitet.
 - Kan bruges til at identificere huller og mangler i det eksisterende netværk af naturområder (såkaldt GAP-analyse).
 - Kan evaluere 'genvejs' rentabilitet (dvs. brug af indikatorer).
 - Kan evaluere effektiviteten af nuværende strategier – eller det hidtidige forløb.
 - Kan tilbyde fleksibilitet i planlægnings- og arealudvælgelsesprocessen.
 - Kan facilitere udforskningen af alternative værdier (fx friluftsværdier).
- e) Hvor forvaltningen af biodiversitet bygger på data:
- Sammenholdt med nabolande som fx Sverige har Danmark stort set intet investeret i indsamling af viden om de nationale arters status og udbredelse. Vi fokuserer alene på det fåtal af arter, der er EU-arter – hvilket **ikke** er en effektiv måde at sikre den danske biodiversitet – eller nationalt truede arter, hvilket svarer til ambulancetjeneste frem for en proaktiv forebyggelse af, at alle danske arter har en fortsat god 'sundheds-status'. Behandling er dyr – forebyggelse billig.
 - En effektiv biodiversitetsplan forudsætter en løbende monitoring af de danske arter og naturtyper på et langt højere niveau end i dag. **Det er svært at bevare noget, når man ikke ved, hvor det er.** Vi kender vel kun i grove træk udbredelsen af >5 % af de danske arter – og reelt intet om 99 % af arters bestandsdynamik i Danmark. Vi siger, at der er ca. 30.000 arter i Danmark – men vi ved end ikke, hvad det rigtige tal er. Der beskrives nye arter fundet i Danmark hvert år.
 - En basisindsamling af data koster penge, men alle undersøgelser viser, at de er let tjent ind igen ved brug, da en databaseret beslutningsproces sikrer en mere kosteffektiv planlægning ved udvælgelse af områder, (penge til monitoring er småbeløb sammenholdt med arealværdier eller omkostninger til sving og tunneler på en motorvej eller placering af strukturer som vindmølleparker etc.)
- f) Hvor forvaltningen af biodiversitet er baseret på viden:
- Ligesom Danmark ikke har investeret i og opbygget en dataviden om, hvordan biodiversitet er fordelt i tid og rum i Danmark, mangler Danmark også en **forskningsbaseret** (anvendt såvel

som grund-) forståelse af, hvad der bestemmer denne fordeling. En viden, der er nødvendig for en effektiv og effektivt forvaltning og sikring af den biologiske mangfoldighed i Danmark. Pt. ved vi ikke, hvad langtidseffekten er af de ting, vi gør. Ovenstående data- og vidensunderskud er et simpelt resultat af manglende prioriteringer af området især inden for sektorforskningen, men også på universiteterne og i uddannelserne, (da arbejdskraften – modsat fx den relateret til vandmiljøplanerne – ikke har været særlig efterspurgt). Hidtil har biodiversitetsforvaltningen primært været domineret af en interaktion mellem embedsværket, NGO'er og selvstændige eksperter bistået af sektorforskningen, så godt den kan på basis af de tilførte få ressourcer på området. En opgradering af en decideret forskningsfunderet sektor- eller universitetsbaseret rådgivning til området ville kunne give en konkret biodiversitetshandlingsplan et vidensløft, som det er set i vore nabolande. Der er tiltag til en positiv udvikling på dette punkt, men det forbliver et nationalt ressource- og prioriteringsspørgsmål. Der er en grund til, at Danmark er i front, når det gælder vandmiljøforvaltning, og i den bagerste ende, når det gælder biodiversitetsforvaltning.

g) Hvor ressourcer sættes i forhold til målsætninger.

h) Sluttelig: Hvor indsatsen løbende kan og vil blive evalueret samt evt. justeret.

Bilag 1. Tre perspektiverende bemærkninger

Store vs. små områder – og mulighed for arter at kunne sprede sig

I forbindelse med debatten om evt. nationalparker og prioritering af ressourcer til disse og andre større sammenhængende naturområder kan det bemærkes, at denne strategi umiddelbart opfylder det væsentligste behov argumenteret for i dette notat: Mere areal til naturen og areal, hvor naturlig dynamik kan foregå og funktionalitet opretholdes.

I den sammenhæng er det dog væsentligt, at man ikke drager den konklusion, at mindre naturområder – alle de danske småbiotoper – typiske paragraf-3-områder, læhegn og småpletter af buske og træer i det åbne land ikke er vigtige for den danske biodiversitet. Den analyse, vi lavede for Friluftsrådet af værdien af de større sammenhængende naturområder i Danmark (inkl. pilotområder for nationalparker), viste, at et netværk af større naturområder ikke kan stå alene, hvis man ønsker at bevare den danske biodiversitet. Ikke alene er de små områder i sig selv naturområder, de er direkte essentielle, idet en lang række danske arter alene lever i mosaikker af sådanne områder. Dette gælder en relativt større andel af truede danske arter og arter på EU-direktivernes bilag. Større områder er vigtige, fordi det giver mere areal til naturen og mulighed for, at naturen får lov til også at passe sig selv, (hvilket fx er vigtigt i forbindelse med klimaforandringer). Alle arter er afhængige af, at der er leveområder nok til at opretholde levedygtige bestande. Kun enkelte danske arter er fuldstændigt afhængige af store sammenhængende områder, men mange arter er fuldstændigt afhængige af at kunne sprede sig imellem naturområder. Muligheden for, at individer kan sprede sig imellem forskellige delbestande, er afgørende for, at mange arter kan opretholde levedygtige bestande på lang sigt. Altafgørende i fremtiden for danske arter bliver den samlede mængde af naturarealer og kvaliteten og funktionaliteten af denne, samt spredning af arter og dynamik mellem større og mindre områder.

Tingenes tilstand – den manglende fokus og/eller effektivitet i biodiversitetsforvaltningen

I 2000 gennemførte vi en stor bagvedliggende analyse, hvorpå bl.a. Det Økonomiske Råd i dets vismandsrapport (Efteråret 2000: 'Naturforvaltning og biologisk mangfoldighed') konkluderede, at de af staten udpegede naturforvaltede områder "ikke tilgodeser dansk biodiversitet så godt, som det kunne gøres", og at de "ressourcer, der er anvendt i den danske fredningsindsats, kunne have sikret dansk biodiversitet bedre". Svaret fra Skov- og Naturstyrelsen dengang var, at naturforvaltede områder også tjener andre formål end biodiversitet. Det er rigtigt. Analyser understregede imidlertid netop, at hensynet til biodiversitet, på trods af at det er angivet som topprioriteten på naturområdet, ikke har været særlig højt prioriteret og/eller effektivt udført. En tilsvarende, nyere analyse udført af os for Friluftsrådet om pilotnationalparkernes potentielle bidrag til en bredere dækning af den danske biodiversitets i forhold til andre større naturområder gav samme (negative) resultat. Igen har evt. nationalparker mange formål – men igen viser resultatet, at det næppe har været dansk biodiversitet, som har været det primære formål, når pilotområderne blev udvalgt. Analyserne og resultaterne understreger også gevinsten og effektiviteten ved at lade reelle data på arters og naturtypers udbredelse (og tilstand) indgå i en kvantitativ analyse på nationalt plan mhp. udpegning af nye NATURE 2000-områder og evt. nationalparker, som mest effektivt kunne bidrage til en effektiv forvaltning af den danske biodiversitet. Eller som Det Økonomiske Råd konkluderede i 2000: "*Den danske naturforvaltning er ikke baseret på systematisk brug af data*" og: "*Det er vigtigt, at der i den kommende handlingsplan [for forvaltning af biodiversitet] prioriteres, at der fremover skal gøres brug af metoder, der systematisk bygger på kvantitative data. De nødvendige oplysninger for danske forhold findes i dag kun i begrænset omfang*". Disse konklusioner er lige aktuelle og gyldige i dag.

Hvad den ene hånd ødelægger, 'små-reparerer' den anden – samt 'Brandmandens lov'

Der er i dag megen fokus på naturgenopretningsprojekter samtidig med, at vi i rivende hast ødelægger naturområder andre steder. Dette sker især i det åbne landbrugsland – ofte "tilskynnet" af statslige/EU-støtteordninger. Der nedlægges hist, her og alle vegne tusindvis af småbidder af natur så som vandhul-

ler, grøfter, læhegn, diger, vejkanter, gravhøje, engstykker, småklynger af træer og krat, m.v. Herved ødelægges sammenhængen i den danske natur og det essentielle samspil mellem store og små områder. De negative og langsigtede effekter af dette kan ikke afbødes ved en ensidig fokus på større områder som fx nationalparker.

Samtidig med, at vi fx bruger midler på skovrejsningsprojektet med indhold af *meget* lav biodiversitet har vi en meget aktiv forvaltning af vores offentlige skove, som sjældent fremmer biodiversiteten. Dybest set ville den danske biodiversitet få det langt bedre, hvis vi holdt op med skovbrug i de offentlige skove. Der er en grund til, at det meste af den danske skov-biodiversitet ikke findes i de offentlige skove, men i de privatejede skove, som har været drevet ("plejet") langt mindre, fordi det har været økonomisk urentabelt.

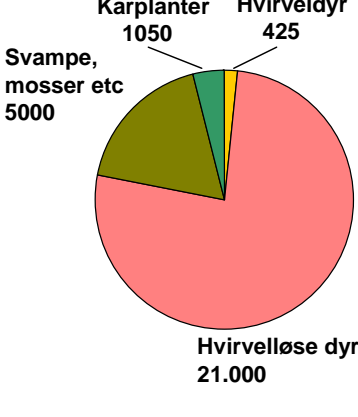
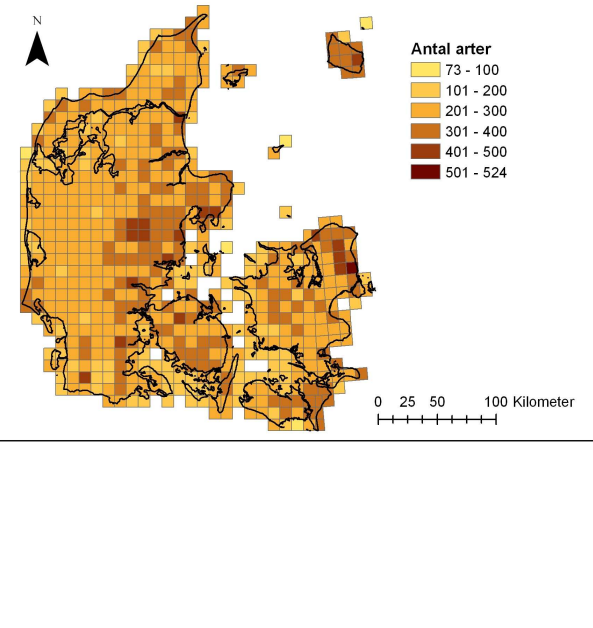
Det er billigt at ødelægge naturarealer, men dyrt og tager lang tid at genoprette skaderne. Danmark mangler en større, overordnet logik i den måde vi samlet set arealforvalter landet, hvori forvaltning af biodiversitet er indtænkt på alle niveauer. Dette i kombination med en strategi i overensstemmelse med 'Brandmandens Lov' (DMU) vil givet gøre sikringen af dansk biodiversitet mere effektivt og mindre omkostningsfuldt.

'Brandmandens Lov' (jvf DMU's "Naturplaner i landbruget"):

- Først skal man redde den natur der endnu ikke er spoleret (**bevare**)
- Så skal man prøve at reducere skaden der hvor »ilden« allerede har fået fat, dvs. begrænse påvirkningen fra landbruget på naturen (**beskytte**)
- Til sidst tager man fat på at genopbygge den natur der er »brændt ned til grunden«, eller at lave ny natur i forbindelse med den eksisterende (**genoprette, nyetablere**).

'Brandmandens lov' skal dog ikke bruges som en "undskyldning" for ikke *også* fortsat at investere i store genopretnings-projekter af national betydning som fx Skjern Å – og som fx en genopretning af Fil Sø ville være. Men, en helhedsplan, hvor der tilstræbes en kost-effektiv balance imellem bevarelse, beskyttelse og naturgenopretning er nødvendig.

Bilag 2. Danmark – lille land – lidt natur – stor biodiversitet (ca. 30.000 arter)

 <p>Lille land – lidt natur – stor diversitet (ca. 30.000 arter)</p>	<p>Af Danmarks ca. 30.000 arter findes mindst 2/3 af disse på land, inkl. vore åer og søer. Alligevel har fokus hidtil (via vandmiljøplanerne) været på de akvatiske miljøer. Først for nylig har man i NOVANA påbegyndt en yderst beskedne og minimalistisk overvågning af vores landlige natur og arter, som primært fokuserer på arter på EU-listen, frem for at fokusere på en egentlig monitoring af den bredere danske biodiversitet (og det er <i>ikke</i> nødvendigvis det samme). Den hidtidige nedprioritering af de ikke-akvatiske miljøer er en væsentlig årsag til, at ca. 20 % af arter tilknyttet vores natur på land er truede, og at vores viden om dem er så umådelig ringe.</p>
 <p>Karplanter 1050 Hvirveldyr 425</p> <p>Svampe, mosser etc 5000</p> <p>Hvirvelløse dyr 21.000</p>	<p>Danmark huser trods sin yderst beskedne størrelse 30.000 forskellige arter. Det skyldes to ting: 1) At Danmark ligger på grænsen af tre biogeografiske regioner (den Boreale, den atlantiske og den kontinentale) og derfor huser arter og naturtyper unikke til hver af disse zoner. 2) At den danske natur oprindeligt er yderst forskelligartet med marskområderne og de fattige jorde i Vestjylland, de store næringsfattige klit- og sandområder i nord, de federe jorder i øst og mere kontinentalklimatiske områder mod sydøst og en tilsvarende akvatiske gradient med det salte Atlanterhav, de mindre salte indlandsbælter og den mindst salte Østersø.</p>
 <p>Antal arter</p> <ul style="list-style-type: none"> 73 - 100 101 - 200 201 - 300 301 - 400 401 - 500 501 - 524 <p>0 25 50 100 Kilometer</p>	<p>Fordelingen af biologisk mangfoldighed i Danmark baseret på udbredelsen af 1.008 arter, inkl. 160 truede arter og 72 EU-arter (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiv) omfattende alle danske ynglefugle, pattedyr, padder og krybdyr, dagsommerfugle, natsommerfugle, svirrefluer, andre mindre insekt-grupper og enkelte plantegrupper. NB: Det er ikke antallet af arter i et område, som bestemmer, hvor vigtigt det er for bevarelse af biodiversitet. Det afgørende er antallet af unikke arter, som bidrager til den samlede danske biodiversitet. Dvs., at de 'fattige' områder i fx Vestjylland med disses unikke arter er vigtige for bevarelse af den samlede danske biodiversitet. Artsrige områder skyldes ofte en stor mængde almindelige og vidt udbredte arter, som ikke er så vigtige at fokusere på. Kvantitative analyser af udbredelser af arter kan fortælle: A) hvordan man sikrer, at alle arter er omfattet af fx naturforvaltede områder og B) hvor evt. 'huller' er i forhold til det eksisterende netværk af naturforvaltede områder.</p>

2. Kommunernes håndtering af de overordnede strategier

Af Flemming Leibert Sørensen, konsulent, Kommunernes Landsforening

Kommunerne står over for en stor udfordring med ansvaret for administration og planlægning af både by og land, hvor interesseafvejninger særligt i landområderne kan være vanskelige. Oven i reformopgaverne er 2007 om året, hvor udmøntning af vandramme- og habitatdirektiv bliver konkret for kommunerne, når kommunerne skal forholde sig til den fremtidige vand- og naturindsats i forbindelse med miljømålslovens "idefase".

Som element i forvaltning af naturen og "det åbne land" indgår en overordnet og moralsk forpligtelse til at sikre biodiversiteten såvel som de konkrete opgaver med administration af naturbeskyttelsesloven, vandløbsloven, husdyrbrugsloven, miljøbeskyttelsesloven, planloven og mange flere. Særlig vigtig i bestræbelserne for at nå biodiversitetsmålene er miljømålsloven, fordi loven for både vand og natur (Natura 2000 områderne) forpligter stat og kommuner til at foretage en indsats, som sikrer god økologisk tilstand i vandområderne og gunstig bevaringsstatus for de internationalt prioriterede naturtyper og arter.

Indsatsen for at nå biodiversitetsmålene er før 2010, hvor kommunerne skal lave handleplaner for Natura 2000 områderne, især udmøntet ved at kommunerne på en lang række sagsområder er forpligtet til at foretage vurderinger af planer og projekter som kan påvirke Natura 2000 områderne og de beskyttede arter.

Kommunerne må ikke give tilladelse til projekter som kan vurderes at forringe tilstanden for Natura 2000 områderne eller arterne. En meget konkret indsats er der ikke lagt op til at kommunerne skal foretage. De nationalt beskyttede naturtyper (§3 områderne) er kommunerne, med de kommunalt ejede arealer som undtagelse, fx ikke forpligtet til hverken at overvåge eller pleje.

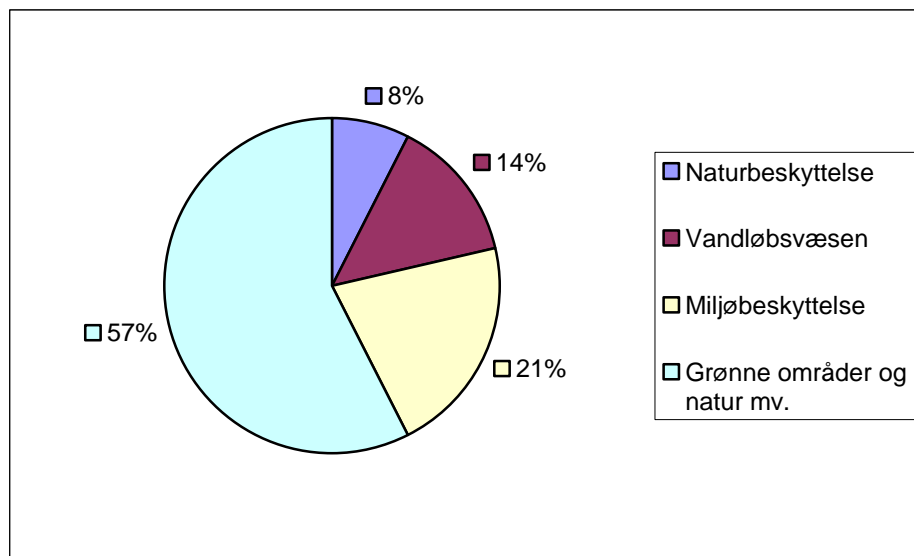
Hvordan prioriteres natur og miljø?

Natur- og miljøområdet fylder helt overordnet ikke meget i et kommunalt budget, men med de nye opgaver i miljømålsloven skal der tilføres flere midler til området. Forventningen er, at den fremtidige indsats for vores vand og natur med baggrund i EU-direktiverne skønnes at komme til at koste mindst 10-15 milliarder kroner i perioden frem til 2015. Det svarer til 100-150 millioner kroner i hver kommune.

Samlet set budgetterer kommunerne i dag med nettodriftsudgifter på 1.588 mio. kr. på natur- og miljøområdet. Det er ca. 16 mio. kr. pr. kommune, hertil kommer betydelige udgifter til administration. Tallet er udtryk for et stort set uændret serviceniveau i forhold til 2006.

Natur- og miljøområdet kan opdeles på 4 overordnede poster: Naturbeskyttelse, vandløbsvæsen, miljøbeskyttelse samt grønne områder. I budgettet for 2007 udgør udgifterne til grønne områder (drift og anlæg af fritidsområder, herunder naturområder, parker og legepladser, strandområder, kolonihaver, etablering og vedligeholdelse af skovarealer) den tungeste post med 57,6 pct. af nettodriftsudgifterne. Udgifter til miljøbeskyttelse udgør 21,1 pct., vandløbsvæsen 13,7 pct. mens naturbeskyttelse udgør 7,6 pct. af nettodriftsudgifterne.

Figur 1. Udgiftsfordelingen på miljøområdet budget 2007

Naturbeskyttelse

Kommunerne budgetterer med udgifter til naturbeskyttelsesindsatsen på 121,2 mio. kr.. Pengene anvendes til naturforvaltningsprojekter, Natura 2000-områder, fredningerstatninger, skove og sandflugt. De største af disse poster er naturforvaltningsprojekter og skove.

Tabel 1. Nettodriftsudgifter naturbeskyttelse

Naturbeskyttelse	Mio. kr.
Naturforvaltningsprojekter	44,5
Natura 2000	6,8
Fredningerstatninger	0,8
Skove	62,3
Sandflugt	6,8
Samlet	121,2

Planlægningen - den indirekte natur- og miljøindsats

Hvad der ikke fremgår af de budgetterede driftsudgifter er de positive konsekvenser arealplanlægningen har for natur og miljø. Kommunerne har i kommuneplanstrategi og kommuneplaner vigtige værktøjer til at styre udviklingen i "det åbne land" i en retning, der på forskellig vis tilgodeser natur og miljø. Kommuneplanstrategien kan bruges til at give natur og miljø en klar prioritering i kommuneplanerne, som bliver det samlede plandokument for både by- og landzonerne. Der skal tages hensyn til eksempelvis Natura 2000 områderne, grønne korridorer, regionernes råstofplaner m.v.

Både KL og Miljøministeriet har lagt vægt på at kommunerne benytter kommuneplanstrategien til at integrere den nye vand- og naturopgaver i den øvrige planlægning. Kommuneplanstrategien er væsentlig for helhedsorienterede løsninger.

Naturen kender ingen grænser som man siger. Naturen kender i hvert tilfælde ikke de nye kommunegrænser, så det er vigtigt, at kommunerne arbejder sammen – ikke mindst i forhold til de fremtidige opgaver i miljømålsloven. Det ved kommunerne godt! Netop nu afvikler KL i alt 12 regionale møder om de

nye vand- og naturopgaver, hvor vi giver kommunerne et overblik over opgaver og muligheder for at få indflydelse på den fremtidige planlægning og indsats. Vi sætter i den forbindelse fokus på etablering af samarbejder, og det er meget tydeligt, at kommunerne er indstillet på at samarbejde – mange er allerede i gang.

KL og kommunerne har fokus på de nye vand- og naturopgaver

Helt konkret skal kommunerne fra 2010 realisere de statslige indsatsplaner for alt overfladevand samt Natura2000-planerne (miljømålsloven) for de 8,3 pct. af Danmarks landareal, som er udpeget som internationale naturbeskyttelsesområder. I 2. halvdel af 2007 starter processen i kommunerne med den såkaldte "idefase", hvor kommunerne skal overveje hvilke kommunale interesser, man vil gøre gældende i forhold til den fremtidige indsats.

KL bruger her i foråret over 1. mio. kr. på et stort informationsprojekt, som netop fokuserer på disse nye opgaver og sammenhængen til kommunernes øvrige opgaver. De 12 regionale møder er en del af projektet.

Der er også sendt en KL-produceret film "Vand og Natur på den lokale dagsorden", samt et inspirationskatalog til alle Teknik- og Miljøudvalg i kommunerne.

På KL's årlige Teknik- og Miljøkonference, hvor over 500 kommunal politikere og chefer deltager, har vi for andet år i træk haft natur som det væsentligste emne – og det er tydeligvis et emne som interesserer og skaber dialog.

Et helt nyt digitalt og fællesoffentligt forvaltningsgrundlag

Ikke alle er opmærksomme på, at vi med de nye fælles offentlige digitale løsninger i Danmarks Miljøportal tager et ganske væsentligt og stort skridt i vand- og naturindsatsen.

Vi får for første gang alle natur- og miljøoplysninger samlet ét sted, hvor både myndigheder og borgere henter data. Når der tales om "sikker drift" a-la "tog til tiden", så er togskinnerne i denne sammenhæng de nye fællesoffentlige digitale løsninger i Danmarks Miljøportal. De nye systemer er kommet lidt blandedt fra start (brugerflader, programmer, databaser mv.), så ikke alle systemer fungerer endnu helt optimalt. Herudover er det vigtigt at være opmærksom på, at de fleste miljøsystemer i Danmarks Miljøportal er midlertidige løsninger. Efter køreplanen kommer der på sigt mere integrerede digitale løsninger, og det betyder, at vi kan forvente, at kommunerne, når de nye redskaber er udviklet, kan sætte "farten op".

Kommunerne er i gang med at opruste egne løsninger for at kunne matche de nye opgaver. Investeringer i udbyggede GIS-løsninger, er et eksempel på, at kommunerne i samarbejde med de fællesoffentlige løsninger, skaffer sig bedre og mere effektive værktøjer til en helhedsorienteret forvaltning. GIS er et fantastisk vigtigt redskab til at danne sig overblik og sammenhæng i miljø- og naturadministrationen. 85 pct. af kommunerne forventer at investere i ny IT, og konkret bliver der i kommunerne i gennemsnit investeret for ca. 650.000 kr. i IT på miljø- og naturområdet i 2007.

Den kommunale udfordring med natur og biodiversitet

De fremtidige udfordringer på naturområdet består i, at kommunerne skal forvalte en bred vifte af nye opgaver, som tilsammen er tids- og kompetencekrævende. De grønne organisationer og Folketinget vil helt sikkert holde et vågent øje med administrationen af disse nye opgaver. Opgavernes forskelligartethed og kompleksitet vil uden tvivl afstedkomme en forskelligartet håndtering i kommunerne, men helt generelt er det ikke grund til bekymring – tværtimod! Kommunerne er bevidst om opgaverne, samarbejdsvillige og klar til at tage ansvar.

Hvad angår 2010 målene kan kommunerne med de nuværende redskaber og ressourcer, ikke påtage sig ansvaret for at nå målene. Det bliver særdeles svært at standse tilbagegangen i biologisk mangfoldighed over den næste par år.

Kommunerne har efter kommunalreformen en nøglerolle hvad angår biodiversitet – også på et område som ikke er så meget i fokus. Kommunerne har en stor del af ansvaret for at opdrage og bevidstgøre de næste generationer om vigtigheden af en bæredygtig udvikling, som sikrer opretholdelsen af biodiversitet mange hundrede år ud i fremtiden. Med andre ord at fremtidens politikere, kan blive valgt på synspunkter om at det er vigtigt at bevare naturen i dens mangfoldighed.

3. Integration af hensyn til den biologiske mangfoldighed i forskellige sektorer – eksempler på erfaringer fra sektorintegration fra Fødevareministeriets områder

Af Morten Laurrup-Larsen, Vicedirektør i Direktoratet for FødevareErhverv

Fødevareministeriets politikudformning favner en bred palet af hensyn. Gode rammebetingelser for primær landbruget og den tilknyttede fødevarer sektor er et element. Hensynet til natur og miljø, herunder biodiversitet, et andet. Og udviklingen af landdistrikterne i bred forstand et tredje.

Sektorintegrationen af natur og miljø politikker er en fast bestanddel af landbrugs- og fiskeripolitikken på flere niveauer.

Den nationale landbrugspolitik omfatter en lang række reguleringer af landbrugsproduktionen (eksempelvis gødskningsregler, krav til plantedække) samt en forsknings- og innovationsindsats som understøtter hensynet til natur og miljø (eksempelvis VMP 3).

Den fælles landbrugspolitik består af to søjler; markedspolitikken og landdistriktspolitikken. Markedspolitikken indeholder blandt andet direkte betalinger til landmændene med tilknyttede krydsoverensstemmelseskrav. Landdistriktspolitikken, udmøntet i landdistriktsprogrammet, supplerer de øvrige foranstaltninger i den fælles landbrugspolitik. Landdistriktspolitikken er et led i Lissabon-strategien og dermed bestræbelserne på at skabe vækst og udvikling i Europa. Landdistriktsstøtten komplementerer den direkte støtte blandt andet ved fremme af bæredygtig produktion, fremme af positive eksternaliteter fra landbruget og diversificering af økonomien. Foranstaltningerne spænder vidt fra eksempelvis miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, over udvikling og demonstration af nye teknologier, til plantegenetiske ressourcer.

Et fælles træk ved den nationale og den fælles landbrugspolitik er at disse understøtter en afkobling af landbrugsproduktionen fra påvirkningen af natur og miljø. Regeringens Flerårsplan fra maj 2006 dokumenterer, at der er opnået en betydelige effekt i form af en sådan afkobling gennem de senere år, blandt andet som følge af vandmiljøplanerne. Som opfølgning på Flerårsplanen er der iværksat en række initiativer til at understøtte en fortsat udbygning af afkoblingen (eksempelvis forskning, innovation og demonstration og udvikling af teknologier til husdyrproduktionen).

Fiskeripolitikken både den fælles og den nationale sigter på en tilpasning af fiskerikapaciteten til gavn for både erhverv, natur og miljø. Den løbende forsknings- og udviklingsindsats i blandt andet forbedrede fangstmetoder understøtter samme hensyn.

Med udgangspunkt i ovenstående vil der i oplægget blive givet eksempler på sektorintegration på Fødevareministeriets områder.

4. Fortolkning og implementering af den overordnede regulering om biodiversitetsmålene

Uddrag fra Lærebog i MILJØRETTENS ALMINDELIGE DEL, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2006

af Peter Pagh, professor i Miljøret, Københavns Universitet

1.3.3 Oversigt over vigtige EU-direktiver og deres gennemførelse i dansk ret

...

Naturbeskyttelse (side 28-29)

Fuglebeskyttelsesdirektivet: Direktiv 79/409 om beskyttelse af vilde fugle kræver beskyttelse af alle vilde fugle i den periode, hvor fuglene yngler, fouragerer og trækker samt beskyttelse af de vilde fugles levesteder. For truede arter og trækfugle skal der udpeges særligt beskyttede områder baseret på ornitologiske kriterier og uden mulighed for at inddrage økonomiske eller rekreative hensyn. De særlige beskyttede områder er omfattet af en særligt vidtgående beskyttelse fastsat i habitatdirektivets artikel 6 og udgør i Danmark ca. 7 % af det danske territorium. Direktivet er i dansk ret gennemført ved miljømålsloven, jagt og vildforvaltningsloven, planloven, naturbeskyttelseslovens §§ 19 a-19 h, råstofloven suppleret af bekendtgørelse 477/2003 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder og flere bekendtgørelser om artsbeskyttelse. De danske regler modsvarer ikke fuldt ud direktivets regler.

Habitatdirektivet Direktiv 92/43 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter etablerer en vidtgående beskyttelsesordning for alle vilde dyr, planter og naturtyper, der er anført i direktivets bilag IV. Samtidig etableres efter direktivets artikel 4 et integreret europæisk net af beskyttede områder, Natura 2000-områder. For hvert af disse områder skal der fastsættes bevaringsmål, der sikrer gunstig bevaringsstatus, og områderne er omfattet af den vidtgående beskyttelse efter artikel 6. Habitatdirektivet er i dansk ret gennemført ved miljømålsloven, jagt- og vildforvaltningsloven, planloven, naturbeskyttelseslovens §§ 19 a-19 h, skovloven, råstofloven suppleret af bekendtgørelse 477/2003 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder og flere bekendtgørelser om artsbeskyttelse. De danske regler modsvarer ikke fuldt ud direktivets regler.

1.4 Principperne for regulering af miljørettens forskellige områder

...

1.4.6 Naturbeskyttelse (side 38-39)

Behovet for beskyttelse af naturen retter sig overordnet mod beskyttelse af artsmangfoldigheden, jf. Rio-konventionen om biodiversitet. Men herudover deler beskyttelsen sig overordnet i tre retninger. Den ene angår artsbeskyttelsen, hvor der både er behov for at hindre eller begrænse jagt og fangst at forbyde handel med truede arter og for at beskytte bestemte naturtyper. Regler herom har overvejende udspring i internationale konventioner som Washington-konventionen om handel med udryddelsestruede arter (CITES) og Hval-konventionen, men er tillige udbygget i EU-regler, der i en vis udstrækning modsvarer af danske regler.

Den anden angår arternes levesteder, idet den største trussel mod mange arter ikke er jagt, men en sideeffekt af menneskers aktivitet, som forstyrrer eller skader de vilde dyr eller planter livsbetingelser. De modsvarende internationale regler er først og fremmest Bern-konventionen om beskyttelse af vilde dyr og planter levesteder, og endnu mere vidtgående reglerne om arealudlæg af Natura 2000-områder i EU's fuglebeskyttelsesdirektiv og habitatdirektiv samt de samme direktivers regler om i øvrigt at beskytte truede arters andre levesteder. Med EU's miljøansvarsdirektiv 2004/35 er der indført krav om ansvar

for genopretning af gunstig bevaringsstatus. De danske regler om beskyttelse af arternes levesteder har primært været naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttede naturtyper og arealudlæg efter jagt- og vildforvaltningsloven – samt i mere beskeden udstrækning fredninger.

Den tredje retning i naturbeskyttelsen angår fauna- og floraforfalskning, hvormed sigtes til, at indførsel af nye arter i et økosystem kan fortrænge andre arter og dermed ødelægge den økologiske balance, som det f.eks. kendes i Danmark med den såkaldte dræbersnegl, som ødelægger floraen. For at imødegå dette er der såvel i Bern-konventionen som i habitatdirektivet og i naturbeskyttelsesloven strenge regler om udsættelse af fremmede arter. Hvor regulering savnes, anerkender EF-domstolen, at risikoen ved sådan fauna- eller floraforfalskning kan begrunde handelshindringer, jf. sag C-67/07, *Bluhme* om forbud mod import af gule bier på Læsø samt sag C-131/93, *Kommissionen mod Tyskland* om import af krebs. Hvor EU's naturbeskyttelse både kræver aktiv forvaltning og negativ beskyttelse mod hidtidige aktiviteter, hvis de er skadelige for beskyttede arter eller deres levesteder, har forbuddet mod at ændre tilstanden i beskyttede naturtyper efter naturbeskyttelseslovens § 3 alene været rettet mod ændringer af den hidtidige råden. Til forskel fra EU-retten er offentlighedens adgang til naturen et selvstændigt mål efter den danske naturbeskyttelseslov. Hvor dette er foreneligt med EU's naturbeskyttelse, er der intet til hinder for, at dansk ret supplerer målene i EU's naturbeskyttelse. Men hvis offentlighedens adgang kommer i modstrid med den af EU krævede beskyttelse, kan der ikke ved fortolkning af de danske regler tages hensyn til offentlighedens adgang.

4.2 EU-rettens betydning for de materielle miljøregler

4.2.4 Naturbeskyttelsesloven (side 95-99)

I relation til naturbeskyttelsesloven må især fremhæves betydningen af fuglebeskyttelsesdirektivet (direktiv 79/409 om beskyttelse af vilde fugle), habitatdirektivet (direktiv 92/43 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter) og CITES-forordningen (forordning 338/97 om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handelen hermed).

CITES-forordningen gennemfører Washington-konventionen om international handel med udryddelsestruede arter og er udformet under hensyn til det indre markedes afskaffelse af grænsekontrol. Med forordningen, der har retsvirkning som lov, er fastsat ensartede krav for indførsel af truede arter til Danmark og andre medlemsstater (37).

For borgere og myndigheder er det primært fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet, som har betydning, da de to direktiver på flere måder indebærer en regulering af naturbeskyttelse, der adskiller sig fra, hvad der ellers kendes i dansk ret. For begge direktiver gælder, at der indføres en generel og speciel beskyttelsesordning.

Den specielle beskyttelsesordning efter fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4 består i, at medlemsstaterne er forpligtet til at udlægge særligt beskyttede områder for truede fuglearter (listet på direktivets bilag I) og for trækfugle – samlet betegnet SBO. Ved udpegning skal alene anvendes ornitologiske kriterier, idet EF-domstolen har afvist, at der kan inddrages samfundsøkonomiske eller rekreative hensyn ved udpegning og afgrænsning af disse områder (38). Det er således fuglenes behov, der bestemmer udpegningen. Den bredere samfundsmæssige afvejning, der danner grundlag for fredninger efter naturbeskyttelseslovens § 33, kan således ikke anvendes ved udpegning og afgrænsning af SBO'er. Beskyttelsen af udlagte SBO'er er omfattet af de samme regler, som gælder for de særligt beskyttede områder efter habitatdirektivets artikel 6(2)-(4), og har således været gældende siden 1994.

37. Det fremgår dog af dommen i sag C-519/99, *Xaviar Tridon*, at forordningen ikke er til hinder for nationale forbud mod kommerciel anvendelse af arter, der er opvokset i fangenskab, da forordningen ikke omfatter disse arter.

38. Se sag C-44/95, *Royal Protection of Wild Birds (Lappel Banks)*, hvor EF-domstolen afviste, at en mindre del af et SBO kunne reserveres for en havneudvidelse. I sag C-3/96, *Kommissionen mod Holland* blev det tilsvarende afvist, at udpegning kunne undlades på grund af udpegning af forholdsvis mange områder.

Udpegning af særligt beskyttede områder efter habitatdirektivet skal sikre et integreret europæisk netværk af beskyttede områder for truede arter og naturtyper (Natura 2000-områder) og sker efter en mere kompliceret procedure. Efter habitatdirektivets artikel 4(1) skal medlemsstaterne fremsætte forslag til Kommissionen om udlagte områder. Disse forslag skal baseres på kriterierne i habitatdirektivets bilag III, hvilket ifølge sag C-371/98, *First Corporate Shipping* udelukker, at der inddrages økonomiske hensyn (39). Herefter tager Kommissionen stilling til, hvilke områder der skal udpeges og vedtager en liste, hvilket for Danmarks vedkommende skete i 2004. Der er dog fortsat diskussion med Kommissionen om enkelte områder. Udpegning og afgrænsning af Natura 2000-områder kan derfor bedst sammenlignes med de kriterier, der er for beskyttede naturtyper i naturbeskyttelseslovens § 3, men med den principielle forskel, at udpegningen skal ske ved en retsakt, der er bindende for enhver. I dansk ret er udpegningen sket ved bkg. 477/2004 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder, der i relation til selve udpegningen har karakter af et landsplandirektiv efter planlovens § 3. Efter miljømålslovens § 36 kan miljøministeren udpege og ændre udpegede områder uden de i direktiverne anførte kriterier herfor dog er anført i loven.

Når Kommissionens liste er vedtaget, indtræder den negative beskyttelse af området fastsat i habitatdirektivets artikel 6(2)-(4), jf. sag C-117/03, *Società Italiana Dragaggi*. Artikel 6(2) angiver den generelle beskyttelse mod negative virkninger på udpegede lokaliteter; artikel 6(3) angiver den specielle beskyttelse mod planer og projekter; og artikel 6(4) indeholder en hjemmel til i særlige tilfælde at fravige beskyttelsen efter artikel 6(3).

Beskyttelsen efter artikel 6(2)-(4) adskiller sig fra fredninger ved, at retsvirkningerne ikke er begrænset til det udpegede område, idet beskyttelsen også gælder mod aktiviteter *uden for det udlagte område*, hvis aktiviteten kan have signifikante negative konsekvenser for det udpegede områdes gunstige bevaringsstatus, jf. sag C-98/03, *Kommissionen mod Tyskland*.

For det andet adskiller beskyttelsen efter artikel 6(2) sig fra beskyttelsen af naturtyper efter naturbeskyttelseslovens 3 ved også at forbyde *hidtidigt lovlige aktiviteter*, hvis disse kan have skadelig virkning på den udpegede lokalitet og dens beskyttede arter (40). Beskyttelsen efter artikel 6(2) vil derfor i nogle tilfælde kræve erstatning efter grundlovens § 73.

For det tredje indfører artikel 6(3) en særlig procedure med *vurdering af virkning på gunstig bevaringsstatus med omvendt bevisbyrde* for, hvornår der kan gives tilladelse til projekter og planer, der kan påvirke en udpeget lokalitet. Til forskel fra naturbeskyttelseslovens §§ 50 g og 65 om dispensation fra fredninger og dispensation fra § 3-beskyttelsen kræver artikel 6(3) en forudgående vurdering af det ansøgte virkning på lokalitetens gunstige bevaringsstatus, medmindre enhver påvirkning på forhånd kan udelukkes.

For det fjerde omfatter begrebet projekter ikke alene anlæg, men skal fortolkes i overensstemmelse med definitionen i VVM-direktivets artikel 1. »Projekter« omfatter derfor både anlægsaktiviteter og andre indgreb i det naturlige miljø, men uafhængigt af om aktiviteten fremgår af VVM-direktivets liste. Som konsekvens fastslog EF-domstolen i sag C-127/02, *Waddenzee* at fornyelse af tilladelse til muslingefiskeri i Vadehavet, der er udpeget som SBO, skal anses for et projekt i artikel 6(3)'s forstand.

For det femte er *beskyttelsen efter habitatdirektivets artikel 6 absolut* i den forstand, at tilladelse til det ansøgte kun må gives, hvis det med videnskabelig sikkerhed kan udelukkes, at det ansøgte har signifikant skadelig virkning på lokalitetens gunstige bevaringsstatus. Fravigelse af beskyttelsen kan efter artikel 6(4) kun ske af bydende nødvendige samfundshensyn og forudsætter tillige, at der ikke er alternativer, at der iværksættes kompenserende foranstaltninger, og at Kommissionen underrettes – og i visse tilfælde skal afgive en udtalelse.

39. Se tillige sag C-209/04, *Kommissionen mod Østrig*, hvor EF-domstolen samlet afviste, at medlemsstaterne kan tage økonomiske, sociale og kulturelle hensyn ved udpegning af forslag til habitatområder.

40. Se sag C-117/00, *Kommissionen mod Irland* om indgreb i hidtidig lovlig fåregræsning i et SBO. Miljøministeriet antog tidligere, at beskyttelsen efter habitatdirektivets artikel 6 i alt væsentligt.

Den bredere afvejning af samfundsmæssige hensyn, der ellers foregår ved dispensationer efter naturbeskyttelseslovens §§ 50 og 65, kan således ikke anvendes, når det ansøgte kan påvirke et SBO- eller et Natura 2000-område.

Endelig for det sjette er der til beskyttelsen knyttet den supplerende retsvirkning, at overtrædelse af beskyttelsen efter artikel 6 medfører tilbageholdelse af landbrugsstøtte, jf. den såkaldte krydsoverensstemmelsesforordning (1782/2003). En sådan retsfølge er ikke mulig at knytte til overtrædelse af de danske regler, da EU har enekompetence i relation til landbrugsstøtte.

Miljøministeriet antog tidligere, at beskyttelsen efter habitatdirektivets artikel 6 i alt væsentligt var indeholdt i den danske naturbeskyttelseslov (41). Efter at en række domme fra EF-domstolen underkendte ministeriets udlægning(42) og med baggrund i Kommissionens fortolkningspapir fra 2000,(43) blev udgangen en ændring af naturbeskyttelsesloven og skovloven i 2004. Med ændringen blev der indført hjemmel til indgreb i bestående aktiviteter, til at kræve anmeldelse af aktiviteter som græsning, træplantning og gødskning og til at kræve aktive plejeforanstaltninger. Samtidig blev der i naturbeskyttelseslovens § 19 g indført en erstatningsregel, der giver den berørte ejer krav på fuld erstatning for de tab, som disse indgreb medfører.

Efter lovændringen afsagde EF-domstolen imidlertid dom i sag C-127/02, *Waddenzee* og anlagde heri en endnu mere vidtgående fortolkning af beskyttelsen end forudsat med de seneste lovændringer. Samtidigt fastslog EF-domstolen, at artikel 6(3) har direkte effekt og kan påberåbes af miljøorganisationer uanset mangler i den nationale gennemførelse. Dommen har sat sig tydelige spor i Naturklagenævnets praksis som det bl.a. fremgår af MAD 2005.965 om udvidelse af husdyrbrug, hvor nævnet dog synes at sammenblende VVM-reglerne med kravet om vurdering virkning på gunstig bevaringsstatus efter habitatdirektivet. Dommen i sag C-127/02 betød tillige, at Miljøklagenævnet i MAD 2004.1538 om tilladelse til dambrug valgte at anvende habitatdirektivets artikel 6(3) direkte.

Baggrunden for C-127/02, *Waddenzee* var, at en hollandsk fisker rutinemæssigt havde fået fornyet tilladelse til fiskeri af hjertemuslinger i Vadehavet, der er udpeget som fuglebeskyttelsesområde. To hollandske miljøorganisationer anlagde herefter sag mod myndighederne med påstand om, at tilladelsen var i modstrid med beskyttelsen efter habitatdirektivets artikel 6(2) og 6(3), da fiskeriet medførte skade på bundfaunaen i Vadehavet og dermed gjorde indgreb i fuglenes forråd af føde. Efter at have afvist at artikel 6(2) og 6(3) kunne finde anvendelse samtidigt, fastslog EF-domstolen, at en årlig fornyelse af tilladelse til muslingefiskeri er et »projekt« i artikel 6(3)'s forstand. Sådanne tilladelser kræver forudgående vurdering efter artikel 6(3), medmindre det på forhånd helt kan udelukkes, at projektet alene eller sammen med andre aktiviteter kan påvirke bevaringsmålsætningen for lokaliteten. Kan en sådan påvirkning ikke helt udelukkes, skal der gennemføres en vurdering af alle aspekter af projektet, som kan påvirke den udpegede lokalitet. Vurderingen skal tage hensyn til kumulative effekter og virkningen skal bedømmes på grundlag af »den bedste videnskabelige viden på området«. Tilladelse kan kun meddeles, hvis denne vurdering viser, der ikke ud fra et videnskabeligt synspunkt er usikkerhed om projektets skadelige virkning på bevaringsmålsætningen for lokaliteten. Ønsker myndigheden alligevel at give tilladelse, kan det kun ske efter den særlige undtagelse i habitatdirektivets artikel 6(4).

41. Se diskussion mellem *Pagh og Koester* i UfR 1997B.511, UfR 1998B.75, UfR 1998B. 182 og UfR 1998B.345.

42. Fra praksis kan nævnes: Sag C-256/98, *Kommissionen mod Frankrig*: begrebet »projekt« skal fortolkes efter definitionen i VVM-direktivets artikel 1 som omfattende etablering af anlæg og andre indgreb i det naturlige miljø. Sag C-374/98, *Kommissionen mod Frankrig*: manglende udpegning af Basses Corbières som fuglebeskyttelsesområde betød, at området ikke var beskyttet efter habitatdirektivets artikel 6, men efter den endnu mere vidtgående beskyttelse i fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4(4), som udelukker indgreb af økonomiske hensyn. Sag C-143/02, *Kommissionen mod Italien*: italiensk lovgivning udlagde begrebet »projekter« i artikel 6(3) for snævert og forpligtede ikke myndighederne til at sikre den i artikel 6 krævede beskyttelse. Sag C-209/02, *Kommissionen mod Østrig*: i strid med direktivet at meddele tilladelse til golfbane trods en vurdering af mulige negative virkninger på et fuglebeskyttelsesområde.

43. Kommissionens fortolkning af habitatdirektivets artikel 6: www.europa.eu.int/comm/environment/nature.

Afslutningsvis fastslog EF-domstolen, at denne beskyttelse efter habitatdirektivets artikel 6(3) har direkte effekt og »kan påberåbes at de berørte personer« i alle de tilfælde, hvor myndighederne har meddelt tilladelse til projekter, selvom der foreligger uvished om projektets skadelige virkninger.

Den vidtgående beskyttelse af særligt udpegede naturområder suppleres i fuglebeskyttelses-direktivet og habitatdirektivet af en generel beskyttelse af vilde fugles og truede arters levesteder. Også denne beskyttelse adskiller sig fra, hvad der kendes i dansk ret, ved at kræve indgreb mod ellers lovlig anvendelse af den faste ejendom. Selv om beskyttelsen kan fraviges af hensyn til f.eks. den offentlige sundhed, kræver en sådan fravigelse, at der i medlemsstaterne er etableret de fornødne kontrolordninger. Reglerne betyder, at de beskyttede arter ikke kun er beskyttet inden for de udlagte områder, men tillige er beskyttet på de områder, de så at sige selv vælger. Der er enighed om, at disse regler ikke er gennemført i dansk ret. EF-domstolens praksis tyder på, at reglerne har direkte effekt, men foreløbig savnes en klar dom om dette spørgsmål. I alle tilfælde rejser også den generelle beskyttelse af arter ekspropriationsretlige problemer (44).

Med miljøansvarsdirektivet er EU's generelle forebyggende beskyttelse af truede arter yderligere tilføjet den retsfølge, at skade på trækfugle og beskyttede arter medfører krav om, at skadevolder skal genoprette skaden eller betale udgiften hertil. For de i miljøansvarsdirektivet listede aktiviteter, er ansvaret objektivt, og for andre erhvervsmæssige aktiviteter er der tale om et culpaansvar.⁴⁵

Ved siden af de nævnte EU-regler påvirkes administrationen af naturbeskyttelsesloven af andre EU-regler. F.eks. vil gennemførelse af større projekter for naturgenopretning med ændring af vandløb være omfattet af VVM-direktivet.

44. Se *Pagh*: UfR 2005B.25.

45. Se *Pagh*: *Juristen*, 2005, p. 10.

Bilag 1 Regulering og implementering af biodiversitetsmålene:

1. Bestemmer Folketinget over danske naturressourcer
2. Bio-diversitet - reguleringsprincipper
3. Principperne i EU's naturbeskyttelse
4. Habitatdirektivet - regler for udpegning af områder
5. Habitatdirektivets 5 hovedforpligtelser
6. EU krav til beskyttelse af Natura 2000 områder
7. Negativ beskyttelse - generelle principper

1. Bestemmer Folketinget over danske naturressourcer ?

Folkeretligt	delvist: udnyttelse, beskyttelse og ødelæggelse af naturressourcer henhører under staternes højhedsret - men modificeret af speciel folkeret: biodiversitetskonvention, CITES, Bernkonventionen, Bonn-konventionen m.fl
EU-retligt:	nej: biodiversitet, migrerende arter, truede arter og økosystemer anses som "fælles eje"/ "fælles arv", hvorfor hverken Folketing eller danske myndigheder kan tillade ødelæggelser ud over, hvad der er hjemlet i EU-regler * - DK kan gå videre, men myndighederne må ikke fravige EU-kravene, der har direkte effekt og også gælder, når den danske implementering er mangelfuld * - når EU har tiltrådt internationale aftaler som Biodiversitets-konventionen og Bern-konventionen, anses konventionen som gældende lov - uanset manglende national eller EU-implementering, jf. EF-domstolen i sag C-213/03 Berre-søen

2. Bio-diversitet - reguleringsprincipper:

Beskyttelse af levesteder:

- * arealudlæg, hvor arter og naturtyper nyder særlig beskyttelse, fx fuglebeskyttelsesområder og habitatområder Natura 2000 områder - habitatdirektivets artikel 6
- * særlig beskyttelse af bestemte truede arters leve- og ynglesteder - fx habitatdirektivets artikel 12-16

Beskyttelse af (truede) arter

- * regulering af handel med og besiddelse af truede arter - fx CITES og fuglebeskyttelsesdirektivet
- * restriktioner for jagt- og fangsttider, redskaber og metoder - fx. forbud mod jagt i fuglenes yngleperiode og forbud mod bestemte trawl i fiskeri
- * kvoter for fangst - fx fiskerikvoter
- * særlig beskyttelse af bestemte truede arters leve-og ynglesteder - fx habitatdirektivets artikel 12-16

Beskyttelse mod fauna- og floraforfalskning

- * regulering af indførsel af planter - direktiv om bekæmpelse af skadegørere på planter
- * generelt EU-forbud mod at indføre ikke oprindelige arter i Bern-konventionen og i habitatdirektivet - cfr. Bæversagen
- * Danmark kan forbyde import af arter for at undgå flora- og faunaforfalskning, jf. sag C-67/97 Bluhme

3. Principperne i EU's naturbeskyttelse

EU anvender et andet paradigme end dansk ret for udlægning og beskyttelse af arter og naturtyper:

- * Først bestemmes målet med beskyttelsen:
 - # hvilke arter og naturtyper skal beskyttes -hvor er de - og hvilke behov har de ?
- * Herefter fastsættes planen for at nå målet:
 - # hvilke tiltag og indgreb er nødvendige for at nå beskyttelsen ?
- * Herefter vedtages de retlige indgreb:
 - # hvilke aktiviteter skal anmeldes og undersøges, hvilke er forbudt, hvilke aktive bevaringsforanstaltninger skal tages ?

EU-retten bygger på en anden afvejning af naturbeskyttelseshensyn overfor andre samfundsmæssige hensyn:

- # bindende resultatforpligtelser med afskærende afvejning: - de bindende mål kan kun fraviges når hjemlet
- # for særlige beskyttede områder: - ikke hjemmel til økonomiske hensyn med mindre hjemlet - fx: Natura 2000 områder
- # beskyttelse: - kan kun undtagelsesvis fraviges og kræver procedure- og kontrolkrav er overholdt

4. Habitat-direktivet (92/43) - principper for udpegning af beskyttede områder

Natura 2000 områder:

- * alene biologiske kriterier lovlige for medlemsstaternes forslag artikel 4 + bilag III
- * kriterierne skal fremgå af den nationale lovgivning
- * særlig procedure, hvormed afgrænsningen er endelig, når udpegning er afsluttet

Andre habitat-områder:

- * bilag IV-arterne beskyttes på grundlag af biologiske kriterier (artikel 12+13), der kun kan fraviges i de artikel 16 anførte tilfælde og kun på betingelse af nødvendige kontrolregler

Fuglebeskyttelses-direktivet (79/409)

- principper for udpegning af beskyttede områder

Særlige beskyttelsesområder for trækfugle og truede fugle (SPA):

- * alene adgang til at tage hensyn til ornitologiske kriterier - sag C44/95 Lappel Banks
- * udpegningen dynamisk: skal ændres hvis fuglene flytter - sag C209/04 Kommissionen mod Østrig

Andre fuglebeskyttelsesområder:

- * adgang til at tage økonomiske hensyn, men beskyttelse i yngleperiode og i trækperiode - se sag C-72/02 Kommissionen mod Portugal, sag C-117/00 Kommissionen mod Irland og sag C407/03 Kommissionen mod Finland

5. Habitatdirektivet (92/43) - består af 5 hovedpligter:

1. Legaldefinitioner af f.eks. gunstig bevaringsstatus

- # -EFD har i sag C-75/01 dømt Luxembourg og i sag C-508/04 dømt Østrig for ikke formelt at have gennemført disse i national ret - *DK har ikke gennemført definitionerne*

2. Udpegning af beskyttede lokaliteter (Natura 2000 sites) efter fremgangsmåden i artikel 4 og kriterierne i direktivet bilag III:

- # C-371/98 First Corporate Shipping: EFD fastslog, at det er ulovligt at inddrage økonomiske hensyn ved udpegningen, da lovlige kriterier er udtømmende anført i bilag III - *i Danmark skete udpegning og afgrænsning efter høring af berørte lodsejere -*

3. Beskyttelse af udpegede lokaliteter efter artikel 6 - ndf.

- 4. Artsbeskyttelse (art. 12-16), forbyder beskadigelse af yngle- og rasteområder, med beskeden undtagelser i artikel 16 - fugledirektivet forbyder kun forsætlig skade**

-
- # C-412/85: Tyskland dømt for at tillade fjernelse af fugleredder som led i almindelig landbrugsdrift;
- # C-98/03: Tyskland dømt for kun at forbyde forsætlig forstyrrelse - også uagtsom forstyrrelse af yngle- og rasteplasser omfattet
- # C-183/04: Irland dømt for ikke at forbyde uagtsom forstyrrelse af levesteder
- # C-103/00: Grækenland dømt for ikke at gribe ind overfor turistaktiviteter på strand med havskildpadder;
- # C-75/01: Luxembourg dømt for ikke at sikre effektiv beskyttelse af vandrende dyrearter
- # I Danmark indebærer fredning af padder ingen begrænsning i hidtidig lovlig udnyttelse af ejendom - eks. løvfrøer i Bornholms vejgrøfter*

5. Efter artikel 22 b forbudt at introducere ikke oprindelige arter

6. Habitat- (SCA) og Fuglebeskyttelsesområder (SPA) hvilken beskyttelse ?

Positiv beskyttelse:

- SPA: generel pligt i fugledirektivets artikel 4
- SCA: kræves efter habitatdirektivet artikel 6(1) - EFD fandt i sag C-508/04 Kommissionen mod Østrig, at bevaringsplaner ikke kan vedtages som en integreret del af fysiske planer som kommuneplaner, da der ved vedtagelse af disse planer kan tages økonomiske hensyn

Negativ beskyttelse:

- SPA: følger reglerne for SCA, jf. artikel 7 i direktiv 92/43
- SCA: beskyttes efter artikel 6(2)-(4) i direktiv 92/43:

- * artikel 6(2) - generel negativ beskyttelse
- * artikel 6(3) - beskyttelse mod planer og projekter
- * artikel 6(4) - undtagelse fra artikel 6(3)

Lokalteter, der skulle have været udpeget som SPA: -beskyttes efter fugledirektivet artikel 4(4), C-366/90, Santona Marshes

Lokalteter, der skulle have været udpeget som SCA: -ingen beskyttelse, men formentlig adgang til at anfægte manglende udlægning, C-256/98 Frankrig

7. Negativ beskyttelse Natura 2000 - generelle principper

- Art 6(2): Kræver indgreb mod alle bestående aktiviteter - incl. ikke menneskeskabte -der kan skade en lokalitets

gunstige bevaringsstatus

Art 6(3): Beskyttelse mod projekter og planer med krav om særlig fremgangsmåde og afskæringsregel - gælder når der skal søges om tilladelse til nye aktiviteter eller til fortsat aktivitet, jf. C-127/02 Waddenzee

Art. 6(4): Undtagelse for afskæringsregel i art. 6(3) når begrundet i bydende nødvendige samfundshensyn og flere andre betingelser er opfyldt

Ikrafttræden:

⌘ beskyttelsen træder i for habitatområder, når Kommissionen har vedtaget liste - sag C-117/03 Dragaggi - har ført til ekspropriationssag mod Kommissionen - T-117/05

⌘ beskyttelsen omfatter ikke ansøgninger, indsendt før direktivets ikrafttræden - sag C-209/04 Østrig - uklart, om ansøgninger omfattet, hvis før ikrafttræden

Territorial udstrækning:

⌘ omfatter hele den eksklusive økonomiske zone - C-6/04 mod UK
⌘ omfatter også beskyttelse mod aktiviteter uden for den udpegede lokalitet - C-98/03 mod Tyskland

Genopretning:

⌘ skade på natura 2000-områder omfattet af miljøansvarsdirektivets krav om genopretning -men overholdelse af tilladelse efter artikel 6(3) diskulperende for ansvar.

Bemærk: Peter Pagh har udarbejdet en omfattende liste over relevante EU domme. Interesserede kan finde disse på Teknologirådets hjemmeside under høringen "Biodiversitets 2010 – hvordan når vi målene?".

5. Biodiversiteten i klemme i det åbne land.

Oplæg til "Udfordringer i forhold til at nå målene for biologisk mangfoldighed på områderne skov, hav og det åbne land"

Af Peter Esbjerg, professor, Institut for økologi, Københavns Universitet

Biodiversiteten – **den biologiske mangfoldighed – mindskes stille og roligt i Danmark**, selvom der også er et lille antal arter i fremgang. Landbrugsdriften hører til de kraftigst virkende faktorer af dansk biodiversitet alene fordi landbruget dækker 60% af Danmark. Dertil kommer, at de moderne landbrugsoperationer påvirker biodiversiteten meget gennemgribende og langt ud over landbrugsarealet. Et af problemerne for denne erkendelse er, at det er en glidende proces: Mange arter bliver først mindre almindelige, derpå bliver de truede, og endelig forsvinder de. Mangel på viden og forståelse er en vigtig baggrund for denne udvikling, og andre ingredienser er traditioner for, at kun meget håndfaste beviser for tab af ikke-materielle værdier tæller imod økonomiske interesser. Dermed skal der en vis (betydelig?) mængde forsvundne (og helst iøjnefaldende) arter til, før vi er klar til at reagere. Hvad nedadgående biodiversitet er/ikke er kan illustreres ved flg. Udtryk af den verdenskendte finske forsker af fragmenterede bestande, Ilka Hanski (2005): "**Der er ikke noget tab af biodiversitet i et bestemt landskab, hvis der ikke er en indlysende nedgang i forekomsten af et betydeligt antal, der hører til i det landskab**".

Problemerkernes hovedtræk.

Hanskis udtryk er meget relevant for det danske agerland, hvor en del arter er forsvundet helt eller lokalt, og hvor rigtig mange arter af planter, smådyr og større dyr efterhånden kun forefindes i mindre eller ganske små fragmenter af landskabet. En del af småbestandene af planter og dyr i disse fragmenter er så meget i klemme, at mange arter er i nedadgåen.

Knyttet til det danske landbrug er der fire hovedproblemer for biodiversiteten:

- 1) **Hele landskabet (og nære farvande) påvirkes af næringsoverskud**, mest eklatant i form af luftbåret kvælstof.
- 2) **Små ikke-dyrkede bitoper** i og mellem marker (f.eks vandhuller, bevoksede skel o.l.) **begrænses** og påvirkes til stadighed, således at arealet og kvaliteten falder samtidig med at isolationen fra artsfæller stiger til skadeligt niveau.
- 3) **Store markarealer er så renset** for andet end dyrkede planter, at manglerne på planter og smådyr slår igennem i hele fødenettet, og biodiversiteten kommer unødigt i klemme.
- 4) **Græsningskrævende lysåbne lokaliteter, som tørre overdrev og fugtige enge mangler græsning eller bliver overgræsset**, således at de gror til eller nedtrampes.

Det luftbårne kvælstofoverskud er ikke kun et landbrugsskabt problem, men landbrugsdriften er hovedkilden over f.eks hele Jylland (Ellermann m.fl. 2007), hvor bl.a heder, overdrev, højmoser og næringsfattige søer stille og roligt gror til med et fåtal af kvælstofbegunstigede planter. Andre planter og en mængde dyr – i første omgang de små – trykkes lige så stille ud, og noget senere kan nedgang i f.eks fugle også spores. De destruktive effekter af unaturlig højt kvælstofniveau er internationalt lærebogsstof (Begon m. fl. 2005). – Mens Vandmiljøplanens virkninger langsomt trænger igennem i jordhøjde råber det luftbårne kvælstof på indsats, hvis biodiversitetstab skal begrænses.

De små biotoper har i mange år været under konstant nedgang i antal og udstrækning, og med den øgning i bedrift- og markstørrelse, landbruget er inde i, er der konstant pres på små vandhuller skel, græsstriber og andet, som falder uden for lovmæssige rammer. Også efter revisionen af Naturbeskyttelsesloven i 2004 kan beskyttede områder stadig udsættes direkte for gødsning og sprøj-

ning, så de langsomt mister deres værdi. Når flere og flere små bitoper forsvinder eller mister kvalitet forsvinder arter lokalt, og der bliver så langt mellem de tilbageværende biotop-pletter, at det kan være svært at finde mage, indavl sætter ind, og så går det automatisk nedad mod uddøen. Man kan tro, at det rammer smådyr uden flyveevne, men nye tyske undersøgelser viser, at tab af den landskabelige forskelligarterthed (heterogoni, jvfr. Tscharncke m.fl. 2005) koster nedgang selv i humlebier og sommerfugle, og næste led er bl.a. fuglene, som rammes på redepladser og føde. En del af disse effekter er svære at påvise, da man skal op i en skala på op til 20 km fra "arnestederne" for at måle de fulde effekter.

Landbrugsmæssigt burde en del af problemerne kunne løses uden særlig stort besvær, men det vil kræve uddannelse og der er behov for incitamentter.

Markarealernes tilstand er et af de markante problemer for dansk biodiversitet. En danske landmands marker er meget rene. Hvis ikke berører det hans stolthed (H.Ø. Nielsen PhD-afhandling 2007), og han kan let blive bekymret for ukrudtsfrø, der ligger til næste omgang. Denne renhedsgrad koster i ikke-skadelige insekter og dermed fugleføde, og de samlede effekter forværres, når der sprøjtes lidt mere end nødvendigt mod insekter, hvilket er hyppigt. Eksempelvis er det vist, at nedsættelse til 25% af etiketternes anbefalede dosis for ukrudtsmidler og insektmidler gav 28% flere plantearter og 25% mere insektbiomasse, primært til fugleføde. (Esbjerg m.fl. 2002). Fuglene reagerede med 50-100% øget tilstedeværelse, og samlet kunne man dokumentere en forbedring af biodiversitet. – Efterfølgende er påvist, at tilstedeværelsen af nyttige (f.eks. overfor bladlus) billearter med fuglefødeværdi afhænger kraftigt af tilstedeværelsen af lidt ukrudt i markbunden (Navntoft m.fl. under publicering).

Udbyttmæssigt er det problemfrit, at gå ned i dosering, hvis man ikke gør det hvert år samme sted og der tages særlige hensyn til marker med bastante ukrudstpletter, men om

Landmændene er klar til sådan et skift er et spørgsmål. Også erfaring fra arbejde med varsling og anden beslutningsstøtte tyder på nogle barrierer knyttet til kompleksitet, opfattelse/normer og vaner. Dette falder helt i tråd med landbrugets anvendelse af kvælstof, der er kommet nedad, men stadig er præget af andet end rationel økonomiske tænkning (H.Ø. Nielsen, PhD-afhandling 2007).

Lysåbne halvsnatur som enge og overdrev er truet på flere leder. Da de er naturtyper, som halvvejs er et produkt af et tidligere meget mere ekstensivt husdyrhold og især behovet for græsning, har de behov for samme lette græsning for at deres høje artsrigdom kan bibeholdes. Dette behov bliver ikke mindre af det generelle kvælstofoverskud, som øger risikoen for tilgroning (Ellermann m.fl. 2007). Imidlertid er denne græsning ikke mere en lille landbrugsindtægt, idet den naturmæssigt rette mængde af dyr ikke kan indtjene de udgifter, der bl.a. er forbundet med indhegning og tilsyn. På dette område er situationen ved at blive akut, idet tilgroning af ådale i Danmark foregår meget hurtigt (og synligt). Maskinelle løsninger er ikke det mest ønskværdige for god biodiversitet, da ingen maskiner kan foretage den blandede og delvis selektive "afklipning" som dyr. Ydermere skaber dyrene ekstra lokal variation og mere liv ved deres pletvise aflevering af gødning. Dog kan det også gå den anden vej, hvis landbrugsdriften tilsiger, at der skal relativt mange dyr på et areal. Det kan koste nedtrampning af f.eks. reder af viben, som har nogle af sine meget vigtige yngleområder i Danmark. – Den er taget over større områder end blot Danmark i uafbrudt nedadgåen og genstand for en EU-interesse, der burde føre til videre overvejelser om dens skæbne i Danmark.

Der er et stærkt behov for at fremskaffe den manglende græsning, som i princippet er let at etablere – men i realiteten ikke let. Incitamentter er nødvendige, hvis landbruget skal geninvolveres, og med blikket rettet på andre EU-lande fristes man til at spekulere i tilskudsmidlernes måske rimelige indragelse i denne problematik.

Samlet må det konstateres, at agerlandskabet, bredt taget, er det største danske område, hvor biodiversiteten konstant presses. Det går ud over vilde blomster, humlebier, sommerfugle, frøer, firben, fugle og mange andre, at kvælstof er allestedsnærværende, at småbiotoper fjernes eller behandles dårligt, at mar-

kerne håndteres til kanten af det nødvendige og lidt ud over, og at der ikke er vane i og incitament til landbruget for at pleje naturagtige strøg i landbrugslandet.

Skal problemerne med forsat biodiversitetsfald imødegås er der hurtiggående behov for visse lovjusteringer og især skabelse af incitamenter til landbruget, og langsigtet er der behov for en grundig uddannelsesindsats af landmænd.

6. Biodiversiteten i Danmark - status, udfordringer og barrierer

Oplæg til "Udfordringer i forhold til at nå målene for biologisk mangfoldighed på områderne skov, hav og det åbne land"

Af Rasmus Ejrnæs, seniorforsker, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet

Der er i evolutionens løb udviklet arter til enhver tænkelig naturresurse. Arterne fylder det tilgængelige økologiske rum ud, fra havets bund til bjergets top. Der findes i Danmark laver som vokser på barken af gamle egetræer, planter som vokser i opskyllet tang på strandene og biller som lever i gødningen fra store planteædende dyr.

Hovedproblemerne med biodiversiteten vurderes at være:

Indskrænkning af det økologiske rum
Manglende viden
Ødelæggelse af levesteder og gælden til fortiden

Biodiversitetskrisen består i at mennesket systematisk har indsnævret det økologiske rum. Sammenlignet hermed er klimaændringerne det rene vand. Hvis vi tager de dyrkede marker som eksempel, så har mennesket gennem dræning, gødsning, kalkning og pløjning reduceret det økologiske rum til en brøkdel af den naturlige variation i fugtighed, næringsstofrigdom, surhedsgrad og forstyrrelse. Derfor forekommer kun en lille del af Danmarks biologiske mangfoldighed på dyrkede marker, og selv med økologisk landbrug er potentialet stadig kun lille. Vi kan få flere regnorme, men ikke hjertegræs og he-depletvinger.

Vores viden om status og udvikling for den biologiske mangfoldighed i Danmark er langt fra komplet eller dækkende. Hovedindsatsen i Danmark har været overvågningen af miljøet – især forureningen af vand og luft med kvælstof, fosfor og miljøfremmede stoffer. Efter EU's Habitatdirektiv, er naturen i 2004 kommet med i den nationale overvågning, men der vil gå en årrække før vi kan sige noget sikkert om udviklingen.

Områder som er særligt mangelfuldt belyst omfatter landjordens naturtyper: moserne, strandene, engene, overdrevene, hederne, klitterne, skovene og agerlandets småbiotoper (levende hegn, vejkanter, vandløbsbræmmer). Vi ved dog fra enkeltstående undersøgelser samt de første års overvågning i NOVANA, at de lysåbne naturtyper generelt er præget af eutrofiering, udtørring, tilgroning og fragmentering, og vi ved at dette fører til tab af arter. Vi ved også, at naturen i skovene, trods mange års bestræbelser på en mere naturvenlig drift, stadig er trængt af dræning, mangel på gamle træer og dødt ved og monoton kultivering.

Samtidig ved vi fra den internationale forskning, at når mængden og kvaliteten af levesteder indskrænkes dramatisk, så vil de små tilbageværende bestande med tiden uddø. Men der kan gå mange år fra ødelæggelsen af levestederne har fundet sted og til arterne faktisk forsvinder. Det kaldes på engelsk "extinction debt" og kan vel bedst oversættes med "biodiversitetsgælden for fortidens ødelæggelse af levesteder". Trods indsatsen for vandmiljøet og enkeltstående naturgenopretninger og fredninger, peger den generelle udvikling på at det stadigvæk går tilbage for den biologiske mangfoldighed i Danmark.

Biodiversiteten i skovene

Skovene er en fantastisk naturtype, som fra naturens hånd ville have domineret det danske landskab. Mange vil forestille sig urskoven som mørk, tæt og ensformig, men sandheden er at urskoven ville udgøre et langt større økologisk rum med flere dimensioner end nutidens dyrkede skove. Gamle veterantræer og faldne stammer ville sammen med de græssende dyr og de forsumpede områder tegne en skov som var lys og varieret sammenlignet med vore dages produktionsskov.

Hovedproblemerne i skovene vurderes at være:

Fraværet af gamle træer og dødt ved
Omfattende dræning
Udelukkelse af græssende dyr
Dyrkning af ikke-hjemmehørende arter
Fjernelse af uproduktive træer og buske

Det er kun et mindretal af de hjemmehørende danske træer og buske som udnyttes i det moderne skovbrug, mens "unyttige" arter som tjørn, roser, slåen m.fl. hugges bort. Samtidig fældes de kommercielle arter som eg, bøg og ask i deres ungdom, og når derved aldrig at udvikle det gamle træs særpræg: Den furede bark til mosser og laver, hulheder til hulrugende fugle, flagermus og skovmår, samt svækkede partier til svampe og biller. Udenlandske undersøgelser peger på at op mod en tredjedel af skovens arter er helt afhængige af dødt ved som resurse. Det er ikke så overraskende når man tænker på at der i den urørte skov er lige så meget dødt ved som der er levende stammer. En lang række biller, laver, mosser og svampe knyttet til gamle træer og dødt ved er forsvundet fra Danmark, mens andre er truede. De danske skove er gennemdrænet for at fremme væksten af ønskede træarter og lette hugsten. Herved indsnævres det økologiske rum – både fordi der forsvinder lysninger til dyr og planter, og fordi arter knyttet til moser og vandhuller mister deres levesteder.

Med fredsskovforordningen blev der etableret et markant skel mellem det åbne land og skovene, og det blev forbudt at holde græssende dyr i skoven. Formålet var at sikre produktionen af gavn-tømmer, men historieskrivningens glade budskab om at vi derved reddede de danske skove er ikke dækkende for biodiversiteten. Mange dyr og planter er netop knyttet til overgangene mellem skov og lysåbne naturtyper. Fugle, flagermus og pattedyr søger skjul og ly i skoven, men søger gerne deres føde i det åbne, og mange planter trives netop i overgangen mellem skygge og lys. Mange insektarter heriblandt en række truede dagsommerfugle er afhængige af det særlige mikroklima i skovlysninger, og i gamle træer som varmes af solen. Manglen på græssende dyr i skoven samt hegning og plantning af tætte ensaldrende bevoksninger indskrænker det økologiske rum og biodiversiteten i skovene.

Den omfattende dyrkning af arter som ikke er hjemmehørende i den danske natur (særligt nåletræer) er også med til at indskrænke det økologiske rum for den danske flora og fauna. Ikke mindst fordi dyrkningen ofte er intensiv i form af tætte monotone bevoksninger af træer som høstes længe før der opstår variation i skoven.

Udfordringer og barrierer

Det er uklart hvem som har ansvaret for at beskytte den biologiske mangfoldighed i Danmark. Hvis man læser naturlovgivningen og ser hvordan den udmøntes kan man let få det indtryk at det er staten som har ansvaret. Offentlige myndigheder regulerer, overvåger og fører tilsyn, mens den private lodsejer føler sin råderet krænket når naturen stiller sig i vejen for produktionen.

De vigtigste barrierer for at nå 2010-målet vurderes at være:

Staten kan ikke redde naturværdierne alene
Utilstrækkelig kortlægning, beskyttelse og formidling af de mest truede levesteder og arter
Naturforvaltningen glemmer brandmandens lov

I EU's Habitatdirektiv kalder man den beskyttede natur for "arter og naturtyper af fællesskabsbetydning", og måske kan biodiversitetstabet først for alvor standses når denne opfattelse også deles af befolkningen, og når den enkelte lodsejer føler sig stolt og ansvarlig for sine naturværdier.

Uanset om naturens værdier skal beskyttes af offentlige eller private aktører, så kan det ikke lade sig gøre uden en dækkende kortlægning og formidling af de resterende levesteder. En sådan kortlægning har fundet sted i NATURA2000-områderne i 2004-2006 og hermed har man fået et grundlag for at priori-

tere indsatsen for at bevare naturen. Men hvis biodiversitetstabet for alvor skal standses er det nødvendigt også at kortlægge naturen uden for NATURA2000-områderne. Hvordan skal landbruget ellers vide hvor støtte-kronerne til græsning af enge og overdrev skal kanaliseres hen? Og hvordan skal skovbruget ellers vide hvilke skovpartier der bør udlægges som helt eller delvist urørt skov? Og hvordan skal den enkelte lodsejer kunne motiveres hvis han ikke er klar over hvilke unikke naturværdier der findes på ejendommen? Naturligvis findes der eksempler på lodsejere som uden tøven har pløjet deres eng op eller fældet deres skov efter fundet af sjældne planter og dyr, men heldigvis sker det langt oftere at lodsejeren adopterer sine naturen og motiveres til den nødvendige naturpleje og beskyttelse. Levesteder i god bevaringstilstand dækker så lille en del af Danmarks areal at deres kortlægning burde have været prioriteret for længe siden.

Naturen i skovene er utilstrækkeligt beskyttet af skovloven. Dette gælder i særdeleshed de private skove, og særligt de gamle træer i skovene. Når en gammel bevoksning skoves i dag, fjerner man grundlaget for biodiversiteten med tømmeret. Og det tager 300 år igen at udvikle de habitatkvaliteter som kendetegner gamle løvtræer. Træer som netop er beboede af svampe og biller skæres typisk op til pejsebrænde, i manglende forståelse for den biodiversitet som herved forsvinder.

Arealgrænsen på 2500 m² for §3-natur er for høj når der er tale om overdrev eller moser i intakt tilstand – disse er ofte ikke mere end nogle få 100 m². Eksempelvis blev den sidste eng med trævlekrone og majgøgeurt i omegnen af Hjortshøj hvor jeg bor sidste år lavet til græsplæne af en ny lodsejer som flyttede fra Århus og ud i den dejlige natur. Måske af uvidenhed, men det var fuldt lovligt.

Det er en fristende tanke at løse biodiversitetskrisen ved at lave noget ny natur. Måske er det også en fristelse for den ansvarlige minister at kunne klippe snoren over til prestigeprojekter som Skjern Å, Kongernes Nordsjælland, Egå Engsø eller en ny bynær skov. I hvert fald må man konstatere at sådanne projekter har lagt beslag på en stor del af den offentlige naturforvaltnings tid og resurser gennem de seneste årtier. Men man skal huske at en sø ikke kun består af vand og en skov ikke kun af træer. Det kan tage hundrede eller tusinde år før en nyplantet skov rummer de samme levesteder og arter som en gammel skov. Uanset de gode intentioner med naturgenopretning, så strider prioriteringen mod den mest grundlæggende prioriteringsregel i naturbeskyttelsen. Man kan kalde dette "Brandmandens Lov", som i korte træk går ud på at man først skal redde værdier som endnu er intakte, så de ikke også bliver flammernes bytte. Dernæst skal man slukke ilden i de bygninger hvor der endnu er værdier, hvorefter man kan slukke resten af branden. Når branden er slukket kan man genopbygge. Hvis branden har været for omfattende kan man bygge helt nye bygninger, eventuelt et nyt sted. Man kan nærmest sige at brandmandens lov er vendt på hovedet i den danske naturforvaltning. Ud fra et biodiversitetsperspektiv har det ikke været en god prioritering at bruge mange resurser på at plante nye skove på agerjord og sætte opgivne marker under vand når der samtidig er foregået omfattende ødelæggelse af unikke levesteder i skove, overdrev, moser og strandenge som følge af hugst af gamle træer, vandstandssænkning, næringsstofforurening og tilgroning. Tænk blot på hvilke arealer man havde kunnet udlægge som urørt skov for de penge man har plantet nye skove på landbrugsjord for.

7. Biodiversiteten i de danske farvande med fokus på fisk og fiskeri

Oplæg til "Udfordringer i forhold til at nå målene for biologisk mangfoldighed på områderne skov, hav og det åbne land"

Af Einer Eg Nielsen, seniorforsker, Danmarks Fiskeriundersøgelser, Danmarks Tekniske Universitet

Introduktion

Biodiversiteten i havet er påvirket af menneskelige aktiviteter. De måder vi påvirker mangfoldigheden i havet på er mange og diverse, rangerende fra iltsvind i kystnære farvande til selektivt fiskeri på de største og hurtigst voksende fisk i vore fiskebestande. Vi ved generelt meget mindre om biodiversiteten i de marine områder i sammenligning med biodiversiteten på landjorden. I det følgende vil vi redegøre for status af den marine biodiversitet i danske farvande. Vi vil identificere en række af de væsentligste trusler der er mod den marine biodiversitet, hvilke tiltag der er iværksat for at bevare biodiversiteten, samt identificere hvor der behøves en øget indsats for at standse nedgangen i den biologiske mangfoldighed inden 2010.

Biodiversiteten i havet, status og trusler

Økosystem diversitet

I de danske farvande findes en bred vifte af forskellige marine økosystemer, som hver især indeholder vidt forskellige dyre- og plantesamfund. Årsagerne til de mange forskellige typer af økosystemer, knytter sig i høj grad til forskelle i det fysiske miljø, især havbundens beskaffenhed er styrende for hvilke dyr og planter der findes. Hovedparten af de danske havområder er karakteriseret ved blød bund, hvor bunddyr som snegle og muslinger lever nedgravet i sedimentet, og planterne (f.eks. ålegræs) er fæstet med rødder. Det øvrige område karakteriseret ved forskellige hårbunds- og habitattyper som fx klipper (Bornholm) kompakt ler, kalkgrunde (Stevns og Møn) eller "boblerev", som man finder i det nordlige Kattegat, samt endelig stenrev som findes i alle danske farvande. Den hårde bund giver levesteder for mange flere dyre- og plantearter end den bløde bund. På hårbund finder vi tangskove og dyr som sønemoner, havsvampe og blåmuslinger, og fælles for disse er at de er fastsiddende. Udover de fastsiddende organismer er mange fisk tilknyttet den hårde bund på et eller andet tidspunkt i deres liv. Den hårde bund kan generelt betragtes som biodiversitets "hotspots" i de danske farvande (1).

Forskelle i saltholdighed er en anden fysisk faktor af væsentlig betydning for økosystemerne og biodiversiteten. Dette er tydeligt hvis man fx sammenligner den salte Nordsø og den brakke Østersø. I Nordsøen finder man dyr og planter som udelukkende lever i marine områder, og i Østersøen finder man en blanding af arter med tilknytning til henholdsvis ferskvand og saltvand. Generelt er biodiversiteten størst i de områder hvor saltholdigheden er højest. For eksempel har Nordsøen cirka 230 fiskearter, mens Østersøen kun har cirka 100. Af fiskearter som udelukkende er knyttet til de høje saltholdigheder og sjældent bevæger sig ind i indre danske farvande og Østersøen, kan nævnes lange, havkat og helleflynder, mens der findes Østersøbestande af marine fisk som torsk, sild og pighvar, der er tilpasset Østersøen brakke vand.

Trusler mod biodiversiteten

De marine økosystemer og dermed biodiversiteten i danske farvande er påvirket af en række menneskeskabte og naturlige ændringer. F.eks. de høje menneskeskabte næringsstofkoncentrationer som fører til forekomst af iltsvind samt deraf følgende forarmet bundfauna. Effekten på biodiversiteten afhænger af udbredelsen, varigheden og frekvensen af sådanne iltsvind, hvor man ved store længerevarende og hyppigt forekommende iltsvind får den største effekt på biodiversiteten. Selv for arter som er i stand til at bevæge sig væk fra områder med iltsvind kan disse begivenheder have alvorlige konsekvenser. Fx tjener kystnære farvande som opvækstområder for fiskeyngel, og selvom de voksne individer er i stand til at

flygte ud i mere åbne havområder, så bliver ynglen ofte fanget i de iltfrie områder. Samtidig er mange fisks yngel tilknyttet områder med ålegræs og/eller tangskoven, som forsvinder ved høj næringsstofftilførsel.

Fremtidige ændringer i klimaet kan også få betydning for biodiversiteten. F.eks. vil en generel stigning i havtemperaturerne kunne resultere i en indvandring af mere sydlige arter (se afsnit om artsdiversitet). Derudover vil det ændrede klima formodentlig medføre en øget afstrømning af ferskvand fra landjorden ud i havet. For Østersøen og de indre danske farvande vil den øgede afstrømning resultere i mindsket saltholdighed, hvilket kan medføre en forarmet artsdiversitet med færre forskellige dyr og planter. Fisk som torsk og rødspætte kræver f.eks. høj saltholdighed, og disse fisk vil få dårligere og dårligere livsbetingelser i takt med at Østersøen bliver mere fersk. Disse bestande vil derfor forventes at blive kraftigt decimeret (3). Til gengæld vil man forvente en større udbredelse af arter som er mindre afhængige af høj saltholdighed herunder deciderede ferskvandsarter.

Kommercielt fiskeri med slæbende redskaber kan have en negativ effekt på biodiversiteten. Dette gælder specielt i forbindelse med stenrev, hvor fiskeri med bundtrawl fjerner eller vender stenene med negative konsekvenser for de fastsiddende planter og dyr. En tilsvarende forstyrrelse og ændring forekommer i forbindelse med stenfiskeri og råstofindvinding, som har ledt til decideret fjernelse af rev og ændringer i revenes stabilitet. Det kommercielle fiskeri har endvidere en overordnet strukturerende effekt på fiskesamfundene idet fiskeriet oftest er møntet på store fisk. Ved hele tiden at fjerne de store fisk forskubbes størrelsesfordelingen af fiskene og der kommer en klar dominans af små individer. Nedgangen i mængden af store fisk ses tydeligt i Nordsøen (4). Den fremtidige mangel på store fiskearter og store individer indenfor arter kan få stor betydning for havmiljøet. F.eks. udnytter store fisk andre fødekilder end små fisk og det er derfor tænkeligt at hele strukturen i økosystemerne ændres.

Trusler mod artsdiversitet

Tidligere har man troet at marine dyr og planter generelt var for talrige og vidt udbredte til at deciderede udryddelser kunne forekomme, samt at fiskeriet på en art ville stoppe på grund af manglende rentabilitet, længe før arten blev truet. For arter med lav reproduktivitet, som f.eks. rokker og hajer kan selv et forholdsvis begrænset fiskeri påvirke bestandene og biodiversiteten negativt. For arter med en meget høj kommerciel værdi (f.eks. stør), findes der eksempler på global og lokal udryddelse. Hvorvidt der også er danske arter som er udryddet er svært at vurdere, da der ikke er fortaget nogen systematisk vurdering af truede marine arter ifølge IUCN's rødlistekriterier (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources). En nylig undersøgelse har dog evalueret status for 23 fiskearter fra Nordsøen (5) ifølge IUCN's kriterier, hvor en tilbagegang i antal på henholdsvis 90%, 70% og 50% over 10 år svarer til kategorierne: kritisk truet, moderat truet og sårbar. Studiet viste at andelen af arter som kunne listes i én af angivne kategorier, var stærkt stigende i løbet af 10 år fra cirka halvdelen i 1992 til cirka ¾ i 2002. De arter det så værst ud for, var store arter som pighaj og gråhaj, men også torskefisk som lange og torsk havde vist en kraftig nedgang. Hovedårsagen til arternes kritiske status er formodentlig overfiskeri, og herunder er bifangst af langsomt reproducerende arter i et blandet fiskeri et betydeligt problem. Der er samtidig indikationer på, at der er en sammenhæng mellem stigende havtemperaturer og dårlig rekruttering for blandt andet rødspætte og torsk i Nordsøen.

De stigende havtemperaturer kan medføre ændringer i artsdiversiteten, idet der sker en indvandring af arter fra sydlige områder. F.eks. har man i de senere år har fundet indvandrede arter som ansjos og rød mulle i de indre danske farvande. Et andet illustrativt eksempel på en marin art som for nyligt er indvandret er den tyklæbede mulle. I slutningen af 1970erne forekom den stort set ikke, men op gennem 1980erne og 1990erne, er den øget i forekomst og er nu meget almindelig og i stand til at yngle i danske farvande. Effekten af temperaturbestemt indvandring på biodiversiteten er vanskelig at forudsige, idet der samtidig foregår udvandring, og der forekommer interaktioner mellem nye og gamle arter og det omgivende miljø. Generelt forventer man at nogle arter vil flytte nordpå i takt med stigende temperaturer, andre vil være så fleksible mht. til temperatur at de kan forblive i deres nuværende udbredelsesområde, mens andre igen vil være i stand til genetisk at tilpasse sig de ændrede forhold over tid.

Nye arter kan også introduceres gennem eksempelvis tømning af ballastvand og udslip fra opdræt. Har de invasive art held til at overleve i de nye forhold kan få en meget negativ effekt på hjemmehørende dyr og planter. Som eksempel kan nævnes at man for nyligt har observeret høje tætheder af stillehavsøsters i Limfjorden. Disse østers vokser meget hurtigt og danner sammenvoksede strukturer og kan derfor hurtigt udkonkurrere andre muslingearter på lavt vand såsom den europæiske østers og blåmuslingen.

Diversitet indenfor arter

De fleste marine arter består af et antal mere eller mindre adskilte bestande. F.eks. finder man forskellige bestande af torsk i henholdsvis Nordsøen og Østersøen og disse bestande blander sig kun i ringe grad med hinanden. En sådan bestandsstruktur med adskilte bestande forekommer ofte i forbindelse med isolerede havområder og herunder også i områder med specielle miljøforhold. Adskilte bestande inden for en art repræsenterer ofte en unik del af artens samlede genetiske arv, herunder arvelige tilpasninger til det lokale miljø, såkaldte lokale tilpasninger. Ud over torsk har man indenfor danske farvande mange eksempler på genetisk adskilte bestande. I Østersøen har man således påvist store genetiske forskelle mellem Østersøbestandene for både alger, krebsdyr, muslinger og fisk, og bestande i de tilstødende områder såsom Nordsøen (6). Østersøbestandene er genetisk tilpasset de unikke miljøforhold i Østersøen, hvilket betyder at de ikke umiddelbart ville kunne klare sig uden for Østersøen – men demonstrerer samtidig også at individer fra andre bestande heller ikke vil kunne klare sig her. For torsk er det påvist at Østersø-torsk har genetisk baserede tilpasninger til områdets specielle saltholdigheder. I forhold til bevarelse af biodiversitet er det derfor nødvendigt ikke bare at fokusere på udryddelse og trusler mod arter, men mod lokale bestande. De fleste af de eksempler man har på udryddelse af marine arter forekommer ikke på en global men netop på lokal skala, så selvom arten ikke er forsvundet er et unikt segment af artens genetisk diversitet sandsynligvis gået tabt med den lokale bestand. Selv om bestanden ikke bliver helt udryddet, men antallet af individer bliver kraftigt decimeret, kan der ske tab af genetisk diversitet. Dette tab af genetisk diversitet indenfor de enkelte bestande kan have konsekvenser for artens overordnede muligheder for at tilpasse sig til f.eks. ændrede temperaturforhold i forbindelse med global opvarmning.

For nylig er man blevet opmærksom på at alder og størrelse ved kønsmodning er gået dramatisk ned i mange bestande af marine fisk. Der er kraftige indikationer på at dette skyldes den måde det kommercielle fiskeri drives på. Fiskeriet er først og fremmest målrettet mod store og dermed hurtigst voksende fisk indenfor de enkelte arter, hvilket udover at kunne skubbe til økosystemets balance også kan medføre en såkaldt "fiskeriinduceret evolution" (7). Denne betyder, at de fisk som er genetisk bestemt til gyde tidligt i deres livsforløb har en stor chance for at få afkom inden de bliver fanget. Omvendt er det sandsynligt, at fisk som er genetisk bestemt til at vokse sig store og gyde sent i livet bliver fanget inden de når at gyde. Det kan betyde at der "avles" på mindre og langsomt voksende fisk. Det kan få en række negative konsekvenser for bestandenes muligheder for at klare sig at fiskene bliver mindre og yngre når de gyder. F.eks. giver store fisk generelt større æg med mere energi og gyder over en længere periode hvilket giver deres afkom bedre muligheder for at overleve.

Igangværende initiativer for at sikre den biologiske mangfoldighed

Der er sat en lang række både nationale og internationale initiativer i værk som direkte eller indirekte skal tjene til at sikre biodiversiteten i havet. Af overordnede initiativer kan nævnes vandmiljøplan III som løber fra 2005 – 2015, hvor hovedformålet er en nedsættelse af næringsstofudledningen, herunder også til marine områder, samt beskyttelse af særligt sårbare naturområder via beskyttelseszoner. Planen forventes, hvis målsætningerne opfyldes, at have en positiv effekt i de marine områder ved at formindskede forekomsten og hyppigheden af iltsvind og dermed en gavnlig effekt på den biologiske mangfoldighed i kystnære marine økosystemer. Planen skal ses i sammenhæng med EU's vandrammedirektiv som trådte i kraft i 2000, og som konkret har medført at danske myndigheder inden 2015 skal sikre at de danske kystvande har "god kvalitet". Også Habitatdirektivet fra 1992 forpligter EU's medlemsstater til at bevare naturtyper og arter, som er af betydning for EU. Udpegning af habitatområder udgør sammen med

fuglebeskyttelsesområder grundstenene i Natura 2000, der er et økologisk netværk af nationalt udpegede beskyttede naturområder gennem hele EU. Indenfor Natura 2000 er der 7.028 km², der både er udpeget som habitat- og fuglebeskyttelsesområde, mens 5.084 km² alene er udpeget som fuglebeskyttelsesområde og 935 km² alene er udpeget som habitatområde (www.sns.dk). De udpegede marine arealer forventes at give en vis grad af beskyttelse for unikke marine økosystemer, men hovedparten af områderne er dog ikke beskyttet mod alle typer af menneskelig påvirkning, og herunder fiskeri. Et andet EU initiativ som arbejder for at reducere nedgangen i den marine biodiversitet er den fælles fiskeripolitik, som blev reformeret i 2002. De vigtigste nye initiativer i den forbindelse er øget fokus på at skabe et miljømæssigt bæredygtigt fiskeri, benytte sig af forsigtighedsprincippet samt sørge for at fremtidens forvaltning er langsigtet og inkluderer handlingsplaner. Fiskeriaktiviteternes skal være bæredygtige og der arbejdes for en gradvis indførelse af økosystem-forankret fiskeriforvaltning, herunder at beskytte fiskenes levesteder, beskytte truede arter og kystnære habitater, øge arts-selektiviteten af redskaber og mindske udsmid.

Svage punkter i forhold til at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed

Natura 2000 habitatområder udgør cirka 8% af de indre danske farvande. I dag mangler vi imidlertid viden til at afgøre om alle typer af økosystemer i de danske farvande er dækket, samt om størrelsen og forvaltningen af det udpegede areal er nok til at forhindre en nedgang i biodiversiteten. Dette skyldes flere faktorer, herunder at ikke alle danske habitattyper er undersøgt, beskrevet og kortlagt (se 1). En kortlægningen vil være et nødvendigt og vigtigt redskab i en overordnet forvaltning af alle aktiviteter på havet (f. eks. havvindmøller, olie- og gasefterforskning, fiskeri osv). Samtidig er der i dag reelt kun få restriktioner i forhold til menneskelig aktivitet i habitatområderne. Der foregår lige nu et udredningsarbejde i forbindelse med udpegning og beskyttelse af marine habitater på EU og nationalt niveau. I et fiskeperspektiv er dette positivt, idet de hidtil udpegede beskyttede marine habitater generelt må anses for at være for små og usammenhængende til at kunne beskytte f. eks. de kommercielt udnyttede bestande. For at opnå den bedste effekt af beskyttede marine områder, skal den generelle viden omkring effektiviteten af forskellige typer beskyttede marine områder som et praktisk redskab til beskyttelse af biodiversiteten hos marine fisk og andre organismer udbygges i et samarbejde mellem sektorerne.

I dag har vi ingen rødliste (IUCN kriterier) for marine organismer i danske farvande. En rødliste vil være et uundværligt redskab i den fremtidige vurdering af udviklingen i den biologiske mangfoldighed i danske farvande samt til at opfylde internationale forpligtelser i henhold til [Biodiversitetskonventionen](#).

Der indføres i øjeblikket en række tiltag for at implementere økosystemforankret fiskeriforvaltning i EU's fælles fiskeripolitik. Forvaltningen skal baseres på en langsigtet strategi herunder forvaltningsplaner for en række arter, en ny flådepolitik, bedre håndhævelse af reglerne og inddragelse af interessenter. Der er dog stadig stor del af de kommercielt udnyttede fiskebestande der befinder sig udenfor sikre biologiske grænser ifølge rådgivningen fra det Internationale Havundersøgelsesråd (ICES). Et EU-forskningsnetværk (MarBef, Marine Biodiversity and Ecosystem Functioning), har i den forbindelse udarbejdet en række specifikke anbefalinger til ændringer af fiskeriet for at fremme hensynet til biodiversiteten i fiskeriforvaltningen (8).

Fiskeriforvaltningen i EU foregår hovedsageligt efter et kvotesystem for enkeltarter indenfor angivne havområder. Disse områder er ikke designet ud fra et hensyn til biodiversitet f.eks. med hensyn til at bevare genetisk adskilte bestande, som er de relevante enheder for bevarelse af biologisk mangfoldighed. Den områdebaserede forvaltning vil således kunne inkludere flere biologiske bestande under en kvote, eller alternativt forskellige kvoter for den samme bestand. Dette system vanskeliggør beskyttelse af små sårbare og, for fiskeriet, lettilgængelige biologiske fiskebestande som en del af artens samlede biologiske diversitet.

Det nuværende fiskeriforvaltningssystem har ikke implementeret hensyn til eventuelle genetiske ændringer forårsaget af fiskeriet (fiskeriinduceret evolution), og der hersker dog stadig en del usikkerhed omkring omfang og betydning af dette fænomen. Samtidig mangler der også viden omkring

hvordan man stopper/minimerer fiskeriinduceret evolution gennem praktiske fiskeriforanstaltninger der samtidig sikrer et fortsat fiskeri. Der er derfor et stort behov for yderligere viden på området.

8. Bud på en samlet strategi for at standse nedgangen i den biologiske mangfoldighed

”Sådan standser vi tabet af biologisk mangfoldighed inden 2010”

Af Michael Stoltze, biolog, ph.d. og forfatter, på vegne af Det Grønne Kontaktudvalg

De grønne organisationer glæder sig over, at beskyttelse af naturen er rykket højt op på den politiske dagsorden i Europa og i Danmark efter EU-landenes beslutning i 2001 om at standse tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed inden 2010.

Og helt ærligt: 2010-målet er ganske rimeligt og ikke overdrevent ambitiøst, når man betænker, at Europas natur har været på én eneste lang glidetur ned ad bakke gennem århundreder. De seneste års initiativer, bl.a. fra EU, har været med til at bremse naturens tilbagegang. Nu skal tilbagegangen standses helt. Målet er et godt signal til omverdenen: Europa går foran resten af verden og passer på naturen samtidigt med, at velfærden generelt bliver forøget.

Skal vi nå målet, er der imidlertid brug for både nye erkendelser om naturen og nye handlinger. De grønne organisationer er overbeviste om, at det kan lade sig gøre, selv om der kun er tre år til 2010.

Danskernes syn på biologisk mangfoldighed i Danmark

I 2002 blev 1.980 tilfældige danskere mellem 18 og 80 år anmodet om at deltage i en spørgeskemaundersøgelse om syn på naturen. 1200 (61 %) svarede.

Denne vigtige undersøgelse viste, at befolkningen gennemgående mener, at forholdene for dyr og planter i naturen i Danmark er gode.

Virkeligheden er imidlertid meget broget. På den ene side har vore vandløb generelt fået det bedre, og jagtrestriktioner og etablering af reservater har ført til, at store spektakulære arter som sæler, odder, rådyr, kronstyr, gæs, svaner, skarver, hejrer, traner, ørne og flere andre rovfugle er gået markant frem gennem de sidste 20-30 år. På den anden side er en meget stor del af Danmarks vilde planter, agerlandets og engenes fugle, harer, dagsommerfugle og svampe stadig i kraftig tilbagegang.

Befolkningens opfattelse, som det er vigtigt at kende til, er uden tvivl farvet af, at de store, spektakulære arter (som nyder godt af blandt andet jagtfred og fede, grønne marker) trives fint.

Hvad er dansk natur?

Der er natur overalt. Men Danmark er et udpræget kulturland, så naturen er på godt og ondt stærkt påvirket af menneskers virke. Selv om der er natur alle steder – også midt i storbyer og i det intensivt dyrkede land – forbinder de fleste begrebet naturområder med arealer som skove, heder, enge, overdrev (græsland), klitter, moser, levende hegn og grøftekanter, kyster, søer vandløb og havet.

Beskyttelse af natur handler de fleste steder i verden om at overlade områder til naturkræfternes frie spil. Mennesket bruger herefter mest de beskyttede arealer som passive tilskuere, eller visse steder i verden som naturfolk, der indgår i naturens økosystem som jægere og samlere.

I Danmark er vi siden begyndelsen af 1990'erne begyndt at udlægge områder til naturkræfternes frie spil. Men på landjorden er langt de fleste danske naturområder og deres tilhørende biologiske mangfoldighed i vor tid betinget af kulturpåvirkning. Uden slåning, græsning eller rydning gror de fleste heder, overdrev, enge osv. til. De er afhængige af ekstensiv landbrugsdrift (= naturpleje), for at opretholde deres biologiske mangfoldighed.

Størstedelen af dansk natur er således karakteriseret ved, at den er opstået i mødet mellem natur og kultur. Den biologiske mangfoldighed i Danmark er i stort omfang knyttet til enge, heder, overdrev og også mange skove i århundredgammel, ekstensiv kultur. Naturpolitik i Danmark er derfor også kulturpolitik. Der er tale om kulturarv.

Dette er en afgørende erkendelse. Og i forlængelse af denne erkendelse kommer spørgsmålene: Hvor vil vi gerne have, at naturen i Danmark bevæger sig hen? Hvor meget skal have lov til at ligge urørt hen til de frie naturkræfters spil? Hvor meget skal ligge hen som ekstensivt brugte arealer? Og hvor meget kan vi tillade os at omdanne og udnytte intensivt?

Skal vi standse tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed, er det nødvendigt at svare på disse spørgsmål og så vedtage en samlet strategi.

Det er ikke naturen, der er truet. Det er den biologiske mangfoldighed

Naturen forandrer sig hele tiden både af egen drift og på grund af kulturpåvirkninger. Naturen vil altid bestå, så det er strengt taget ikke naturen som sådan, der er truet. Det er naturens variation, der er blevet mindre og den biologiske mangfoldighed, som er truet. Den spændende biologiske mangfoldighed bliver afløst af kedelig biologisk ensformighed. 2010-målet går ud på at sikre mangfoldigheden af organismer og økosystemer.

Naturens værdi

Naturen er grundlag for al ting, og flere undersøgelser viser da også, at natur er en central og meget væsentlig værdi. Når udenlandske turister bliver spurgt, hvorfor de besøger Danmark, er det ikke kultur, hygge og Den Lille Havfrue, der er trækker mest. Det er naturen. Tilsvarende viste undersøgelsen fra 2002 om danskerne syn på naturen, at bevaring af eksisterende naturværdier er helt i top og kun overgået af ønsket om at beskytte det rene drikkevand.

Naturen og den biologiske mangfoldighed er altså et centralt velfærdsgode, som har topprioritet blandt både danskere og turister fra udlandet. På den baggrund kan det undre, at natur og biologisk mangfoldighed ikke har været mere fremme i debatten om værdier og velfærd.

Naturpolitik er velfærdspolitik

En rig natur er en natur med mange muligheder og oplevelser. Mangfoldighed i naturen er en af de basale forudsætninger for en høj velfærd. Derfor er naturpolitik også velfærdspolitik. Og forudsætningen for en rig natur er blandt andet en stor biologisk mangfoldighed. 2010-målet er kort sagt kernesund velfærdspolitik til glæde for alle – nu og i eftertiden.

De grønne organisationer mener, at sikring af den biologiske mangfoldighed skal være en selvfølgelig og naturlig del af strategien for bæredygtig udvikling, og at emnet skal indarbejdes i samtlige strategier for de relevante sektorer. Mange sektorer har betydning for udviklingen i den biologiske mangfoldighed, men vi vil her koncentrere os om de fire mest centrale sektorer: Landbruget, skovbruget, fiskeriet og industrien.

Landbrugets centrale rolle

Alle åbne landarealer, der ikke er skov, bygninger eller anlæg, regnes i Danmark for at være landbrugsjorder, uanset om de dyrkes eller ej. Landbrugsjorder udgør godt og vel 2/3 af Danmarks areal, herunder samtlige landarealer, der er omfattet af naturbeskyttelsesloven.

På den baggrund siger det sig selv, at landbruget – og dermed fødevarerministeriet – har den mest centrale og afgørende rolle i spillet om at sikre den biologiske mangfoldighed.

Hovedparten af de naturområder, som forvaltes af landbruget, er afhængige af naturpleje for at bevare deres biologiske mangfoldighed. Men naturplejen er ingenlunde sikret. Der er i 2007 og 2008 kun afsat 90 mio. kr. – ca. én procent af landbrugsstøtten – til pleje af eksisterende naturområder. Det er skønsmåssigt en faktor ti gange mindre end det reelle behov. Derfor går det kun én vej for den biologiske mangfoldighed på landbrugsjorderne: Tilbage.

Landbruget har formet det danske landskab gennem flere tusinde år, og vil fortsat gøre det. Nye tider betyder nye roller i naturbeskyttelsen. Landbruget flytter sig i disse år mod nye funktioner, hvor erhvervet *bevidst* skal til at udfylde sin rolle som naturforvalter. Bevidstheden er en ny ting. Tidligere var det

landbrugets *tilfældige* omgang med landskabet, der fik landet til at springe ud i en biologisk mangfoldighed af klitter, heder, enge og blomstrende bakker. Den tid er forbi.

Landbruget er en uundværlig aktør i naturforvaltningen i Danmark, og landmændene, Dansk Landbrug og fødevareministeriet er omstillingsparate og ved godt, hvad der skal gøres.

Det eneste, der mangler, er et visionært initiativ fra fødevareministeren, der med udgangspunkt i 2010-målet bør finde de nødvendige ressourcer til handling inden for den eksisterende ramme af landbrugsstøttemidler. Det er ikke flere penge, der skal til. Det er ommøblering af eksisterende midler.

De grønne organisationer mener, at fødevareministeriet har det største ansvar for forvaltningen af den biologiske mangfoldighed i Danmark, og at fødevareministerens hidtidige passivitet på området er både forbløffende og pinagtig.

Landbruget påvirker landet med næringsstoffer og sprøjtemidler. Udviklingen i forbruget siden 1950'erne er eksploderet og toppede omkring 1990. Siden er forbruget gået lidt ned, og tabet til omgivelserne er nu heldigvis ved at falde. Tabet af næringsstoffer er dog fortsat stort, og det påvirker stadig den biologiske mangfoldighed negativt. Så indsatsen for at begrænse tabet skal fortsættes og intensiveres.

Skovbrugets rolle

Uden menneskets store kulturindgreb, ville Danmark naturligt have været dækket af blandet løvskov langt de fleste steder. Selv om skov naturligt er langt den vigtigste naturtype, er den ikke omfattet af naturbeskyttelsesloven. Det virker højst besynderligt, men har sin forklaring i, at skov betragtes som erhvervsområder, hvor formålet fra gammel tid har været at frembringe skovprodukter. Derfor er skovene omfattet af en driftslov – skovloven.

Den nugældende skovlov fra 2004 rummer imidlertid mange bestemmelser som betyder, at der skal tages vidtgående hensyn til den biologiske mangfoldighed i skov. Driften skal således "bevare og øge skovens biologiske mangfoldighed". Med loven fra 2004 blev der desuden gjort op med nogle af de forældede grundprincipper fra fredskovsbestemmelserne fra 1805. Fredskovsbegrebet (princippet om, at skov skal vedblive at være skov) blev opretholdt, men driftsmetoderne blev liberaliseret, så man nu kan have lysninger og skovgræsning. Liberaliseringen var positiv for skovens biologiske mangfoldighed.

Næsten alle danske skove er kulturskove, dvs. skove, hvor der drives skovbrug, og skove, der som regel er plantet. Men i 1992 kom naturskovsstrategien. Derfor er der nu taget mere end 65 km² skov ud af drift. Skovene ligger urørte hen. De er erklæret for naturskove, og de har eller vil med tiden få karakter af urskovsområder på Danmarkskortet.

Regeringen har siden 1989 haft en målsætning om at fordoble skovarealet i Danmark i løbet af 80-100 år, og der bliver hvert år rejst ny skov. De nye skove består overvejende af oprindelige danske arter af træer og buske. Desuden har staten besluttet at drive sine skove (godt ¼ af Danmarks samlede skovareal) efter såkaldt naturnære principper.

Skove hører under miljøministeriet, og skovdriften er generelt inde i en god udvikling i forhold til sikring af den biologiske mangfoldighed. Men der er udestående problemer: Der mangler økonomiske incitamentter til, at skovejere kan opretholde lysninger i skove med slåning eller græsning. Det er endvidere et problem, at op til 10 % af skovarealet kan fældes og benyttes til intensiv produktion af pyntegrønt og juletræer ("hullet i skovloven"), og at man må gøde og sprøjte i skov. Endelig mangler der registrering og beskyttelse af værdifuld naturskov i private skove. Disse forhold betyder, at den positive udvikling i skovens biologiske mangfoldighed på ingen måde er sikret.

Skovbrugets rolle som naturforvalter er betydelig. Udlægning af naturskove er en succeshistorie for den biologiske mangfoldighed. Men også kulturskove kan forvaltes, så de rummer og udvikler en særdeles rig biologisk mangfoldighed. Det kræver en naturnær drift, hvor man satser på oprindelige danske arter, ikke gøder og sprøjter, sikrer en større andel af dødt ved og så vidt mulig ikke dræner.

Fiskeriets rolle

Danmark er en stor fiskerination, og fiskeriet er det sidste reelle jæger-fanger erhverv af betydning i landet. Selv om intensive havbrug er i fremmarch, lever fiskeriet i sin grundform direkte af den vilde biologi-

ske mangfoldighed. Ferskvandsfiskeriet er af meget begrænset erhvervsmæssig betydning, så følgende betragtninger er alene møntet på havet.

Fiskerimetoderne er blevet så effektive, at det har været nødvendigt at indføre en omfattende regulering med kvoter, udviklede regler og støtte til ophugning af både. Fiskeriområdet, der hører under fødevareministeriet, er blevet et konfliktområde, hvor erhvervet og den videnskabelige rådgivning ofte står stejlt overfor hinanden.

Mange konsumfisk er overfiskede. Det gælder blandt andet torsk og rødspætte, hvor der næsten ikke er store fisk at fange længere. Rødspætter sælges i dag som portionsfisk eller små, tynde fileter. For 100 år siden var der over 20 gange flere store rødspætter (over 40 cm) i fangsten end i dag. Danmark har et betydeligt industrifiskeri, som påvirker havets økosystemer, og som går ud over fiskeriet efter konsumfisk. Skrabning efter muslinger og bundtrawling efter jomfruhummer er også ganske problematisk. Havbunden i Kattegat, Skagerak og Nordsøen bliver pløjet op af bundtrawl med alvorlige følger for den biologiske mangfoldighed, og muslingeskrabning forringer miljøet i mange fjorde, fordi bunden pløjes op og fordi muslingerne, som renser vandet, bliver fjernet.

Der er kort sagt brug for en markant ændring af fiskeriet, så det bliver bæredygtigt og fornuftigt i forhold til interessen for gode konsumfisk – derved vil man samtidig sikre havets biologiske mangfoldighed. Der skal udlægges store fiskeri- og forstyrrelsesfri områder, hvor den biologiske mangfoldighed kan udfolde sig frit. Muslingeskrabning skal stoppes og afløses af dyrkning af muslinger på tov (de bliver bedre, og så renser de vandet i fjordene), og metoden til fiskeri efter jomfruhummer skal ændres, så havbunden ikke bliver ødelagt.

Havenes biologiske mangfoldighed bliver påvirket negativt af forurening med blandt andet næringsstoffer, som forøger risikoen for alvorlige iltvind. Derfor er det fortsatte arbejde med at nedbringe udledningen af skadelige stoffer afgørende.

Industriens og private husholdningers rolle

”Røg og møg forureningen” fra industri og private husholdninger tog et skadeligt og truende omfang i løbet af 1960’erne og 1970’erne, med bl.a. fiskedød, kloaklignende vandløb og syreregn til følge.

Siden har en massiv indsats og en stadig mere omfattende miljølovgivning vendt udviklingen. Forureningsproblemet er blevet mindre, og det har gavnet den biologiske mangfoldighed. Der er dog stadig brug for forbedringer. Landbruget (der bør betragtes som industri) taber stadig voldsomt mange næringsstoffer til både luft og vandmiljø til stor skade for den biologiske mangfoldighed. Tabet er faldende, men der er brug for at fortsætte indsatsen. Dertil kommer, at der stadig er problemer med spildevandshåndtering fra især spredt bebyggelse over hele landet.

PR for Danmarks natur

Når man kender til naturen, dens mangfoldighed og udviklingsmuligheder, er motivation til at passe på naturværdierne stor. Meget tyder på, at naturkendskabet som almen dannelse står svækket hvad angår den danske natur. Især yngre generationer kender end ikke selv de mest almindelige fugle, planter, svampe eller træer i skoven.

Der er mange årsager til dette. En af årsagerne synes at være, at skoleklasser kommer for lidt ud i naturen, og at naturen (i form af biologiske og geologiske samlinger) er for lidt til stede i undervisningslokalerne.

Derfor støtter de grønne organisationer ideen om, at Danmark som en selvfølgelig og ligeværdig pendant til *kulturkanonen* får en *naturkanon*. Naturkanonen skal ikke være en pensumliste, man skal kunne lire af, men slet og ret en inspirerende eksempelsamling der viser, hvor stort og bredt begrebet natur er.

Populærformidling om naturen i Danmark, om steder, naturfænomener, geologi, planter og dyr, er i det hele taget afgørende for forståelsen af, hvad dansk natur er for en størrelse. Der er især brug for mere af den brede og begejstrede formidling, der gør naturen til noget nærværende og vedkommende for alle.

Dokumentation af udviklingen

Myndighedernes overvågning af naturens tilstand og udvikling i Danmark er stort set begrænset til de internationale naturbeskyttelsesområder. Det er naturligt for snævert. Naturen bør overvåges bredt, så vi kan følge den almindelige udvikling. Overvågning er ikke et mål i sig selv, men en enkel, bred og effektiv naturovervågning, der ikke koster alverden, er påkrævet. Vi skal kunne dokumentere tilstanden og udviklingen både før og efter 2010.

Konklusion: Sådan standser vi tabet af biologisk mangfoldighed inden 2010

De grønne organisationer mener, at 2010-målet kun kan nås, hvis der både bliver satset på beskyttelse af eksisterende natur og på naturgenopretning. Mange plante- og dyrearter har så små og isolerede bestande, at de er i fare for at uddø, med mindre der bliver etableret ny natur. Tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed kan derfor ikke standses alene ved at passe og pleje de eksisterende naturområder.

Overordnet har de grønne organisationer følgende forslag til strategi:

1. Sørg for at beskytte og pleje de eksisterende naturværdier. Det kan finansieres alene ved at ommøblere landbrugsstøtten, hvoraf der i dag kun går 1 procent til pleje af eksisterende natur. Behovet er i mindst 10 gange større. Det er ikke nye midler, der skal til. Det er et kursskifte hos fødevareministeren.
2. Tag regeringens mål om at fordoble skovarealet i Danmark op til revision og træf i stedet en beslutning om at fordoble det samlede areal af skove og andre naturområder i løbet af det 21. århundrede. Det vil give råderum for handling og plads til en mangfoldig og oplevelsesrig natur.
3. Udlæg 10 % af Danmarks skove som naturskove, dvs. som urørte skove uden skovdrift. Udlæg resten af skovarealet som kulturskove, der skal drives frit efter bæredygtige, naturnære principper uden brug af gødning og sprøjtemidler.
4. Bekæmp de indførte, invasive arter, der fortrænger værdifuld natur.
5. Udlæg fiskeri- og forstyrrelsesfri havområder og sæt en stopper for al fiskeri med redskaber, der ødelægger havbundens miljø.
6. Fortsæt og intensivér miljøindsatsen, navnlig for at begrænse landbrugets tab af næringsstoffer og brug af sprøjtemidler.
7. Gå i gang med en regelforenklingsproces. Læg skovloven og naturbeskyttelsesloven sammen til én lov. Sørg for, at der i en sådan ny naturbeskyttelseslov er et generelt forbud mod at anvende gødning og sprøjtemidler. Sørg også for, at areal typer, der er omfattet af denne nye lov, ikke kan vokse ud af og ind i lovbeskyttelsen. Det kan de i dag (undtagen skov), og det er dybt problematisk i forvaltningen.
8. Gør simpel målsætning og plejepligt efter behov til standard for alle beskyttede naturområder.
9. Tag initiativ til en naturkanon, som kan skabe debat og fornyet fokus på Danmarks naturværdier.
10. Etabler en enkel, effektiv og frem for alt bred overvågning af naturens tilstand og udvikling.
11. Sørg for, at 2010-målet bliver kendt og anvendt i alle landets kommuner som en selvfølgelig baggrund for de kommende kommuneplaner.

9. En strategi for at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed

Af Flemming Rune, seniorforsker i biodiversitet, Skov & Landskab, Københavns Universitet

Det politiske mål at ville standse nedgangen i biologisk mangfoldighed i Danmark inden 2010 er i virkeligheden beskedent. Gennem de sidste 2-300 år har vi nemlig tabt så megen biologisk mangfoldighed, at det fremover blot at ville bevare det eksisterende burde opfattes som et ydmygt ønske. Ikke desto mindre er det en udfordring, som kræver engagement og villighed til omstilling på en lang række områder. Forudsætningen er en forståelse af, at biologisk mangfoldighed ikke blot er et spørgsmål om antallet af arter, men i lige så høj grad er en kvalitativ størrelse, hvor utallige organismer fungerer sammen i velfungerende, naturbårne økosystemer.

Et eksempel fra forskningen

Lad mig give et eksempel fra et endnu upubliceret forskningsprojekt på sagernes kompleksitet og vanskeligheden ved at opnå succes i stedet for fiasko. Nord for Københavns centrum ligger Charlottenlund Skov. Det gjorde den også i 1683, hvor den daværende kong Christian V lod Danmarks første rigtige feltbotaniker, Peder Kylling, udarbejde en omhyggelig liste over alle de planter, han kunne finde i skoven. Han fandt 368 arter. Det er mange arter i en skov, der kun måler 900 meter på hver led. 368 arter! For et par år siden gentog jeg Peder Kyllings omhyggelige arbejde sammen med 10 dygtige amatørbotanikere fra Dansk Botanisk Forening. Vi vendte hver et blad i skoven og fandt til vores overraskelse ...ikke 368 arter, men 372 arter!

Giver man de tal til en statistiker, må han eller hun nødvendigvis konstatere, at plantearternes mangfoldighed har det fint, fordi der faktisk snarere ser ud til at blive flere end færre arter i skoven. Biodiversiteten ser ud til at være i fremgang. Man bag tallene gemmer der sig en ganske anden virkelighed.

Halvdelen af Peder Kyllings arter i Charlottenlund Skov er nemlig forsvundet og blevet erstattet med andre arter. Og nogle af dem, der er forsvundet, er f.eks. samtlige 12 arter vildtvoksende orkideer, alle skovmoseplanterne, næsten alle skovengsplanterne, alle de lyskrævende arter i de naturlige smålysninger og alle de planter, der har svært ved at sprede sig rundt i skoven, når deres lokale voksested for en tid er blevet forstyrret. I stedet er pladsen blevet optaget af en masse andre. Jeg kunne lidt demagogisk nævne skvalderkål, mælkebøtter og brændenælder.

Så selv om vi ikke nødvendigvis kan se nogen tilbagegang i biodiversitetens "størrelse", så en den i allerhøjeste grad blevet forarmet i den tid, vi mennesker har udnyttet Charlottenlund Skov. *Kvaliteten* er blevet ringere, fordi vi har bevæget os så langt bort fra naturens eget afbalancerede økologiske system. Og hvad var det så vi gjorde i Charlottenlund? Jo, vi dræned alle vådområderne, tilplantede alle skovengene med træer, plantede en tæt bøgeskov under den gamle lyse egeblandingsskov, byggede et slot, et fort og tre restauranter, anlagde en jernbanestation, en forstbotanisk have, et ½ ha akvarium, en strandpark, 3 km asfalteret vej og 10 km grusstier – alt sammen inde i skoven. Skoven blev mål for intensiv planteindsamling omkring 1800, og publikumstrykket på skoven er i dag Danmarks største: over 1 million skovgæster om året.

Offentlighedens adgang skulle gerne kunne gå hånd i hånd med beskyttelsen af den biologiske mangfoldighed. Det har den ikke gjort i Charlottenlund. Selv om skovvæsenet gennem 1900-tallet bevidst har planlagt efter at opretholde de smukke naturværdier, er det gået galt. Vi har nemlig fejlet på en lang række punkter. Det lykkedes aldrig at skabe et passende udgangspunkt for naturens egne udvælgelsesprocesser. Behovet for pletvis urørthed er ikke blevet tilfredsstillet. Den biologiske mangfoldighed er ikke blevet løbende overvåget, så man i tide har kunnet sætte ind med aktiv pleje og naturgenopretning. For-

ståelsen af naturens kompleksitet har manglet. Og det økonomiske grundlag for at foretage de nødvendige tiltag har skiftende forvaltninger ikke altid haft.

Alle disse fejl må vi rette op på i en ny strategi for bæredygtig udvikling. Ikke specielt for Charlottenlund Skov, som kun er et eksempel på den biologiske mangfoldigheds tilstand i hele landet, men for alle naturtyper til lands og til vands, fra øst til vest i kongeriget.

En fælles biodiversitets-doktrin

Behovet for levestedernes kontinuitet er lige så indlysende som behovet for driftsmæssig kontinuitet. Naturforvaltning er en særdeles langsigtet affære, så det er afgørende, at der sikres bred politisk konsensus om den strategi, der arbejdes efter. Biodiversitetsbeskyttelsen skal kunne overleve mange miljøministre med forskellige dagsordener, så den skal gøres til et nationalt dogme, en doktrin der har rod i et fælles værdisæt blandt politikere og ikke mindst i befolkningen.

Det betyder ikke, at naturforvaltningen skal fikseres fuldstændigt i forhold til samfundets behov og prioriteringer. Et sådant ønske vil være både urimeligt og urealistisk. Der sker jo også det, at vi faktisk bliver klogere med tiden. Men det er nødvendigt at sikre en stor "træghed" i den valgte strategi, så ændringer virkelig er naturfagligt velbegrundede og evt. afspejler en samfundsmæssig nødvendighed.

Den mest betydningsfulde garant for en biodiversitets-strategis vedvarighed er en stabil folkeopinion, der er forankret i et reelt kendskab til den biologiske mangfoldigheds værdi, betydning og vilkår. Derfor er øget formidling, undervisning og oplysning til hele befolkningen en hjørnesten i dette arbejde. Den grundlæggende viden skal grundlægges i barndommen og ungdommen og gennem rekreative tilbud understøttes livet igennem. Motivationen til at beskytte biodiversiteten skal være en del af befolkningens fælles grundlag.

I de seneste 15 år er foretaget mange lovende, planlægningsmæssige tiltag for at hindre uønskede tab af biologisk mangfoldighed, og der er foretaget mange pletvise forsøg på genopretning af tabte værdier. I de følgende 100 år er brug for at lave en samlet indsats og snarest skabe forudsætningerne for, at den kan overleve til næste århundrede.

Den følgende tipunktsplan er tænkt som et supplement til og en udbygning af det igangværende arbejde med at standse tilbagegangen i biologisk mangfoldighed i Danmark. Den kan tjene som inspiration til valg af virkemidler ved formulering af en samlet strategi for fremtidens Danmark.

En tipunktsplan for at standse tabet af biologisk mangfoldighed:

1. Udarbejd en særlig strategi til aktiv naturgenopretning i Danmark!

Vi har gennem især det seneste par hundrede års intensive anvendelse af det danske land bragt økosystemerne så langt fra deres naturlige balance og artsindhold, at store dele af naturen ikke længere "på egen hånd" kan genskabe den tabte biodiversitet, selv om den får fred til det de næste mange århundreder. Størstedelen af skovarealet består af ikke-hjemmehørende træarter, og artssammensætningen i det åbne land er ligeledes ændret totalt af dræning, sprøjtning, såning og tilplantning. Vi skal (i udvalgte områder?) bl.a. ved tidsbegrænset og omfattende naturpleje søge at skabe et passende udgangspunkt for, at naturens egne udvælgelsesprocesser kan genopbygge den tabte biodiversitet. Vi skal også udarbejde en teknisk plan for lokal naturgenopretning. Fredninger og udlæg af urørte arealer er vigtige, men ikke nok.

2. Tilskynd forsumpning af lavtliggende marginaljorder både i det åbne land og i skoven!

I det udrænedede landskab bestod hen ved 20 % af arealet af vådområder, der var levesteder for eller understøttede en væsentlig del af den biologiske mangfoldighed. I dag er blot 2-4 % tilbage. I dag undertrykkes f.eks. alle led i fødekæden: mosevegetation □ insektliv □ padder og krybdyr □ den hvide stork. Introducer statslige bonusordninger for forsumpning/genskabelse af vådområder på braklagte marginaljorder.

3. Tilstræb en opløsning af det skarpe skel mellem skov og åbent land hvor det er muligt!

For 225 år siden var det ofte vanskeligt at afgøre, om man stod i eller uden for skoven. I dag er hele denne førhen meget udbredte grænsezone med overdrev, kratskove og sammenhængende lysninger stort set forsvundet, og de mange dyr og planter, som naturligt holder til i overgangen mellem skov og åbent land, er tilsvarende trængt tilbage. Forsøg at etablere "skovbufferzoner" omkring skovene, hvor naturen kan udfolde sig, og hvor græsning kan udgøre et naturligt element.

4. Beskyt den gamle, danske bøgeskov!

Mere eller mindre bøgedomineret, åben løvskov er den naturlige vegetation i det meste af Danmark, og hertil er knyttet et meget stort antal arter. På en mindre procentdel af det danske løvskovsareal kan dokumenteres skovdække tilbage til forhistorisk tid, og det kan ses i både vegetation og dyreliv. Alle de "gamle" løvskovsarealer bør fredes i den forstand, at træerne kun må fældes, efterhånden som nye vokser op, områderne må ikke anvendes til nåleskov eller andre driftsformer, og jordbunden må ikke harves i bredden, gødskes eller sprøjtes. En del af arealerne kan (mod økonomisk kompensation til private ejere) med fordel udlægges til urørt skov, hvor den biologiske mangfoldighed fremover får helt frit spil.

5. Reducer den præventive brug af pesticider!

Brug af pesticider bør ikke være et enten eller (økologisk jordbrug eller konventionelt). Søg generelt at regulere pesticidanvendelsen, så den virkelig bruges målrettet til bekæmpelse af angreb. En alt for stor del af det danske pesticidforbrug bruges præventivt ("på forhånd", "for en sikkerheds skyld"). Gør et udvalg af økologiske principper til reglen i jordbruget, og begræns pesticiderne til at være jordbrugets "nød-hjælp", når katastrofen er ved at ske.

6. Udlæg områder med "urørt hav" og begræns udledningen af skadelige stoffer!

Luk fiskeriet totalt i en række større, udvalgte områder både i fjorde og i øvrige farvande, og fortsæt reguleringen af fiskeriet med kvoter. Vurdér fiskerimetoderne kritisk (f.eks. bundtrawl og muslingeskrapning) og lad hensynet til den biologiske mangfoldigheds fremtid veje tungt i det fortsatte metodevalg. Fortsæt optimeringen af landbrugets gødsning og sprøjtning, så udledningen af skadelige stoffer til vandløb og de indre farvande mindskes, og følg op på målene for mindsket udledning i så god tid, at de kan nås! Frem anvendelsen af udledningshæmmende dyrkningssystemer, hvor overskydende næringsstoffer søges opfanget i biomasseproduktion (f.eks. til bioenergi), inden de når afløb og hav.

7. Igangsæt en gennemgribende registrering af beskyttelseskrævende arter og biotoper!

I de øvrige nordiske og baltiske lande (især Sverige og Finland) har man de seneste ti år brugt hen ved en halv milliard danske kroner på registrering og plejeplanlægning af beskyttelseskrævende biotoper ("nøglebiotoper") på tværs af lovgivning og internationale forpligtelser. I Danmark beskyttes kun en del af disse biotoper af habitatdirektivet, samt naturbeskyttelses- og skovloven, så i forhold til resten af Norden har vi et kæmpe efterslæb. ArtDatabanken i Sverige har udført et forbilledligt arbejde med registrering og beskyttelse af rødlistede arter, som burde være inspiration for et tilsvarende arbejde i Danmark.

8. Knyt en løbende overvågning af biodiversitetens tilstand sammen med jævnlig formidling til pressen!

Biodiversitetsovervågningen i den nationale naturovervågning (NOVANA og skovovervågningen) skal intensiveres, og resultaterne skal formidles til pressen, så de får den tilstrækkelige opmærksomhed. Ind-

før "den store naturstatus" hvert femte år og gør den til et pressehit, så biodiversitetens situation kommer i tilbagevendende fokus.

9. Målret oplysning om den biologiske mangfoldigheds betydning blandt børn, unge og voksne!

Sæt klarere mål for forståelsen af biodiversitetsbeskyttelse i fagene "natur og teknik" og "biologi" i alle folkeskolens og gymnasiets klasser, og knyt det sammen med bistand fra et forøget system af naturvejledere. Anvend de kommende nationalparker som pædagogiske "forståelsesområder" i undervisningen, og som rekreative "motivationsområder" for voksne. Hvis ikke den brede befolkning forstår betydningen af og perspektiverne i at beskytte biodiversiteten, vil hele denne strategisnak let ende som en politisk parentes.

10. Etablér en stor, statslig fond til opkøb og pleje af områder, der er vigtige for at opretholde den biologiske mangfoldighed i Danmark!

Det er i almenhedens interesse, at vigtige naturområder i Danmark bliver beskyttet fuldt ud og forvaltet/plejet på en måde, der først og fremmest tilgodeser den biologiske mangfoldighed. Alt for mange områder er gennem de seneste år kun blevet passende beskyttet takket være private fondes og tilfældige enkeltpersoners generøsitet. En statslig fond skal have allokere en rimelig formue, der ud over løbende plejeudgifter, kan sikre fremtidige opkøb på tværs af skiftende regeringer. Den biologiske mangfoldighed udvikler sig gennem århundreder.

10. Elementer af en strategi for fastholdelse og styrkelse af vor naturkvalitet

Af Ib Johnsen, adjungeret professor, Roskilde Universitetscenter

Det danske landskab har behov for en styrket indsats for at øge dets nuværende lave biodiversitet. Denne indsats består i to hoveddele: Genopretning og driftsændringer.

Det er bevidst, at stigning i biodiversitet ikke indgår i overskriften – en række værdifulde naturtyper udmærker sig nemlig ved en lav biodiversitet, og en skadelig påvirkning vil blandt andet kunne aflæses i en stigende biodiversitet for sådanne naturtyper vedkommende!

Truslerne mod naturkvaliteten

De største trusler mod naturkvaliteten i Danmark er p.t. intensiv skov- og landbrugsdrift, eutrofiering, ophør af drift, pesticidanvendelse, fragmentering, ødelæggelse af vandets naturlige kredsløb og klimaændringer.

Disse trusler er ikke indbyrdes uafhængige og kræver en indsats på tværs af sektorer.

	Landbrug	Skovbrug	Industri	Trafik
Eutrofiering	+++	-	++	++
Fragmentering	+++	+	-	+++
Pesticidanvendelse	+++	(+)	-	(+)
Hydrologi	+++	+++	++	(+)

+: Bidrager til truslen; -: Bidrager ikke til truslen

Intensiv landbrugsdrift

Alle tiltag, der reducerer intensiteten i landbrugets udnyttelse af landskabet, vil øge biodiversiteten. Effekten vil endda blive markant, ikke mindst på grund af landbrugsarealets størrelse og p.t. meget høje udnyttelsesgrad. Reduktionen af intensiteten kan bestå i reduceret gødningsudbringning, reduceret pesticidanvendelse, etablering af levende hegn og andre småbiotoper, mindre græsningstryk, mindre tilskuds fodring m.m. Overgang til økologisk jordbrugsdrift med skånsom mekanisk ukrudtsbekæmpelse vil alt andet lige øge biodiversiteten betydeligt.

Intensivt skovbrug

Denne trussel er ikke nær så problematisk som ovenstående, men da skove rummer den højeste biodiversitet, vil der vindes meget ved at overlade større del af vore skove til naturlig dynamik og anvendelse af gamle, ekstensive driftsformer i skov. Der bør efterlades mere dødt ved i vore skove.

Skovrejsning på tidligere intensivt udnyttet landbrugsland, blot ved at overlade arealerne til fri succession, er en biodiversitetsmæssig attraktiv (og billig!) måde at øge skovarealet på

Eutrofiering

Denne trussel forbindes typisk med landbruget, men med hensyn til kvælstof-forbindelser udgør landbrugets bidrag blot halvdelen af den totale tilførsel. Det er dog teknisk betydeligt enklere at begrænse ammoniak-udledningen fra landbruget end at reducere kvælstofilte-udledningen fra industri og trafik. I Danmark er vi allerede over de kritiske kvælstofbelastnings-tålegrænser for en række naturtyper, så det er presserende at få disse udledninger ned. Eutrofieringen forringer biodiversiteten fordi den fremmer konkurrenceevnen hos få opportunistiske arter, der til sidst dominerer. Eutrofiering omfatter også fosforudledninger, og hér bør der også ske reduktion.

Ophør af drift

En række naturtyper i Danmark er afhængig af ekstensiv drift (græsning, høslæt) for at bevare den lysåbne tilstand, som er en forudsætning for deres plante- og dyreliv. Det drejer sig om overdrev, heder og enge. Mange af disse arealer er udpeget som såkaldte §3 (NBL) arealer eller fredede, men de er gennemgående i en elendig forfatning, ikke mindst på grund af ophør af tidligere tiders drift eller manglende naturpleje. Den bør genetableres og udviklingen følges, så driften kan justeres.

Pesticidanvendelse

Dene trussel forbindes rimeligt nok med intensiv landbrugsdrift, men der bruges pesticider i flere sektorer. Giftanvendelse i naturen er til skade for plante- og dyreliv og udgør en trussel mod grundvandet på sigt. Pesticidanvendelsen kan og bør reduceres yderligere, og der kan desuden opnås meget ved at indføre sprøjtefri randzoner om alle marker uden at landmanden mærker noget større tab.

Fragmentering

Fragmentering betyder opsplitting af naturområder i spædte smådele, som er biologisk isolerede. Naturområder er i stigende grad blevet opdelt og isolerede som følge af landbrugsdrift, byudvikling og trafik-anlæg. Dette betyder dårlig udveksling af arter og gener mellem forskellige populationer, som til slut kan uddø. En genopretning af et netværk af naturtyper med tilhørende økologisk drevne korridorer i landskabet vil kunne råde bod på dette og dermed øge muligheden for naturgenopretning.

I denne forbindelse vil det være en god strategi at gøre overgangene mellem naturtyperne mere glidende, end de er nu, ligesom overgangene mellem landbrugslandet og skovene til naturtyperne er for bratte. Skovbryn og andre overgangszoner rummer en særlig høj biodiversitet – ofte med arter, der ikke findes andetsteds.

Ødelæggelse af vandets naturlige kredsløb

Dræning og grøftning er vidt udbredt i landskabet herhjemme. Meget store biologiske gevinster ville opnås ved at reducere denne hurtige afledning af vandet fra landskabet. Dette skal ske efter en plan, så de hydrologiske oplande bliver naturlige grænser for en genopretning, der bør påbegyndes nær oplandsgrænserne, så væld og kilder vender tilbage og de små kildefødte vandløb kan slynge sig gennem dalstrøgene videre til de større ådale og gerne helt frem til udløbet, typisk i en fjord. Lad os få nogle vandløb der er uforstyrret i hele deres længde – med et intakt lotisk kontinuum – det har vi en enestående chance for i Danmark. En oplandsbaseret landskabsforvaltning vil også være det mest effektive i forhold til reduktion af eutrofiering og iltsvind.

Vore ådale bliver mere vandlidende på denne måde, så anbefalingen er, at de fremover alene anvendes til græsning og høslæt, eventuelt overgår delvis til fri succession.

Også skovene er blevet effektivt drænet. Lad os vende tilbage til en skovdrift baseret på hjemmehørende træer, der er tilpasset de forskellige økologiske forhold i skoven, herunder også vandforholdene. Derved vil vi også få genskabt en række vådområder i vore skove og den biodiversitet, som var knyttet hertil.

Klimaændringer

Danmark er forholdsvis heldigt stillet i disse tider med klimaændringer. Men den stigende temperatur kombineret med den formentlig stigende vinternefbør vil indebære en udfordring i forhold til landbrugsdriften. Dyrkning af nye, mere krævende afgrøder (majs f.eks.) vil kunne indebære en risiko for øget udvaskning af næringssalte, hvilket yderligere forstærkes ved en stigende nedbørsmængde. Dyrkning af kornafgrøder i ådalene vanskeliggøres (se ovenfor). Desuden er der en risiko for indvandring af nye skadedyr og dermed måske øget anvendelse pesticider. Der kræves en nøje analyse af udviklingen og at samfundet stiller de nødvendige krav, så skadevirkningerne minimeres.

Kystnaturen må forventes at blive truet ved en stigende vandstand, så naturen langs vore kyster indskrænkes.

Anbefalinger:

1. Nedsæt eutrofieringen og pesticidanvendelsen i hele oplande
2. Gennemfør den nødvendige naturpleje på lysåbne arealer
3. Styrk økologisk og miljøvenligt jordbrug
4. Genskab den naturlige hydrologi og retabler overfladevandenes løb
5. Lav glidende overgange mellem naturtyper
6. Etabler et sammenhængende netværk med natur og arealer med økologisk drift
7. Styrk befolkningens oplevelsesmuligheder i naturen
8. Styrk overvågningen især af landjordsnaturen
9. Overlad udvalgte områder til fri succession
10. Øg naturgenopretningsindsatsen

11. Bud på en samlet strategi for at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed

Af Peder Agger, professor i miljøplanlægning ved Roskilde Universitetscenter

Ved denne høring er der fokus på biodiversitetspolitik og ikke på naturpolitik eller politik som helhed. Det stiller en i et dilemma, hvis man netop ser sammenhængen mellem biodiversitetspolitik, naturpolitik og bæredygtig udvikling som det afgørende. Konteksten er lige så vigtig som selve indholdet. Det vender jeg tilbage til. Først vil jeg loyalt forsøge at holde dem adskilt.

Kan målet nås?

Jeg hører til dem, der tvivler på, at vi kan nå at stoppe tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed i Danmark inden år 2010. Graden af tvivl afhænger dog meget af, hvordan målet bliver fortolket. Jeg kan her forestille mig to yderpunkter:

Det ene yderpunkt opererer alene på det nationale niveau. Med blikket fast rettet mod listen over forsvundne danske plante- og dyrearter, vil man stille sig tilfreds, hvis listen i 2010 er holdt op med at vokse. Det vil sige, at vi til den tid mindst har kunnet fjerne lige så mange arter fra listen, fordi de er genindvandret, som der i samme periode er kommet på af nye arter som er forsvundet. Her taler jeg om de oprindeligt hjemmehørende danske arter, og ikke om såkaldte 'eksoter' der er indført eller indslæbt fra andre dele af verden. Ud fra en teoretisk betragtning ville dette mål formentlig kunne nås med et stort veldrevet naturreservat på et par tusind hektar med den rette placering. Men den biologiske mangfoldighed har ikke kun betydning som numre på en national liste eller unika i et museums-lignende reservat.

Det andet yderpunkt, som efter min opfattelse er den eneste meningsfulde måde at fortolke målet på, er det yderpunkt, hvor sandsynligheden for at den biologiske mangfoldighed mindskes på den gennemsnitlige hektar af landets overflade ikke er større end sandsynligheden for at den fastholdes eller øges. Denne fortolkning er da også den der harmonerer bedst med UNEP's 'Millenium Assessment' (WRI 2003), der påpeger betydningen af de økologiske kredsløb, naturens robusthed og mangfoldighedens immaterielle betydning bl.a. for rekreation. Der kræves velfungerende økosystemer overalt i landet at kunne levere økologiske tjenstydelse og gode rammer for friluftslivet. Et enkelt eller flere reservater eller nationalparker hist og her er langt fra tilstrækkeligt. Den biologiske mangfoldighed skal i denne optik i princippet kunne gøre sig gældende overalt.

Udover dette er tidsfaktoren i høj grad medvirkende til min skepsis. Der er grænser for, hvor hurtigt man kan vende en supertanker, især med den fart den har haft på i de senere år. 'Naturens tilstand har ikke tidligere været så ringe' konstaterede Wilhjelms-udvalget (2001). Hvilket siden ved flere lejligheder er blevet bekræftet fortsat at være gældende. Det tager tid at stoppe op, fordi mange af naturens processer er så langsomme, at vi, uanset hvor meget vi har forbedret os, er dømt til at lide under fortidens synder. Ofte kan vi først se skaderne mange år efter, at de er sket. Pesticiderne når i visse egne først ned til grundvandsmagasinerne 50 år efter, at de er sprøjtet ud på marken, og måske 20 år efter at de blev forbudt. Og orkideen eller den sjældne sommerfugl som vi opdager er forsvundet fra overdrevet efter en særlig tør eller kold sommer genindvandrer måske ikke, fordi der nu er blevet for langt til en nabobestand, hvorfra der kunne være sket en genindvandring. Så heller ikke i den fragmenterede natur er isolationens virkning noget vi opdager med det samme. Det sker først lidt efter lidt over de efterfølgende årtier eller århundreder.

Det som tager lang tid at bygge op kan i mange tilfælde ødelægges på minutter. Det kan eksempelvis tage flere hundrede år at etablere et godt artsrigt overdrev, en veludviklet naturskov eller en højmose. Medens

det på timer dage eller måneder kan pløjes op, fældes eller tørlægges. Også af denne grund kan man tvivle på, om 2010-målet, selvom vi ved, hvad der skal gøres, kan nå indenfor den fastsatte tidsfrist. Men dermed er dog ikke sagt, at der ikke kan gøres noget.

Det nationale niveau

Selvom jeg har taget afstand fra det ovenfor angivne yderpunkt, hvor opgaven opfattes som alene at skulle være at bringe den videre vækst af den nationale tabsliste over forsvundne arter til standsning, skal den alligevel omtales, for at indkredse, hvad der ud fra denne opfattelse kan gøres. På dette nationale niveau vil statslige indgreb i særlig grad være af betydning. Her skal anføres fire typer:

- Indgreb over for landsdækkende diffuse negative påvirkninger af naturen, dvs. den der sker langt fra kilden. Eksempelvis gribe dæmpende ind overfor spredningen af næringsstoffer og pesticider dels ved at implementere og håndhæve allerede vedtagne reguleringer f.eks. pesticid-handlings-planen og vandmiljøplanerne, dels ved at indføre nye f.eks. for biodiversitetsbeskyttelse under klimaforandring, som ganske vist ikke kan nå at batte meget på det korte sigt, men som alligevel må gribes an, fordi konsekvenserne er så overvældende.
- Indsats for særligt betydningsfulde arter: Forvaltningsplaner for rødliste-arter er allerede indført for en del arter f.eks. snæblen, klokkefrø og odder. Men skal der handles så hurtigt, som 2010 målet kræver, er det værd at vedtage og implementere forvaltningsplaner for i princippet alle de rødlistede arter, hvilket sådan set også er filosofien bag disse listers udarbejdelse.
- Indsats i særligt betydningsfulde områder kan være mindst ligeså vigtig. På baggrund af den hidtidige efterladenhed, tror jeg, at der vil kunne vindes meget på havområdet. I lighed med begrebet 'urørt skov' bør vi i langt højere grad og på langt flere steder indføre 'urørt hav', og eksempelvis aht. bundens flora og fauna indføre flere områder i Limfjorden, hvor brugen af trawl og skrabe redskaber forbydes.
- Genindførsel af vildsvin skal til slut nævnes, ikke kun fordi det måske overhovedet er den hurtigste og mest sikre måde at øge mangfoldigheden af de naturligt hjemmehørende arter på, men også fordi vildsvinet ligesom bæveren er en nøgleart, der har stor positiv betydning for økosystemets dynamik, men øvrige oprindeligt hjemmehørende flora og fauna som f.eks. elg og los kan komme på tale.

Det gennemsnitlige Danmark

Tages udgangspunkt i det andet yderpunkt, der opfatter 2010-målet som noget der ikke kun angår Danmark som helhed men hele Danmark, dvs. den gennemsnitlige hektar. Hermed kommer ikke kun staten men også borgerne og sektorerne mere ind i billedet.

- Her kommer først og fremmest integration af naturhensyn i produktionen indenfor de væsentligste arealforbrugende sektorer på tale. Indenfor landbrug, skovbrug, fiskeri, transport og byerne, må 'produktionsformerne' søges ændret i mere naturvenlig retning. Begrænsning af næringsstoffer og pesticider har allerede været nævnt. Jeg kommer tilbage til flere eksempler på, hvad der konkret kan gøres her og nu.
- Indsats i særlige områder: På samme måde som på det nationale skalaniveau er der på niveauerne: kommune, landskab og den enkelte ejendom brug for en indsats for at etablere beskyttede områder (nationalparker, naturparker, natura2000 og på den enkelte ejendom) og øget opmærksomhed på naturværdierne ved at stimulere etableringen af nationalparker og af naturplaner på kommune og ejendomsniveau eller endnu bedre, få flere ejendomme til sammen at etablere kollektive naturplaner.
- Også indenfor denne måde at opfatte 2010-målet på kan udsætning og ophjælpning af arter, der er forsvundet fra visse dele af landet, komme på tale, f.eks. genudsætning af bæver på Sjælland og kronstyr på Bornholm og ophjælpning af den formodede og i hvert fald svage odderbestand i Vestsjælland.

-
- Formidling er også en vigtig faktor, som ikke kun består i pjecer og naturvejledere men også af adgang og borgerinddragelse. Hvis ikke folk kan komme til at opleve naturen, er det tvivlsomt om de i længden vil værdsætte den og være med til at beskytte den. Og hvis ikke de forskellige brugere af et område får indflydelse på, hvordan det forvaltes, får myndighederne svært ved at få indfriet de mål de måtte have sat sig for naturbeskyttelsen inklusiv for biodiversiteten. En særlig akut udfordring bliver det, at få landdistriktspolitikken til at fungere, så det ikke kun bliver til et anliggende for landbrugerne, men også for de ni tiendedele af landdistrikternes beboere, der ikke har med landbrug at gøre.

Et bud på samlet strategi

Biodiversitetsbeskyttelsen har ligesom naturen i øvrigt behov for, at der tænkes både langt og bredt. Biodiversitetspolitikken må være langsigtet. Som det er beskrevet ovenfor, kan der på godt og ondt gå lang tid fra at en handling udføres til at resultatet bliver synligt. Og det der kan ødelægges på en dag kan det tage århundreder at genopbygge. Men det er ikke kun naturen og naturforvaltningen, der har brug for langsigtethed og bredde, sektorerne har det også: Landbruget har brug for sikkerhed for, at de investeringer der gøres på et område i dag også får lov at fungere om 10 år. Skovbruget har brug for, at det der plantes i dag også må og kan høstes om 50 år. Og trafiksektoren og byerne har behov for langsigtede planer for, hvor anlæg og bygninger kan placeres. Og vi har alle brug for at det fungerer mindst på samme højde som i dag. Det er det vi lidt andre ord kalder bæredygtig udvikling.

Der var engang, hvor man med rette kunne påstå, at planlægningen kun kunne se fire år frem, nemlig frem til næste valg. Sådant er det ikke mere, men alligevel er der behov for en større sammenhæng, ikke mindst i natur- og biodiversitetspolitikken. Vi har behov for, at naturpolitikken i nogen grad løftes op til at være et sagsområde, hvorom der indgås brede forlig, fordi sådanne har bedre chancer for at leve længe. Derudover har vi brug for, at visse dele af naturpolitikken løftes helt ud af det der normalt gøres til genstand for løbende forandringer på tinge. Jeg kunne ønske at 2010-målet kan give anledning til følgende:

- At vi får vedtaget en strategi, som bl.a. skal bestå af et netværk, der både omfatter det nationale og det kommunale niveau foruden det enkelte landskab og den enkelte ejendom. Et sådant naturnetværk er lige så vigtigt for biodiversiteten, som blodkarsystemet er det for vores egen krop med store arterier på landsplan, der er forbundet med de kommunale arterioler og de igen med fine kapillærer der når helt ud i det enkelte landskab, - hvad enten det ligger på land, i byen eller på havet.
- At vi som støtte i dette arbejde på samme måde som vi siden år 1805 har haft en 'Fredsskovforordning' nu også får en 'naturforordning' der sikrer, at et fortsat netto tab af natur fra nu af vil være historie. Forordningen skal forvaltes med samme fleksibilitet og dog strenghed som skovforordningen, således at nedlæggelse af natur ikke skal være umuliggjort, men at der altid stilles krav om en passende kompensation i form af øgning af lignende naturarealer i samme landskab eller på samme egn.
- At naturen ikke kun sikres som et blodkarsystem i alle dele af landet, men at også hensynet til dens velbefindende integreres i alle samfundsmæssige sektorer, som det i høj grad allerede sker i det statslige skovbrug, men endnu i utilstrækkelig grad i landbruget og nærmest slet ikke i fiskeriet.
- At den fornødne forskning og overvågning styrkes, så forvaltningen kan foregå på økonomisk og faglig forsvarlig vis. Hertil må midlerne øges – ikke reduceres!
- At vi erkender, at naturen er noget der er eller kunne være overalt, men at den naturligvis skal afstemmes med de øvrige samfundsmæssige mål. Naturen stopper således ikke ved bygrænsen, den er overalt og vil i varierende grad kræve hensyn, mest i de udpegede naturområder men ikke kun der. På mange måder forudsætter den sjældne natur eksistensen af den almindelige. Sjældne rovfugle dør af sult, hvis ikke de kan finde almindelige arter som bytte.

Netop den almindelige natur og den brede beskyttelse vil kunne understøttes af visionen om bæredygtig udvikling (Agger m.fl.2000). Strategien må udformes indenfor dens rammer og bestå dels af en handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturforvaltning, som allerede anbefalet af OECD for snart 10 år siden dels af et netværk af naturområder (OECD 1999), men som endnu ikke er tilfredsstillende implementeret i Danmark..

2010-2007=3

Selvom der kan være tvivl om at vi når målet, har vi ikke noget valg. For der findes ikke noget alternativ til alligevel at prøve at finde på noget, der kan nå at virke indenfor en kortere tidshorison. Jeg støtter, at man fra politisk side bl.a. bestræber sig på følgende punkter, som her er forsøgt ordnet så de billige eller gratis tiltag nævnes først og de dyreste sidst:

- At overholde de allerede vedtagne handlingsplaner for pesticider og for vandmiljøet
- At etablere de allerede vedtagne bufferzoner omkring følsomme naturområder
- At fortolke husdyrlovens beskyttelsesbestemmelser ved lokalisering og udvidelse af kommende besætninger strengt
- At legalisere offentlig adgang på alle udyrkede arealer samt langs hegn og skel
- At etablere 5-10 større områder med 'urørt hav'
- At stoppe fuglejagt i EF-fuglebeskyttelsesområderne til vands og på alle statens arealer til lands.
- At udarbejde og implementere handlingsplaner for alle rødlistede arter
- At genudsætte vildsvin i de største landsdele og odder, bæver og kronstyr på udvalgte steder.
- At stoppe for gødskning og sprøjtning i alle §3 områder
- At forcere indførelsen af naturvenlig skovdrift og øge udlæg af urørt skov i de statslige såvel som de private skove.
- At naturhensyn integreres i klimastrategien således
 - at der sikres erstatningsarealer for den erosionstruede kystnatur,
 - at der sikres spredningskorridorer for at øge robustheden af eksisterende bestande af hjemmehørende flora og fauna, og at indvandringen af nye arter lettes og beredskabet for bekæmpelse af invasive arter øges
 - implementering af klima-strategier på det kommunale niveau og i kommunen selv

Udskrift af høringen

HØRING OM BIODIVERSITET

v/Miljø- og Planlægningsudvalget og Teknologirådet
Landstingssalen, tirsdag den 15. maj 2007, kl. 10.00-15.00

Christian Wedell-Neergaard (KF, formand for Miljø- og Planlægningsudvalget, ordstyrer):

Ja, rigtig hjertelig velkommen her til vores høring. Jeg vil gerne på vegne af Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg byde jer alle sammen rigtig hjertelig velkommen til høring om biodiversitetsmålene for 2010, og dagens høring er arrangeret af Teknologirådet.

Jeg vil gerne byde velkommen til spørgepanelet af politikere, mine kolleger, som jo er indkaldt for at være med til at stille gode spørgsmål til de eksperter, som vil komme med en stribe indlæg, som vi glæder os meget til at høre i løbet af dagen.

Danmark har sammen med de øvrige EU-lande tilsluttet sig et fælles mål om at stoppe tilbagegangen i naturens biologiske mangfoldighed inden 2010. Flere eksperter har imidlertid peget på, at det kan blive vanskeligt at nå målene i rette tid. Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg har derfor anmodet Teknologirådet om at arrangere en høring, der sætter fokus på, hvordan Danmark kan leve op til målsætningen om at standse tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed.

Formålet med høringen er, at I oplægsholdere ved at pege på væsentlige problemstillinger kan levere input til, hvad og hvordan vi som politikere på bedst mulig måde kan fortsætte arbejdet med at sikre den biologiske mangfoldighed. Det ser vi vældig frem til at høre mere om i løbet af dagen. At være sammen på denne her måde med professionelle, ambitiøse og visionære folk hele dagen kan forhåbentlig bringe os et stykke videre i denne diskussion.

Med udgangspunkt i EU's 2010-mål fokuserer høringen på de faktorer og udfordringer, som har størst indflydelse på den danske natur og dens mangfoldighed. Høringen behandler den nationale og internationale regulering af målene for biologisk mangfoldighed samt integration af indsatsen i de væsentligste faktorer og den forvaltning, der følger.

Endvidere vil høringen søge at give nogle bud på en bæredygtig udvikling, som integrerer og understøtter den biologiske mangfoldighed i den danske natur i fremtiden.

Og vi har jo valgt høringsformen, fordi der opstår en dialog mellem eksperterne og først og fremmest de politiske ordførere, men også gerne med indlæg fra salen, hvis tiden tillader det.

Der er lavet en høringsmappe, som er blevet udleveret i dag, og som bl.a. indeholder de skriftlige oplæg. Miljø- og Planlægningsudvalget og eksperterne har fået mappen tilsendt i forvejen, og I andre har kunnet tage den herude ved siden af.

Efter høringen i dag vil vi i udvalget inddrage en bred kreds af praktikere og interessenter på området for også at få deres vinkel på de problemer, som bliver belyst i dag. Vi vil holde en slags miniseminar, hvor vi vil indkalde interessenter og praktikere, som har noget at bidrage med i debatten omkring biologisk mangfoldighed.

Det er sådan, at der er indlagt en frokostpause mellem kl. 12.20 og 13.20, og toiletterne er, hvor de plejer at være, havde jeg nær sagt, men i hvert fald lige herude til venstre.

Og vi har et meget pakket program, og derfor er der også lidt tidspres, så jeg beder om, at oplægsholderne, at de holder sig inden for tidsfristen.

Vi optager dagens høring på bånd, og vi skal forsøge at nævne navne forud for hvert indlæg, sådan at det på båndet kan identificeres, hvem det er, der siger noget.

Høringen er delt op i tre blokke. Oplæggene i de enkelte blokke holdes lige efter hinanden uden pause og således, at der efterfølgende bliver mulighed for spørgsmål.

Men jeg skal starte med at sige, at udvalget er glad for, at det er lykkedes at sammensætte en så kvalificeret og spændende høring som det her.

Og vi starter med et indlæg, og jeg giver ordet til den første oplægsholder, som er Carsten Rahbek. Carsten er professor på Biologisk Institut, Københavns Universitet. Carsten vil kridte banen op og give os lidt mere bredt, ud over hvad den her problemstilling drejer sig om, og give os et indblik i, hvad biologisk mangfoldighed i virkeligheden er. Værsgo til Carsten.

Carsten Rahbek (professor, Biologisk Institut, Københavns Universitet):

Tusind tak. Først vil jeg udtrykke min glæde over, at Folketinget har besluttet at indkalde til sådan en høring. 2010-målet er jo et gammelt mål, og vi skriver 2007, og det er godt at komme i gang med den her problemstilling. Jeg mener bestemt, at det er en problemstilling, som vi kan nå. Vi kan nok ikke nå det til 2010, men fordi man ikke kan nå det til et givent tidspunkt, skal man jo ikke opgive håbet.

Jeg synes personligt både som videnskabsmand og, hvad skal vi sige, privatperson, at vi lever i umådelig spændende tider. Vi lever i en tid, hvor vi er ved at finde ud af, om der er liv på Mars. Vi bruger milliarder af kroner på at søge efter liv i rummet. Vi glemmer nogle gange, at vi lever på en jord, som er uudforsket. Vi regner med, at vi har fundet ca. 10 pct. af det liv, der er på jorden. Også i Danmark beskriver vi hvert eneste år nye arter. Vi ved ikke, hvor mange arter der er i Danmark; vi har et kæmpe videntab og videnmangel. Og man kan sige, i forhold til biodiversitet, som i høj grad handler om organismer og mangfoldigheden mellem arter og naturtyper, hvis man skal bevare det, så må man sige, det er et stort problem at bevare noget, man

ikke ved, hvor er. Det er en af de helt store udfordringer, vi står over for.

Men hvad er biodiversitet? Jeg har lidt nævnt det: Biodiversitet er mangfoldigheden af liv, det er mangfoldigheden af landskaber og økosystemer og naturtyper og arter, og det er også den genetiske diversitet imellem det.

En af de grundlæggende ting, der ligger i biodiversitetskonventionen, er, at alle arter, alle naturtyper, har samme eksistensberettigelse. Det vil sige, at det er ikke kun den brølende kronhjort, der står i den danske solnedgang, som er vigtig i biodiversiteten, det er også al kravlet og småkrybet, som får vores jord til at fungere, der er vigtigt. Alle arter har samme eksistensberettigelse, og det er det, som biodiversiteten fokuserer på.

Hvorfor er der så fokus på biodiversitet? Det er der, fordi Jordens liv er under pres, og den er under pres af mennesket. Vi optager og bruger ca. 40 pct. af al den energi, der kommer fra solen. Vi fylder meget på Jorden, og det har naturligvis haft nogle konsekvenser for, hvad skal vi sige, de andre arter, der er på Jorden.

United Nations, Forenede Nationer, har opgjort, at mellem 10 og 40 pct. af arterne inden for forskellige organismegrupper er truede af udryddelse, hvis udviklingen fortsætter som hidtil. Det er ikke det samme som, at de vil uddø, vi kan gøre noget ved det, men hvis vi ingenting gør, så vil de gå mod udryddelse.

DMU har lavet deres opgørelse og sådan et groft slag, så vil de sige, at ca. 20 pct. af de danske arter er i samme situation. Og det er nok ikke nogen hemmelighed, at arterne som udgangspunkt ikke er udryddelsestruede.

Den anden fakta, som har ledt til, at man har lavet Biodiversitetskommissionen, er, at man har prøvet at beregne på, hvad er hastigheden, hvorved vi taber arter i dag i forhold til tidligere? Og konklusionen er helt bredt blandt Forenede Nationer og videnskabsfolkene, at vi lever i en tid med en masse uddøende arter. Vi har et tab af antallet af arter, der er en faktor 100 til 1.000 gange større end normalt. Vi lever i en periode med masseuddøen.

Det her er der fuldstændig konsensus om. Ligesom der på det internationale klimapanel findes store, hvad skal vi sige, laves store rapporter, hvor der opnås konsensus mellem forskere og praktikere, så er det også sket på det her område.

Hvorfor bekymrer vi os så også om det? Hvorfor har det ledt til Biodiversitetskommissionen i 1992? Ja, en af de væsentligste drivfaktorer, det er etiske og moralske overvejelser, altså: Har vi ret til i vores stræben efter at få endnu en mikrobølgeovn at udrydde andet liv på jorden? Det er sådan sat lidt på spidsen, men det, det handler om, er i høj grad etiske og moralske drivkræfter i det(?).

Men der er også økonomi i det her. Der er masser af miljøøkonomi. De her arter og økosystemer og naturtyper giver en masse ydelser til mennesket. Det er ganske gratis at få rent vand, men hvis vi skal til at rense vandet, så begynder det at blive rigtig dyrt. Vi har en masse

service i kontrol af kvælstofcirkulation. Hvis man begynder at opgøre de her ydelser, så svarer det til på årsplan et bruttonationalprodukt for jorden, der svarer til, at ca. 50 pct. laver naturen, og 50 pct. laver mennesket. Det er så det, der bidrager direkte til jordens befolkning.

Foranlediget af Biodiversitetskommissionen havde man et møde i Johannesburg 10 år efter, hvor man fokuserede på: Hvor meget har vi så nået? Og en af konklusionerne var, at vi havde ikke nået ret meget. Og derfor begyndte man at prøve at opstille nogle mere konkrete mål, og et af de her mål er det, der har ledt til bl.a. EU's 2010-målsætning om at stoppe tabet af biodiversitet. Johannesburgmødet havde et lidt mere, hvad skal vi sige, realistisk mål, der handlede om, at vi skal stoppe hastigheden, hvorved det går galt, hvorved vi taber det. Helt at stoppe det er nok svært. Det er en stor supertanker, der skal vendes, derfor er det også på tide, at vi kommer i gang med at få vendt den.

En af de ting, som Johannesburgmødet fokuserede på, det er, at hvis vi skal nå det her mål, så handler det om at bruge det redskab, der hedder bevarelse af naturområder, dvs. en arealfokusering.

Et af de redskaber, det er også derfor, at EU ... vi har fået de her Natura 2000-områder, vi har også en diskussion om nationalparker, som, jævnfør af Wilhjelmudvalget, blev oprindelig ligesom sagt, som det her er et af de redskaber, der skal bidrage til bevarelse og forvaltning af biodiversiteten.

Hvis man så ser på, hvordan det har været med biodiversiteten i Danmark, så må man sige, at siden Riokonventionen i 1992, så har det været prioritet nummer et i naturpolitikken for de skiftende regeringer. Så det har virkelig stået højt på den politiske dagsorden. Hvis man ser sådan lidt tilbage, så må man sige, effekten af, at det har været så højt prioriteret, er umådelig ringe, og det har det bl.a., fordi at diskussionen om biodiversitet har fortabt sig i detaljer. Man har siddet ude i ... man snakker om VVM-redegørelse og alt muligt, men man har ligesom tabt de overordnede målsætninger og redskaber og få struktureret det ud. Det har også hængt sammen med ... og det hænger sammen med, der har været en manglende vilje til fokus.

Det har også betydet, at når man har været ude og lave biodiversitetspolitik, så har det meget ofte i virkeligheden drejet sig om alle mulige andre formål, og så har man regnet med, at hvis vi gør et eller andet, der har noget med natur og miljø at gøre, så kommer biodiversiteten nok med i løbet. Det er naivt, det gør den ikke. Hvis vi skal noget for biodiversiteten, så er vi nødt til at fokusere på biodiversiteten.

Og den sidste ting er, at meget af vores naturpolitik ... og grunden til, at vi ikke har set den store effekt på den biologiske mangfoldighed, det er, at meget af vores natur- og miljøpolitik har handlet om noget for vores skyld, rekreative ting, skovrejsningsprojekter, en hel masse ting, som tager udgangspunkt i noget andet end naturen for naturens skyld, men naturen for vores skyld. Det har en effekt på den manglende effektivitet i de penge, vi bruger på at prøve at

bevare den biologiske mangfoldighed i Danmark.

For vi har en enorm biologisk mangfoldighed i Danmark - jeg skal sige, de her slides, der kommer ganske få, de er også i det trykte program - vi er et meget lille land, der har meget lidt natur, men vi har en enorm biologisk mangfoldighed i Danmark. Og det har vi af forskellige årsager.

Danmark ligger i det, man kalder forskellige zoogeografiske eller biogeografiske områder. Det vil sige, i Danmark har vi arter, der hører til i det, man kalder den atlantiske zone, vi har arter, der hører til i den kontinentale zone, og vi har arter, der hører til i den boreale zone. Vi ligger lige midt i knudepunktet her. Det er en af grundene til, at vi har så utrolig mange forskellige arter i Danmark.

En af de andre årsager til, vi har så mange forskellige arter i Danmark, er, at vi har en stor forskelligartethed inden for Danmark: Vi har de fattige jorde i vest mod de federe jorde i øst, i havet har vi en saltvandsgradient, det vil sige, vi har det meget saltet i Nordatlanten, og vi får mindre og mindre salt ind mod Østersøen. Det gør, at mange forskellige arter, der tilpasser mange forskellige naturtyper, kan sameksistere på et meget, meget lille areal. Derfor har Danmark en utrolig stor biologisk mangfoldighed.

Hvis vi ser lidt på, og jeg sagde, at alle arter har en eksistensberettigelse, hvis vi ser lidt på, hvad det er, vi snakker om, når vi snakker om biodiversitet, så er det ... det her, det viser fordelingen af arter, som vi gætter på er i Danmark, og der er ca. 425 hvirveldyr, det vil sige fugle, pattedyr og fisk. Det er en meget, meget lille del af den biologiske mangfoldighed. Langt størstedelen af den biologiske mangfoldighed er hvirvelløse dyr, typisk insekter. De har, som jeg sagde, en stor ... det er dem, der får, hvad skal vi sige, økosystemerne til at fungere. Derfor ligger der en god fokus i at prøve, hvad skal vi sige, at leve op til Biodiversitetskommissionens målsætning om, at alle arter har samme eksistensberettigelse; det er ikke kun odderen og kronhjorten.

Hvilke faktorer har så den ... hvad er de væsentligste faktorer for at arbejde med at mindske effekten af tabet af biodiversitet? Det er altoverskyggende tab af plads og areal, alt andet er mindre væsentligt. Det handler om plads til naturen. Og jeg har prøvet at illustrere det her - og den er på side 14 i hæftet - ved en graf, som er en af naturens grundlove, og det er: Ved stigende areal har man flere arter. Og det hænger sammen med, at ved stigende areal får man flere forskellige typer af levesteder. Man får flere forskellige landskaber, der kan være flere forskellige naturtyper.

Når man reducerer antallet af mængden af areal eller plads, der er til rådighed i naturen, så følger det til tab af levesteder, det følger til tab af arter. Og Danmark befinder sig, hvis I ser den her kurve, så flader den ud helt heroppe, det var dengang, Danmark var fuldstændig skovdækket. Nu befinder vi os dernede på kurven, hvor det gør rigtig ondt, når vi mister areal, det

gør rigtig, rigtig ondt, det går stærkt. Man kan også vende det om og sige: Det her er en mulighed. Det er også her, hvor man kan få rigtig, rigtig meget for pengene. For begynder vi at sætte noget plads af til naturen igen, så vil vi begynde at få store gevinster ved det.

Der er også andre faktorer, der spiller ind på den biologiske mangfoldighed i Danmark. Og jeg har redegjort for det lidt mere i detaljer i mit skriftlige indlæg, men jeg kan lige nævne dem. Det er især invasive arter, det vil sige fremmede arter, der direkte eller indirekte er blevet slæbt med til Danmark. De har og vil få stigende og større negativ effekt på vores oprindelige flora og fauna og naturtyper. Også andre faktorer, som direkte efterstræbelse og forurening. Og vi kan godt klappe os selv på skulderen, fordi det er to faktorer, der tidligere betød meget. De betyder ikke så meget i dag. Vi har fået styr på det, kontrol på det. Det har mindre, langt mindre indflydelse end tab af areal til naturen. Så det handler dybest set, hvis vi snakker om biodiversitet, så handler det om plads, plads og atter plads.

En anden ting, det handler om, var, at jeg fortalte, at antallet af arter, den store biologiske mangfoldighed, vi har i Danmark, skyldes, at vi har et meget forskelligartet landskab i Danmark. Det er vi ved at miste. Vi er ved overgødskning, brug af overpesticider, vores byudvikling, den måde, vi laver naturforvaltning på, der er vi ved at ensrette den danske natur. Så den store forskelligartethed, der er i Danmark, er vi ved at tabe, og den fører også til, og det er det helt andet store problem ud over areal, den fører til tab af arter.

Den røde kurve, det er et meget forskelligartet landskab, og hvis vi homogeniserer det, hvis vi ensretter det, hvis vi får den samme type natur eller den samme type nærings- eller kvælstofbelastning, så får vi den samme type plantesamfund, og alt andet lige, så får vi et tab af de mange arter, vi har i Danmark. Og det vil sige, hvis vi har på det samme areal, hvis vi får den samme natur over det hele, hvis vi ... så vil det betyde et tab af arter.

Og man kan også prøve at, man kan ligesom sige, vi står i en spændende tid, hvor der er befolkningsopbakning og politiske velvilje til at diskutere udvidelse af plads til naturen i Danmark bag, qua f.eks. nationalparkdiskussionen. Men, hvad vi udad vinder i areal, kan vi indad tabe, hvis vi ikke sørger for, at den homogenisering af det danske landskab, der finder sted, hvis vi ikke får gjort op med den.

Og der er landbruget en altafgørende spiller. De bliver nødt til at komme proaktivt på banen. Det betyder at komme ud over det: Vi vil gerne, men vi vil ikke gå forrest. Landbruget er nøglen til det her.

Langt størstedelen af den biologiske mangfoldighed i Danmark findes på det tørre, den findes ikke i vandet. Der har været i Danmark en utrolig fokus på det våde, at spanden med de døde hummere har spillet utrolig ind på den danske miljøpolitik. Størstedelen af den danske biologiske mangfoldighed og naturtyper har vi på land, vi har den oppe sammen med landbruget. Vi skal have de ting til at fungere sammen.

En af de ting, som jeg startede med at sige, at vi har haft det som topprioritet politisk, men vi har ikke set den store effekt af det. Vi har en handlingsplan for biologisk mangfoldighed. Det er en utrolig lødigt skrevet handlingsplan. Den er meget i ånden af Biodiversitetskommissionen. Den siger alle de rigtige ting, men den er fuldstændig ukonkret.

Der er, hvis vi virkelig vil noget på det område, så er det første step eller det første trin at tage en beslutning nationalt om, at man virkelig vil det her og lave en handlingsplan, som har langt klarere definerede målsætninger, langt klarere definerede: Hvad er det for nogle redskaber, vi skal bruge til det her? Hvor er det, Natura 2000-områderne skal spille ind? Hvor skal de små biotoper spille ind? Fordi det samspil, vi har mellem de store områder og de små områder, er utrolig væsentligt. En stor del af den biologiske mangfoldighed er tilpasset små områder i Danmark, så hvis vi tror, at vi ved at lave store nationalparker, så redder vi den danske biologiske mangfoldighed, så tror vi forkert. Samspillet mellem store og små områder, sammenhængen i den danske natur er altafgørende. Igen: Landbruget skal på banen her.

Men vi mangler en konkret handlingsplan, hvor vi får ligesom defineret: Hvad er det for nogle redskaber, vi skal bruge; hvornår skal vi bruge politiske redskaber, hvornår skal vi bruge nogle af EU-redskaberne?

Den anden ting, som der er behov for, er at bygge en forvaltning på data. Vi har altovervejende på naturområdet bygget en forvaltning på: vi tror at. Der mangler data. Altså, alene det, som jeg startede med at sige, vi aner ikke, hvor de danske arter er. Vi ved ikke, hvor mange der er i Danmark, og hvad de hedder. Vi har sådan nogle grove slag på det. Vi har brug for data, og vi har brug for, at den forvaltning og de strategier, vi laver, bygger på viden. Igen, vi har virkelig været ovre i en naturforvaltning på biodiversitetsområdet, som er bygget på, jeg vil provokere lidt og sige, dogmatisk tankegang.

Det betyder også, at vi har en god fokus på, at alle parter i det danske samfund skal involveres i de her diskussioner, men meget ofte har det været baserede diskussioner på: jeg tror at - og: jeg mener at. Der har virkelig manglet et fagligt datagrundlag, en faglig analyse, et oplæg af forskellige scenarier som udgangspunkt for nogle af de her diskussioner, vi har haft.

Vi lavede for ikke så lang tid siden en analyse i sommer af effekten af nationalparker. Den blev vi meget kritiseret for, og det kan jeg godt forstå, for den kom så sent i debatten. Den burde have været helt i starten.

Der er i Danmark stor fokus på brugen af EU-redskaber. Men en af de ting, man synes at glemme, er, at EU-Kommissionen har sagt: For at nå 2010-målet, så er det ikke nok med lige at leve op til NOVANA eller lige leve op til Natura 2000, EU-habitatdirektiverne osv. Det fokuserer på et ganske fåtal af arter. Kommissionen har gjort meget klart, at det er ikke nok.

Det er også derfor, at vi har endelig fået en overvågning af det terrestriske, altså det, der er på jord. Det er meget, meget sent for et land at få en overvågning af det, der foregår på land-

jorden. Det er faktisk et godt program. I betragtning af de penge, der er, så må man sige, at DMU har gjort et fantastisk godt stykke arbejde, de har lavet et effektivt program, men de har lige penge nok til at prøve at sørge for, at Danmark lever op til EU-bestemmelserne med EU-habitatdirektiverne. Der er slet ikke penge nok til at forholde sig til den danske biologiske mangfoldighed.

Og et par afsluttende bemærkninger: Så en af de ting, som Teknologirådet gerne vil have, jeg skulle forholde mig til, det var forskellen på naturpolitik og biodiversitetspolitik. Jeg kan ikke se en forskel. Men det, jeg kan se, er, at den danske naturpolitik er blevet miljøpolitik. Vi har glemt naturen i naturpolitikken, og det er blevet alt for meget miljøpolitik. Ikke noget ondt ord om miljøpolitik - vi skal have begge ting.

Jeg sagde også, at selv om det havde været en topprioritet i mange, mange år, så har det ikke virket særlig godt. For en del år siden, da lavede vi - i forbindelse med Wilhelmsudvalget - da lavede vi en analyse for Det Økonomiske Råd om effektiviteten af den danske naturforvaltning i forhold til at nå biodiversitetsmålsætningen, og resultatet var, at det var ikke ret meget bedre end tilfældig brug af pengene. Vi blev kritiseret sønder og sammen. Og et af svarene fra direktøren for Skov- og Naturstyrelsen, var, at det er da klart nok, fordi de her naturforvaltede områder, vi har, de har en masse andre formål en biodiversitet. Og det er jo fuldstændig rigtigt, men det var også derfor, vi fik svaret. De har haft alle andre formål end biodiversitet.

Vi lavede den her nationalparksanalyse, hvor vi fik en bunden opgave af Friluftsrådet, hvor vi skulle se på værdien af nationalparker i forhold til biodiversitet. Igen: Nationalparker har alle mulige andre formål også. Vi blev bedt eksplicit om at se på det i forhold til andre store, gode naturområder i Danmark. De er alle sammen gode områder, men det, vi viste, var, at de pilotområder, vi havde fat i, hvis det var biodiversitet, som var formålet, så bidrog de ikke ret meget, og de bidrog næsten ikke til de truede arter i Danmark, og de bidrog ret dårligt til EU-arter.

Det er ikke det samme som, at det ikke er gode redskaber. Det er rigtig gode redskaber, men det er igen et eksempel på, at man ligesom har glemt i hele den her diskussion, at det har biodiversiteten øverst også som prioritet, men når det kommer til stykket, så er det alle mulige andre ting, der får fortrinsret. Det er derfor, når vi går ind med data og laver den her type analyser, at vi får de her nedslående resultater.

Så vil jeg sige, at der ligger også, hvad skal vi sige, hvis vi skal nå det her, så tror jeg, at vi skal nå det igennem en erkendelse af, at det her er en stor samfundsopgave, vi skal løfte sammen. Det her har typisk været et område, hvor politiske partier har brugt enkeltsager til at drille hinanden på det groveste. Vi har brug for, vi har brug for et bredt, samlet forlig på det her område. Hvis vi skal nå målsætningerne, så skal vi stå sammen om dem. Det er noget, der er så væsentligt for det danske samfund, og jeg mener, at det er et område, hvor politikerne virkelig

skulle prøve at se, om de kan blive enige om at trække på samme hammel.

Sluttelig vil jeg sige, at - bare for at understrege det - forvaltningen af biodiversitet og en effektiv forvaltning kommer til at gennemsyre det danske samfund. Jeg vil sige, at næsten det værste, der kan ske, det er, at vi starter med at fokusere på løsning af smådetaljerne. Vi bliver nødt til at starte med en overordnet strategi, overordnede virkningsmidler, hvad vi vil nå, og så derefter få samspillet mellem kommuner, regioner og styrelser og sektorforskning sammen.

Allersidst vil jeg sige den ting, som en politiker formentlig aldrig vil høre, og det, der står på bunden af postkortet: Send flere penge. Og jeg siger det fuldstændig uden blusel. Hvis man vil det her, så er man nødt til at investere i det. Vi kan godt gøre tingene mere effektivt, men i øjeblikket investerer Danmark forsvindende lidt på biodiversitetsområdet, så hvis vi vil have ambitiøse mål, så må man også begynde at sætte ressourcerne i forhold til målene. Det er ikke det samme som, at vi ikke kan blive bedre og mere effektive, men vi er nødt til at prioritere. Hvis man ikke vil prioritere flere ressourcer, så må man også sætte målsætningerne derefter.

Man giver en håbløs opgave til medarbejderne ude i styrelserne, i amterne, regionerne og skovvæsenet og landbruget, hvis der ingen penge er til at gøre noget med. Jeg snakker ikke om en blankocheck, men jeg snakker om, at når man får identificeret de virkemidler og mål, der er, så også prøver at regne på: Hvad er det egentlig, det koster, for at vi får noget for pengene? Tak.

Ordstyrer:

Ja, tak til Carsten Rahbek. Ja altså, jeg vil sige, at det er godt, at I applauderer, men der bliver næsten ikke tid til det efter de andre indlæg, så vi kan jo egentlig nøjes med at gøre sådan her, altså, at vi er jo begejstrede for alle indlæggene, det kan vi jo sige på forhånd.

Jeg vil sige, at med hensyn til os politikere, vi har jo foreløbig besluttet for at sætte os på en række i hvert fald og lytte til, hvad der foregår, så så langt er vi dog nået i vores uenighed.

Vi går til næste punkt. Det er: Regulering og implementering af biodiversitetsmålene for 2010. Og der er foreløbig to oplæg, og det første oplæg holdes af Flemming Lehbort Sørensen, konsulent i Kommunernes Landsforening, og Flemming skal tale om kommunernes håndtering af de overordnede strategier, kommunernes håndtering af og udfordringer ved 2010-målene, herunder integreringen med hensyn til biologisk mangfoldighed i de kommunale vand- og naturplaner. Værsgo til dig.

Flemming Lehbort Sørensen (konsulent, Kommunernes Landsforening):

Tak og tak for invitationen til at komme her i dag og tale om, hvordan vi når biodiversitetsmålene.

Der er jo helt generelt stor opmærksomhed på naturen i kommunerne og de præsentati-

oner, de visioner, som de nye kommuner har formuleret om natur og naturbeskyttelse, har en meget fremtrædende plads i kommunernes identitet. Det kan man se, når man kigger på deres hjemmesider osv.

Fra KL's side har vi også stor fokus på natur. På de sidste to teknik- og miljøkonferencer, vi har holdt for over 500 kommunalpolitikere, der har vi sat fokus på netop de nye naturopgaver af alle de mange opgaver, vi har i kommunerne. Det har vi gjort, fordi vi mener, at opgaverne er vigtige, og fordi at opgaverne kræver ekstra opmærksomhed. Det er jo et helt nyt fagområde, og de kommunale politikere skal jo nu for første gang til at betrede den her vanskelige sti, hvor de skal lave afvejninger mellem benyttelse og beskyttelse.

Helt konkret har vi i KL her i foråret brugt 1,2 mio. kr. til et stort informationsprojekt, som går meget på natur. Vi har lavet en film - den ligger udenfor, I kan se den - »Vand og natur på den kommunale dagsorden«. Den film er sendt til alle teknik- og miljøudvalg i kommunerne, de er ved at se den. Det er en appetitvækker, som viser eksempler på, hvordan man kan tage fat i naturgenopretning osv. Vi besøger i det her informationsprojekt alle kommuner på 12 regionale møder, hvor hovedemnerne er de faglige rammer, de juridiske rammer for naturbeskyttelsen, også vanddelen; det er, hvordan man går i dialog med lodsejere og interesseorganisationer, og det er, hvordan man laver en tværgående og helhedsorienteret planlægning, hvordan man integrerer naturbeskyttelsen i de her kommuneplansstrategier, som fylder meget ude i kommunerne den her sommer og det her efterår. Og så har vi sat fokus på, hvordan kommunerne bedst muligt kan samarbejde om de nye natur- og de nye vandopgaver.

Hvad er så udfordringerne ved 2010-målene? Jamen det er jo, som I ved, ikke en biodiversitetsreform, vi har fået; det er jo en opgave- og en strukturreform, vi lige har haft. Kommunerne har jo i grove træk overtaget de ressourcer og de opgaver, som amterne har administreret de sidste 10-15 år eller mere. Og det er vel ikke sådan helt urimeligt at stille spørgsmålstegn ved, om de forvaltningsredskaber og de ressourcer er tilstrækkelige til, at vi når 2010-målene.

Indsatsen for at nå biodiversitetsmålene i 2010 er jo for kommunerne jo især udmøntet ved, at kommunerne på en lang række - alle relevante sagsområder, kan man sige - er forpligtet til at foretage vurderinger af planer og projekter, som kan påvirke Natura 2000-områder, beskyttede arter osv., og herudover selvfølgelig også sektorlovene, de vigtige, naturbeskyttelsesloven, vandløbsloven, husdyrsbrugsloven, miljøbeskyttelsesloven og planloven og en del flere.

Og miljømålsloven er særlig vigtig for at nå målene, fordi loven for både vand og natur forpligter kommunerne til at foretage en indsats, som sikrer en god økologisk tilstand i vandområderne og tilsvarende en gunstig bevaringsstatus i Natura 2000-områderne.

Men med undtagelse af miljømålsloven og de tiltag, der kommer der, så er der altså ikke lagt op til meget store ændringer af det, man kan kalde den decentrale forvaltningsindsats. Og

en af de ting, som jeg ved, at der er fokus på, det er f.eks. de her § 3-arealer, de nationalt beskyttede naturområder, som ligger spredt ud over kongeriget. Kommunerne er jo ikke - med undtagelse af de arealer, de selv ejer - forpligtet til at pleje arealerne, de er heller ikke forpligtet til at overvåge de her arealer.

Men når vi så ser lidt bredere på det her end blot myndighedsudøvelsen, så suppleres de her begrænsninger og muligheder i den kommunale indsats, som jeg nu har forsøgt at beskrive, med nogle initiativer, som jo alligevel forhåbentlig bevirker, at vi når 2010-målene.

Kommunerne har været særdeles aktive i at skabe rammerne om de fremtidige nationalparker. Der er ikke nogen tvivl om, at kommunerne meget gerne vil have, kan man sige, nationalparkerne, de vil gerne have ejerskab til dem, de vil gerne bidrage, de vil gerne have en nationalpark tæt på kommunen.

Miljøministeriets 11 indsatsområder, jamen det arbejde går kommunerne også aktivt ind i. Lokale grønne partnerskaber, som er en del af miljømilliarden, kommunerne er også gået aktivt ind i det.

Og så en lidt anden ting, som jeg vil nævne, det er jo, at KL og kommunerne har brugt rigtig mange ressourcer faktisk på at skabe de nye fælles, offentlige løsninger i Danmarks Miljøportal. Og i forhold til natur, så er det jo værd at bemærke, at vi har fået en naturdatabase, som for første gang samler alle naturoplysninger, alle myndigheder, alle borgere kan gå ind og kigge på de samme oplysninger, og det er i hvert fald et redskab, som bliver utrolig vigtigt for den kommunale naturadministration.

Det sidste, jeg er blevet bedt om at sige noget om, det er jo integration af biodiversitet i vand- og naturplanerne, og der kan jeg kort sige, at jeg er overbevist om, at biodiversitetshensynet vil være stort set inkluderet i de her målsætninger - god økologisk tilstand for overfladevandene og gunstig bevaringsstatus for habitatnaturtyper, men det er selvfølgelig ikke alle naturtyper, der er dækket på det. Men de hensyn, de regler gælder der, der tror jeg, at man er på sikker grund.

Altså, summa summarum på det her, så har kommunerne stor fokus på naturopgaverne, men med de myndighedsopgaver, som vi har overtaget fra amterne, der kan vi, som jeg har skrevet i konferencskriftet, altså ikke tage ansvaret for, at vi når 2010-målene. Det bliver svært at standse tilbagegangen i biologisk mangfoldighed over de næste få år, men kommunerne er jo helt generelt - og det skal der ikke være tvivl om - klar til at tage fat i opgaverne og tage aktiv del i de initiativer, der skal sikre, at vi når målene. Tak.

Ordstyrer:

Tak til Flemming Lehnert Sørensen. Og den næste er Morten Lautrup-Larsen, vicedirektør i Direktoratet for FødevarerErhverv, og Morten skal tale om integration af hensynene til biologisk

mangfoldighed i forskellige sektorer, eksempler på erfaringer fra sektorintegration fra Fødevarerministeriets område. Værsgo.

Morten Lautrup-Larsen (vicedirektør, Direktoratet for FødevareErhverv)

Ja, tak for det og tak for muligheden for at komme i dag.

Jeg skal jo fortælle lidt om, hvordan det ser ud fra Fødevarerministeriets og direktoratets synsvinkel. Det er klart, at vores politik i Fødevarerministeriet favner både direkte erhvervs politik og hensynet til natur og miljø, herunder biodiversitet og hele udviklingsperspektivet for landdistrikterne generelt. Og sektorintegrationen af natur- og miljøpolitikker er en meget fast bestanddel af både landbrugs- og fiskeripolitikken på mange forskellige niveauer og dimensioner, og det er noget, der har udviklet sig over tid, selvfølgelig.

Jeg vil som følge af sådan oplæg osv. fokusere primært på landbruget her, men det fulgte også lidt af indledningsoplægget, at det var relevant, men også lige komme med et par enkelte ord om fiskeri inden for den meget begrænsede tidsramme, der er.

Reguleringen i landbruget: Hvis man ser sådan på det lidt tilbage, 15-20 år tilbage i tiden, så er der sket ganske betydelige ændringer i reguleringen af landbruget som følge af vandmiljøplanerne primært og også selvfølgelig af den pesticidhandlingsplan, der er i gang. Det handler ikke kun om regulering, det handler også om facilitering inden for vores område i høj grad af en ønsket udvikling ved hjælp af de forskellige støtteordninger, vi har, og der har været en stor indsats for at fremme økologien som et eksempel, der har været en stor indsats for at øge investeringer og udvikling og udbredelse af forbedret teknik omkring gødningsudbringning, opbevaring og pesticidanvendelse osv.

Og det vil sige, at i dag ser landbruget meget anderledes ud, end det gjorde for 20 år siden. Man behandler hele gødnings siden på en helt anden måde, man behandler hele pesticid siden på en helt anden måde. Og som en baggrundsfaktor har vi jo også - og det spænder også lidt op til det indlæg, vi hørte i starten - landbrugsarealet bliver jo altså mindre stille og roligt som følge af anden anvendelse af arealet til alle mulige andre ting. Så konkret inden for de sidste 20 år er arealet faldet med over 100.000 ha på grund af anden anvendelse.

Jeg vil nu fokusere på nogle få udvalgte sådan konkrete områder, som vi ser har særlig relevans for udviklingen i biodiversiteten.

Og det første, jeg vil sige lidt om, det er den helt generelle udvikling i den fælles landbrugspolitik, i reformen af EU's fælles landbrugspolitik, hvor der i 2005 skete en ganske væsentlig nyskabelse i afkoblingen af landbrugsstøtten fra produktionen og det, vi kalder enkeltbetalingsordningen. Og det betyder, at det nu er muligt at opnå tilskud til vedvarende græs f.eks., og det betyder, at landmanden inden for de rammer, der nu er, kan producere, hvad han vil og også kan vælge at bare pleje naturen frem for at producere noget på arealerne.

Der er indført et princip om krydsoverensstemmelse, som betyder, at landmændene skal overholde en lang række krav til miljø, sundhed, dyrevelfærd og god landbrugs- og miljømæssig stand for at få udbetalt deres enkeltbetalingsstøtte i fuldt omfang. Med andre ord, hvis man ikke overholder de her generelle rammebetingelser, så bliver man fratrukket i støtten.

Og det her er jo så en baggrundsfaktor, kan man sige, for hele den generelle udvikling, som man må forvente, at i sig selv vil den her form og reform, efterhånden som den vinder indpas i landbruget, føre til en mere ekstensiv dyrkning og en større bæredygtighed i landbruget.

Som det næste væsentlige punkt vil jeg sige hele indsatsen omkring kvælstof og fosfor, udledning fra landbruget inden for rammerne af vandmiljøplanerne og vådområdeindsatsen, altså genetablering af vådområder, som har været et meget stort fokusområde gennem vandmiljøplanerne, og hele gødningsplanlægningen og -håndteringen, hvor der også har været en meget væsentlig indsats over de senere år. Det har jo betydet, at kvælstofoverskuddet fra landbrugets marker er næsten halveret fra 1985 til 2002, og nogenlunde det samme billede tegner sig for fosfor, og den udvikling fortsætter under vandmiljøplan III, som jo fungerer i øjeblikket. Den samlede miljøbelastning fra landbruget er faldet markant, samtidig med at der faktisk har været en forøget produktion.

Den flerårsplan, som regeringen har vedtaget for husdyr, den flerårige husdyrplan, i maj 2006, den dokumenterer, at der er opnået en ganske betydelig miljøeffekt, positiv miljøeffekt eller rettere sagt en afkobling af miljøeffekterne fra produktionsomfanget. Sådan kan man også formulere det.

Som et næste væsentligt punkt vil vi sige udviklingen af de såkaldt miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, hvor der i perioden fra 2000 og frem til i dag er sket en forøgelse af arealet med omkring 40 pct., hvor vi ligger lige omkring nu 100.000 ha, som er omfattet af de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger.

Og fra 2004 har naturpleje været i fokus, og indsatsen er blevet prioriteret inden for Natura 2000-områderne, og fra 2007 vil der ligeledes ske en prioritering af andre beskyttede naturtyper, der er beliggende uden for Natura 2000-områderne. Så der er sket over tid her en øget fokusering, også i forhold til biodiversitet, af de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger.

På økologiområdet er der jo også sket over årene, de senere år, en ganske væsentlig udvikling fra stort set ingen økologiske arealer op til et areal på omkring 140.000-150.000 ha nu, som dyrkes økologisk. På det seneste er der sket et lille fald faktisk i arealet, men der er jo en fantastisk udvikling i gang på efterspørgselssiden inden for økologi, samtidig med at den såkaldte økologipakke har sat flere midler af på det her område, end der nogen sinde har været før, også omkring kvalitetsfødevarer, udvikling og understøtning af efterspørgslen. Så der er en forventning om, at der i løbet af en periode her vil ske en ganske væsentlig udvikling på økolo-

giområdet, som også vil føre til et større økologisk areal.

Samlet set kan man sige, sådan set på arealsiden her betyder det, at i øjeblikket er ca. 10 pct. af landbrugsarealet dyrket under nogle særlige miljømæssige forhold, altså enten som økologi eller miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger.

Som et næste punkt vil jeg kort nævne forsknings- og innovationsindsats. Det blev nævnt her, at det ikke er tilstrækkeligt at basere sig på de EU-redskaber, der er. Det har vi jo heller ikke gjort i Danmark; i Danmark har vi med vandmiljø inden for rammerne af vandmiljøplanerne og inden for rammerne af den innovationslov, vi har i Fødevareministeriet, gjort en ganske væsentlig indsats for på hele forsknings- og innovationsområdet at udvikle teknologier og metoder, som kan nedbringe miljøkonsekvenserne af produktionen.

Det ligger også i forlængelse af flerårsplanen, en yderligere satsning på forskning, innovation og demonstration og udvikling af teknologier i forhold til husdyrproduktionen. Der er to konkrete store forskningsprojekter i gang i øjeblikket omkring husdyrhold, nabo og miljø, hvor der er en ramme på 100 mio. kr., der er i gang med at blive udnyttet, som handler meget om at nedbringe fosforoverskud og fosforudledning, forbedre metoderne til at håndtere gylle og se på at løse lugtproblemerne fra landbruget. Og der er også et meget stort forskningsprogram i gang på 200 mio. kr. i øjeblikket omkring hele den økologiske forskning fra primærled til afsætningsledet. Så det er en ganske væsentlig nationalt finansieret indsats, som kommer ud over de EU-finansierede indsatser, som jeg har nævnt tidligere.

Hvis jeg så til sidst bare lige skal nævne fiskeri for en ordens skyld, var jeg ved at sige, fiskeri er jo også et meget væsentligt område for os. En meget væsentlig del af de biodiversitets-hensyn, der skal tages på fiskeriområdet, er jo en del af den EU-fælles fiskeripolitik. Altså, det er bestemmelser, der skal vedtages i EU-sammenhæng, hvor man også havde en reform af fiskeripolitikken for få år siden, som er under udmøntning nu. Nationalt har vi haft stor fokus på at nedbringe kapaciteten, også med den nye regulering, der er indført med start i år, som vil bevirke, at den samlede kapacitet i fiskeriet går væsentligt ned, og det dermed bliver bedre og nemmere for fiskerne at få en balance mellem deres indtjening og det, eller deres fiskerimuligheder og den indtjening, de har brug for at have.

Der er et stort fokus på udsnittet af fisk og få det bragt ned, både i EU-sammenhæng og nationalt. Der er stort fokus på kontrolsiden. Det er ikke nok, man har de rigtige fangstmængder osv., hvis ikke man rent faktisk kan kontrollere dem. Det er også et meget væsentligt indsatsområde. Og som et sidste område vil jeg nævne akvakultur, som jo er et område med et meget, meget stort potentiale, hvis det lykkes at løse de miljøproblemer, der er knyttet til det. Og der har vi satset meget store midler i Fødevareministeriet på at udvikle f.eks. det, der hedder modeldambrug, som ved recirkulation og andre ting gør det muligt at producere væsentlig større mængder fisk med et mindre forbrug af vand og med mindre indgreb i forhold til de

vandløb osv., som man ligger i tilknytning til. Så der er nogle teknologiske muligheder der, som vi har hjulpet på vej gennem ganske væsentlige investeringer.

Så det var altså et forsøg på sådan et meget hurtigt vue hen over det, vi arbejder med på Fødevarerministeriets område.

Ordstyrer:

Jamen så vil jeg sige tak for de tre indlæg her til den første del af denne her høring.

Og nu er det jo tanken, at der skal foregå en debat, og det er så det her panel her af politikere, hvor jeg også selv er en del af, som skal stille spørgsmål til oplægsholderne. Det er også sådan, at de kommende oplægsholdere også har lov at stille spørgsmål til dem, der har holdt oplæg.

Så jeg er sikker på, at mine sidekammerater her har en del spørgsmål, uden at de vil drille, så har de helt sikkert nogle spørgsmål til de oplæg. Torben er den første, Torben Hansen.

Torben Hansen (S):

Ja tak, og tak til indlederne for nogle meget, meget spændende og meget interessante oplæg.

I forhold til Flemming fra Kommunernes Landsforening, så siger du, at kommunerne bestemt vil inkludere biodiversitetsaspektet i de kommende vand- og naturplaner. Men vi hører jo også Carsten sige, at det, der er den fuldstændig afgørende forudsætning for, at det her, om man vil, kommer til at virke, hvis vi skal se på naturens grundlovs, hvad hedder det, kurve der, det er hele arealaspektet.

Og så er spørgsmålet jo helt grundlæggende til Kommunernes Landsforening: Nu, når I så skal ind og lave de her indsatsplaner, og nu er I på vej rundt, har I overhovedet taget arealaspektet med og har nævnt arealaspektet over for de lokale kommunale beslutningstagere, der nu skal til at sidde og lave de her indsatsplaner? Fordi det viser jo åbenbart, at det er sådan set det, der er fuldstændig altafgørende, og at det nytter måske ikke så meget, hvis man laver alle mulige andre foranstaltninger, hvis man ikke også på nogle stræk er parat til at sige, at der er noget areal, der ikke længere skal have den drift, som det tidligere har haft.

I forhold til Carsten, jeg synes, det er et rigtig dejligt udgangspunkt, at alle arter har samme eksistensberettigelse - og det er jo klart, at der vil altid være mere opmærksomhed på de store flotte spektakulære dyr frem for insekterne. Men hvis man igen kigger på din arealkurve, og jeg har også set analysen i forbindelse med nationalparkerne, hvor regner du med, hvor langt, havde jeg nær sagt, skal man op ad kurven, altså, groft sagt, hvor meget mere areal skal der inddrages eller ekstensiveres, for at man nærmer sig et eller andet, der kan siges, at man i hvert fald kan stoppe tilbagegangen, der vil stadig væk være forskellige udryddelsestruede arter rundt omkring, men for at få en eller anden fornemmelse, hvad er det egentlig, vi taler

om? Jeg synes, det er meget vigtigt hele det arealaspekt.

Ordstyrer:

Ja tak, og for at vi ligesom får lidt ... får nogle konkrete svar tilbage på nogle konkrete spørgsmål, så tror jeg, vi tager svarene med det samme. Jeg tror, Carsten Rahbek ... eller ja, Flemming.

Flemming Lehbort Sørensen:

Jeg får lov først.

Til det her med arealaspektet og den fremtidige naturindsats, miljømålsloven, så er det jo temmelig veldefineret, fordi det går kun på de der 200, 254 eller flere habitatområder, og det er staten, som skal ... det er Statens Miljøcenter, som kommer med et bud, hvad indsatsen konkret skal være i de her områder, og så skal kommunerne omsætte det til handling i 2010.

Så man kan sige, at det er ikke en del af det koncept, at man ligesom sikrer, at man har de rigtige og tilstrækkelige arealer til at undgå de her konsekvenser, som Carsten var inde på.

Ordstyrer:

Carsten Rahbek.

Carsten Rahbek:

Det er altid godt med et konkret spørgsmål: Hvor meget areal skal der til? Svaret er: Jeg ved det ikke. Jeg har foreslået i mange år til Skov- og Naturstyrelsen, at man burde lave en analyse af det. Man burde lave en analyse, hvor man sagde: Hvad er det, vi har i dag, hvor meget dækker det, hvor meget virker det, og hvad er det, vi har behov for for at nå de her mål, vi gerne vil have?

Jeg vil, et slag på tasken, så hvis vi begynder at, vi er i den her underlige situation, at vi snakker om udvidelse af naturareal, samtidig med - og der synes politisk velvillighed til f.eks. at kigge på nationalparker - samtidig med at vi aldrig har haft så stor afvikling af små naturområder i det åbne danske landskab, og det har katastrofale effekter. Så man skal se på, der er en dynamik mellem store og små områder.

Men jeg vil sige, at med de udmeldinger, der er fra landbruget, og hvis man begynder både at kunne håndtere denne her homogenisering af landskabet, samtidig med at man begynder måske at inddrage mere og mere af landbrugsarealet til natur, og man måske oven i købet går fra at lade være med via EU's støtteordninger at betale for ødelæggelse af naturen til at betale for plejen af naturen, så tror jeg faktisk, at vi inden for en ganske kort årrække kan få, hvad skal vi sige, organiseret os i Danmark, så der er plads nok til, at vi ikke får et tab af biodiversitet.

Altså, vi kan godt, hvis vi vil, med forholdsvis få ekstra ressourcer, hvis vi koordinerer det ordentligt. Og der kommer det også ind med den her forholdet mellem kommunerne og nu regionerne og nationalt, fordi det har også noget at gøre med den effektive brug af den areal, vi har. Og for nogle år siden der lavede jeg en analyse sammen med økonomerne ude på KVL, det, der nu er KULIFE, hvor vi viste, at forskellen fra, at amterne lavede strategierne, og at staten lavede strategierne, det var i omkostningerne for noget af det samme en faktor 20. Det vil sige, det var 20 gange billigere for staten at gå ind og lave en helhedsplan og lægge strategierne ud, så man så i samspil med amter og kommuner, nu regioner og kommuner, kan få effektiviseret.

Og sidst med hensyn til de små arter og de store arter, der har der været en enorm debat også omkring nationalparker på de her store arter. Og derfor synes jeg, det var meget, meget interessant, at Skov- og Landskab ude på KULIFE i forbindelse med nationalparkerne lavede en tre, fire analyser, som kom frem til, at det, folk faktisk gerne ville betale for, det var ikke de store arter, det var ikke mere rekreative stier i de her områder; de ville gerne betale for bevarelsen af det sjældne, det truede. Ikke fordi de vidste, hvad det var, men det var det, de gerne ville betale for.

Og det står i grel modsætning til den diskussion, der har været omkring nationalparkerne, og det var faktisk meget interessant de her analyser, der var. Det var også nogle analyser, som forskerne, der lavede dem, de troede ikke på dem, så de har været tilbage og efterteste og prøve at se, om de kunne vride data et andet sted hen.

Og igen, endelig for de fleste af os, inklusive mig selv, så nyder jeg bestemt at se nogle store dyr. Hvis vi tænker økonomi, så betyder de store dyr stort set ingenting. Altså, det, der virkelig betyder noget for at få det danske land til at fungere med kvælstofomsætning osv. osv., er småkravlet og krybet.

Ordstyrer:

Tak. Og så giver jeg ordet til Steen Gade, men for at vi alle sammen skal nå at kunne få stillet spørgsmål, og der kommer svar, så korte, klare spørgsmål og korte svar.

Steen Gade (SF):

Ja, tak for det. Carsten, Morten fremførte, at der var sket en væsentlig ændring på biodiversitet og en væsentlig forbedring på grund af ændringerne i EU's landbrugspolitik, det vil jeg gerne høre din kommentar til - altså i de sidste 5 år eller siden reformen.

Så vil jeg gerne høre om klimaændringer. Jeg har læst det, du har skrevet i rapporten, hvor du sådan set konkluderer, at det er afgørende, der er plads i naturen, men jeg vil gerne have det forklaret. Altså, hvad er klimaændringernes, hvad skal vi sige, effekt i Danmark?

Og så til Flemming, jeg synes, jeg hørte, men nu kan du jo rette mig, at med de økonomi-

ske midler og med de politiske midler, som kommunerne har, så kan man ikke nå 2010-målene. Er det korrekt? Og i givet fald: Hvad har I brug for?

Ordstyrer:

Ja, tak til Steen Gade, og da det jo er lidt det samme, som Johs. Poulsen vil spørge om, så kobler vi Johs. på med det samme.

Johs. Poulsen (RV):

Tak for det. Ja, det er i hvert fald i samme boldgade. Jeg er tilhænger af keep it simple, fordi så er det også til at både diskutere og forstå og måske også operationalisere.

Og derfor vil jeg spørge, ikke mindst Carsten Rahbek: Er det, du i virkeligheden siger, det er, vi burde sætte os sammen i Folketinget og lave en national plan for vores natur med en række målsætninger bygget ind, herunder også målsætninger på mangfoldighedssiden? Og hvad skal der så til for at gøre det?

Jeg vil godt minde om i denne her forsamling, at jeg i hvert fald tilhører dem, der mener, vi skal have betydelig flere arealer ind under natur - og så kan vi altid diskutere naturbegreb - men er det det, der skal til for nu at keep it simple?

Og det andet spørgsmål, måske også meget til Morten, men til jer alle tre: Er det ikke en forkert vej at gå, den, man har valgt, hvor man har fjernet penge fra det, der hedder søjle 2 under landdistriktsmidlerne, som jo netop sikrede de mange små pletter rundtomkring i landskabet og dermed mulighederne for at skabe sammenhæng og, hvad hedder det, mobilitet i naturen? Er det ikke den forkerte vej, man har valgt der?

Ordstyrer:

Ja tak, der var jo nogle spørgsmål til panelet, så I må selv ... ja, jeg kan se, Carsten Rahbek er klar.

Carsten Rahbek:

Ja, med hensyn til svaret på, om det er blevet bedre med det, der sker i landbruget, så vil jeg sige nej. Jeg vil så vende det om og sige, der er et stort potentiale, men det kræver, at landbruget kommer ud over at sige, at de gerne vil være positive til det, men hele tiden har den her finte med, at, eller hvad skal vi sige, holdning til, at vi må endelig ikke gå forrest. Og så længe, man vil være bagest i vognen, så går det altså ikke særlig godt.

Og en af de ting, vi ser, er, at vi virkelig taber vores smånaturområder, og vi taber ... og det bliver meget, meget svært, og vi kan ikke kompensere med nok så store naturområder. Så det er altafgørende, at landbruget kommer på plads.

Omkring, jeg snakkede om homogenisering med kvælstof, det er også fuldstændig rigtigt, at vi har reduktion i procent, men for mig, hvis jeg er interesseret i det her, så er jeg fuldstændig ligeglad med reduktion af procent; jeg er interesseret i effekt. Og effektreduktion, altså, vi har ikke set den særlig positive effekt på det her, det vil sige, vi har simpelt hen ikke været ude og reducere nok til at se på positive effekter. Jeg synes, man skulle gå bort fra reduktionsprocenten og regne over i effekter.

Med hensyn til klimaforandringer, som er et af mine, hvad skal vi sige, det er mit forskningsområde, så jeg laver masser af klimaforandringer, og jeg har ligesom sagt, at det er ikke det, der er ... eller jeg laver masser af forskning i klimaforandring - og der kommer at ske dramatiske effekter. Altså, vi regner med, at der vil ske en udskiftning i den danske fuglefauna på 20 pct. Der vil ske virkelig store ændringer.

Men hvis vi ser i forhold til tab af arter, så er det, der er altafgørende, det er de her arter og naturtyper, der skal tilpasse sig, vandre med det nye klima, at der er plads til, at de kan flytte sig. Det vil sige, vi skal have en naturforvaltning i Danmark, der tillader, at arter og naturen kan få lov til at tilpasse sig det her. Hvis vi gør det, og hvis vi har plads, så vil effekten af klimaforandringer på biodiversitet blive relativ lille.

Ja, nationalt, altså det, det handler om, hvis man vil det her, er en national plan, hvor Folketinget går sammen og bliver enige om at få defineret nogle målsætninger. Så kommer amter og kommuner og instanser ... eller kommuner og regioner og sådan noget på banen derefter. Men det er den overordnede plan, der er brug for. Hvis vi ikke får den overordnede plan, så kommer vi ingen vegne.

Ordstyrer:

Og Flemming, ja.

Flemming Lehbort Sørensen:

Til spørgsmålet om, hvilke økonomiske og politiske midler der skal til for at nå målene, som jeg sagde, så er den platform, kommunerne arbejder ud fra, det er jo de forvaltningsopgaver og driftsopgaver, som ikke er så stort forandrede i forhold til de sidste 10-15 år. Og det hører vi sikkert meget mere om i dag, men mit indtryk er i hvert fald, at hvis vi fortsætter med dem og gør det godt i kommunerne, hvad jeg er sikker på, vi nok skal, så er det alligevel ikke helt nok til, at vi når målene. Altså, det skal nok ikke være nogen hemmelighed, det bliver en stor opgave for kommunerne at holde, hvad kan man sige, skruen i vandet på de her opgaver, fordi de er helt nye, og der skal noget mere til, tror jeg, hvad det så end er. Jeg kan ikke sige, hvad det er, der skal til. Det får vi at vide i dag, tror jeg.

Morten Lautrup-Larsen:

Ja, lige en kommentar til det her, der blev spurgt til søjle 2. Altså, det, der har været meget om-diskuteret i forbindelse med det nye landdistriktsprogram, det har været prioriteringen af midlerne på de forskellige områder. Og der vil jeg i hvert fald gøre opmærksom på, at det, der hedder søjle 2, er det, der er det arealbaserede støtte, kan man sige. Og det, der nogle gange for-taber sig lidt, er, at i den såkaldte søjle 1 eller akse 1 i landdistriktsprogrammet ligger ganske væsentlige ordninger i forhold til miljøindsats. Og alt det omkring innovation og udvikling, demonstration og miljøteknologi osv., det ligger deroppe.

Så derfor bliver det nogle gange en lidt for forenklet diskussion at sige, at det er kun det, der ligger på de arealbaserede, der har med miljø at gøre. Der er faktisk et miljøelement hele ve-jeen igennem landdistriktsprogrammet. Og så vil det jo være noget, det har jo vist sig med det tidligere program, at det er jo noget, man justerer hen ad vejen, også i forhold til forbruget på de enkelte ordninger, efterspørgslen efter de forskellige ordninger, når man kommer i gang med programmet.

Så kan jeg ikke lade være med, nu når jeg har ordet, lige ... det overrasker mig lidt, det, som Carsten siger om, at landbruget konsekvent vil køre bagest, og at der ikke er nogen påvise-lige effekter af den indsats, der har været. Fordi vi har da i hvert fald kunnet se på ganske klare konsekvenser af vandmiljøplaner og effekter af vandmiljøplanerne på vandløb og søer og hav osv. med udvaskning. Og i forhold til den logik, der ligger i Carstens indlæg omkring pladsen og omkring problemet med en for homogen produktion, så det med en generel ekstensivering og større græsarealer osv. må da være noget, der er positivt for biodiversiteten. Og den udvikling har altså fundet sted over de sidste 15-20 år.

Ordstyrer:

Tak til panelet, og næste spørger er Eyvind Vesselbo, værsgo.

Eyvind Vesselbo (V):

Ja tak. Jeg har lige fem hurtige spørgsmål til Carsten Rahbek.

Du siger, at for det første har vi kun udforsket ca. 10 pct. af området i Danmark, også omkring biodiversitet, og vi mangler tal og data. Det kan jeg sådan set være enig med dig i, og det må jo også være naturligt, når vi ikke har udforsket mere end det, du siger. Så er det bare, jeg spørger: Jamen hvordan kan vi så sige, om det går godt eller dårligt, når vi mangler data? Hvordan kan vi sige, vi ikke når målene, når vi mangler data? Det kunne jeg godt lige tænke mig du svarede på.

Så sagde du, at landbruget skal på banen. Altså, når jeg hører dig tale, så mener jeg, så kunne det godt være, du skulle formulere det anderledes - måske at landbruget skal af banen.

Men det kunne jeg godt tænke mig lige at høre, fordi det hænger sammen med mit næste spørgsmål, nemlig at du siger, at vi skal have nye landområder, sådan så der bliver plads til mere biodiversitet. Hvor skal de komme fra? Altså, er det landbruget, der skal væk, er det byerne, der skal fjernes, eller hvordan mener du vi får skaffet noget nyt land? Skal vi ud mod havet eller hvad?

Og så siger du, at du opfatter den udvikling, der har været, som mere miljøpolitik end naturpolitik. Det har jeg svært ved ligesom at se, i hvert fald med den politik, der føres nu. Altså, der mener jeg, igennem mange år har der været meget fokus på natur og naturpolitikken. Og med de penge, der er givet, bl.a. med 1 mia. kr. ekstra til miljøområdet, de er vel netop givet til naturen. Så derfor forstår jeg ikke helt den ... Det kan du lige forklare.

Og det sidste klare og kontante spørgsmål, det var, at du sagde: Send flere penge. Og det er jo altid nemt, fordi især når man ikke bagefter siger, hvad de skal bruges til. Så derfor vil jeg godt spørge dig: Hvad skal de her mange penge, som du godt vil have vi sender til dig, hvad skal de bruges til?

Ordstyrer:

Ja, det var til Carsten Rahbek - og værsgo til dig.

Carsten Rahbek:

Jeg starter bagfra, så sagde jeg: Send flere penge. Jeg sagde ikke, I skulle gøre det. Jeg sagde, hvis I vil nå de her mål, så er der brug for flere penge. Jeg sagde heller ikke, I skulle sende dem til mig. Jeg har alt rigeligt. Jeg synes tværtimod, I skulle tage at sende dem ud til, at vi får en god overvågning, så vi begynder at få nogle baggrundsdata, så vi kan arbejde med de her ting, så vi også kan måle effekten af det, vi gør.

Vi er også i en situation, hvor vi snakker om biodiversitet, så har vi, mens vi har gjort rigtig meget på vand og vi virkelig har set de positive effekter, det er en positiv effekt, vi kan se af investering i et område. Der, hvor vi mangler at investere, det er det tørre. Det er der, størstedelen af den danske biodiversitet er, der mangler vi at investere. Vi mangler at investere i data, og vi mangler at investere i viden, så vi kan bruge den her data. Vi har ikke en videnbasis på biodiversitetsområdet i Danmark. Den er meget, meget ringe sammenlignet med andre europæiske lande.

Med hensyn til ... nej, jeg mener ikke, landbruget skal af banen; jeg mener virkelig, at landbruget skal på banen. Det her, det kan kun løses sammen med landbruget. Det er i landbruget, vi skal i positivt spil omkring, hvordan vi får udnyttet det store potentiale, der er i øjeblikket. For vi hører også, at mængden af areal, der bliver brugt til landbrugsproduktion i Danmark, er svindende. Og det vil sige, der kommer et overskud på areal her, som vi skal prøve

at tænke ind: Hvordan kan vi få forvaltet det, så det giver god natur og god biodiversitet?

Med hensyn til, hvordan man kan sige noget om naturens tilstand, altså, nu var de 10 pct., det var på verdensplan. Det, man kan starte med at gøre - jeg hører ikke til den type forskere, der mener, at vi ikke kan sige noget som helst, før vi har alle data i den her verden, en af de gode, fornuftige ting, det er, man kan starte med at analysere på de data, man har. Og hvis man begynder at analysere på de data, vi har, så viser det tilbagegang. Derfor er der en rimelig antagelse om, at når vi finder det så konsistent på tværs af de data - jeg er meget fokuseret på land, skal jeg sige; det er mit område - så er det rimeligt at antage, at for meget af de arter, vi ikke kender noget til, er der ingen grund til at tro, at det nødvendigvis skulle gå dem bedre end dem, vi kender noget til.

Ordstyrer:

Tak til Carsten Rahbek. Vi har nu to spørgere, og jeg beder om, at det bliver ganske, ganske kort. Den første er Steen Gade. Værsgo.

Steen Gade:

Ja tak. Mit spørgsmål går til Carsten Rahbek om andre lande: Hvor vil du sige man gør det om ikke godt, så i hvert fald betydelig bedre?

Carsten Rahbek:

Godt spørgsmål. Altså, det er jo ikke mit område at arbejde med forvaltningen, så derfor kender jeg ikke forvaltningen i de andre lande. Men jeg vil sige, hvis man skal se monitoring - altså, der har været en rædsel i Danmark for baggrundsmonitoring - hvis man skal prøve at kigge på monitoring, så vil jeg foreslå, at man kigger på, hvad man gør i Schweiz f.eks., man kunne også tage at kigge på, hvad man gør i New Zealand, man kunne se på, hvad man gør i Sverige. Altså, i Sverige har man virkelig investeret i at prøve at få en basisviden om de arter, der er i Danmark(?). De investerer så mange penge, så f.eks. Zoologisk Museum, som virkelig sidder inde med organismekendskabsviden, de i øjeblikket arbejder for den svenske stat for at hjælpe dem med at finde ud af, hvad der er i Sverige, mens de stort set ikke bliver brugt i Danmark.

Med hensyn til den aktive implementering af forvaltningen, der bliver jeg svar skyldig. Det er ikke mit område.

Ordstyrer:

Ja, og den næste og sidste er Johs. Poulsen.

Johs. Poulsen (RV):

Tak. Jeg vil bare gerne vende tilbage til det der spørgsmål om søjle 2. Det var jo med vilje, jeg spurgte om søjle 2 og ikke om søjle 1, og det hænger jo sammen med, som du også selv siger, at det er den arealbaserede økonomi, hvor du selv nævnte som et bidrag til at - principielt i hvert fald - give mulighed for at øge diversiteten, at der inddrog du MVJ-ordningerne f.eks. som et eksempel på noget, der var vigtigt. Realiteten er vel, at den politik, der er lagt frem nu, hvor man har reduceret betydeligt på mulighederne inden for det område, rent faktisk derfor også medvirker til det modsatte. Er det ikke en kendsgerning?

Morten Lautrup-Larsen:

Det mener jeg sådan set ikke er en kendsgerning. Det, der ligger på lige præcis MVJ-området, som ligger i de aftaler, der er indgået, det er, at man kan opretholde det areal, der er nu, som jeg omtalte i mit indlæg, og da man så har målrettet ordningen mere i forhold til faktisk at få nogle gavnlige natureffekter med målretningen til Natura 2000 og andre værdifulde naturområder, så er vurderingen faktisk, at miljøeffekten, kan man sige, af indsatsen kan blive større med det samme areal.

Og derudover, så er der jo ... så jokeren i det her vil jo så være udviklingen på økologiområdet, hvor alle jo inden for den verden går og venter på, at der begynder at vise sig noget på primærsiden, fordi der virkelig ser ud til, at der sker noget på efterspørgselssiden og på virksomhedssiden, som bør trække noget med sig. Vi har ikke set det endnu, men der er mange, der mener, at det kommer med en vis forsinkelse. Og det vil sige, den der andel på de 10 pct. af arealet, der i dag er dyrket under særlige, kan man sige, restriktive miljøforhold, kan godt stige inden for rammerne af den aftale, der er indgået.

Ordstyrer:

Tak til panelet ...

Johs. Poulsen (RV):

Men må jeg ikke bare lige sige, foreløbig er den jo så faldet - altså, på økologisiden. Og det er jo det, der er problemet. Og man må vel også sige, at på den øvrige del af MVJ-ordningerne, der er alle meldinger for dem, der har arbejdet med dem, at rigtig, rigtig mange af de aftaler, de før kunne lave, de er nu faldet bort. Og hvis man skal tage det alvorligt, det, der blev nævnt før, med, at det også er vigtigt at have de mange små steder med inde i billedet, så tegner der sig vel i hvert fald en eller anden situation, der godt kunne gå hen og blive en udfordring.

Ordstyrer:

Ja, tak til Johs. Poulsen. Og vi går nu over til anden halvleg her i blok 1.

Der er en herre dernede i en gul skjorte ... Er det meget kort?

Michael Stoltze:

Det er meget kort.

Ja, jeg er fuldstændig enig i, at landbruget skal på banen. Derfor, så har jeg et spørgsmål til Morten Lautrup-Larsen. Tak for et spændende oplæg, men et meget vigtigt opklarende spørgsmål: Når du siger, at landbrugsarealet går ned, det, der bliver taget ud af omdrift, som bliver til åbne arealer, som ikke bliver til skov, ikke bliver til befæstede områder, vil du bekræfte, at det i lovgivningsmæssig forstand stadig væk er under landbrugsloven, det er stadig væk landbrugsjord? Det vil jeg gerne have en bekræftelse på fra Dansk Landbrug.

Og så mener jeg, det er utrolig væsentligt, at landbruget kommer på banen.

Morten Lautrup-Larsen:

Jeg kan ikke svare på vegne af Dansk Landbrug, men jeg kan bare svare på vegne af Fødevareministeriet.

Når jeg taler om, at landbrugsarealet falder, så er det det samlede landbrugsareal, også permanent græs osv. og brak osv. Og grunden til, at det falder, det er jo, at man laver andre ting: Man laver motorveje, og man laver større byer, og man laver golfbaner, og hvad man ellers finder på. Så der er sådan en megatrend i retning af, at det samlede landbrugsareal falder, og det vil det formodentlig blive ved med, medmindre der sker drastiske ændringer.

Så når jeg taler om det samlede landbrugsareal, så indeholder det det hele, om jeg så må sige.

Ordstyrer:

Det kan være, vi kan grave i det lidt senere.

Vi går over til anden halvleg, og jeg skal præsentere en stand-in for Hans Henrik Christensen, nemlig miljøminister Connie Hedegaard. Og miljøministeren vil tale om overordnet regulering, overordnet regulering af Biodiversitet 2010, iværksatte eller planlagte initiativer til opfyldelse af målene, forskellige initiativers virkning og begrænsninger og overvågning; alt sammen noget, vi allerede har været inde på. Værsgo til miljøministeren.

Miljøministeren (Connie Hedegaard):

Tak til formanden. På mit køns vegne må jeg også starte med at kvittere for, at vi også må få lov at være placeret heroppe, så det bidrager lidt til biodiversiteten, hvor seks mandlige udspørgere foreløbig har taget sig af ti eksperter. Det er jo flot i 2007, at en kvinde også kan få plads heroppe.

Se, 2010-målet er jo et ambitiøst mål, det er et vigtigt mål. Men jeg synes også, det er vigtigt at sige, det er jo ikke sådan et typisk måle- og vejemål, ligesom vi har inden for så meget andet. Det er jo ikke ligesom et 21-procents-reduktionsmål for CO₂ på klimaområdet eller ligesom et Barcelonamålsætning inden for forskningsområdet. Det er jo sådan nogle entydige mål, som, når man kommer til en vis skæringsdato, så kan man meget nemt gøre op: Nåede vi så i mål, eller gjorde vi ikke?

Helt så simpelt er det ikke, når vi taler om biodiversitet, fordi naturen er dynamisk, og mangfoldigheden er langt fra entydig, og her ser man sådan positive og negative tendenser side om side.

Jeg går ud fra, at ingen ved deres fulde fem sådan har forestillet sig nogensinde, at vi skulle ud og måle sådan hvert enkelt insekt og hvert enkelt græsstrå, og så skulle vi så i 2010 sige, at nu skete der ikke noget med noget som helst.

På den måde vil jeg sige, at 2010-målet er jo først og fremmest et visionært mål. Det er et udtryk for en politisk ambition, en ambition om, at vi skal stoppe udpiningen af vores livsgrundlag.

Og dermed, der vil jeg sige, at jeg ser meget 2010-målet som sådan en paraply for den øvrige natur- og miljøindsats, lige så vel som det ikke mindst er en rambuk i forhold til det internationale miljø- og klimaarbejde, uanset om vi så taler om afskovning eller biobrændstoffer, eller hvad det nu kan være. Nu er jeg godt klar over, at høringen i dag handler om det nationale, derfor vil jeg koncentrere mig om det, men jeg tror, 2010-målet ikke mindst er usandsynlig vigtigt i forhold til nogle af de meget, meget afgørende internationale debatter, måske ikke mindst i forbindelse med netop afskovning og biobrændstoffer i de kommende år.

Men hvis vi vender os til det hjemlige, så må man sige, i regeringens naturpolitiske redegørelse har vi givet vores bud på, hvordan vi kan løfte målet. Den naturpolitiske redegørelse sætter rammerne for arbejdet. Vi skal skabe mere natur, vi skal skabe bedre natur, og desuden vil 2010-målet og indsatsen for at nå det også komme til at indgå i regeringens kommende debatoplæg om en strategi for bæredygtig udvikling. Klimaet vil være den ene overligger, og det her 2010-mål vil være et andet omdrejningspunkt for hele bæredygtighedsstrategien.

Hvis jeg sådan kort - jeg har fået tildelt 5 min. - skal jeg bare sådan stikordsvis sige nogle af de ting, vi har i gang, så kan man sige, sidste år, det er nærmest ret præcist 1 år siden, der igangsatte vi en storstilet, landsdækkende naturdebat, som bl.a. mandede ud i en naturredegørelse, og netop nu følger vi så det op med borgermøder rundt om i landet, borgermøder fokuseret på natur, så debatten virkelig bliver forankret i befolkningen.

Og hvorfor nu nævne det først? Ja, det er, fordi jeg tror, at hvis vi kun fører en meget teknokratisk debat om forskellige natur- og miljømål, så mister vi altså den folkelige forankring, så mister vi legitimiteten til de politiske valg, der skal træffes, og til de prioriteringer, der skal

træffes på natur- og miljøområdet. Og derfor har jeg sådan set set det som en vigtig målsætning at prøve igen at få en lidt bredere folkelig debat om: Hvad er det for noget natur, vi gerne have? så det ikke bare bliver sådan en meget teknokratisk debat.

Med vand- og naturindsatsen er vi så i færd med at gennemføre en meget omfattende naturgenopretningsindsats. Eyvind Vesselbo nævnte før milliarder, men man må sige, der er tale om en fordobling af indsatsen over de næste 3 år. Det er en lang, lang række konkrete naturgenopretningsprojekter, der er tale om. Første bølge er i gang, anden bølge melder vi lige om lidt ud. I alt er der 558 mio. kr. oven i den eksisterende naturindsats, som i år, næste år og i 2009 ruller ud målrettet yderligere naturgenopretning.

Også her har vi iværksat en lokal dialog om indsatsens indhold, og det skal ses selvfølgelig også i sammenhæng med natursynsdebatten og borgermøderne. Det er vigtigt, at det ikke kun bliver teoretiske debatter, men at de også bliver koblet til nogle helt konkrete projekter i helt konkrete dele af Danmark. Det giver så også mulighed for at inddrage kommuner, lodsejere, organisationer, erhverv og borgere.

Igen i den her stikordsagtige form: Her i løbet af nogle ganske få uger, et par uger, så har Folketinget med et meget bredt flertal vedtaget en lov om nationalparker. Og det er meningen, inden sommerferien, så kan vi melde ud, hvad den første nationalpark, hvor den skal komme til at ligge, og senere på året melde navnene ud på de næste to, så vi altså allerede i løbet af i år får meldt en tre nationalparker ud.

Omkring bæredygtig skovproduktion, der vil alle statsskove blive certificeret i løbet af i år, og vi vil understøtte de private skove til bæredygtig skovdrift gennem tilskud til bæredygtig skovdrift, til grønne driftsplaner og aftaler om særlige driftsformer. Og ligeledes i år vil der også kunne præsenteres et samlet overblik over naturmæssigt særlig værdifulde skove i Danmark, så vi altså får noget mere kortlægning på det område, end vi ellers har haft.

Når vi så når frem til 2009, så vil der for første gang ligge nationale vand- og naturplaner. Det vil være en helt konkret ramme for prioritering af en lang række aktiviteter, som skal gennemføres i løbet af de kommende år.

Og i den her stikordsform vil jeg også nævne de nye regler for husdyrbrug, bl.a. altså med krav om reduktion af husdyrbrugenes påvirkning af den omkringliggende natur og bl.a. med sådan en stigende trappe for ammoniak, voksende krav på ammoniakområdet og andre helt konkrete ting, man skal leve op til, hvis man vil have lov til at udvide eller nyetablere sig inden for landbruget. Det bliver noget, vi også kommer til at kunne mærke i den danske natur i de kommende år.

Endelig kan jeg nævne den nye handlingsplan for invasive arter, som vi vil komme med senere i år. Og så har vi så de løbende forvaltningsplaner for forskellige udsatte arter. Der har været en lang række, men der er flere på vej.

Så vi gør en masse for at sikre naturens mangfoldighed, men jeg synes, det er vigtigt at sige samtidig, at den her opgave kan ikke alene løftes af landets Miljøministerium eller for den sags skyld miljø- og teknikforvaltningerne ude i kommunen. Det er klart, at de sektorer, som forbruger eller påvirker naturen, også har et ansvar, det være sig landbrug, fiskeri, transportsektor, turismeerhverv, industri bredt.

For så vidt angår landbruget, så er det ikke et spørgsmål om at finde nye penge til sektorintegration, men det er et spørgsmål om mere aktivt at benytte eksisterende midler i landbrugspolitikken, herunder ikke mindst landdistriktsprogrammet, til natur- og miljøformål.

Og jeg vil gerne sige, det er fuldstændig klart, at det er min helt klare opfattelse, at når forhandlingerne om landdistriktsprogrammet for 2009-2013 går i gang - og det gør de til næste år - så skal der ikke mindst på grund af stigende EU-miljøforpligtelser ske en yderligere styrkelse af miljø- og naturbeskyttelsesindsatsen. Det drejer sig om midler fra landdistriktsprogrammet til nitratprogrammet, vandrammedirektivet, Natura 2000-direktiverne og også til 2010-målet, og det drejer sig om midler til at opfylde vandmiljøplan III, pesticidplanen og målet om at fordoble det danske skovareal.

Jeg må til sidst sige, at med kommunalreformen, der er kommunernes indflydelse på og ansvar for naturbeskyttelsen jo også vokset ganske betydeligt. Kommunerne skal både forvalte eksisterende natur, men de skal også - og har selv accepteret at få den opgave - de skal også planlægge for ny natur. Derfor er kommunerne nogle væsentlige medspillere, når vi taler om 2010-målet. At skabe sammenhæng imellem naturområder kan fremmes via de nye kommuneplaner, og vi vil selvfølgelig så godt, vi overhovedet kan, understøtte kommunernes arbejde med at skabe naturnetværk; vi vil hjælpe med vejledning og øvrige ting, der skal til.

Jeg lægger vægt på, at naturbeskyttelsen og arbejdet med 2010-målet sker i en dialog med og også meget gerne i partnerskab med alle relevante parter, og det er sådan set ligegyldigt, om det er kommuner, om det er de grønne organisationer, eller om det er borgere. Og ud over de mange brugerråd, så kan vand- og naturindsatsen illustrere, hvordan vi fortsat vil arbejde med dialog og partnerskaber. Vi har inviteret en lang række partnere - jeg kan også se, mange af dem er til stede her i salen - til at indgå det, vi kalder grønne partnerskaber, så man altså også på den måde får aktiveret meget større dele af den danske befolkning i det her arbejde.

Og endelig gør Skov- og Naturstyrelsen meget for at formidle naturoplevelser til den almindelige befolkning. Som jeg sagde før, jeg tror, det er vigtigt, at folk har et forhold til naturen, for at de også forstår, hvorfor det er vigtigt at passe på den. Og derfor, så gør vores naturvejledere også en stor indsats for, at mange får nogle værdifulde oplevelser, og at de også får indsigt i naturen og mangfoldigheden.

Hvis jeg så lige til sidst må vende tilbage til spørgsmålet om at måle på 2010-målet. Selv

om vi altså må indse, at det ikke er sådan et typisk måle-vejemål, så skal I selvfølgelig ikke misforstå mig: Jeg mener, det er vigtigt, at vi gør, hvad vi kan for at følge med i, hvordan det går, og derfor er arbejdet med overvågning og indikatorer særdeles vigtigt. Ved at følge udviklingen i forskellige dyrs, planters og naturtypers udbredelse, så får vi også nogle vigtige indikatorer på naturens tilstand samlet set. Og Skov- og Naturstyrelsen tager aktivt del i det her indikatorarbejde, og det gør vi både på nationalt og på internationalt plan.

Desuden har Skov- og Naturstyrelsen sammen med de grønne organisationer og eksperter også et arbejde i gang med at lave nogle simple indikatorer både for den truede og for den almindelig natur.

Jeg mener, at 2010-målet har givet os et samlende mål, som man kan anvende på alle niveauer i samfundet. Jeg tror, det kan opretholde momentum og skabe fortsat opmærksomhed om den natur, som vi skal være i stand til at videregive i samme eller allerhelst bedre stand, end vi fandt den. Og for mig at se, der er det sådan set ikke et spørgsmål, om det er sådan, i sidste ende, der er det for mig at se en moralsk udfordring til vores generation.

Og derfor vil jeg også bare helt afslutningsvis opfordre til, at vi forhåbentlig kan arbejde bredt sammen - det gælder både politisk, men også med organisationerne - om den her enormt store opgave. Og som jeg har prøvet her på 5 min. ganske, ganske kort at skitsere, så har vi altså en lang række ting i gang, men hvor jeg tror, det er vigtigt, at vi får aktiveret f.eks. også alle medlemmer af de grønne organisationer, så det når ud bredt, og i højere grad kan blive noget, der optager familien Danmark og befolkningen.

Ordstyrer:

Tak til miljøministeren, og den næste er Peter Pagh. Og Peter Pagh vil tale om fortolkning og implementering af den overordnede regulering, implementering af internationale aftaler - hvor langt er vi nået? - og om myndighedernes og forvaltningens fortolkning af internationale forpligtelser. Værsgo til Peter Pagh.

Peter Pagh (professor, Det juridiske fakultet, Københavns Universitet):

Ja tak. Først må jeg vel lige sige, at jeg er jo ikke specielt indsigtfuld i, hvordan man får en mere biodiversitets natur, altså jeg mener, jeg er ikke naturvidenskabsmand; biologer eller andre har meget mere forstand på den del. Så mit bidrag, der kan jeg ikke bidrage med noget som helst vigtigt, og jeg er heller ikke inden for anprisningsområdet.

Så det, jeg kan sige noget om, det er noget mere ydmygt, er: Hvad er det egentlig for nogle regler, der gælder på det her område? og der har jeg tænkt mig at begrænse mig til nogle meget få hovedspørgsmål.

Helt overordnet, så kan man jo sige, at ... stille spørgsmålet, når vi har den her høring:

Bestemmer Folketinget over de danske naturressourcer? altså siden vi vil gøre så meget ved dem. Og svaret på det spørgsmål er ikke helt så enkelt, som man måske ville mene, for efter den almindelige folkeret, så vil vi sige, at det kan Folketinget jo selv bestemme, om vi vil ødelægge vores natur, eller hvad vi nu vil bruge den til. Det kan vi ikke helt, hvis vi tager de internationale konventioner, der er indgået. Der er jo lagt nogle bindinger, dem har vi så tiltrådt mere eller mindre alvorligt, men derfor er der i en vis forstand nogle begrænsninger, men da der ikke er nogen, der håndhæver de internationale konventioner, så kan vi jo tage det med et vist gran salt. I min verden, der interesserer man sig jo for, om der også sker noget bagefter.

Men så kan man også anskue det fra et tredje synspunkt, og det er det EU-retlige, og så bliver sagen helt anderledes alvorlig. For fra et EU-retligt synspunkt, der er biodiversitet, de truede arter, fuglene, de migrerende arter, det er det, man kalder fælles eje, fælles arv, så der er suveræniteten ikke længere Folketingets. Det betyder, at Folketinget kan ikke beslutte at ødelægge det, den natur, ud over hvad de EU-retlige rammer hjemler. Folketinget kan godt beslutte at gå videre, men man kan ikke gå videre på den måde, at man siger: Nu vil vi hellere vælge noget andet end det, EU synes, vi skal beskytte. Den mulighed er der ikke. Man skal sikre det, der ligger, det er den bundne opgave, og det er gældende. Og så kan man så selv lægge til, hvis man gerne vil det, og det kan da sikkert være en udmærket idé, men man er ligesom nødt til at kende rammen for: Hvad kan man egentlig gøre?

Og så synes jeg lige, man skal have en lille anden væsentlig detalje med, som har meget stor praktisk betydning, og som vel om nogle år også dukker op i retssagerne. Det er, at når Danmark har tiltrådt en konvention, så kan man opdage det på et senere tidspunkt - jeg tror, der gik 5 år eller 7 år, inden man kunne se, vi havde tiltrådt Bernkonventionen, og det skete der så ikke mere ved i den anledning, og året efter kom der nogle enkelte lovbestemmelser - men når EU har tiltrådt en konvention, og de har tiltrådt de fleste konventioner vedrørende biodiversitet, altså også naturbeskyttelseskonventioner, så siger EF-Domstolen, at så betyder det ikke bare, at nu har EU tiltrådt, så betyder det, at uanset om EU har gennemført følgelovgivningen, uanset om medlemsstaterne har gennemført følgelovgivning, så er den internationale konvention gældende ret. Det er der grund til at interessere sig for.

Nu er jeg jo som sagt ikke biolog, men det siges af de kloge folk, at hvis man prøver at sammenligne habitatdirektivets beskyttede arter med Bernkonventionen, så vil man opdage, at der er en række beskyttede arter i Bernkonventionen, som ikke er i habitatdirektivet, og hvis man så følger EF-Domstolens praksis, så gælder Bernkonventionens beskyttelse altså som gældende ret i dag. Og det er altså ikke kun noget, som man kan sige: Jamen det kan være meget interessant, der sidder nogle mærkelige mennesker nede i Bruxelles. Hvis man ellers kunne følge de der mærkelige mennesker i Bruxelles og det, som Domstolen finder på at sige, så er retsvirkningen af det her jo - og det er den sag, vi har det fra, det er en fransk ngo, der rejste en

sag om, at man ikke havde i Frankrig eller i EU i øvrigt, man havde ikke implementeret Baselkonventionen om forurening af Middelhavet, og der bliver konsekvensen af, at man lægger Baselkonventionen til grund, at de franske elvæker bliver forpligtet til at stoppe en direkte udledning og til at regulere udledningen til en saltvandssø ved Middelhavet. Så så er det jo ikke længere bare pjat.

Det var det ene, jeg godt ville sige. Og det andet er lidt ... man kunne sige noget omkring, hvordan regulerer man det her? Og det gør man jo sådan, som det også er sagt fra Carstens side, altså, der er overordnet de to, tre hovedsystemer: Vi har en beskyttelse af levesteder, arealudlæg. Så har vi en beskyttelse af arter, truede arter, som specifikt retter sig mod arterne, det retter sig også mod jagt, fangst og den slags. Og så har vi en selvstændig regulering, der drejer sig om beskyttelse mod flora- og faunaforfalskning.

Men det, jeg sådan godt vil fokusere på, er sådan nogle enkelte dele af den her artsbeskyttelse. Og det første er, i forhold til også det, der er sagt tidligere, der er jo nævnt spørgsmålet om planer, at det kunne være nyttigt at vedtage nogle planer. Jeg synes lige, man skal være opmærksom på, der - jeg kan sgu ikke huske, om det er februar, eller det var den 10. maj, der faldt en dom ved EF-Domstolen, Kommissionen mod Østrig. Der siger EF-Domstolen, at det er i strid med habitatdirektivet, hvis man implementerer de her bevaringsplaner og målsætningsplaner via arealplaner, eller svarende til vores kommuneplaner og regionalplaner. Og begrundelsen er interessant: Det er i strid med, fordi disse tager hensyn til samfundsøkonomiske, altså, tager en bredere samfundsøkonomisk afvejning.

Det, der er hele humlen i den EU-beskyttelse - og det skal man forstå - det er, at det er en afskærende afvejning. Der er en beskyttelse, der gælder, der er nogle regler for, hvornår man skal udlægge områder, de her habitatområder, fuglebeskyttelsesområder. EF-Domstolen siger, at de kriterier skal fremgå af national ret. Og når man nu er så glad for biodiversitet, vil jeg sige, så kunne man f.eks. gennemføre dem også i den nationale ret, for vi kan ikke i dansk ret se de kriterier. Andre stater er blevet dømt for det.

Det betyder også, at vi ikke bare kan sige, at nu har vi udpeget en gang for alle. Hvis fuglene flytter sig, de truede, så skal der udpeges nye områder. Det er Portugal blevet dømt for bl.a.

Det betyder yderligere, at man, når man har den her, skal vi sige, vidtgående konsekvens, at man må ikke tage hensyn til samfundsøkonomiske hensyn, man må ikke tage rekreative hensyn, når man udlægger områder. Det skal man gøre ud fra det, som biologerne vil sige, det rene biologiske, økologiske synspunkt. EF-Domstolen siger, det er forbudt. Og jeg synes, det er en god idé, jeg er helt enig med ministeren, når hun siger, det er godt, vi har nogle debatter om det, da det er vigtigt at engagere befolkningen. Det tror jeg er meget vigtigt og meget rigtigt, og jeg tror ikke, lov kan lave ret meget eller i hvert fald ikke så meget.

Men uanset det, skal man bare være klar over, den debat betyder ikke, at man kan ændre

på det, der er grundlaget for udpegningen. Det er stadig væk det biologiske, det økologiske, når vi tager de områder. Og når man først har udlagt den, ja, så gælder der den her meget vidtgående beskyttelse af de områder. Det er den ene slags beskyttelse. Og her i landet diskuterer vi jo det, som om det er den eneste beskyttelse, der følger af de her Natura 2000-områder - det har de fleste mennesker lært at sige, det lyder jo også godt - og så EF-fuglebeskyttelsesområder.

Jeg skal lige hilse og sige, at det er den ene slags. Der er en anden slags arealudlæg. Efter habitatdirektivet og efter fuglebeskyttelsesdirektivet er der de andre områder. Det er dem, som fuglene selv vælger, så at sige - nu er det ikke så meget måske kun fuglene, men hvis vi tager de andre arter i habitatdirektivet, så er det de ynglesteder, rastepladser, de selv har valgt. Og hvis de nu har valgt et sted, ja, så er det omfattet af en meget vidtgående beskyttelse.

Og bare senest illustreret - og jeg skal nok gøre det ... slutte det så, men sådan antyde problemstillingen - Tyskland blev i januar sidste år dømt i en sag, fordi de i gennemførelse, altså først var de blevet dømt for nogle år siden, fordi at de tillod landmænd at fjerne fuglereder som led i landbrugsmæssig drift, og det er jo mord på de her små pippere, og da de jo er beskyttet og det er i deres yngletid, så må man ikke sådan gå og fjerne en fuglerede - jeg tror sgu nok, man gør det samme herhjemme - men det blev de i hvert fald dømt for.

I den næste sag var spørgsmålet, så havde man sagt, man må altså ikke efter tysk ret ødelægge frøers små huller og mus' små huller, og hvad ved jeg, med vilje, altså forsætligt. Så lagde Kommissionen en sag an og sagde: Det duer ikke, næ næ, vi skal også have ramt den uagtsomme skadevoldelse, det skal også være forbudt med uagtsom skadevoldelse på de her områder. Og det er ikke Natura 2000-områder, det er sgu dem, frøerne selv har valgt. Og de fik medhold, Kommissionen. EF-Domstolen fastslog det og sagde uagtsom.

Det her betyder på jævnt dansk, at hvis man skulle følge - jeg ved jo ikke, hvad man har af viden, men den viden, man har; hvis man har eller burde vide, at her i dette vandhul er der nogle af disse små spidssnude frøer eller store vandsalamandre, eller hvad det måtte være, og det er et ynglested for dem, ja, uanset om man ved det, men hvis man burde vide, så må man sgu ikke gøre noget dernede. Og kommunen skal sørge for, at man ikke gør noget dernede. De kan ikke sige, at det har vi ikke ressourcer til. I skal sørge for, at man ikke gør noget dernede. Det er konsekvenserne af de her regler.

Og når jeg ser på de regler og den praksis, så synes jeg jo, at det er meget, meget vidtgående og meget, meget strengt - men det kan være, det kun er mig. Og derfor er jeg måske ikke altid så imponeret over, at man snakker om, at man skal gå meget, meget videre end det småpjet, der kommer dernedefra. Jeg synes, det er meget langt.

Ordstyrer:

Tak til Peter Pagh. Og den første spørger er Steen Gade. Værsgo.

Steen Gade (SF):

Ja, tak for oplæggene og velkommen til miljøministeren her. Hun stod jo ikke på programmet, men det kan jo være hyggeligt nok, selv om det havde været hyggeligere at spørge Skov- og Naturstyrelsen til den høring her, som var planlagt på det niveau.

Derfor bliver jeg nødt til at sige, at ... når ministeren siger, at hun vil give de her 500 mio. kr., så er jeg nødt til at sige, at regeringen jo samtidig med den anden hånd har fjernet det samme beløb i 2007 og 2008 på landdistriktsmidlerne. Og jeg er også nødt til at sige, at en enig opposition har tilbudt at lave en samlet naturplan, som i nogen grad følger nogle af de tanker, som er blevet fremlagt her af eksperterne.

Men mit spørgsmål går så til Peter Pagh, fordi sådan som jeg forstår det, du siger om EU-reguleringen, så siger du vel egentlig til os politikere, at det her er langt mere vidtgående, end vi har indrettet lovgivningen på i Danmark, og at hvis vi ikke ændrer det her, så får vi en kæmpe overraskelse en dag ved EU-Domstolen. Jeg skal bare være sikker på, at jeg har forstået det. Og hvis du så kunne komme lidt ... altså, nu har du givet nogle eksempler, men jeg ved ikke, om der findes flere eksempler, kan man sige, eller tankemæssige eksempler på, hvor vi så i givet fald ville få den overraskelse.

Peter Pagh:

Altså, jeg havde lavet en - men den ved jeg ikke om I har fået - jeg havde lavet en fortegnelse over EF-Domstolens domme. Det er en 11 sider fortegnelse, jeg selv har lavet. Det er godt nok på engelsk, beklager, men det er sådan resumeer på 11 sider.

Jeg vil tro, der er en 50, 60, 70 domme, hvor I sådan kort kan - det er kun om det her - hvor man kort kan få sådan en fornemmelse af, hvad det er, der kommer dernedefra. De kommer jo altså i en lind strøm, og de går ... altså, jeg vil sige, hver gang jeg herhjemme bliver anklaget for at sige, at jeg forudsiger noget, der er for vidtgående, så vil jeg i hvert fald sige, EF-Domstolen synes at have en mere vidtgående fortolkningsmulighed, end jeg ofte har fantasi til at forestille mig. Det, er det, jeg kan konstatere.

Så hvis du så spørger: Jamen hvad betyder det så, at vi ikke ... Og hvis man sammenligner - undskyld - hvis man sammenligner den med, hvad der er af dansk lovgivning, så kan man sige, det er ret oplagt, det kræver ikke noget særligt at konstatere, vi har ikke gennemført beskyttelsen for ... specielt artsbeskyttelsen er helt gal. På Natura 2000-området er der en række svagheder og en række klare mangler, men man kan sige, det er et mere komplekst, hvis man skal sige det meget kort.

Men jeg mener, Folketinget ved jo det med artsbeskyttelsen. Hvis man læser bemærkningerne til lovændring af naturbeskyttelsesloven i juni 2004, så fremgår det jo der udtrykke-

ligt, at vi ikke gør mere ved artsbeskyttelsen. Det er der, hvor naturen vælger selv. Og man kan sige, selvfølgelig er der en side, der hedder at lægge nogle større områder ud. Der er de beskyttede særligt. Men en anden er jo også at sige, nogle gange kan vi sgu ikke forudsige, så derfor er det vigtigt, at vi har den her artsbeskyttelse ved siden af. Og den vidste Folke... det fremgår af bemærkningerne, at den har man ikke gennemført, så det må man jo være fuldt på det rene med, og det synes man åbenbart er i orden.

Og det tilkommer ikke mig at bedømme det. Jeg kan kun sige, at hvis jeg sammenligner med, hvad andre lande bliver dømt for, så er man jo ret sikker på udfaldet af de her sager. Så er det spørgsmålet om, om de kommer frem, om man har ... altså, man har jo mange måder på at afgøre, om der rejses sager. F.eks. er der relativt få mennesker nede i Bruxelles, der taler dansk. Og det giver jo begrænset mulighed for indsigt i dansk lovgivning i forhold til tysk lovgivning. Så det er der jo mange gode forklaringer på, at det er, som det er.

Ordstyrer:

Ja tak. Torben Hansen, værsgo.

Torben Hansen (S):

Ja tak, og tak til Peter Pagh for et meget spændende indlæg. Det, som ... du sagde jo på et tidspunkt, at international ret i princippet er lig med gældende ret også herhjemme, og nu har du så eksempelvis ... altså, vi er enige omkring det med artsbeskyttelsen. Men hvis man sådan tager de forskellige internationale aftaler, der er - du har selv nævnt Bern - kan du ultrakort prøve at give et rids over, hvad er det for nogle områder, som du synes der mangler i dansk ret? Altså, der mangler noget omkring artsbeskyttelse, det kan være, der mangler noget om levestedsbeskyttelse. Fordi jeg tror ikke, vi dybest set, jeg har i hvert fald ikke helt overblik over, hvad er det egentlig for nogle internationale konventioner, der ligger på det her område? Og hvad er det for nogle love herhjemme, som du mener der skal vendes en gang mere - nu eksempelvis naturbeskyttelseslove, skovlove, eller hvad det nu er?

Peter Pagh:

Ja, altså - ja, men sådan meget kort: Altså, vi har Bernkonventionen om beskyttelse af Europas vilde dyr og planter og deres naturlige levesteder. Man kan sige, den er for en del indeholdt i habitatdirektivet, men den er videre i sin artsbeskyttelse; der er simpelt hen flere arter med, og hvis de er med det ene sted, så skal de altså også med i det andet. Men du kan sige, princippet i habitatdirektivet svarer rimelig godt til Bernkonventionens princip, både af artsbeskyttelse og af levestedsbeskyttelse, og man er så i EU-systemet gået noget videre, hvad skal man sige, lavet et mere sammenhængende system. Så på den del mener jeg egentlig, det er i orden.

Så har vi nogle særlige regler i Bonnkonventionen om migrerende arter, vi har Ramsar-konventionen omkring de her vådfugle, vi har CITES-konventionen om handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter og deres ting og sager, som også kører i EU-forordning. Og så har vi biodiversitetskonventionen. Og så er der så hele den del(?), der ligger på GMO-delen, som jo er delvist integreret over biosafety-protokollen i det her system. Det bliver sådan lidt teknisk, det her. Men det er sådan hovedsystemet i sin meget, meget hurtige fortegnelse. Og så er der nogle specialregler på nogle bestemte arter - det må blive den meget korte version - det er det, der er. Det tror jeg jeg synes der er det vigtige.

Og når du så spørger: Hvad mangler vi? Ja, altså, grundlæggende mangler vi hele artsbeskyttelsen. Den er gal.

Ordstyrer:

Godt, og ...

Peter Pagh:

Og det andet, vi mangler - jeg skal nok gøre det hurtigt - det er så, at man kan sige, Folketinget har jo valgt en meget snedig måde, eller hvem der nu har valgt det, at gennemføre beskyttelsen af Natura 2000-områder, EF-fuglebeskyttelsesområder.

Efter at man blev klar over - det bestred man i 10 år eller 20 - at et EF-fuglebeskyttelsesområde, det har krav på beskyttelse mod igangværende lovlige aktiviteter, efter EF-Domstolen underkendte den danske opfattelse og andres opfattelse og sagde det ... og også krav om at gribe ind i bestående aktiviteter, så kunne alle jo godt se, det kunne være ekspropriation, og så måtte det give ejeren krav på erstatning, så vedtog Folketinget i 2004 den her lov, og den siger, det er en meget sjov lov, den siger, den er meget, meget pæn over for ejeren, siger: Vi beskytter naturen, og ejeren får fuld erstatning, hver gang det bliver nødvendigt at gribe ind. Det lyder jo rigtig godt.

Så Folketinget - altså, der er ikke nogen, der bliver i klemme her. Der er bare lige et lille bitte problem: Hvem skal betale erstatningen? Ja, i gamle dage var det amterne, og efterfølgende er det kommunerne. Konstruktionen er lavet så snedigt, at kommunerne nu, når I sender en medarbejder ud og så siger: Hov, der er noget galt - så kan han sige, jamen vi må jo gribe ind. Fint nok, så er det bare frem med lommeregneren, og så skal der betales ved kasse 1.

Man kan jo prøve at overveje, hvordan det kan være, at amternes aktive miljøtilsyn har kun kunnet finde, jeg tror, det er to eller tre tilfælde, vi i alt kender i Danmark, hvor man har ment det nødvendigt at gribe ind. Ellers fungerer alt, som det skal inden for 10 pct. af den danske, mest sårbare natur. Det er lykkedes på 2 år, og det kan man jo egentlig godt forstå, hvis man er medarbejder i amtets forvaltning, at det måske ikke er sikkert, man - og heller ikke i

kommunens - har en så lang fremtidig karriere, hvis det eneste, man kommer hjem med hver gang, er nye regninger. Sådan har man skruet det sammen. Det ser jo godt ud, men det virker sgu ikke.

Ordstyrer:

Tak til Peter Pagh. Vi har nu fire raske spørgsmål. Jeg beder om, at det bliver raske spørgsmål.

Jeg starter med miljøministeren. Vi startede med det budskab her til morgen: Send flere penge. Og det er jo konflikten med landbruget. Er det sådan, at der er planer om det?

Og den næste, det er, skal jeg sige Carsten Stoltze ... Michael Stoltze, ja.

Michael Stoltze (ph.d., Det Grønne Kontaktudvalg):

Ja. Michael Stoltze, Det Grønne Kontaktudvalg, på vegne af de grønne organisationer.

Jeg har et spørgsmål til miljøminister Connie Hedegaard. 9 pct. af det danske landareal er natur: Det er heder, enge, overdrev, klitter, moser. Det er i teknisk forstand under Landbrugsministeriet, som af en eller anden grund hedder Fødevareministeriet for tiden. Men det er 9 pct. af det danske landareal, det burde være under landdistrikterne. Jeg var meget glad for, Connie, at du kom ind på landdistrikterne.

Vi har hørt, at landbruget har en central rolle; de skal *på* banen, det er fuldstændig rigtigt. Men til de her 9 pct. af det danske landareal - det er omkring 15 pct. af det danske landbrugsareal - der går under 1 pct. af landbrugsstøttemidlerne. Hvordan kan det være? Det er helt centralt for, at vi får bevaret den danske biologiske mangfoldighed, at der kommer midler fra den her pulje til de landbrugsarealer, som ikke får midler. Landbruget vil gerne gøre det, landmændene vil gerne gøre det. De bliver straffet for at gøre det i dag.

Ordstyrer:

Jeg skal bede om, at de de næste bliver ganske korte. Det er Flemming Lehbort først.

Flemming Lehbort Sørensen:

Jamen det er vigtigt for mig lige at sige, at den her meget store opgave, som Peter Pagh tegner med artsbeskyttelsen, den er vi fuldt ud opmærksomme på. Det er vidtgående, og det er noget af det, vi rejser rundt med til kommunerne nu, at de skal tage fat i det. Jeg ved, at der er flere kommuner, som her i foråret har været ude, når padderne, når frøerne kvækker, og kortlægge dem, fordi de ved, at der kommer et forslag om byfornyelse i nogle af de områder. De har taget fat i opgaverne.

Når vi ser på husdyrbrugsloven, den debat, der har været om den fra kommunal side, er jo, at man er usikker på, om man kan tage de nødvendige individuelle hensyn til naturområ-

derne. Så kommunerne er jo fuldt ... vi er klar til det her, vi skal nok så godt, som vi nu kan, sikre de her naturområder.

Ordstyrer:

Tak for det. Og vil miljøministeren lige give et kort svar?

Miljøministeren (Connie Hedegaard):

Det vil jeg gerne. Lige til det sidste: Vi gjorde jo også kommunerne - det var faktisk noget af det første, vi gjorde kommunerne opmærksomme på, da kommunalreformen trådte i kraft, det var forpligtelserne i forhold til biodiversiteten, bl.a. med det her berømte nytårskort. Men det var jo andet end et stunt; det var jo netop også for at sige, kommunerne har fået en meget stor opgave. Og jeg er glad for, du siger så klart, at den har man også tænkt sig selvfølgelig at påtage sig.

Til både Christian og Michael Stoltze, der spørger, om der er flere penge fra landbruget: Jeg synes jo, jeg udtrykte ret klart, at det er min klare forudsætning, at når vi næste år skal forhandle landdistriktsmidler for perioden 2009-2013, at så skal der en forholdsvis større del til miljø- og naturområdet.

Og til Steens sådan polemiske om, hvor penge der mangler osv.: Det, der jo er det interessante der, er, om regeringen laver fuld hjemtagning i perioden 2007-2013, og det gør vi. Fuld hjemtagning - vi tager alle de EU-midler hjem, vi kan. Så har vi fordelt dem nu for 2007 og 2008, men fra 2009-2013 er det min klare forudsætning, at der kommer flere penge til natur- og miljøområdet.

Jeg synes så lige, man skylder at sige, at hvis man kun kigger på kroner og øre, så kan det jo se ud, som om der er ting, der bliver voldsomt beskåret i 2007 og 2008. Men der skal det jo med, at der bl.a. er en CAP-reform, der ændrer ved nogle af satsene. Og det er jo baggrunden for, at Fødevarerministeriet har kunnet sige, at der er faktisk nogle af de nuværende tilskudsordninger, hvor man godt kan sætte satsen ned, og så kan man få lige så meget areal, lige så mange hektarer for pengene, fordi det, der hedder CAP-reformen, altså går ind og ændrer, altså, de giver også penge til nogle af de her formål. Og derfor kan man sådan set for færre penge få den samme opgave løst.

Men det ændrer ikke ved, at jeg siger, fra 2009-2013 skal en forholdsvis større del af landdistriktsmidlerne gå til natur- og miljøområdet, fordi det er en forudsætning for, at vi kan nå i land med de mange forskellige forpligtelser, vi har i de kommende år.

Ordstyrer:

Tak for det.

Og vi slutter dermed blok 1 og går over til blok 2: den biologiske mangfoldighed, sekto-

rernes udfordringer, udfordringer i forhold til at nå målene for biologisk mangfoldighed på områderne skov, hav og det åbne land, igangværende initiativer, svage punkter i forhold til standse nedgangen i biologisk mangfoldighed og sektorernes samspil og problemløsninger. Og den første er Peter Esbjerg, professor, Institut for Økologi. Værsgo, Peter.

Peter Esbjerg (professor, Institut for Økologi, Københavns Universitet):

Jeg siger tak. Tak for invitationen til at tale her. Og min baggrund er som en, der i mange, mange år har arbejdet med: Hvordan slår man uden at skade miljøet for meget og med en god økonomi de små krillerbasser ihjel? Og derefter har jeg så brugt en senere årrække på at kigge på en række undersøgelser: Hvad er det for ødelæggelser, vi laver på flora og fauna i agerlandskabet ved forskellige indgreb?

Og det danske agerlandskab er jo en meget, meget vigtig komponent. Det er vores største del af naturen, som det allerede er sagt, hvis vi tager det bredt. Og agerlandet består af tre komponenter, hvis vi tager det overordnet: Der er markerne og landbrugsbygninger, der er de små biotoper - snart meget små - og de ligger især i og nok endnu mere mellem markerne, og så er det, vi kan kalde det gamle danske agerland.

Så er der fælleskomponenten af det hele, og fælleskomponenten i dansk landbrug er den store sky, vi kan næsten sige kvælstofdynen, der ligger overalt, og som for den del af naturen, der by nature er næringsfattig, er en meget, meget stor og vedvarende belastning. Man kan følge procent for procent, hvordan heder, højmoser og andet gror til, og der har landbruget ikke eneansvaret, men et meget stort ansvar og hovedansvaret f.eks. på den jyske halvø.

Hvis vi bevæger os til, hvad er det så, biodiversiteten er i agerlandskabet, så vil jeg gerne bruge et udtryk fra den verdenskendte finske forsker. Han er økolog - rigtig økolog, ikke noget med økologisk jordbrug - og han har udtrykt i en meget nylig publikation: Der er ikke noget tab af biodiversitet i et bestemt landskab, hvis der ikke er en indlysende nedgang i forekomsten af et betydeligt antal arter, der hører til det landskab.

Og det er lige præcis det, at mange, mange, mange ting går nedad, nedad, nedad lige så stille, der er det store problem i hele det, vi bredt kan kalde agerlandskabet.

Går vi så til de små biotoper, det er jo dem, der tidligere, hvor der var mange flere af dem, gav en meget stor forskelligartethed, de er i dag mere og mere truet. De er bl.a. truet af den rydde op-trang, der karakteriserer hele det danske samfund, og den er meget fremherskende i landbruget, og nogle gange så rydder man helt unødigt ting, som man ikke nødvendigvis bør rydde. Og der er en stor fristelse, når man har store velkørende maskiner, til at fjerne små huller, små hegnstumper og alt det der, og det hele kommer til at hænge mindre og mindre sammen. Vi så startkurven med forskelligartethed, der giver liv, og forskelligartetheden forsvinder støt i det danske landskab. Og man kan bruge billedet: Når det bliver sådan, så frøer og firben

ikke kan finde hinanden og parre sig, ja, så går det nedad. Det giver sig selv.

Der er mangel på vandhuller, mangel på skel, mangel på hegn, og den nye reviderede lov er faktisk utilstrækkelig til at beskytte alle de der små klatter, og ikke mindst har vi et stort problem, der hedder: Hvordan skal det hele hænge sammen? Det danske landskab er for naturen blevet mere og mere usammenhængende, og man kan jo forestille sig, hvordan vi selv ville have det, hvis der var stillet en spærreflade op mellem os og vores nærmeste, og vi f.eks. skulle formere os.

Markerne er landbrugets meget store flade, og her kommer rydde op-trangen også ind. De er renere, end de nogen sinde har været, og det kan godt være, at man påstår, at der er gjort meget, og der er gjort meget i landbruget. Det er bare gjort på en måde, så hensigterne på mange steder ikke helt virker. Vi har stadig en rydning f.eks. af ukrudt - og der skal jeg hilse og sige, at en virkelig effektiv ukrudtsharvning er såmænd lige så god som anvendelse af ukrudtsmidler - og det vil sige, vi fjerner første led af fødekæden. Så går det ud over insekterne, så går det ud over fuglene. Og vores nyere undersøgelser viser, at man faktisk kan nå et særdeles godt landbrugsmæssigt resultat, hvis man klipper 75 pct. af ukrudtsmidler og insektmidler i den dosering, man giver. Og så sker der pludselig noget: Så får vi 25 pct. mere den anden vej.

Det er tankevækkende. Problemet er bare, det kræver meget mere omtanke. Det kræver, at man ikke går så let til sagerne, men økonomien kan godt hænge sammen. Men det er ikke så nemt.

Så er der det, der er tilbage, som er vores, hvad skal vi sige, naturmæssige måske guldvar i dette land, de gamle naturnære landbrugsarealer, hvor man kørte med en meget, meget beskeden drift i form af græsning i gamle dage. De var for sumpede, de var for tørre, der var for lidt næring. I dag er de for det første under det generelle kvælstoftryk, og så er der jo sket det, at de tilskud - og her siger jeg, det kan ikke betale sig andet enten at overgræsse dem eller få tilskud - og de tilskud, der gives, er ikke tilstrækkelige. Og det vil sige, her har vi så den offentlige del af opgaven. Man må på en eller anden måde lokke landbruget til at pleje det her. Så der har vi et problem, der startede, da traktorerne rykkede ind i 1950'erne, og så er det gået støt ned ad bakke.

De der små arealer, eller rettere de naturagtige arealer, de er over de sidste 50 år faldet med noget, der ligner tre fjerdedele, og der har vi noget af det rigeste dansk natur, så kan man kalde det ikkeautentisk natur, men noget af det rigeste, vi overhovedet har at byde på, og som også har brug for den beskyttelse, at man ikke stiller krav om, når nu noget er blevet 30 år gammelt, så er det altså ikke omfattet af loven. Det skal helt op på 50 år. Der er nogle af dem, der har brug for, vi tænker anderledes.

Hvis vi så tager det samlet, så er danske landbrugsarealer set i naturen, det er en svær vægter med hensyn til biodiversitet, og i øjeblikket der kører det på en meget, meget glidende

måde, som er så svær at dokumentere godt nok, der går det støt ned ad bakke. Hvis vi tager fat i en lang række enkeltarter blandt dagsommerfugle, humlebier, kurverne for fugle over et antal år, så kan vi godt se, det går ned. Så er datagrundlaget blevet brudt i en periode, lad det være. Men der er et meget, meget stort behov for at tænke i, visse dele af lovgivningen bør laves om, der skal incitament til, og så skal der måske i høj grad uddannes en forståelse.

Altså, en af vores allerstørste trusler er den der trang til bare at have det så rent, så rent, så rent. Naturen lever ikke med, at alt er fuldstændig ensartet. Og det kan godt være, landmanden er forfærdelig stolt af sin blågrønne hvedemark, men for naturen er den der totalt rene mark et problem, og så må man finde veje til at hjælpe landbruget til en anden måde. Og det behøver ikke koste penge, men det kommer i hvert fald til at koste en anderledes en tænkning og bl.a. drift ved omtanke. Tak.

Ordstyrer:

Tak til Peter Esbjerg. Og næste er Rasmus Ejrnæs, seniorforsker ved Afdelingen for Vildtbiologi og Biodiversitet ved DMU. Værsgo.

Rasmus Ejrnæs (seniorforsker ved DMU, Aarhus Universitet):

Tak. Jeg vil tage udgangspunkt i mit oplæg i viden og kendskab.

Viden er vigtig, fordi man må kende arterne og levestederne for at kunne bevare dem. I det lys er det bemærkelsesværdigt, at der ikke har været et målrettet forskningsprogram for biodiversitet i Danmark.

Kendskab er vigtigt på det personlige plan, fordi man hverken kan føle kærlighed eller ansvar over for noget, som man ikke ved findes. Kendskab er også vigtigt på det fælles plan, fordi hvordan skal institutioner og sektorer forvalte noget, som de ikke ved hvor er? Hvor skal de sætte ind? Hvor skal de bruge midlerne for at få den bedste effekt, hvis de ikke ved, hvor det findes?

Hvad angår viden, så kender vi de vigtigste problemer for naturen i Danmark. Næringsstofferne topper listen, fordi de gør så stor skade, og fordi de er så svære at slippe af med, når først de er endt i naturen.

Der har længe været enøjet fokus på næringsstoffer i vandmiljøet, og det er der vel stadig væk i dag, men problemet er altså lige så stort på land for naturen og også for naturen i vandet for den sags skyld.

Forstyrrelser kommer ind som nr. 2 på min liste. Mennesket er virkelystent. Skovbrug og landbrug bearbejder jorden og fælder træerne. Vi forstyrrer naturen så hyppigt, at store dele af biodiversiteten ikke har en chance for at indfinde sig. Gamle hule træer, dødt ved, enge og overdrev, som ikke har været pløjet, er alle blevet sjældne af den grund.

Min nr. 3 er vandstandssænkning og dræning. Vandet, som løber, siver, pibler, giver naturen en fantastisk mangfoldighed, som befolkes af planter og dyr, men vandet er brugt, forurenede eller drænet væk.

Græsning er nr. 4. En meget stor del af vores biologiske mangfoldighed trives kun i lyse og varme levesteder. Græssende dyr i naturen og i særdeleshed helårsgræssende dyr, som går frit omkring, er en stor mangel, og det gælder både i de lysåbne naturtyper, men også i skoven, hvor man har lukket dyrene helt ude.

Så er der et vidensspørgsmål, der drejer sig om prioritering. Det tager hundredvis af år at udvikle nogle af de levesteder, der er mest truede i Danmark, som eksempelvis et gammelt hult egetræ, et næringsfattigt overdrev eller en højmose. Derfor skal vi først sikre bevarelsen af den unikke natur, vi har, før vi bruger ressourcer på at skabe ny natur og klippe snore over.

Desværre har man brugt ressourcerne i forkert rækkefølge i naturforvaltningen de seneste årtier. Alt for mange midler er brugt til at plante skov og sætte marker under vand, mens eksisterende levesteder samtidig er blevet ødelagt og sjældne arter er forsvundet. Nok har vi brug for store naturområder, og det har vi også for at give plads til den dynamik, der skal være, men udgangspunktet er altså den natur, vi har i dag.

Hvad angår kendskab, så blev habitatdirektivets naturtyper kortlagt og tilstandsvurderet i 2004 og 2005 i Natura 2000-områderne, som dækker 7-8 pct. af Danmarks landareal. I resten af landet har vi kun et meget ufuldstændigt billede af, hvor de mest værdifulde levesteder findes. Uden en kortlægning af de levesteder vil det blive langt dyrere og vanskeligere at nå 2010-målet.

Jeg foreslår i lyset af det her mål, at skovbrug og landbrug bør forpligtes og motiveres til at forholde sig til de problemer, jeg har nævnt, og beskytte de eksisterende levesteder. Kendskabet til deres lokalisering vil være en forudsætning herfor. Jeg foreslår også, at de forpligtes til at afsætte en vis procentdel af det produktive areal til udyrket natur, som målsættes og drives med henblik på at fremme naturen.

Det offentlige bør sørge for at fremme den her integration. Lad kommunerne gå foran i kortlægningen af naturen og dialogen med lodsejerne. Herved vil kommunerne også få det bedste udgangspunkt for en visionær biodiversitetsudvikling. Vi har metoderne og erfaringerne til det, og vi har den fælles offentlige naturdatabase, som kan rumme oplysningerne.

Så skal det offentlige også sikre, at den nødvendige lovgivning er på plads for at beskytte de eksisterende levesteder, og det er den efter min opfattelse ikke i dag.

Så må man til sidst sikre, at der også er incitament for beskyttelsen. Når vi tager udgangspunkt i de værdifulde naturarealer, så må vi konstatere, at de er altså ikke ligeligt fordelt i landskabet, og der er nogle lodsejere, der vil få et større ansvar end andre. Det er et stort skib at vende, så vi når det ikke til 2010, men vi kan gøre det meget bedre, end vi gør det i dag. Tak.

Ordstyrer:

Tak til Rasmus, og den næste er Einer Eg Nielsen, seniorforsker, Afdeling for Ferskvandsfiskeri, Danmarks Fiskeriundersøgelser. Værsgo.

Einer Eg Nielsen (seniorforsker, Danmarks Fiskeriundersøgelser, Danmarks Tekniske Universitet):

Ja, i den sammenhæng kan det måske virke lidt mærkeligt, at jeg snakker om marin biodiversitet.

Men jeg vil starte med at sige, ligesom Carsten Rahbek sagde, at vi befinder os faktisk et meget, meget spændende sted med hensyn til biodiversitet, også med hensyn til marin biodiversitet. Hvis vi kigger på det område, vi befinder os, så befinder vi os sådan i grænseområdet mellem Nordsøen og Østersøen. Det betyder, vi har en utrolig masse spændende arter og en stor del af biodiversitet i det her område.

Som Carsten også sagde, så har der måske været et stort fokus på vand, men jeg mener måske ikke, at der har været så stort fokus på de organismer, der findes i vandet, men mere på at få en tilstrækkelig miljøtilstand i det vand, vi har. Og det betyder, at også for den marine biodiversitet er der enorme sorte huller, og I kan jo selv tænke jer til, i de store havområder, vi har, hvad der findes af ubeskrevet biodiversitet.

Selv for arter, vi kender, så ved vi faktisk meget, meget lidt om, hvad der findes af diversitet inden for de arter, og i den her sammenhæng vil jeg måske også godt slå et slag for den diversitet, der findes inden for arterne. Den har vi stort set ikke snakket om i dag. Og det ved vi faktisk. For nogle fiskearter, så findes der f.eks. torsk i Østersøen, det er en unik bestand, som kun kan leve i Østersøen, så hvis den forsvinder, jamen så kommer der ikke torsk i Østersøen, mens vi lever. Det er jo også et hierarkisk niveau af biodiversitet, som vi ikke har snakket om.

Men hvad er det, vi skal prøve at bevare, hvis vi taler om marin biodiversitet? Jamen først og fremmest er det jo et spørgsmål om at bevare nogle økosystemer, som dækker, skal vi sige, de marine habitatområder, vi har i Danmark. Og nu snakkede jeg om Nordsøen kontra Østersøen, det er meget, meget vigtigt, men også, ja, både nogle specifikke dybe områder og nogle lavvandede områder. Vi har områder med blød bund, og vi har områder med hård bund, som også disse hårbundsområder er virkelig hot spots for marin biodiversitet.

Vi har også en forpligtelse til at bevare arter, og der er det selvfølgelig vigtigt, at vi kigger på alle arter, også, som Carsten sagde, fra hvaler til søstjerner, kan man sige, at det ikke kun bliver et fokus på at redde de mest spektakulære arter.

Hvad gør vi? Jamen vi har jo udpeget en del marine habitatområder i forbindelse med Natura 2000, og man kan måske sige, hvis man skulle være lidt grov, så kan man sige, at de

marine habitatområder, der er udpeget, er lidt påvirket af nogle historiske fuglebeskyttelses-initiativer. Der er ikke nødvendigvis særlig meget fokus på marin biodiversitet som sådan i de habitatområder, der er udpeget.

Så har vi også vandmiljøplanen, og i forbindelse med vandmiljøplanen er det jo et af formålene at forbedre forholdene og specielt i de kystnære vande, men det ser forholdsvis dårligt ud, og man har stadig væk hyppigt forekommende iltsvind i de områder.

Og endelig i forhold til fiskeriet har vi jo EU's fælles fiskeripolitik, og EU's fælles fiskeripolitik er jo på vej til at blive økosystembaseret. Det vil sige, at man skal tage hensyn til alle ting i økosystemet, når man fisker.

Hvad kan vi gøre mere? Jamen der er nogle ting, som vi kan gøre noget på lang sigt, og som også Carsten var inde på, det er jo, at vi kan sige en masse om global opvarmning, men kan vi rigtig ... vi kan gøre noget for at forhindre det, men vi kan måske ikke rigtig forudsige nødvendigvis, hvad der sker, og tage hensyn til det i vores kortsigtede biodiversitets ... ja, når vi skal prøve at nå et mål i 2010.

Men først og fremmest kan vi prøve at sikre, at de marine habitatområder, vi har udpeget eller vil udpege, at de er dækkende for de forskellige typer af marin biodiversitet, som vi har identificeret. Og i den sammenhæng så er det jo vigtigt, at man har flere og større og sammenhængende områder, sådan man også kan tilpasse sig f.eks. fremtidige klimaforandringer. Og det er vigtigt, at de her områder er udpeget på baggrund af en ... eller i hvert fald på baggrund af en videnskabelig redegørelse, hvor man redegør for, hvilken biodiversitet man har tænkt sig at beskytte inden for de her områder.

Og endelig så er det også vigtigt, at man prøver at kigge på, om man kan få en synergiefekt f.eks. med fiskeriet. Det vil sige, kan man udpege nogle områder, som både kan tjene til beskyttelse af marin biodiversitet som sådan, men også, som kan sikre, at vi har nogle fiskebestande, som, hvad skal man sige, også i en biodiversitetssammenhæng bevarer deres diversitet, men også at man kan sikre et levedygtigt fiskeri.

Morten talte om, at en af de ting, man gør på fiskeriområdet, er, at man har akvakultur, og i forbindelse med akvakultur er der jo en del af de organismer, der undslipper fra akvakultur, som optræder som invasive arter. Så et meget konkret forslag til, hvad man kan gøre ved invasive arter fra akvakultur, det er, at man kan fokusere mere på landbaserede anlæg, som er totalt lukkede, så man ikke slipper dyrene ud i havet.

En anden ting, der er vigtig, er, at man får udviklet nogle økosystemindikatorer. Vi kan selvfølgelig ikke undersøge det hele fra ... alle de organismer, der findes i havet, men at man i hvert fald som minimum kigger på nogle vigtige indikatorarter. Og i optakten til det her kom jeg til at kigge, og der findes stort set ikke nogen rødlistor for marine organismer, så man ved faktisk ikke, om det går op eller ned. Men man ved fra internationale undersøgelser, at faktisk

en ret stor del af de fisk, der findes i Nordsøen, som er kommercielt udnyttet, de går faktisk under de der rødlistekriterier, som vi bruger i Danmark.

For fiskeriområdet så kan man sige, at, jamen det er en meget stor del af fiskene, som er uden for sikre biologiske grænser, så derfor er en langsigtet prioritering meget, meget vigtig, og det betyder, at man i større grad bør høre efter, hvad videnskaben siger omkring, hvordan status er for de bestande, altså sikrer, at man hører efter, f.eks. hvad Det Internationale Havundersøgelsesråd og lignende organisationer siger omkring udnyttelse af fiskebestandene.

Så bør man have bedre fiskerikontrol. Og der er mange fiskebestande, hvor man faktisk har kæmpestore urapporterede fangster, som jo også gør, at når man har urapporterede fangster, så er det svært at sige, hvad der egentlig er, og det er svært at fastsætte kvoter. Og dér i den forbindelse kan man jo tage flere nye metoder i brug. I øjeblikket er man f.eks. i stand til at sige, om en fisk kommer fra Nordsøen eller Østersøen, ved at bruge dna-baserede metoder, så på den måde kan man jo kontrollere, om der foregår et ulovligt fiskeri eksempelvis i Østersøen.

Og endelig en sidste ting, som man kan sige - det er ikke nødvendigvis til politikerne, men det er måske også op til den enkelte forbruger - det er jo, at man i visse andre lande har lavet en mærkning af fisk, som skulle stamme fra et bæredygtigt fiskeri, så det var måske en ting, man burde tage op og se, om man kan mærke fisk, der er fanget inden for bestande, som er inden for sikre biologiske grænser. Tak.

Ordstyrer:

Tak for tre spændende indlæg. Og nu er der åbnet for spørgsmål, og vi starter med Torben Hansen, værsgo.

Torben Hansen (S):

Ja tak. Det var meget spændende indlæg, som Christian også sagde.

Til Einer fra fiskeriundersøgelserne omkring de marine habitatområder: Skal jeg forstå det på den måde, at du mener, der er behov for en supplerende udpegning ud over dem, der allerede er i dag?

Og to: Der ligger jo også bl.a. nogle DMU-undersøgelser fra 2005, der viser, at nogle af de allerede eksisterende udpegninger, der er på det marine område, at de, kan vi sige, på den måde bliver kraftigt forulempet af fiskeri. Er det også jeres opfattelse? Og er beskyttelsen af de marine habitatområder og også, havde jeg nær sagt, planer og projekter, der kan indvirke på dem, er den overhovedet tilstrækkelig, som den er i dag? Har man overhovedet et vidgrundlag på det marine område?

Så til Rasmus. Jeg synes, det er meget spændende. Jeg har også læst dit indlæg, og det kører meget på fraværet af gamle træer og dødt ved, eller det var en del af det. Kan du umiddel-

bart sige, fordi vi har eksempelvis Skov- og Naturstyrelsen, som jo er en af de store skovejere her i landet: Hvilke relativt simple driftsmæssige foranstaltninger skal der til, for at man stille og roligt kan få eksempelvis driften af statsskovene den vej, som du mener er den rigtige rent biodiversitetsmæssigt?

Tidligere var der jo diskussionen i forbindelse med revidering af naturbeskyttelsesloven af 2004, hvor vi var nogle, der mente, at man, hver gang man fældede en hektar, skulle lade nogle træer stå. Det faldt ikke i god jord. Men kan du sådan kort lige sige: Hvad kan man egentlig gøre eksempelvis inden for statsskovene, fordi det er jo sådan set, hvor vi også som politikere har nogle muligheder?

Så er der til Peter og også til Rasmus, det er sådan Peters, det der udtryk trangen til renhed, det synes jeg er fantastisk. Men vi har jo tidligere diskuteret arealgrænse for § 3-områder, og vi er enige om, at 2.500 m² er alt for højt. Hvilket niveau kunne I se som noget, der både var håndterbart, men som jo også gjorde, at vi også fik beskyttet de der små, måske lidt undselige perler, men som jo så blev reddet fra trangen til renhed? Tak.

Ordstyrer:

Og værsgo. Hvem vil være den første? Ja.

Einer Eg Nielsen:

Ja, nu skal jeg se, om jeg kan huske det alt sammen. Men først og fremmest er man jo i gang med at udpege flere marine habitatområder, så lad os nu se, hvad der sker i den forbindelse.

Men med hensyn til tilstrækkelig beskyttelse så mener jeg jo, det er meget vigtigt, at man prøver at se på den synergieffekt, der kunne være med at lave nogle områder, som både udpegede for fiskeri og generel biodiversitetsbeskyttelse. Og på den måde så svarer jeg jo sådan set på dit spørgsmål, at hvis det er for fiskeri, så skal man selvfølgelig ikke fiske derinde, hvis man skal redde fiskene inde i det område.

Men igen så er den viden, vi har om, hvad der findes derude, den er heller ikke tilstrækkelig, så jeg mener, vi bør have et langt bedre videngrundlag for at placere de marine habitatområder.

Rasmus Ejrnes:

Ja, der var et spørgsmål om gamle træer og dødt ved. Til det vil jeg sige, at det er jo det letteste af verden sådan rent teknisk: Man skal jo bare lade træerne vokse op og blive gamle, og så skal man lade dem falde om, når de er blevet gamle nok til det. Så den tekniske side af sagen er ikke vanskelig.

Udfordringen består i, at det bør bygge på en planlægning, som tager højde for, hvor na-

turen findes i dag. En række af de organismer, der lever i de her gamle træer, eksempelvis eremit, som jo er en af vores to prioriterede arter på habitatdirektivets bilag 2, den flyver ikke gerne mere end 50, 100, måske 200 m, så det er altså ikke ligegyldigt, hvor man planlægger gammel skov henne. Det bør være i områder, hvor man allerede har en lang kontinuitet med gamle træer. Det er i hvert fald dér, man skal tage udgangspunkt.

Og så har vi så den problemstilling i Danmark, at måske fordi der har været så meget arbejdskraft i statsskovene, så er der en del af vores biodiversitetsværdier, som især findes i de private skove. Og hvis vi skal nå biodiversitetsmålet, så er det altså ikke nok at satse på at gøre statsskoven bæredygtig. Så bliver vi nødt til at håndtere gamle træer og dødt ved i de private skove også.

Så var der et spørgsmål omkring § 3-størrelse. Ja, altså i kortlægningen af habitatdirektivets naturtyper har vi ikke haft noget størrelseskriterium, fordi nogle af naturtyperne kan være ganske små. Jeg kan nævne f.eks. kildevæld, som kan være rigtig små, men stadig væk værdifulde levesteder. Så jeg vil være bange for at stikke en størrelse ud.

Men det er jo sådan, at når man kommer ud i landskabet og leder efter biodiversitet, så - bare for at sætte det i perspektiv - så finder man altså nogle gange arter, som er de eneste inden for 5 gange 5 km, under elhegnet på et græsset område, som har været omlagt med kulturgræs. Og lige præcis under tråden på det der hegn der er det afgræsset, det har ikke været gødet, og det har ikke været isået med kulturgræsser. Så skralt står det til ude i det danske landskab, at man skal finde biodiversiteten dér.

Ordstyrer:

Tak. Og den sidste.

Peter Esbjerg:

Først af alt, trangen til renhed det er primært ét aspekt, nemlig selve markens tilstand, og den blev der ikke spurgt så meget om, men det er vigtigt, at vi ikke dyrker den for langt, fordi det er ligesom bunden af alt det, der skal leve. Og bl.a. det, der skal leve, er også det, der findes i de små arealer.

Når der så bliver spurgt: Hvad med arealgrænsen? Jeg er helt enig, den er sat rimelig arbitrært, og det vil nok være en god idé, at man nogle steder begynder at kigge sammenhængende på vores landskaber, fordi i nogle tilfælde er der et vandhul, en plet, som er meget værre at fjerne end en anden. Og noget af det, der sandsynligvis mangler rigtig meget af, er sammenhæng i vores landskab, og det vil sige kæder af ting, som kan hjælpe hinanden.

Har man to habitater, som er næsten for små til at være selv bærende, så kan sammenbindingen af dem gøre, at de bliver bærende. Og det vil sige, nogle steder der skal man ud at

holde øje med, at visse dele ikke forsvinder. Måske kan man endda fjerne noget og etablere noget andet. Det kan man i nogle tilfælde.

Men altså den der sammenhæng ser ud til at være en ubehageligt ramt størrelse i det danske landskab, og så må man måske sige, det kan træde ind allerede ved 100 m². I nogle tilfælde kan man fjerne 500 m², uden det gør så meget, hvis man så bevarer tre gange 100 m² nogle andre steder - ikke altid særlig bekvemt, når man har trang til, at det skal se ordentligt ud, og kører med den store maskine, men sådan er det.

Ordstyrer:

Og næste spørger er Steen Gade.

Steen Gade (SF):

Ja, tak for det.

Til Peter om kvælstofdynamikken og landbruget i hvert fald i Jylland som hovedansvarlig. Man mødes jo somme tider af argumentationen med, at så kommer en del af kvælstofnedfaldet fra udlandet, og jeg ved ikke, om det, du sagde, giver svaret på det, men jeg vil i hvert fald spørge dig om det, om de tal, du har henvist til her, også indbefatter en vurdering af, hvor stor en del af det, der kommer fra udlandet, der kommer fra landbruget i udlandet.

Det andet, og det er lidt til både Peter og Rasmus, det er det der med lovgivning, altså på de her små ting, som jo er en lidt svær øvelse. Altså, hvordan laver vi det der, hvad skal vi sige, politisk? Hvad er det for noget lovgivning, vi skal lave? Hvordan kan I forestille jer det ser ud? Fordi vi skal jo have nogle regler om størrelse eller nogle regler om andet, andre ting sådan set, før man præcist kan lovgive.

Så det, jeg sådan umiddelbart kan høre på noget af det, I siger, det er jo i hvert fald, at man har en meget næsten mikroplanlægning, en meget detaljeret planlægning ned i den mindste detalje på det her område, som måske kunne være et svar. Men det skulle være et forsøg på et spørgsmål.

Peter nævnte uddannelse i landbruget. Det synes jeg kunne være interessant at høre om, om du har gjort dig yderligere tanker om, altså uddannelse til at blive glad for, at der gror lidt ukrudt, og at der er nogle steder, hvor marken ikke er helt lige, og at det ikke er helt rent for ukrudt. Men har du gjort dig nogle overvejelser om det?

Og det sidste er til Einer. Det er jo en diskussion, vi også har i EU netop nu om store beskyttede områder, og det ene er jo habitatorienteret, og det andet er sådan i realiteten meget større beskyttede områder. Hvordan ser du på det i forhold til den her diskussion? Jeg har læst i DMU-rapporter, at klimaændringer og sådan noget vil jo sandsynligvis føre til meget mere iltvind i vore farvande i de kommende år, og alene dér var, i hvert fald som jeg umiddelbart

kunne se, nogle argumenter for nogle meget store beskyttede områder. Ja tak.

Ordstyrer:

Tak. Og hvem vil være den første? Ja, værsgo.

Peter Esbjerg:

Først af alt til kvælstofdynamikken. Der ligger en meget ny rapport, som man kan finde på DMU's side, der hedder »Luftbåren kvælstof«, og der er lavet dels nogle korrektioner i forhold til tidligere, og der er gjort glimrende rede for, hvilken del der kommer fra udlandet, ikke nødvendigvis hvilken del der kommer fra udlandets landbrug. Og en af de ting, der fremgår rimelig klart, er, i Jylland er landbruget, det danske landbrug, en hovedsynder. Og andre steder kommer det fra andre kilder, os alle sammen, trafik og andet. Men man kommer ikke uden om, at landbruget er en meget overordnet faktor, når det gælder kvælstof generelt.

Og med hensyn til uddannelse har jeg en personlig oplevelse, at der er behov for både at tage fat i ikke mindst landbrugsskolerne, hvor man starter med driftslederuddannelsen, og opbygge en naturforståelse plus en forståelse for, at det er altså ikke farligt, at der står en ganske lille smule ukrudt i bunden af en mark. Og det sidste det er der en del af landmændene der egentlig godt ved, men når man opererer med et landbrugsbegreb om stolthed, hvor man meget, meget nødig vil vise sine genboer og naboer, at man har lidt pels i bunden af marken, som er et vigtigere argument end den egentlige rationalitet, så er det svært. Jeg har i forbindelse med nogle forsøgsserier måttet ud at sætte store gule skilte op, at det var os, der var synderen, der var skyld i, der var lidt mere end normalt. Og det er sådan helt ind på kroppen, hvad det her handler om.

Og der er landbrugsskoler, der i dag docerer hellere sprøjte tidligt end senere. Det vedvi på alle punkter er galt, og det kommer vi til at have et opgør omkring.

Endelig så er der på den del, jeg selv har med at gøre, det ville jo være dejligt, hvis man miljøinvesterede i landbrugsrådgivere, i stedet for man har decimeret bestanden ad forskellig vej. Der var engang, hvor staten gav tilskud til det, og det kunne godt være, man skulle føre nogle miljøpenge over i god landbrugsrådgivning. Det kunne i hvert fald være en tanke, om det er muligt, ved jeg ikke. Tak.

Rasmus Ejernæs:

Til Steen Gades spørgsmål om planlægning og mikroplanlægning må jeg konstatere, at det er jo sørgeligt, at vi skal ud i mikroplanlægning. Det skulle ikke have været meningen. Jeg synes, naturen er tjent med, at vi tænker lidt større og i lidt mere dynamiske enheder end den der konserverende mikroplanlægning. Men det er altså virkeligheden i de fleste danske landskaber

i dag, at man kan gå rundt, og så kan man lede efter den der skrænt, hvor der er en intakt overdrevsvegetation, og man kan vade hele ådalen igennem og konstatere, at det er der på 100 m². Men det er altså dér, vi finder bestandene af det, der for 100 år siden var nogle af Danmarks mest almindelige plantearter, og som er obligate værtsplanter for diverse sommerfugle.

Man kan så selvfølgelig sætte det lidt i perspektiv ved at tænke på, hvor detaljeret en arealstatistik landbruget anvender i dag til at fordele deres hektarstøtte, og bare konstatere, at hvis vi skal bruge pengene effektivt på naturområdet, så skal vi også kombinere planlægning og kortlægning.

Einer Eg Nielsen:

Til Steen Gades spørgsmål omkring store beskyttede områder. Det er jo i lige så høj grad vigtigt at have sammenhængende områder, og det er man vel også indforstået med, når man snakker om store områder. Altså, jeg vil sige i forbindelse med global opvarmning, tingene de skal flytte sig, så kræver de jo noget plads til at flytte sig. Og man kan også sige, hvis målsætningen er at bevare nogle store organismer, altså pattedyr eller fisk for den sags skyld, så kræver fisk og pattedyr mere plads end en eller anden søstjerne, der sidder på en sten.

Ordstyrer:

Ja, og så er det min egen tur.

Altså, hvis jeg skal lede efter interessante dyr og planter, så går jeg ikke midt ud i en kornmark og står dér og leder efter dem, men jeg vil tage en tur ud i skoven, eller jeg vil gå ud på et overdrev, eller jeg vil gå ud andre steder og lede.

Og nu er der et indlæg her fra Peter Esbjerg, som jo går meget på landbruget og de dyrkede arealer og omlægning af dyrkningsmodellen. Og efterfølgende kommer Rasmus med forslag om, at man skal udtage visse procenter af de dyrkede arealer. Og der kan man spørge: Hvordan skal det foregå? Fordi man kan sige, for landbrugets vedkommende, omlægning af dyrkningsformen, er det gennemregnet; er det noget, er der hold i den påstand, at det er økonomisk det samme?

Og for skovbrugets vedkommende: Hvad er det for nogle krav, man skal stille til skovbruget for at få dem til ligesom at omlægge? Og Torben Hansen spurgte jo også: Hvilke krav skal vi stille til statsskovbruget? Og det er jo sådan en ejerbetragtning, at statsskovbruget har vi særlig indflydelse på, men nu kunne vi tale om skovbruget generelt.

Det vil jeg godt lige høre lidt om. Tak.

(??):

Jeg vil godt svare først.

Med hensyn til markerne så er det meget, meget vigtigt at huske, at fra markerne føres en stor del af maden via fugle og andre ud til det, der ligger omkring. Hvis man kigger på engelske og tyske undersøgelser, så kan man se, at der er effekter af det, der sker i markerne, op til 20 km væk, og mange gange så har man overset det, fordi man nøjes med at kigge i marken.

Den anden pointe med arealerne: Vi ville kunne komme langt i forbedringer, hvis vi brugte satellitkort, GIS og alt det der, og kiggede på, hvordan sammenhængen skal være. Og der dømmes jeg ud fra tyske resultater, de er ikke færdige endnu. Og så kunne man forestille sig, at i stedet for, du skal lede på et enkelt overdrev, som er truet af at forsvinde, så binder vi forsigtigt en hel højderyg sammen med nogle små bæltter og nogle pletter, sådan så organismernes faktisk har mulighed for at gøre det, de engang gjorde. Og det kan man sætte sig og gøre på kort.

Det springende punkt er: Hvordan vil man håndtere ejerskab og brugerskab?

Rasmus Ejrnæs:

Omkring markerne så har jeg vist også skrevet lidt i mit indlæg om det økologiske rum, og det, man kan sige generelt om det dyrkede landskab, er, at der har man af produktionshensyn indsnævret det økologiske rum til et lille snævert rum, som har høj produktivitet, høj pH, lavt vandindhold og høj forstyrrelse. Og det, kan man sige, giver naturligvis mulighed for et begrænset antal arter, som har lige præcis den snævre niche, og det er så, uanset om man sprøjter, dyrker økologisk eller ej.

Så det bliver et mindretal af den danske biodiversitet, som kan forvaltes på de danske marker, også selv om man gør det miljøvenligt, men dermed er ikke sagt, at det ikke er godt at få flere lærker eller kålsommerfugle, eller hvad vi nu har af biodiversitet på markerne.

Hvad angår skovbruget, så har vi selvfølgelig en anden situation. Det er virkelig et hot spot for vores biodiversitet og et sted, hvor vi har meget store problemer. Og jeg har fokuseret flere gange på gamle træer og dødt ved, fordi træerne fjernes i deres ungdom, og fordi det er måske den vigtigste biodiversitetsressource i skoven - ikke så underligt, al den stund at skovene er defineret af træerne.

Hvilke krav man skal stille til staten, ja, det kommer lidt an på, hvor visionær man vil være og gå ind, men jeg synes da, FSC-mærkning, hvor man bl.a. som en del af en FSC-mærkning - som er jo en garant for bæredygtighed i skovbruget - går ud og laver en kortlægning af, hvor de vigtigste skovbiotoper er i dag, nøglebiotoper, og sørger for, at det er dem, der bliver taget ud og fredet og er der, hvor man lader træerne stå, at det er et godt skridt på vejen.

Man kan selvfølgelig diskutere, om det er visionært nok, at staten bare skal være bæredygtig, producere bæredygtigt træ, om man ikke også skal gå videre og så sige, der skal simpelt

hen ligge flere skove, hvis primære formål det er at producere biodiversitet.

Ordstyrer:

Ja, og nu har jeg to markeringer i panelet. Jeg skal bare gøre opmærksom på, at nu er det frokosttid, men vi kan godt lige nå de to. Værsgo.

Ib Johnsen (adjungeret professor, Roskilde Universitetscenter):

Det er angående diskussionen om § 3, som vi er inde på her på Steen Gades foranledning, og der mener jeg, at det er vigtigt at pointere, at hensigten med § 3-beskyttelsen har været meget ædel og god og fin, men den er langt fra blevet efterlevet. Altså, § 3-naturtyperne i Danmark lider meget hårdt, og det hjælper ikke, at vi ... det er først og fremmest de driftsmæssige ændringer, vi skal fokusere på og sørge for, at hensigten med § 3 i naturbeskyttelsesloven også bliver opfyldt. Det er det, der har været det store problem, og ikke så meget det med størrelsen. Det sidste med størrelsen, det klarer man altså bedre ved at sikre en grundig kortlægning og sikre, at der sker naturgenopretning med udgangspunkt de steder, hvor der findes hot spots tilbage i landskabet.

Det er den vej, vi skal gå - ikke ved at lave en yderligere detailregulering.

Ordstyrer:

Og Carsten Rahbek.

Carsten Rahbek:

Jeg synes, det er et utrolig spændende spørgsmål, hvad staten skal gøre med deres ejerskab af skovene. Dengang Connie Hedegaard blev miljøminister, da blev jeg spurgt af Berlingske Tidende, hvad jeg ville gøre, hvis jeg var miljøminister, og mit forslag var, at jeg ville omdøbe Skov- og Naturstyrelsen til Natur- og Skovstyrelsen. Og det er lidt tankevækkende, når vi monitorerer(?) biodiversiteten, at den primært findes i de private skove, som man ikke har drevet særlig hårdt forstligt, fordi at det ikke økonomisk kunne betale sig, mens man er fortsat med en forholdsvis hård forstlig drift i de offentlige skove og derved haft et stort tab af biodiversitet.

Der er stærke kræfter i Skov- og Naturstyrelsen, som arbejder på at vende den skude, men jeg tror nok, jeg skrev i mit indlæg, at hvis man ville have en meget, meget hurtig effekt, så kunne man holde op med at lave skovdrift i de offentlige skove.

Ordstyrer:

Peter Pagh.

Peter Pagh:

Ja, bare meget, meget kort. Det var omkring den med § 3-områderne. Man skal lige være klar over, at det ikke er, fordi forvaltningen gør noget forkert. § 3-beskyttelsen er konstrueret sådan, at man siger, man må ikke ændre tilstanden ud fra det overordnede synspunkt, at man ikke greb ind i den hidtidige lovlige anvendelse. Og derfor er det ikke muligt at gribe ind i almindelige driftsomlægninger på § 3-beskyttelsen. Det er præcis det, der er problemet ved § 3-beskyttelsen i forhold til EU-beskyttelsen, som stiller krav om, at man her griber ind. Og det var derfor, Folketinget valgte at sige, at så skal man have erstatning. At man så har konstrueret den helt specielle model, det er en anden sag.

Ordstyrer:

Tak, og en sidste, det er Hans Henrik Christensen.

Hans Henrik Christensen (direktør, Skov- & Naturstyrelsen):

(Lydudfald 12:23:18 til 12.23.39)

... Det er den ene ting.

Den anden ting er, at når vi så kigger på: Hvad er det så, der sker derude? Ja, det ene det er, at vi får certificeret skovene nu. Det bliver gjort, også en FSC-certificering af alle statsskovene, så der vil vi leve op til de krav dér. Derudover så er der indført naturnær skovdrift i alle statens skove. Det har de fleste af de private skove også tilsluttet sig, og deri er der lavet bestemmelser om, at der skal være ved, der bliver tilbage i skoven, når vi har været ude at lave skovdrift.

Det, der så også er vigtigt at sige: Skulle vi så opgive al skovdrift? Det synes jeg godt man kan diskutere, men man skal bare lige huske, at meget af den skovdrift, vi laver ikke mindst i statsskovene, der konverterer vi fra nåleskov til løvskov. Så den skovdrift, vi laver, den er altså nødvendig, for at vi kan få en biodiversitetsskov, der er mere spændende end den nåleskov, vi har mange steder i dag. Så vi kan ikke bare sådan lige fra den ene dag til den anden sige: Så stopper vi. Men man kan godt lave skovdriften mere biodiversitetsrigtig, end vi gør i dag, og det er den diskussion, som løbende pågår.

Ordstyrer:

Tak til Hans Henrik Christensen.

Og herefter så er der en times frokostpause. For politikere og oplægsholdere foregår frokosten i de to lokaler, der ligger til venstre for Snapstinget nedenunder, og på den modsatte side, til højre, der foregår frokosten for de øvrige.

Vi mødes heroppe kl. 13.20. Og det er sådan for politikerne, at der vil der være afstem-

ninger, og personligt er jeg i hvert fald ikke clearet, så jeg skal være i salen, indtil afstemningerne er afsluttet. Så der vil være lidt tyndt i panelet lige umiddelbart, når vi starter.

—
PAUSE
—

Ordstyrer:

Ja, vi går nu til over seance nummer tre, den tredje blok, og det er bud på en samlet strategi for at standse nedgangen i biologisk mangfoldighed. Og jeg beder om ro i salen, så vi kan komme videre med vores høring.

Og den første, der skal komme med indlæg, det er Michael Stoltze, biolog, ph.d., Det Grønne Kontaktudvalg. Værsgo Michael.

Michael Stoltze (biolog, ph.d., Det Grønne Kontaktudvalg):

Tak. Jeg er lidt ked af at skulle sidde ned og holde tale her, men jeg har ... (*Ordstyrer: Du må gerne rejse dig op*) ... haft det vendt i Teknologirådet, men sådan er det. Jeg håber, I kan se og høre mig.

Kære politikere, kære eksperter, mine damer og herrer, kære alle sammen. Tak, fordi I har betroet mig at tale på vegne af flere hundredetusinde borgere, der er medlemmer af de grønne organisationer.

Naturen kan gøre os målløse. Jeg vil starte med et citat:

»Hvad skal jeg sige, naar jeg seer,/ At alle skove vrimle,/ De mange fugle-spring, der skeer/ Op under herrens himle?/ Hvad skal jeg sige, naar jeg gaar/ Blant blomsterne i enge,/ Naar fugle-sangen sammen slaaer/ Som tusind harpe-strenger?«

Så smukt skrev Brorson i 1734. I salmen hyldede han det, vi med tidens sans for ikke at tage poesi alvorligt kalder biodiversitet eller biologisk mangfoldighed. Men det er jo det, det handler om.

Natur er grundlag for alting. Og den biologiske vrimmel er den vigtigste ingrediens i livets salt. Derfor burde det sige sig selv, at vi skal agte og ære mangfoldigheden som verdens gave til os alle, og vi må gribe ind, når vi er skyld i, at mangfoldigheden svinder. Det er derfor, vi er forsamlet her nu.

De grønne organisationer er glade for, at beskyttelse af naturen er rykket højere op på den politiske dagsorden i EU med beslutningen om at standse tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed. Vi har også bemærket os statsminister Anders Fogh Rasmussens lovprisning af

naturværdierne i bl.a. Gudenaadalen, vi husker motorvejen, og den genoprettede Skjern Å for nylig.

Og helt ærlig, 2010-målet er ikke spor ambitiøst, når man betænker, at Europas natur har været på en eneste lang glidetur ned ad bakke gennem århundreder. De seneste initiativer bl.a. fra EU har bremset naturens tilbagegang, og nu skal tilbagegangen standses helt. Europa går foran resten af verden og passer på naturen, samtidig med at velfærden generelt bliver forøget.

Der er en spirende forståelse af, at beskyttelse af naturens mangfoldighed er kernesund velfærdspolitik, men der er brug for nye erkendelser om naturen og nye handlinger, hvis vi skal nå 2010-målet. De grønne organisationer er overbevist om, at det kan lade sig gøre, selv om der kun er 3 år til. Det er nemlig velkendt, hvad der skal gøres.

I almindelighed, så ved vi i dag alt for lidt om, hvad natur er for noget. Derfor skal vi have en naturkanon, en naturkanon som en selvfølgelig og ligeværdig pendant til kulturens kanon, der kom for nylig.

Der er brug for bred erkendelse af, at det i Danmark er fødevareministeren, der er den mest centrale minister for beskyttelse af naturen.

Den smukt brugte natur som heder, enge, overdrev er i rivende tilbagegang. Den bliver ikke opretholdt, som den kultur- og naturarv, den repræsenterer. Dermed forsvinder en væsentlig del af det danske landskabs biologiske mangfoldighed og poesi. Udviklingen kalder på øjeblikkelig handling for at sikre de stumper, vi har tilbage, og for at genoprette nye.

Dertil kommer, at naturens biologiske mangfoldighed generelt påvirkes negativt af, at vi stadig udleder alt for mange næringsstoffer både til lands og til vands. 2010-målet kan kun nås, hvis vi både beskytter den eksisterende natur og genopretter naturrige landskaber. Mange arter har så få og små bestande, at de risikerer at uddø, medmindre der bliver etableret ny natur.

Tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed kan derfor ikke standses alene ved at passe og pleje eksisterende natur. Kort sagt: Naturpolitikken i Danmark - det er det, det handler om - skal være langt mere ambitiøs end i dag. Den skal indarbejdes i de relevante sektorer og kobles tættere sammen med videreudvikling af velfærdsstaten.

De grønne organisationer har overordnet 11 bud på initiativer, der skal tages, hvis vi skal nå målet:

1) Beskyt og plej de eksisterende naturværdier. Det kan finansieres alene ved at ommøblere landbrugsstøtten, hvoraf der i dag kun går 1 pct. til pleje af eksisterende natur. Behovet er mindst ti gange større. Det er ikke nye midler, der skal til. Det er et kursskifte hos fødevareministeren.

2) Tag regeringens mål om at fordoble skovarealet i Danmark op til revision og træf i

stedet en beslutning om at fordoble det samlede areal af skove og andre naturområder i løbet af det 21. århundrede. Det vil give råderum til handling og plads til en mangfoldig og oplevelsesrig natur.

3) Udlæg 10 pct. af Danmarks skove som naturskove, dvs. som urørte skove uden skovdrift. Udlæg resten af skovarealet som kulturskove i naturnær drift uden brug af gødning og sprøjtegift.

4) Bekæmp de indførte, invasive arter, der fortrænger værdifuld natur. De er et meget stort og stigende problem i landet.

5) Udlæg urørte havområder og sæt en stopper for fiskeri med redskaber, der ødelægger havbundens miljø.

6) Intensiver miljøindsatsen, navnlig for at begrænse landbrugets tab af næringsstoffer og brug af sprøjtemidler.

7) Indfør enklere regler. Der er alt for mange regler, de er alt for komplicerede, det gavner ikke naturen, det koster skatteyderne penge, og det er besværligt for lodsejerne. Så indfør enklere regler. Læg skovloven og naturbeskyttelsesloven sammen til én lov med et generelt forbud mod at anvende gødning og sprøjtemidler. Sørg for, at areal typer, der er omfattet af loven, ikke kan vokse ind i og ud af lovbeskyttelsen. Sådan er det i dag, bortset fra skov. Det er noget rod.

8) Gør simpel målsætning og plejepligt efter behov til standard for alle beskyttede naturområder.

9) Støb en naturkanon, som kan skabe debat og fornyet fokus på Danmarks natur. Det er ikke en kanon, hvor man skal kunne lire en hel masse af som et pensum, men et inspirerende værk, der fortæller om, hvad natur er for noget. En eksempelsamling og intet andet.

10) Etabler en enkel, effektiv og frem for alt bred overvågning af naturens tilstand og udvikling. Det har vi ikke i dag.

11) Sørg for, at 2010-målet bliver kendt og anvendt i alle landet kommuner som baggrund for de kommende kommuneplaner.

Jeg vil slutte af med i globaliseringens navn at vende blikket over mod vores broderfolk på den anden side af Øresund og citere en 300-årig fødselar. Han skrev:

Mennesket, der er bevidst om sig selv, betragter verden som den almægtiges skueplads. Overalt smykket med de største undere, frembragt af den almægtige. Men mennesket er sat her som gæst, som, alt imens han delagtiggøres i disse undere, burde prise Herrens storhed. Uværdig at acceptere som gæst er den, som lig kvæget kun tænker på sin bug og ikke ved at undre sig over og værdsætte verdens vældige værk.

Carl von Linné, 1753. Tak.

Ordstyrer:

Tak til Michael for et både meget smukt, meget indholdsrigt og meget poetisk oplæg. Det var rigtig dejligt.

Så vil jeg give ordet til Flemming Rune, seniorforsker ved Skov- og Landskab under Københavns Universitet. Værsgo, Flemming.

Flemming Rune (seniorforsker, Skov- og Landskab, Københavns Universitet):

Ja tak. Jeg ved ikke helt, om jeg kan overgå Michael i det poetiske her, for jeg har i mit bud på den samlede strategi valgt at være meget konkret og næsten direkte operativ og har foreslået en 10-punkts-plan, lidt i stil med Michaels, men dog anderledes, som sammen med de mange andre forslag, der er kommet på bordet her, måske kan være med til at vende nedgangen i biologisk mangfoldighed til en fremgang.

Baggrunden bag de 10 punkter, som I selv kan læse i høringsrapporten, er en logisk følge af handlinger. Først, så skal biodiversitetens spændetrøje løsnes, derefter skal vi forsøge at skabe et passende udgangspunkt, så naturens egen dynamik kan virke. Herefter kan vi slippe de fri naturkræfter løs, mens vi registrerer, overvåger og passer på den biodiversitet, vi har. Drivkraften i det skal selvfølgelig være, at vi skal have folkeopinionen med os, og endelig, så skal kontinuiteten, naturens kontinuitet, kontinuert udvikling, i Danmark sikres.

Og hvis jeg må prøve at udspecificere de forskellige stadier lidt her. Det her med spændetrøjen, jeg opfatter den mest snærende spændetrøje for biodiversiteten i Danmark som værende den utrolige næringsberigelse af vores land og vandmiljø, som vi har oplevet i de sidste hundrede år. En eng, som har fået et ordentligt skud NPK, den er altså ikke meget værd for biodiversiteten. Det er en mose heller ikke, et overdrev, et vandløb eller for den sags skyld en fjord. Vi skal optimere gødsningen, så der anvendes mindst muligt, og vi skal så vidt muligt anvende udledningshæmmende dyrkningssystemer, f.eks. hvor overskydende næringsstoffer søges opfanget i biomasseproduktionen til bioenergi.

Desværre har vi bevæget os så langt bort fra de passende ... nej, fra de oprindelige naturforhold i Danmark, at vi er nødt til at retablere nogle af disse naturforhold for at skabe et passende udgangspunkt, så naturens egen dynamik kan virke. Derfor skal vi have en særlig strategi for aktiv og lokal naturgenopretning i Danmark. De tider er for længst forbi, hvor man f.eks. i det engelske statsskovbrug blot udlagde arealer til urørt skov uden først at påføre det en periode med aktiv naturgenopretning og naturpleje. Og i alle andre naturtyper er det også vigtigt at skabe en fornuftig platform for naturens egen udvikling, så man kan råde bod på den ubalance i artssammensætning og naturgrundlag, vi har skabt gennem århundredets dyrkning. Så vi skal have en samlet national strategi og plan for naturgenopretning i Danmark.

Vi skal også beskytte vandet. Vi har hørt meget om vigtigheden af at beskytte tørbundslokaliteterne, men ikke desto mindre er vandet jo grundlaget for alt liv. Og det er svært at

forstå i dag, hvor vådområderne i Danmark ikke udgør meget mere end et par procent af landarealet, at forstå, at de for 250 år siden fyldte henved 20 pct. Vi skal holde så meget vand som muligt i landøkosystemerne, tilskynde en forsumpning af marginaljord i både land- og skovbrug, og vi skal sikre vandets kvalitet, både som drikkevand for os mennesker, og som det, man lidt poetisk kunne kalde for livets kilde for naturen. Dræningen af landskabet har allerede medført enorme tab af biodiversitet.

Og når spændetrøjen så er blevet løsnet, så er det, at kræfterne skal slippes fri, mens vi registrerer, overvåger og passer på den biodiversitet, vi har. Der har jeg nævnt 4 punkter i min 10-punkts-plan her, og det ene af dem, det har jeg kaldt: Beskyt den gamle, danske løvskov.

Der har været løvskovsdække i Danmark siden forhistorisk tid, og den del af den, der stadig væk er tilbage i dag, udgør kun nogle få procent af vores danske samlede skovareal, men repræsenterer nogle utrolig vigtige elementer af den naturlige vegetation i Danmark. De arealer kender vi ikke præcis i dag. De skal udpeges, og deres værdier skal sikres.

Vi skal også tilstræbe en opløsning af det skarpe skel mellem skov og land, som blev skabt ved udskiftningen for 200 hundrede år siden. Hvad med at indrette bufferzoner omkring vores skove og især prøve at bruge nogle af skovrejsningsmidlerne der? Nogle bufferzoner, hvor naturen kan råde, så at klimaet i skoven bagved også sikres, og så at fragmenteringen af naturen reduceres. Man kunne kalde det at trække skovbrynet ud i det åbne land.

Vi skal udlægge flere fredede naturarealer, urørte og/eller med passende naturpleje til lands og til vands, så planter og dyr kan udvikle sig frit. Hvem har f.eks. sidst oplevet en rødspættefangst med store, naturlige rødspætter som i gamle dage? I dag er det jo noget småskidt, det, man fanger i virkeligheden, i forhold til en naturlig bestand. Så når jeg taler om urørte naturarealer, så gælder det også urørt hav.

Endelig skal vi registrere og overvåge, hvad vi har, for ellers kan vi ikke beskytte værdierne. Jeg har i det skriftlige oplæg nævnt, hvordan man i Norden og Baltikum med Sverige og Finland i spidsen indtil nu har anvendt op mod 1/2 mia. dkr. på at registrere og pleje særlige beskyttelseskrævende biotoper, såkaldte nøglebiotoper, på tværs af de internationale habitatsforpligtelser og den nationale naturbeskyttelseslovgivning. I forhold til Norden og Baltikum har vi et kæmpe efterslæb i Danmark.

Og drivkraften i alt dette skal jo så selvfølgelig være, at vi skal have folkeopinionen med os. Vi skal sikre naturovervågningen presseopmærksomhed, og vi skal sikre oplysning om den biologiske mangfoldigheds betydning blandt alle børn, unge og voksne. Vi skal helt ned i 1.-klasserne i folkeskolen i natur og teknik, som faget hedder, og have børnene ud i naturen, ud til naturvejlederne, hvor man kan røre ved tingene og få en grundlæggende forståelse af diversitetens betydning. Hvad med et antal obligatoriske besøg hos den lokale naturvejleder og en styrkelse af naturvejlederordningen i forbindelse dermed?

Holdningen til vores natur grundlægges i barndommen og skal stimuleres siden hen. Og her kan nationalparkerne få en vigtig funktion som oplevelsesområder. Så derfor: Lad nu være med at placere alle nationalparkerne i landet tyndest befolkede områder, fordi det er det mindst kontroversielle. Deres pædagogiske funktion er enormt vigtig og måske vigtigere end deres betydning for den biologiske mangfoldighed.

Endelig skal kontinuiteten sikres, og der har jeg så valgt som mit 10. punkt i 10-punkts-planen at foreslå en statslig fond til opkøb og pleje af vigtige naturområder, så dette ikke i så høj grad som hidtil bliver afhængigt af vekslende regerings præferencer, og så det ikke i så høj grad som i dag hviler på private fondes og privatpersoners generøsitet. Den biologiske mangfoldighed i Danmark udvikler sig ikke gennem valgperioder af 4 år, men over århundreder. Tak.

Ordstyrer:

Ja, tak til Flemming for et meget, som du siger, operativt også indlæg. Der var bestemt nogle gode ideer.

Så vil jeg give ordet til Ib Johnsen, professor ved Roskilde Universitetscenter. Værsgo, Ib.

Ib Johnsen (adjungeret professor, Roskilde Universitetscenter).

Tak. Ja, jeg kommer fra universitetsverdenen, som man kan sammenligne med en pølsefabrik på mange forskellige måder. For det første skal vi producere pølser, og vi bliver målsat efter, hvor mange vi laver, og hvor hurtige vi laver dem med ens fart - ikke så meget pølsernes kvalitet. Og dernæst, så er vi også udsat for den berømte salamiteknik. Men med disse ... så der er flere pendants til pølsevirkosmhed.

Men ud over disse lidt giftige bemærkninger, så havde jeg ellers håbet, jeg kunne komme med noget nyt, men Flemming tog ordet ud af munden på mig, fordi jeg vil også komme ind på det med engagement og undervisningssektoren. Jeg mener, det er et ret afgørende punkt, som ikke har været ret meget fremme, at man også bør sørge for, at undervisningen i organismekendskab og biologi bliver styrket, sådan at vi får denne her opbakning fra befolkningen som helhed. Det er et uhyre centralt punkt - ikke mindst i lyset af, at der er sket nogle voldsomme tilbageslag netop på det her felt inden for de sidste årtier. Så der er virkelig noget at gøre her i samarbejde med Undervisningsministeriet og andre udmærkede mennesker. Så befolkningens engagement er central i hele det fremtidige spil.

En anden ting, som vi i Danmark er blevet kritiseret for, og som heller ikke har været så frygtelig meget fremme, det er, at vi har haft en tilbøjelighed til at lave en alt for frimærkeagtig forvaltning, og vi har ligesom glemt sammenhængene i landskabet. Og selv om det er rigtigt, og nu er jeg jo selv overvejende terrestrisk biolog, så er det jo sådan, at forudsætningen for at

være en terrestrisk organisme er, at der er vand til stede. Så sammenhængen mellem vand og land og kystnære farvande er altså intakt, og i stedet for at dele os op i forskellige, hvad skal vi sige, administrative forvaltninger, som har sin historiske baggrund, så er det måske mere klogt at tage fat i en grundlæggende erkendelse af, at der er sammenhæng i landskabet både mellem det våde og det tørre. Og først når vi rigtig får lavet en forvaltning med det fokus, er vi sikre på at komme hele vejen igennem, også biodiversitetsmæssigt.

Så vil jeg også sige ... et tredje punkt, jeg vil sige, inden jeg går over til min 10-punkts-plan, er, at vi har mange gode, udmærkede, og har haft mange gode naturplaner eller planer for fremtiden, og hvis vi skulle leve med de planer der, eller hvis vi bare skulle sige, at naturen havde det, som intentionerne har været i de mange planer, ja, så ville vi have haft det mest fantastiske landskab i vore dage. Problemet er, at de forskellige planer, der er lavet, er ikke blevet efterlevet i den ånd, hvori de er blevet tænkt. Og det er sådan set en akilleshæl, vi har mange gange, at vi sætter nogle bolde, nogle skibe i søen, men vi glemmer simpelt hen at udstyre dem med brændstof og med en sikker, manøvredygtig kaptajn.

Så vi har altså virkelig problemer med follow-up, opfølgning af vores udmærkede initiativer, som der kommer rigtig mange af. Og lad os håbe, vi bliver bedre til det, for det er der virkelig brug for nu, fordi vi har meget kort tid til at opfylde de her - hvad hedder det - de her mål, som vi har sat os, uanset hvor svært det er at afgøre det.

Og jeg er nok lidt mere pessimistisk, som mange andre har været her, at jeg mener, det bliver meget svært at nå målene indtil 2010, fordi vi i Danmark ganske enkelt er kommet alt, alt, alt for sent i gang, vi har ikke erkendt, hvordan det står til, vi har været for dårligt udrustede med beskrivelserne, og vi har ikke haft den politiske styrke til at gå i gang med det, og nu kommer det til at ramme os meget voldsomt.

Så med disse bandbuller her vil jeg så ... jo, så en lille sidste ting vil jeg sige. Det var angående spørgsmål fra Steen Gade om klimapåvirkninger af vores naturområder, der vil jeg sige: Noget af det, som det vil være centralt at fokusere på, er vores kystnatur. Et af de steder, hvor vi i Danmark har været rimelig dygtige til at sikre store naturværdier, det er jo vores kyster, og netop kystnaturen vil være noget af det, der bliver stærkt truet som følge af klimaændringer. Man kan sige det på den måde, at naturen langs vore kyster bliver ... naturbæltet langs kysterne bliver indsnævret, fordi afstanden mellem brænding og landbrugsland inde bagved bliver kortere og kortere, så dermed mister vi altså gylden natur, også i det europæiske og internationale sammenhæng.

Hermed vil jeg ganske kort gennemgå mine ti anbefalinger, kommentere dem meget kort, og I vil bemærke, at der er et vist overlap; vi har ikke afpasset det særlig meget med hinanden, men der er et vist overlap imellem de her ting.

Det første punkt, jeg har været inde på her, er, at jeg mener, at eutrofieringen, altså

overgødskningen og pesticidanvendelsen, bør reduceres betydeligt, og man skulle vælge det, jeg har kaldt en oplandsbaseret forvaltning, det vil sige, at man så på forvaltningen inden for vandoplande. En ny tankegang, som vel også skal til at komme på banen, når vi skal til at lave vandplaner. Den er vist også allerede noget inde i billedet.

Så er det også vigtigt set med mine øjne, at vi, sammen med at vi arbejder med at fremme den naturlige dynamik, at vi også sørger for omsider at få gennemført den nødvendige naturpleje eller den ekstensive landbrugsdrift, som man også kunne kalde det, på de lysåbne naturtyper. Det er meget vigtigt, vi får gjort det nu. Vi har faktisk mistet ufattelig meget ved, at vi har haft en § 3-beskyttelse i naturbeskyttelsesloven, som slet ikke har opfyldt det formål, der vel oprindeligt lå i ideen med at indføre § 3, den såkaldte generelle beskyttelse, der ikke har rummet nogen videre beskyttelse af naturværdier faktisk.

Så skal vi styrke, så godt som vi kan, økologisk og miljøvenligt jordbrug.

Og så mener jeg at det er vigtigt at genskabe den naturlige hydrologi og retablere overfladevandens løb, jeg har tilladt mig at bruge det lidt krukkeudtryk det lotiske kontinuum, det vil jeg gerne undskylde for her, men det, jeg mener, er, at det er vigtigt, at vi slipper vores vandløb fri, sørger for, at vi lige fra kilder til, ja, fra grundvand faktisk, grundvand til kilder og videre til udløb i de kystnære farvande, at vi får i hvert fald, da vi har den enestående mulighed i landet, at genskabe sådanne.

Så synes jeg også i forlængelse af det, Flemming Rune var inde på, det vil være vigtigt at dyrke betragtningen om glidende overgange mellem naturtyper, og vi har meget abrupte grænser mellem de forskellige naturtyper i det danske landskab. Det kan vi gøre fikser, ikke mindst er det vigtigt i en biodiversitetssammenhæng, fordi en række organismer netop er knyttet til overgangene mellem naturtyperne.

Og så vil jeg plædere for, at man etablerer et sammenhængende netværk med natur og arealer med økologisk drift. Et netværk skal ikke forstås som en monoton, homogen grøn plamamse hen over landskabet, men skal forstås som et netværk med en række forskellige biotop typer og med landbrugsdrift og naturdrift.

Endelig skal vi styrke befolkningens muligheder for at opleve naturen. Det hænger lidt sammen med det, jeg allerførst var inde på.

Og vi skal, som flere har været inde på, styrke overvågningen, og der er det især landjordsnaturen, der har været virkelig hårdt ramt, det er også en meget vigtig anbefaling.

Og så endelig overlade udvalgte områder til fri succession, altså f.eks., som man jo jeg forstår allerede gør det i vid udstrækning, når man laver skovrejsning, så lad os væbne os med tålmodighed, efterlade eller lade nogle områder ligge, henligge i fri succession. Det er både billigt og biologisk meget attraktivt.

Det sidste punkt, jeg har nævnt, er: Øg naturgenopretningsindsatsen. Og der vil jeg ger-

ne plædere for, at man øger naturgenopretningsindsatsen, sådan at man får sikret sammenhængende natur - gerne inden for oplandsområder og det netværk, som jeg omtalte før.

Ordstyrer:

Ja, tak til Ib, og vi iler straks videre til Peder Agger, professor i miljøplanlægning, også fra Roskilde Universitetscenter. Værsgo.

Peder Agger (professor i miljøplanlægning, Roskilde Univesitetscenter):

Tak. Tak for invitationen. Det er jo ganske svært her sidst på dagen at kunne komme med noget nyt. Så jeg kan sådan set henholde mig til mine fagkolleger og venner, der sidder her ved det her bord. Jeg kan stort set ikke sige noget nyt i forhold til, hvad de har sagt. Men tag det så som et udtryk for, at vi er tre prøveklude, som bliver spurgt om: Hvad er det vigtigste, der skal ske nu? Og så kan I jo se, hvilken overlapning der er på det.

Malet med den helt store pensel, så kan man sige, så der er sket, så ser jeg, at der er sket fire store epoker, vi har været igennem, set med biodiversitetsmæssige øjne. Det første var tabet af skoven, som satte ind allerede for 7.000- 8.000 år siden. Siden hen i de sidste par hundrede år har vi forsvundet først vandet fra landskabet og siden hen halvkulturerne. Og endelig nu i de indeværende årtier, der ligger vi så alle sammen under pesticid- og eutrofieringsdynen.

De fire forhold må selvfølgelig tages i betragtning, hvis man gør sig tanker om, hvordan man kan bevare eller styrke biodiversiteten i Danmark.

Samtidig er der i samfundet sket det, at vi har bevæget os fra jæger- og stenaldersamfund over jordbrug til industrisamfund og nu befinder os i et slags vidensamfund, som har et helt andet overskud og helt andre potentialer for at kunne ofre penge og integrere i sin velfærd hensynet til biodiversiteten. Det var det første, jeg vil sige.

Det andet, jeg vil sige, af de tre hovedpunkter, jeg vil komme ind på, det handler så om strategier, og jeg kan henvise til side 53 og 54 i den omdelte sangbog.

Jeg kunne ønske, at 2010-målet kan give anledning til følgende:

For det første at vi får vedtaget en strategi, som bl.a. skal bestå af sektorintegration og så et netværk, som har været nævnt af mange. Et netværk, der både omfatter det nationale og det kommunale niveau foruden det enkelte landskab og den enkelte ejendom. Et sådant naturnetværk er lige så vigtig for biodiversiteten, som blodkarsystemet er det for vores egen krop, med store arterier på landsplan, der er forbundet med kommunale arterioler og de igen med de fine kapillærer, der når helt ud hos den enkelte bondemand, hvad enten det ligger på landet eller i byen eller på havet.

Det andet vigtige er selvfølgelig at beskytte det eksisterende og bygge på den eksisterende natur og på den eksisterende viden. Så jeg er altså ikke ude på, at vi skal lave et nyt, stort

kommissionsarbejde, men i høj grad, at man bygger dette arbejde på udarbejdelse og færdiggørelse af strategien på nogle af de større arbejder, der er kommet for nylig, ikke mindst Wilhjelmrapporten, der kom i 2001.

Det næste er, at vi som støtte i dette arbejde, på samme måde, som vi siden 1805 har haft en fredsskovsforordning, nu også får en naturforordning i en eller anden forstand, der sikrer, at fortsat nettotab af natur fra nu af vil være historie. Forordningen skal forvaltes med den samme fleksibilitet og dog strengthed som skovforordningen, således at nedlæggelsen af natur ikke skal være umuliggjort, men at der altid stilles krav om passende kompensation i form af øgning af lignende naturarealer i samme landskab eller på samme egn.

Så det er vigtigt, at naturen ikke kun sikres som et blodkarsystem i alle dele af landet, men også af hensyn til dens velbefindende integreres i alle samfundsmæssige sektorer, som det i høj grad allerede sker på det statslige skovbrug, men endnu i utilstrækkelig grad i landbruget og nærmest slet ikke i fiskeriet.

Et næste punkt, som måske kan lyde lidt flippet, men jeg mener det, det er: På lang sigt bør vi have som pejlemærke, at hvis der skal ske en udfasning af pesticidanvendelse, i hvert fald den ikkeordinerede, den ikkelægeordinerede pesticidanvendelse i det danske landbrug, det ville rigtig for alvor kunne gavne biodiversiteten.

Og så skal vi have en vandmiljøhandlingsplan IV eller V, eller hvad den nu kommer til at hedde. Det mål, der er sat, med at vi skal halvere udledningen af det niveau, som det var i 1985, 1986, det skal yderligere ned på en halvering. Det har Naturrådet vist i en rapport for et par år siden. Vi skal ned på 25 pct.

Så er det vigtigt, at den fornødne forskning og overvågning selvfølgelig skal styrkes, så forvaltningen kan foregå på en økonomisk og fagligt forsvarlig vis. Og hertil må midlerne øges, ikke, som vi ser, reduceres.

Og så endelig, som vi også har været inde på, at vi erkender, at naturen skal være overalt. Altså, ikke blot har alle arter lige ret, som Carsten Rahbek var inde på, den skal også potentielt kunne eksistere alle steder, men at det naturligvis skal afstemmes med de øvrige samfundsmæssige mål. Naturen stopper således ikke ved bygrænsen. Den er overalt og vil i varieret grad kræve hensyn, mest i de udprægede naturområder, men ikke kun der. Og på mange måder forudsætter den sjældne natur jo eksistensen af den almindelige. Sjældne rovfugle vil dø af sult, hvis de ikke kan finde almindeligt bytte, men kun sjældent bytte.

Netop denne almindelige natur, som også Peter Esbjerg har været inde på, og den brede beskyttelse vil kunne understøttes af visionen om en bæredygtig udvikling. Strategien må udformes inden for dens rammer og bestå dels af en handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturforvaltning, som allerede er anbefalet af OECD for snart 10 år siden, og dels af det netværk af naturområder, men som endnu ikke er tilfredsstillende implementeret i Danmark.

Så til sidst nogle tanker om, hvad vi kan gøre så helt konkret med den korte tidshorisont, der nu er frem til år 2010. Og der har jeg så en række punkter, jeg vil nævne:

For det første drejer det sig om at overholde de allerede vedtagne handlingsplaner for pesticider og for vandmiljøet. Der er vi jo desværre sagtet agterud, og grænserne bliver hele tiden rykket frem foran os.

Så er det vigtigt at etablere de allerede vedtagne bufferzoner omkring følsomme naturområder og om alle de følsomme naturområder, som ikke er med i det, der er vedtaget.

Jeg må lige sige, at denne liste, den starter med de billigste forslag, og så bliver de dyrere, når jeg kommer længere ned.

Så kan vi revidere naturbeskyttelsesloven sådan, at § 3 også kommer til at beskytte ikke bare de mindre småbiotoper, men også tager dem med, som der står træer på. De er nemlig ikke inde under beskyttelsen i øjeblikket. Det ville koste lidt trykssvæerte at få den ordening igennem.

Så foreslår jeg, at det drejer sig om at fortolke husdyrlovens beskyttelsesbestemmelser ved lokalisering og udvidelse af kommende besætninger strengt, og udarbejde Natura 2000-planer for alle fuglebeskyttelses- og habitatområder, som det dog også er intentionen, men det er vigtigt, at det bliver gjort, og der ikke bliver sparet på midlerne.

Så drejer det sig om at legalisere offentlig adgang på alle udyrkede arealer samt langs hegn og skel. Det koster ikke noget at give folk adgang til naturen, flere har understreget, at det er vigtigt, at folk kommer til naturen. Formidling af natur drejer sig ikke kun om pjecer og naturvejledere, den drejer sig også om adgang og medindflydelse.

Så drejer det sig om at etablere fem til ti større områder med urørt hav - flere og større, som Einer Nielsen var inde på - og et tilsvarende antal på land.

Så drejer det sig om at stoppe f.eks. fuglejagt i fuglebeskyttelsesområderne til vands og på alle statens arealer til lands.

Så drejer det sig om at udarbejde og implementere handlingsplaner for alle de rødlistede arter. Og man kunne starte med at genudsætte vildsvin - så ville man øge den danske biodiversitet fra at have 425 hvirveldyr til at have 426 hvirveldyr. Det er meget kontant og ville være meget populært.

Så drejer det sig om at stoppe for gødskning og sprøjtning på alle § 3-områder.

Så drejer det sig om at fokusere indførslen af naturvenlig skovdrift og øge udlæg af urørt skov i de statslige såvel som de private skove.

Hvis jeg kun måtte sige én ting, så ville jeg sige: Urørt skov, urørt skov, urørt skov. Det er det enkeltindgreb, der mest markant kan forøge biodiversiteten og beskytte den i Danmark. Danmark er et gammelt skovland, så derfor er det ikke tilfældigt, at 53 pct. af de rødlistede arter hører skoven til.

Og så endelig til sidst er det selvfølgelig vigtigt, at naturhensyn integreres i klimastrate-

gien, således at der sikres erstatningsarealer for de erosionstruede kyster, så vi kan rykke baglæns, så der sikres spredningskorridorer for at øge robustheden af eksisterende bestande af hjemmehørende flora og fauna, og indvandring af nye arter lettes, og at beredskabet for bekæmpelse af invasive arter øges og implementering af klimastrategier på det kommunale niveau og i kommunen selv indføres.

Og endelig til sidst som det sidste punkt kunne jeg efterlyse lidt mere out look, altså en lidt højere interesse i den danske debat omkring de her ting om, hvad der foregår i de andre EU-lande, eller hvad der foregår ude i den store verden. Og det er selvfølgelig også et handlingspunkt - man kunne prøve i højere grad at prioritere biodiversitetsbeskyttelse i den danske bistandspolitik. Tak.

Ordstyrer:

Ja tak. Så er vi nået igennem dagens meget både spændende og faglige og operationelle indlæg. Det har været en stor fornøjelse.

Vi har nu en times tid til debat, og når jeg så siger »vi«, så betyder det i starten, indtil vi ser, hvor lang tid der går, så er det panelerne heroppe, der har muligheden for at debattere og stille spørgsmål med hinanden. Så »vi« vil i den betydning sige, at nu ser vi, hvor langt det så når med det, inden at vi måske sender den vandrende mikrofon rundt.

Så det er planen indtil videre, og den første - og det betyder også, at jer, der sidder ovre og er indlægsholdere, hvis I har spørgsmål, kommentarer osv. til hinanden, så er det også nu, I kan begynde at markere på det. De eneste, I stort set ikke kan stille spørgsmål til, det er os - ja, det ved jeg ikke, det kan I jo godt, men det er ikke sikkert, vi vil besvare dem.

Den første, der har bedt om ordet, er i hvert fald Steen Gade. Værsgo, Steen.

Steen Gade (SF):

Ja, tak for jeres fire oplæg, hvor der jo er en del fællesgods, og jeg er også enig i det meste af det.

Jeg kunne godt have lyst til at spørge først Carsten Rahbek, som sidder helt nede bagved, om, hvordan du sidder og reagerer på de der oplæg, fordi du var jo sådan lidt hård i filten med at sige, at når vi har ... når vi diskuterer biodiversitet, så har vi i virkeligheden tænkt på miljø og natur og adgang osv. Jeg vil godt måske have, at du lige tænker lidt over, hvordan du synes, hvad skal vi sige, de fire har leveret varen i relation til biodiversitet, og for nu måske at lette det, så at sige, hvad du synes er vigtigst af de fire ting i forhold til biodiversitet og ikke til nogen andre ting. Det var det ene.

Det andet, som jeg synes var spændende i Peder Aggers indlæg, var fokus på klima og klimastrategi. Jeg ved ikke, om jeg skal forstå det sådan, at de tilpasninger, vi skal lave af hensyn til klimaændringer, om de på en måde, kan man sige, i virkeligheden bare forstærker noget

af det, vi har siddet og er enige om her, at vi faktisk skulle have gjort for længe siden, f.eks. det med netværk og særlig beskyttelse osv. Men det er i hvert fald sådan lidt det, jeg kan få ud af at høre på jer, at man kan sige, at det faktisk er et yderligere argument for at gøre nogle af de ting, vi ikke har fået gjort.

Og så til jer fire - det sidste spørgsmål - det er andre lande, jeg spurgte Carsten om det i starten her, altså: Hvor laver man de her ting i praksis bedre, end vi gør i Danmark, altså, det med at lave netværk, kobler biotoper sammen og i realiteten dermed får gjort meget mere for at bevare biodiversiteten?

Må jeg sige til allersidst: Jeg *har* konstateret, at vi når ikke 2010-målet.

Ordstyrer:

Ja tak. Det var jo et spørgsmål til mange i panelet. Jeg tror, at vi starter med Carsten og så jer fire, de sidste, I kommer på efter Carsten. Så har I måske også mulighed for, hvis I synes, at Carsten rammer ved siden af, så kan I jo også kommentere på det. Værsgo, Carsten.

Carsten Rahbek:

Jeg håber ikke, at de synes, at jeg rammer ved siden af, fordi jeg er enig i det, de siger.

Jeg startede lidt, og min opgave var at ridse de store linjer op, og jeg sagde to hovedting: Det var plads, plads og plads og plads. Og det er dybest set også det, mange af de her forslag, der kommer, mere i nuancerne og detaljerne er inde på.

Og den anden ting, jeg havde fat i, det var homogeniseringen, altså ensretningen af den danske natur, og det er det, vi har hørt igen og igen og igen, næringskysten, altså den her ekstreme eutrofiering af det danske landskab, det er et hovedproblem.

Mange af de andre faktorer, der bliver nævnt, og også her nævnt i detaljerne, de hænger sammen med de to her. Altså, det var mit forsøg på, hvad skal vi sige, at simplificere det utrolig meget, og de tre indlæg, vi har hørt nu, har været nede i detaljerne, og jeg vil sige, at jeg er generelt meget, meget enig i de faktorer, de har fat på.

Og igen, klima - altså, vi laver masser af moduleringer af effekterne af klima, så vi sidder og modulerer på, hvordan arter flytter rundt på sig, og hvor meget de flytter rundt på sig. Og der er ingen tvivl om, at hvis arterne ikke kan flytte rundt på sig, og det er også det, vi har hørt her, hvis der ikke er sammenhæng i naturen, så vil klimaforandringerne få et stort problem. Hvis vi har en natur, der hænger sammen, så arter kan få lov til at flytte rundt på sig, så vil klimaforandringerne ikke have så stor negativ effekt. Så derfor hænger de sammen, de her ting. Ja.

Ordstyrer:

Ja tak. Michael Stoltze.

Michael Stoltze:

Ja, jeg ved snart ikke rigtig, hvor jeg skal begynde henne. Nu er det så også lidt ærgerligt, at de to regeringspartier ikke er til stede, men sådan er det jo her ved de her høringer.

Jeg vil sige, at Carstens indlæg om, at naturbeskyttelsespolitik eller, ja, naturpolitik i meget høj grad i realiteten bliver miljøpolitik, det er en meget, meget præcis og meget rigtig observation. Og der har vi et af hovedproblemerne. Jeg var inde på det i min tale - det er svar til Steen Gade - at der mangler simpelt hen en forståelse af, hvad det her er. Det er det allerstørste problem. I dag har vi kunnet opleve, at der mangler forståelse, der mangler forståelse fra mange sektorer. Sektorintegrationen svigter totalt, på trods af at statsministeren har skrevet under på, at det her skal løses, de her miljømål skal løses - og naturmål - med alle sektorer medvirken. Der er en klar forpligtelse til at gøre det. De forskellige sektorer forstår det ikke.

Derfor er vi nødt til at forstå, hvad natur er for noget, at det bl.a. handler om de ting, der er kommet frem her, at vi skal tage hånd om de forskellige arealer, uanset om det er totalt vild natur, eller det er natur, som er opstået i mødet med mennesker, som størstedelen af den danske natur er. Det er helt afgørende - også at forstå, at landbruget, skovbruget har hovedansvaret her.

Det er derfor, jeg slår på naturkanon, på, at der kommer en ordentlig naturdebat i Danmark og ikke det pjat, der har været indtil videre på nettet - undskyld jeg siger det - de her naturdebatter, det er skalkeskjul, det er simpelt hen noget pjat. Vi skal ud og have en ordentlig debat i medierne, og jeg ønsker simpelt hen, at der kommer gang i den herhjemme, så det bliver noget folkeligt og reelt noget. Tak.

Ordstyrer:

Ja tak. Det var jo meget kontant, og det var lige før - jeg kan se, at regeringspartiernes ordførere er på vej - det var lige før, jeg ville opfordre dig til lige at tage det en gang mere, Michael.

Michael Stoltze:

Det vil jeg meget gerne. Jeg vil sige, at det hele er, så vidt jeg ved, optaget på podcasten, så det opfordrer jeg Eyvind Vesselbo og Christian Wedell-Neergaard, når han kommer tilbage, til at høre det. Fordi jeg kan ikke sige det samme en gang til - ikke med samme vægt i hvert fald (??: *Nej, men jeg ved godt, hvad du mener*). Godt.

Ordstyrer:

Ib Johnsen.

Ib Johnsen:

Ja, det er til spørgsmålet om klima, det er Steen Gade, der spørger, om det er rigtigt forstået, at klimaudviklingen sætter større pres på alt det, der sker her. Jeg mener, det er fuldstændig korrekt forstået. Altså, både det eksempel, jeg nævnte, og som Peder var inde på, med kystnaturen, er det ene eksempel. Vi kan også se på landbrugslandet, der bliver efter al sandsynlighed også et større pres på landbrugsdyrkingen som følge af klimaændringer. Det er der i hvert fald mange nye rapporter, der tyder på. Så det er et øget pres, der stiller endnu større krav til os i vores fremtidige planlægning til sikring af høj biodiversitet.

Peder Agger:

Ja, jeg vil sige det på den måde, at klimaudfordringen vil stort set øge alle de problemer, vi kender i forvejen omkring en beskyttelse af biodiversitet. Landmændene vil være nødsaget til at gødske mere, fordi nedbørsmængden øges; vi er nødt til at lave en anden strategi omkring kysterne, fordi kysten rykker tilbage; der vil blive sprøjtet mere med pesticider, fordi der kommer en helt masse nye skadedyr og ukrudtsplanter ind i landet.

Så jeg synes selvfølgelig, at man skal gå på to ben. Altså, det ene er at føre en hårdhændet politik med hensyn til at undgå, at klimaet bliver mere forværret, end nødvendigt er, men vi kan ikke længere tillade os ikke også at prøve at adoptere, og specielt er vi nødt til at adoptere til den nye situation, når vi har at gøre med så langsigtet en substans som naturforvaltningen, som jo har et perspektiv, som må kigge 50-100 år ud i fremtiden.

Så har jeg et konkret svar til Steen Gades spørgsmål om andre lande. Der vil jeg sige, hvad angår nødvendigheden af at have en sammenhængende struktur, den kan man se veludtrykt i Holland, hvor man allerede i 1990 udarbejdede og vedtog det, der hed National Policy Plan, som indeholder et nationalt netværk, altså det her arteriesystem, hvor der så på andre, på nedereliggende niveauer, så er arterioler og kapillærer. Det var en meget ambitiøs plan, som på visse punkter ikke er blevet implementeret og derfor udsat for en hel del kritik, fordi bl.a. de midler, der var forudsat for, at den kunne realiseres, er ikke kommet strømmende i samme hastighed, som det var forudset dengang, man vedtog planen. Men ambitionen er meget vigtig, og jeg mener også, at man ... jeg vil tro, at man i Holland har fået en bedre naturudvikling, end man ellers ville have haft.

Vi er jo nødt til at vide, hvor det er vi sigter hen. Altså, det er jo ikke bare naturforvalteren, der har brug for at vide ... eller skovdyrkeren, der har brug for at vide, hvad for træer det er han kan fælde om 100 år. Det er også nødvendigt for alle andre i samfundet at vide, hvor vi kan lave investeringer. Og derfor har vi i stigende grad et pinende behov for at få konsensus omkring en langsigtet strategi for naturen i Danmark.

Og derfor kan jeg fuldstændig støtte de andre talere, som har talt for, at i en vis forstand er naturområder, biodiversitetsområdet, det er noget, der skal løftes lidt op over den daglige politiske debat i Folketinget og måske i en vis forstand helt ud af den. Fordi de der meget langsigtede strukturer, dem er der nødt til at være stor enighed om.

Ordstyrer:

Ja tak. Flemming Rune.

Flemming Rune:

Ja, jeg vil godt lige føje lidt til Steen Gades forespørgsel om, hvad der foregår i udlandet. Det allernemmeste er jo simpelt hen at dreje hovedet lidt mod øst, fordi når vi ser, hvad svenskerne ofrer af ressourcer på registrering og overvågning i forhold til, hvad vi gør i Danmark, så skammer man sig jo helt.

Den institution, der hedder ArtDatabanken i Sverige, har jo lavet meget fine registreringer og gør det fremdeles. Og det er faktisk sådan, at en temmelig stor del af mine faglige kolleger efterhånden har udført arbejde, også for at ernære dem selv, i Sverige, fordi svenskerne åbenbart hidtil har været mere villige til at betale for de ting her, end vi vil i Danmark. Og det kan man jo sige egentlig er lidt besynderligt, at vi sender ekspertisen over sundet, fordi vi ikke selv er villige til at allokere midlerne til det i Danmark.

Steen Gade:

Nu nævner, Flemming, nu nævner du eksempelvis Sverige, og Peder nævnte Holland.

Svenskerne har jo eksempelvis - noget, der sådan umiddelbart for os sådan rimelig operativt ud - sat 16 eller 17 miljømål op, som de i princippet er inde og måle på hvert år: Hvor langt er vi nået, har vi målopfyldelse, er vi tæt på, er der nogle ekstra ting, der skal sættes i værk? Altså, indtil videre har jeg jo kun set papirerne på det, men har I nogen fornemmelse af, om det også er noget, der har nået, en sådan, kan vi sige, har nået en dybde i hele den svenske administration, og når vi hele tiden taler om sektorintegration også, eller er det lige så meget et stykke papir, der bliver fremvist udadtil?

Det var egentlig mest til Flemming og Peder, men Michael har også markeret på det.

Flemming Rune:

Altså, jeg tror nok, det er lidt for tidligt at svare på endnu, ikke. Jeg tror, at intentionerne er de bedste, og engagementet er der.

Det, man kan sige er interessant ved Sverige, er jo, at staten selvfølgelig er gået i front i forbindelse med f.eks. nøglebiotopsudpegning, men de private erhverv har jo selv finansieret

det. F.eks. for alle skovarealer større end 5000 ha i Sverige, der er disse her registreringer faktisk blevet udført for den private ejers egen regning. Det er kun for småskovene, dem under 5000 ha, at staten har finansieret det. Og det siger noget om det engagement, der åbenbart er i Sverige, både blandt private og blandt statslige, og det er det, som vi jo også efterlyser her, faktisk hele panelet, at vi skal have befolkningen med i det her. Så engagementet er der i Sverige; det skal nok blive til noget, det er jeg sikker på.

Peder Agger:

Ja, mit indtryk er, at man både i Holland og i Sverige er langt videre, hvad angår at indarbejde et sådant overvågningssystem, som et sæt af miljø- og naturindikatorer kan udgøre.

Jeg hørte foredrag fra den sydlige provins i Holland, Brabant, der har de et omfattende bæredygtighedsindikatorsystem, som altså bliver båret frem med en helt anden økonomisk og også politisk backing end den, jeg synes, man kan erfare her i vores land.

Og tilsvarende var jeg for et par år siden i Malmöhus Len til et årsmøde omkring, hvordan det gik med deres bæredygtighedsplan på lenet, og det var så alle lenets medarbejdere, der var til sådan et møde.

Men der er sikkert andre, der ved mere om den her sag.

Ordstyrer:

Ja tak. Så, for lige at ... først så er det Michael, bagefter er det Rasmus, og så har Carsten bedt om ordet, og så går vi videre til Per Clausen her oppe i panelet. Michael Stoltze.

Michael Stoltze:

Jeg skal gøre det ganske kort. Jeg vil igen henvise til en af poeterne, Ulf Lundells sang om de åbne landskaber, og det gjorde han simpelt hen, fordi i Sverige har man ikke så frygtelig mange af de der åbne landskaber. Men man kan bare drage over og se på det lige på den anden side af sundet. De gør det, og de har gjort det faktisk før 2010-målet blev vedtaget, at de har indset, at det her, det er en fantastisk værdi med de gamle kulturlandskaber i Sverige, og de har brugt penge på det. Og den mængde penge er øget sådan, at man holder de gamle kultur- og naturlandskaber åbne og til stor glæde for turister, svenskerne, de svenske lyshårede børn kan få blomster i håret, ligesom de altid har gjort, og de holder fast ved det. Jeg har selv familie, der bor i Sydsverige, og der ligger alle de områder. Landmændene går ud og gør det her, de får penge for det. Det gør vi ikke i Danmark. Det er besynderligt.

Ordstyrer:

Ja tak. Rasmus.

Rasmus Ejrnæs:

Jeg havde en lille kommentar foranlediget af Michaels lidt beske udfald i forhold til videnniveauet, når vi snakker natur og biodiversitet.

Der er jo kommet sådan en naturpolitisk redegørelse, der er også kommet en miljømiliard, som er i halv størrelse, og så er der kommet en række områder, blevet udpeget en række områder, hvor miljømiliarden skal anvendes. Det er alle sammen vandområder. Når det så handler om at vurdere, hvilke projektforslag der skal gennemføres, så har man nedsat et Godtfredsenudvalg, som har skullet beregne kosteffektivitet ud fra, hvor meget nitratreduktion og hvor meget næringsstofreduktion man fik i forhold til de vandige recipienter. Men alligevel sælges det her altså som en naturindsats. Men hvor er skovene, hvor er kysterne, hvor er klitterne? Hvor er al den der natur, hvor biodiversiteten findes?

Det er som om, at natur har vi alle vegne, og det er et ret gratis begreb at anvende, når vi snakker politik og naturpolitik. Men det er altså ikke på den måde, at man når 2010-målet. Der er man nødt til at sætte naturen og biodiversiteten som målsætning for den indsats, man laver, og det er der et behov for.

Ordstyrer:

Ja, tak for en meget klar melding om målsætninger. Carsten.

Carsten Rahbek:

Nu, hvor Rasmus sagde en af de ting, som jeg havde tænkt mig at sige, men jeg vil lige understøtte det, fordi det understøtter egentlig mit budskab om, at naturpolitik er blevet miljøpolitik. Altså, at de her mange naturpenge, vi hører om, de er dybest set gået til nitratmarker. Altså, de er ikke ... så har man et håb om, at biodiversiteten følger med, og der følger da noget med, men det er ikke særlig effektivt for biodiversiteten, hvis det er det, man vil.

Med hensyn til klima kunne jeg godt tænke mig at drille en lille smule og sige: Jamen hvorfor bliver ... vi kan også se klimaforandringer som noget godt. Der kommer til at ske en masse spændende ting. Når vi ser på, hvilke arter der er på vej ud og ind, så er der en lang række fuglearter, der er på vej ud, det er typisk dem, der er tilknyttet de våde enge, de bliver endnu mere presset, men der kommer en masse spændende fuglearter ind sydfra, som er tilknyttet de tørre områder, det vil sige der, hvor landbruget ligger. Den anden ting, hvis vi kigger på pattedyrene, så er der stort set ikke nogen pattedyrarter, der bliver presset ud af Danmark, men der står 50 arter og banker på, hvis vi har plads til dem, og hvis vi vil tage imod fremmede i Danmark.

Med hensyn til Sverige og Holland, så vil jeg sige, at om man kan lide Sverige eller Hol-

land, det afhænger af ens natursyn. Holland er gennemmanipuleret naturforvaltning, og hvis man kan lide det, så er Holland et rigtig godt sted at se på det. Hvis man mere kan lide den naturlige dynamik, så er det Sverige, man skal se på.

Og når vi snakker om, hvor mange penge vi bruger i Danmark, så er Sverige et ganske glimrende eksempel. Jeg plejer at bruge eksemplet, at de lige har lavet en handlingsplan - nej, jeg vil sige, jeg har været med til at lave en handlingsplan for en af de truede arter i Danmark, og vi havde 0 kr. til at lave den for. I Sverige, der har de også lavet en handlingsplan for en art, en spætteart, og der har de brugt 200 mio. kr. alene på den art. Og så siger folk: Jamen så laver de jo ikke alt det andet. Jo, de gør.

Og de brugte også eksemplet med ArtsDatabanken. Det er fuldstændig rigtigt. Altså, på Københavns Universitet er vi hyret af og bidrager og betaler den svenske stat til at hjælpe dem med at opbygge en viden om Sverige, men der er ingen efterspørgsel i Danmark efter vores viden på universitetet. En af de ting, de er blevet rigtig dygtige til i Sverige, er interaktionen mellem sektorforskning, forvaltning og universitetsmiljøer, og med de reformer, der har været på universiteterne - jeg tror i hvert fald, at jeg taler for de fleste af mine kolleger, der sidder på universiteterne, vi sidder ikke i et elfenbenstårn. Vi vil frygtelig gerne bidrage i det her samarbejde mellem sektionerne. Det er de blevet rigtig dygtige til i Sverige. Det kunne vi godt lære noget af.

Ordstyrer:

Tak for det. Og næste spørger er Per Clausen.

Per Clausen (EL):

Ja altså, jeg forstår sådan set meget godt tilgangen her nemlig, at nu snakker man natur og biodiversitet, og så er det det, der er målet og det højest prioriterede. Jeg tror jo bare, at i mange politiske sammenhænge i hvert fald, der kommer man til at afveje forskellige mål med hinanden, så derfor er det jo ikke nogen dårlig ting, hvis biodiversiteten og naturen kan tænkes sammen med andet.

Men det ene, jeg vil sige ... Det andet, jeg vil sige, er, at som jeg ser det, så tales der jo om plads og uberørte områder, og det er jo forholdsvis enkelt. Det er jo bare at skaffe dem, men det koster sikkert nogle penge og nogle prioriteringer. Men det jeg synes måske også er meget interessant, er, hvordan man kan koble natur og biodiversitet sammen med en anden målsætning, som vi også har i Danmark, nemlig det ønske, at der faktisk skal bo mennesker på landet. Altså, natur er ikke kun sådan enten noget, der umuligt at komme til, eller en turistattraktion, men også et sted, hvor mennesker kan bo.

Og derfor kunne jeg godt tænke mig, om vi ikke kunne udfolde lidt mere noget af det,

som nogle af jer har været inde på, nemlig spørgsmålet om: Hvordan kunne man forestille sig, at man faktisk godt kunne have en landbrugsproduktion, som ikke var i direkte modsætning til biodiversitet? Nogle af jer har også antydnet, at natur findes overalt, og: Hvordan kunne man forestille sig, at et landbrug og for den sags skyld også et fiskeri kunne drives på en måde, hvor der faktisk blev taget hensyn til naturen og biodiversiteten, sådan at man kombinerede et ønske om, at mennesker kan bo på landet, kan producere værdier og sikre natur og biodiversitet? For ellers tror jeg faktisk, at det kan blive en vanskelig opgave at gøre natur og biodiversitet og sådan noget til et stort, populært hit blandt befolkningen.

Ordstyrer:

Tak, og hvem vil? Ja, værsgo. Vi starter med Ib.

Ib Johnsen:

Det synes jeg var et godt spørgsmål, og jeg vil prøve at replicere.

Det er klart min opfattelse, at vi skal arbejde alt, hvad vi kan, for at undgå affolkningen af det åbne land, og jeg mener sagtens, at biodiversitetsmålene kan nås i et foreneligt, konstruktivt samarbejde med landbruget. Men det indebærer, at landbrugsdriften ekstensiveres betydeligt og helst går helt over til økologiske principper, og at man også erkender, at uden et konstruktivt samspil med landbruget og ekstensiv drift, ja, så vil mange af vores halvkulturtyper jo simpelt hen ikke kunne drives. Så der er ikke nogen konflikt der. Det indebærer altså et skift i landbrugets måde at styre på, og det skal jeg ikke gøre mig klog på, hvordan det er. Men som jeg ser det, så er der to forudsætninger, der vil kunne hjælpe gevaldigt på det: Gå over til økologisk drift og gå over til at satse mere på kvalitet end på kvantitet i fødevarer.

Ordstyrer:

Ja, og Michael.

Michael Stoltze:

Tak, Per, for et godt spørgsmål. Biodiversitet eller biologisk mangfoldighed og udvikling af velfærdsstaten hænger tæt sammen, og jeg synes, det er utrolig vigtigt, at der kommer en erkendelse af, at de to ting, det er to sider af samme sag.

Jeg hører til dem, som mener, at beskytte naturen for naturens skyld er noget totalt nonsens. Det er ikke det, vi gør. Hvorfor skulle vi gøre det? Vi ved ikke, hvad en snudebille tænker, og hvad den har lyst til, og hvis vi gør det, så er det sikkert, fordi vi har det godt med ... eller hvis vi kendte, hvad snudebillen tænkte, så ville vi sikkert gøre det, fordi vi har det godt med, at snudebillen er veltilfreds med vores indsats.

Derfor så mener jeg, at vi gør det her for vores egen skyld. Vi gør det, fordi naturen er grundlag for alting, naturen er der alle steder, mennesket er en del af naturen. Og uden at blive for filosofisk, så mener jeg - og det er et af de få steder, hvor jeg er uenig med Carsten - at det her med natur for naturens skyld, det er noget sludder. Vi gør det, fordi vi selv gerne vil være her. Vi vil gerne være på en planet, som er rig og mangfoldig, måske er det eneste sted i universet, at der er en verden, der er så rig og mangfoldig på de her besynderlige skabninger, som vi kalder organismer. Og det tror jeg er en meget, meget væsentlig ting.

Når vi siger, at landbrug og biodiversitet hænger sammen, at landbruget skal på, som Carsten sagde det meget rammende, så er det, fordi vi tror på, at det kan lade sig gøre. En meget stor del af vores biologiske mangfoldighed har levet sammen med landbruget og er udviklet på grund af landbruget og har det godt på grund af landbruget - indtil for omkring 50 år siden.

Mit eget speciale er sommerfugle. Sommerfuglene er i den grad afhængige af et kulturlandskab, som landbruget gennem årtusinder har frembragt. Engang var de kun nogle få, små pletter, da Danmark var et urskovsland. Så bredte de sig ud i store sværme over hele landet, og det blev en mangfoldig skare af smukke sommerfugle indtil 1950, så gik det nedad bakke, og det rasler ned, og det rasler fortsat ned, og det er på grund af monotoniseringen af det danske landskab.

Og det er lige præcis der, der skal sættes ind. Man skal erkende, hvad natur er, og landbruget skal være medspiller, som det har været før. Det er en ny bevidsthed, der skal til. Den er spirende, den bevidsthed, også i landbrugskredse blandt landbrugerne, den skal bare op på det politiske niveau. Det er blandt jer.

Ordstyrer:

Jeg tror, at Eyvind Vesselbo havde en replik. Værsgo.

Eyvind Vesselbo (V):

Ja, det var ikke et spørgsmål, det var bare en kommentar til noget af det, der blev sagt.

Det lød ligesom, at der var en opfattelse af, at den der ene milliard eller den halve til naturområdet, at den kun skulle gå til vådområder. Det er jo ikke sagen. Sagen er jo, som det ligger i øjeblikket, at det ikke er endelig vedtaget, hvad alle pengene skal gå til. Så det er jo derfor, vi ... det er udmærket, at vi har en høring som denne her, hvor der netop kan blive sat fokus på biodiversitet, sådan så vi også kan få det område med. Så det er jeg sådan set glad for lige at få en påmindelse om, så det ikke glider fra os.

Ordstyrer:

Var det til Vesselbo, Pagh?

Peter Pagh:

Lige i forlængelse af det meget kort, fordi en af de måder, når I nu giver penge - altså, det er jo jeres sag, hvor meget I nu vil give - det er, at nogle gange eksproprierer man, nogle gange putter man pengene i nogle store anlægsprojekter, det er det, men mange gange, så laver man forvaltningsprojekter, og det vil sige, at man aftaler med landmanden: Gør sådan og sådan - og så kan man så at sige få mere for pengene, man kan komme ud over langt større områder. Det tror jeg nok med alle nuancer, at de fleste er enige om, at det er måske en meget god idé.

Jeg vil så bare gøre opmærksom på, at det måske er en idé at koordinere med hele regeringen, nemlig også med Skatteministeriet. De har nemlig lige vundet en landsretsdom her i efteråret. Den har sådan set nogle ret vidtgående konsekvenser, når man er modtager af det her, fordi det drejede sig om en landmand, der indgår en forvaltningsaftale om at passe noget natur. Han får nogle penge, og så siger skattevæsenet: Jamen det er fint, nu får du nogle penge - vi skal beskattes af det. Hvis det havde været ekspropriation, og det kunne erstattes af ekspropriation, og man havde lagt det til grund, så var det skattefrit. Det var så, skal vi sige, guleroden. Men Skatteministeriet vinder altså sagen på, at det skal beskattes, og I kan jo selv regne ud, hvad det betyder for, hvad I får for jeres penge.

Det er selvfølgelig meget godt, at man deler dem ud det andet sted, men de kommer jo så ind et andet sted, så man skal ligesom overveje, hvad vil man med det her.

Ordstyrer:

Ja, værsgo nede bagved.

Morten Lautrup-Larsen:

Ja tak. Jeg synes - det var Per Clausen, der bragte mig lidt på sporet igen her, set fra et sektorintegrationssynspunkt - jeg synes jo, det er vældig vigtigt. Som vi ser det i Fødevarerministeriet, så er landbruget meget på banen, er kommet meget på banen i de senere år på det her område, og skal sikkert endnu mere på banen i fremtiden. Men i virkelighedens verden er det jo også en økonomisk aktivitet at drive landbrug, og man driver jo ikke landbrug udelukkende for at gavne biodiversiteten, man skal også have en bedrift til at køre rundt.

Og derfor tror jeg, det er meget vigtigt at have en nuanceret fremstilling af tingene og bygge på de resultater, man allerede har opnået, og der synes jeg lidt, at diskussionen her i dag har en tendens til stadig væk - jeg prøvede at sige lidt om det i mine første 5 minutter - men det er vigtigt at bygge på de resultater, man allerede har, for at kunne prioritere en indsats fremadrettet.

Og når man bliver ved med at tale om det her næringsstoftab som noget, der overhove-

det ikke er gjort noget ved, når man faktisk har halveret det over relativt få år og er i fuld gang med at bringe det endnu længere ned, og når det lyder som om, at der ikke er lavet 9.000 ha vådområder, hvor man genskabte vådområder over relativt få år inden for vandmiljøplanerne, når man ikke får indtryk af, at man faktisk har haft en stor aktivitet på at lave læhegn også på en miljømæssigt fornuftig måde og hjælpe landmænd med at lave naturplaner, hvor de prøvede at se en helhed i forhold til deres bedrift osv. osv. (*Lydudfald*). Det er vigtigt at have helhedsbilledet med og have nuancerne med, når man skal tale om: Hvor er det så, at prioriteterne ligger fremover?

Og jeg vil gerne nævne en ting til omkring landdistriktsudvikling, fordi jeg tror, det, omkring ... (*Lydudfald*). Nå.

(??):

Carstens dur.

Morten Lautrup-Larsen:

Nej, nu har jeg to.

Jo, jeg tror, det er kolossalt vigtigt, når man skal finde vejen frem herfra, hvor vi står, om man så må sige, at man får involveret de folk, der faktisk bor ude i landdistrikterne, i at præge den udvikling, der skal være, i at lave de prioriteringer, der skal være. Det er derfor, at i det nye landdistriktsprogram har vi lagt stor vægt på noget, der hedder de lokale aktionsgrupper, hvor man faktisk skaber et råderum for en lokal debat blandt alle aktive og involverede i, hvad problemer man har, og hvilke prioriteringer man ønsker at have i netop det område, man befinder sig i. Og man kan have en lidt varieret tilgang til problemerne alt efter, hvor vi befinder os i landet.

Ordstyrer:

Tak til Morten Lautrup-Larsen fra Direktoratet for FødevareErhverv.

Det er sådan nu, at vi kan godt tage et eller to indlæg fra salen. Jeg beder om, at det ikke er forudfattede indlæg, men at det er med i den dialog, vi fører her i dag, og at vi ikke skal markedsføre forskellige organisationer eller foreninger, men at man kommer med noget, som har ... forholder sig eller relaterer sig til det, vi snakker om. Og ... (?: *Gjaldt den begrænsning også ministeren?*) Det kunne du jo bare have sagt til hende.

Værsgo, Torben Hansen.

Torben Hansen (S):

Ja tak. Vi er jo enige om, og når vi alle sammen også tænker det her begreb om diversitet, så

tænker vi jo altid, vi tænker landet, vi tænker det, som vi kører ud igennem om søndagen, eller hvornår det er, folk gør det. Men en lille del af, ja, eller en stadig større del, men trods alt i forhold til landets samlede areal og måske også i den her diskussion en mindre del, det er så byerne og byområderne.

Og nu har vi også et par miljøplanlæggere. Så kunne jeg da godt tænke mig, om I lige kunne prøve at gøre nogle betragtninger over: Hvad er det også for nogle ting, der skal ind nu her, når kommunerne sådan set skal til at lave kommuneplaner, som jo bliver nogle, der skal gælde for 12 år? Hvad kan der bidrages med rent planlægningsmæssigt i forhold til eksisterende byområder, sådan at de også kan understøtte artsrigdommen?

Og så har I jo også - jeg kan ikke huske, om det var Peter eller Ib - skrevet noget omkring planlægning i jeres indlæg, og så kommer jeg jo ihukommende, at Peter Pagh sagde noget om en relativt ny dom fra EF-Domstolen, der sagde, at dele af det her kunne man slet ikke regulere via planlægningslovgivningen, men det skulle særskilt reguleres via andre lovgivninger, det var vist sådan cirka, det blev sagt. Og det må vi jo sige, det står jo så også til troende. Hvordan hænger det så sammen med, jeg havde nær sagt, nogle af de ting, I så har fremført?

Ordstyrer:

Tak. Ib Johnsen var den første og Peder Agger den næste.

Ib Johnsen:

Bare meget kort til Torben Hansen, at der er to ting, kommunerne skal være opmærksomme på inden for byerne. Det ene er - hvis vi taler biodiversitet - det er, for det første gøre opmærksom på, at der er faktisk gennemgående en stor og stigende biodiversitet i parcelhuskvartererne rundt omkring i landet. Det er en lidt overset kvalitet ved landskabet i byen, men ikke desto mindre er det en kendsgerning. Så der er det sådan set et spørgsmål om at øge befolkningens awareness eller opmærksomhed på den biodiversitet, der er knyttet til ganske almindelige haver. Der er virkelig meget natur at lære at hente der.

Det andet, jeg vil sige, er at sørge for at prioritere højt eksisterende bynær natur. Jeg erkender, det er dyrt at etablere nye byparker, men pas godt på dem, der er, og igen: informer meget om dem, og udnyt dem til at øge befolkningens engagement i naturen - og til måske ikke at være så fokuseret på biodiversitet, som vi er så mange andre steder der, men anerkende, at det kan nok være svært at opnå særlig høje og særlig fine biodiversitetsmål i byområder.

Peder Agger:

Ja, det første, som falder mig ind, er at tænke på Christiania, på volden omkring Christiania. Der har vi formentlig det mest vildtvoksende natur i Københavns Kommune. Den lægger der

nu planer om, at staten vil frisere, så det kommer til at minde mere om det, vi finder ovre på Kastellet. Ikke for at sige noget om Kastellet, men det er i hvert fald et meget voldsomt indgreb over for den kommunale biodiversitet i Københavns Kommune.

Ellers vil jeg sige det, at det, der er det vigtigste, i forbindelse med at kommunerne nu kommer mere på banen, det er selvfølgelig, at de laver en kommuneplan, og den kommer til at indeholde en naturplan. Og min hovedpointe, den er, at det skal være en naturudviklingsplan, at det ikke bare er en aflæsning af de grønne pletter, der er på bykortet, men at det bliver en tagning stilling til, hvordan naturen skal udvikle sig, samtidig med at byen udvikler sig viderehen. Og der mener jeg selvfølgelig, at man for fuld udblæsning skal have den der fulde kompensationsregel med inde, således at man ikke fjerner noget natur uden at sørge for, at der kommer noget andet nogle andre steder.

Ordstyrer:

Tak for det. Og så var der Peter derinde, der markerede. Det var din sidemand.

Peter Esbjerg:

Den ene ting var landbruget. Jeg synes, der bliver fremsat mange smukke tanker, og der bliver også fra Fødevarerministeriet sagt, at man er på banen. Jeg vil vove den påstand, at man er på banen, men mange gange på den forkerte måde, fordi mange af de tiltag, der foretages, har ikke den rækkevidde, de skulle have. Vi har mange tilskud til braklægning og andre ting, men ikke så såre er noget etableret, før det bliver pløjet om igen, og det vil sige: Den sammenhæng, som naturen lider af mangel på, den bliver hele tiden afbrudt.

Og man kommer nok til at tage den store diskussion med landbruget om dels at flytte en hel masse af de 10-11 mia. kr., landbruget får i tilskud, om til lidt anden anvendelse og derved betale landbruget for noget af det, man vil have, men også at gå ind i en diskussion om, hvordan visse områder skal anvendes og pålægge landbruget nogle ting, som det givetvis vil sprælle imod. Men man har jo en tradition for at gå meget hårdere til værks i mange år over for industrien, og industrien klapper hælene sammen og finder ud af at løse tingene. Og jeg kan tit undre mig over den måde, diskussionen med landbruget kører på, og lad det så være sagt.

Så lige til byerne: Det ville pædagogisk være overordentlig vigtigt, hvis man fulgte op med byerne, hvis f.eks. kommuner, der har store sommerhusarealer, lod være med at tillade sommerhusejere at plæneklippe, og jeg ved ikke hvad, når naturen faktisk har nogle bæltter der, hvor den har mulighed, det er ikke så hårdt udnyttet, og så videre ind i selve byerne, der er der en planlægning omkring vegetation, sammenhæng osv.

Jeg kan se, vi har et fag på det, der hed Landbohøjskole, hvor vi faktisk arbejder med bynatur og bysammenhæng, og hvordan man gør, og vi er i gang med at trille nogle eksperimen-

ter i gang med Frederiksberg og Københavns Kommuner og håber på, at det kan give en, hvad skal vi sige, øget forståelse og bl.a. den pædagogiske virkning for, hvordan hele landet fungerer. Tak.

Ordstyrer:

Tak. Og den sidste, inden vi går til salen, det er Hans Henrik Christensen. Værsgo. Der er en mikrofon lige bag dig.

Hans Henrik Christensen (direktør, Skov- og Naturstyrelsen):

Der er flere, der har været inde på, at penge i milliarder f.eks. også plus, jeg går også ud fra, at det er den øvrige naturgenopretning, at de bliver ikke brugt til biodiversitet. Det er I altså for upræcise på.

Meget store dele af milliarder, det er ganske rigtigt, den har man planlagt fra politisk side, den skal bruges til såkaldte investeringer i, at vi skal lave nogle flere levesteder til nogle dyr. Vi kan jo ikke betale dyrene og fuglene til, at de skal komme et eller andet sted hen og være der, men vi kan lave nogle steder, hvor de *kan* være, hvis de gerne vil være der, og så bliver vi nødt til at vente, til de kommer.

Og en af grundene til, at der har været fokuseret så meget ikke mindst på ådalene og de våde områder omkring vandløbene, jamen det er jo dobbelt: Et, det er at give nogle flere levesteder til nogle dyr, det er at få eutrofieringen, at få en begrænsning af den, det er et kraftigt bidrag til, at vi får mindre kvælstof ud i det vandige system, og endelig, så er der også korridorer. Vores vandløb løber jo igennem landskabet. Så vi har faktisk tre formål, vi kan opfylde ved at satse hårdt på ådalene. Men det er jo ikke sådan, der kun bør satses på ådalene. Der er en lang række andre projekter også på det tørre. Men det er klart, der har været fokus mere på det andet, og det har også noget at gøre med den måde, det danske landskab ser ud.

Hvis I kigger på nogle af de projekter, der over de senere år har været lavet, mange af dem, der har været lavet, de har været rettet direkte mod biodiversitet. Hvis jeg bare skal hurtigt nævne nogle af dem:

Der er hele det store lifeprojekt på over 100 mio. kroner på den transatlantiske klithede ned langs den vestjyske kyst. Den er udelukkende med biodiversitet, de 100 mio. kr. er blevet lavet, der er ingen andre formål end at få flere levesteder for dyr der ved at fjerne noget af den oprindelige vegetation og brænde heden af.

De fleste af skovordningerne til de private, de retter sig mod mere biodiversitet, gammel skov, urørt skov, mere moderate former for skovdrift.

Åmoseprojektet, som er under planlægning i øjeblikket, ren biodiversitet, der er også lidt kultur i det, men der er masser af biodiversitet i det.

Skjern Å, et stort biodiversitetsprojekt, som i øvrigt lønner sig, I kan tage derned, I kan se det, der er simpelt hen en artsrigdom af nye dyr og fugle, som aldrig har været før i det område.

Varde Å, snæbelprojektet med genopretning af nogle af de jyske vandløb for at få snæbelen hjemme, et rent biodiversitetsprojekt.

Så kunne I ikke godt - også for at rådgiver politikerne - være lidt mere præcise: Hvad er det, vi skal lave om på en prioritering i givet fald?

Og så kan jeg ikke lade være med lige at sige til dig, Peter Pagh, når du nævner det der med ekspropriation, det er ikke noget problem. Amterne brugte ekspropriation en del, det ved vi. Staten bruger det ikke, uden der er en anlægslov, og er der en anlægslov, så er det der ikke noget problem; så skal der ikke betales skat.

Ordstyrer:

Tak for det. Og det gav lige anledning til to korte fingre, den første, det er Michael Stoltze. Værsgo.

Michael Stoltze:

Tak til Hans Henrik Christensen. Det, du sagde der, er noget, vi kender, og det er noget, vi er utrolig glade for. Der er sket nogle rigtig spændende ting. Jeg skal starte med det positive: lifeprojektet, klithederne, en stor succes, et flot projekt, hvor der virkelig er biodiversitet på dagsordenen. For skovområdet er der sket rigtig mange ting inden for statsskovene, udlæg af urørt skov bl.a., Skjern Å, det er et flot projekt, der er ... selv statsministeren har nu anerkendt og sagt: Det er rigtig godt givet ud, de penge. Det er jo dejligt.

Hvis vi så går over til miljømilliarden, så er det, vi begynder at rynke brynene. Det er smadder godt. Det er bare en gammel kending, miljømilliarden går til at realisere noget af det, man ikke fik realiseret med de tidligere vandmiljøplaner. Man laver rensningsanlæg i ådalene, og det er fint nok, det gavner også den almindelige biodiversitet, men det forslår altså ikke noget i forhold til 2010-målene. Og det kan lyde meget negativt, og det er det selvfølgelig ikke, det er bare ikke nok.

Det, der er problemet, er, at biodiversiteten, de sjældne ting, det, der er virkelig truet, det findes op ved kilderne, det er de øvre overdrev, det er nogle af de få enge, som ikke er belastet af næringsstoffer, små pletter på danmarkskortet, hvor halvdelen af Danmarks biodiversitet hænger i en tynd tråd. Der gør man stort set ingenting. Det er dér, man skal sætte ind, sikre de steder og sørge for, at der bliver lavet nogle steder, hvor det kan brede sig. Det er ikke de nedre vandløb, hvor man leder en masse næringsrigt vand. Det er godt for gæs, dem har vi mange af, vi får endnu flere, men det er ikke godt for orkideerne, det er ikke godt for guldblommerne, det er ikke godt for alle de der specielle ting, som næsten ingen mennesker kender, fordi de ikke

findes i det danske landskab - og sommerfugle.

Ordstyrer:

Og ganske kort til ...

Rasmus Ejrnæs:

Ja, meget kort. Min pointe i mit indlæg gik på, at man må gøre det klart, at man så har en målsætning på biodiversitetsområdet, så når det gælder de her projektområder i forhold til miljømilliarden, så må man så nedsætte et udvalg, der regner på, hvordan vi costeffektivt kan få noget mere biodiversitet. Det er ikke det ... det udvalg kender jeg ikke. Det synes jeg man skulle nedsætte. Så jeg vil gerne sidde med i det og rådgive jer.

Ordstyrer:

Og Carsten Rahbek. En kort bemærkning.

Carsten Rahbek:

Jamen det er jo fuldstændig min pointe også, altså man mangler en konkret handlingsplan med nogle konkrete målsætninger. Vi synes, det er en masse gode initiativer, Skov- og Naturstyrelsen laver der, men hvis jeg spørger helt konkret: Hvordan er det, det bidrager til at opnå det her mål helt præcis i forhold til de andre tiltag, vi har? - vi aner det ikke. Der er ingen tvivl om, når du laver noget for naturen, har det en positiv effekt. Spørgsmålet er, om det bidrager effektivt i forhold til at nå de mål, vi gerne vil have på biodiversitetsområdet. Der mangler en konkret handlingsplan, hvor de her tiltag, bliver sat ind i.

Ordstyrer:

Ja, vi går til salen. Værsgo, hernede. *(Kommentar fra salen)*. Det blev det i hvert fald.

Hans Meltoft (Dansk Ornitologisk forening):

Ja tak. Jeg hedder Hans Meltoft og kommer fra Dansk Ornitologisk Forening.

Vi har jo en utrolig stærk tradition for regulering, at regulere os ud af problemer i dette land, og det tror jeg også vi skal fortsætte med, og vi kan nå langt, men vi kan ikke løse problemerne. Vi kan ikke løse detailregulere ned i den grad, som Rasmus Ejrnæs bl.a. snakkede om. Det lader sig ganske enkelt ikke gøre, alene, fordi mange af de her arter kræver en så stor, hvad skal vi sige, detailrigdom i håndteringen af dem, i management, men også, fordi vi risikerer en folkelig modreaktion, hvis vi skal løse alle problemer ved regulering.

Derfor tror jeg, vi bliver nødt til at arbejde med nogle forsøg på nogle

win-win-scenarier, som skaber positiv stemning omkring de her ting, altså, nogle scenarier, hvor man indregner afledte indtægtsmuligheder: turisme, befolkningens oplevelsesmuligheder i naturen osv. osv., men også for den konkrete jordejer.

Jeg tror, man er nødt til at arbejde med nogle modeller, hvor man ikke belønner alene for at etablere vedvarende græs, men hvor man belønner direkte for den biodiversitet, der er på de konkrete arealer. Altså, i stedet for at gå efter processen, kunne man belønne efter resultatet: Hvor mange orkideer af hvor mange arter er der på din eng? Hvor mange par kobbersnæbber yngler der? Jeg tror, man er nødt til at lave forsøg med den slags. Man kunne endda måske gå så vidt som til at sige, at 10 mio. kr. af miljømilliarden lavede man i udbud til jordejere, kom med udbud på: Hvor meget biodiversitet kan du sikre for 1 mio. kr.? Ti portioner af 1 mio. kr., hvad kan forskellige lave udbud på eller indspark til et sådant forsøg? Jeg tror, man er nødt til at arbejde med sådan nogle ting også. Tak.

Ordstyrer:

Tak for det. Spørgsmålet udeblev, men det kan jeg jo så stille og sige, at hvis ... vi har tidligere snakket om en sammenkædning af naturområder. Nu er vi i gang med at etablere store nationalparker. Det er store, sammenhængende naturområder, hvor vi siger, at naturen kan, hvad kan man sige, have sin egen dynamik, den naturlige dynamik, og det synes jeg ikke vi har snakket så meget om i dag. Så jeg kunne godt tænke mig at prøve på at få den der dynamik ind i billedet.

Hvordan sammenkæder vi og skaber en dynamik på tværs af naturområder, fredede områder, habitatområder og fuglebeskyttelsesområder, som på en eller anden måde er med til at skabe en helhed? Og hvordan sikrer vi, at det landskab, der ligger imellem de her øer, hvor landmændene, private lodsejere er, hvordan sikrer vi, at de kommer med i sådan en løsning?

Ja, Agger.

Peder Agger:

Ja, det var det, jeg prøvede at lancere med ideen om det fuldendte blodkarsystem. Vi skal ud i alle afkroge; vi skal ud til den enkelte landmand også, men vi skal også have nogle nationale strukturer.

Det, der sikrer dynamikken, er i hvert fald to ting. Det ene er store, sammenhængende områder. Inden for en stor skov kan man godt tåle, at der går ild i skoven et eller andet sted, fordi hele skoven brænder næppe, eller hvis vi skal tage et mere sandsynligt eksempel: Hanstholmreservatet (Hanstedreservatet?) er stor nok til, der kan gå i en 300 ha og samtidig være en positiv gevinst for den samlede biodiversitet i Hanstholmreservatet.

Så det ene er størrelsen, det andet er sammenhængen. Det har vi berørt i mange sam-

menhænge, undskyld, i dag. Altså, for at sikre, at arterne har mulighed for at kunne udveksle gener fra den ene population til den anden, for at arterne kan have mulighed for at immigrere til nye områder, efterhånden som de bliver varme nok til, at de kan holde ud at være der, der er netværket også vigtig, altså af spredningsøkologiske grunde. Og det er jo også en del af dynamikken.

Og endelig, så har vi berørt dynamikken, når vi snakker om betydningen af den urørte naturskov. En meget stor del af biodiversiteten i skoven ligger præcis i alle mulige afskygninger af specialister, der er specialiseret i at nedbryde dødt træ.

Ordstyrer:

Michael Stoltze.

Michael Stoltze:

Det her med naturbeskyttelse er i virkeligheden en meget mærkelig ting i Danmark. Vi beskytter som regel i Danmark ikke natur, som vi overlader til natur, men til noget, hvor vi skal have en finger med i spillet. Og det er fuldstændig i modstrid med, bl.a. hvad man gør ude i verden, og det er fuldstændig i modstrid med, hvad EU har tænkt sig med habitatdirektivet; der har man tænkt at beskytte naturområder. Det gør vi faktisk ikke i Danmark. Vi beskytter kulturområder, og det giver en række dilemmaer. Bl.a. har vi beskyttet et område, som er inddæmmede havbund. I dag er det eng med orkideer, død flot, bevaringsværdigt, men det har altså ikke en pind med natur at gøre, det er skabt af mennesker, og det skal græsses af køer osv. for at bestå, så i virkeligheden er det fuldstændig absurd. Naturbeskyttelsen i Danmark er paradoksalt set på den måde.

Alligevel giver det mening, og det er det, jeg har prøvet at sige i dag ved flere lejligheder. Vi har et samspil med mennesker mange steder, og det kan give værdifuld natur. Det har det gjort i flere tusinde år i Danmark, og det prøver vi at holde fast ved.

Der er kommet en ny trend, hedder det på moderne dansk, tendens i samfundet, nemlig at vi skal lade nogle områder passe sig selv. Det er noget, der har været helt umuligt indtil for nylig, men så fik vi naturskovstrategien. Nu er det blevet moderne at lade områder passe sig selv. Det er en rigtig god ting. Men det løser bare ikke vores problem, fordi lader man noget passe sig selv, så gror det til med skov, og det bliver en anden skov end den, der var i urskovstiden, fordi der mangler en hel masse dyr som bævere og vildkøer eller uroksker osv., som vi ikke har længere. Derfor, så er det et samspil mellem mennesket og menneskets husdyr, der skal til. Sådan er det, og det skal man erkende. Men det er utrolig væsentligt, at vi har områder, som passer sig selv. Kysterne giver et fantastisk spil omkring Danmark, fordi vi har frie kyster langt de fleste steder. Det er noget, som alle lande i Europa misunder os - det skal vi holde fast ved.

De urørte skove er noget, som vi også skal have mere af, fordi det giver en masse kvaliteter.

Ja, jeg skal lade være at tale længere, fordi ellers tager jeg alt jeres tid.

Ordstyrer:

Rasmus Ejrnæs.

Rasmus Ejrnæs:

Ja, der synes jeg så ikke Det Grønne Kontaktudvalg var helt dynamisk nok. Fordi, når vi har de der store nationalparker, så har vi præcis en mulighed for at lave de store sammenhængende områder, som har plads til fritgående bestande af græssende dyr, som går ude hele året rundt. Og det er altså en misforståelse, at de her arter, vi ønsker at bevare, at de er opstået sammen med landbruget. De er blevet spredt, og de har spredt sig sammen med landbruget, men de er altså udviklet i en tid før Homosapiens og i hver fald Cromagnon betrådte den europæiske scene. Og de er udviklet i coevolutionen med græssende dyr, som går ude hele året. Så når man har de der græssende dyr gående ude i sommersæsonen, så har man et meget naturfjernt græsningsregime, som kan være gunstigt, og som kan være den eneste mulighed for at lave naturpleje, men som ikke giver plads til den samme biodiversitet, som helårsgræssende dyr gør. Samtidig, ved at sætte dyrene fri, så har man altså en mulighed for, at man ikke hvert år skal betale en landmand for at lave anakronistisk landbrug, fordi der er jo ikke nogen landmand, som kan leve af at dyrke landbrug, som man gjorde i 1920'erne eller 1930'erne i dag.

Ordstyrer:

Og så Ib Johnsen.

Ib Johnsen:

Det er bare til Christian Wedell-Neergaards spørgsmål, at vi skal satse på en tostrengt strategi i Danmark, dels overlade noget natur til egen fri dynamik, og den anden del, som er ... den anden streng skal være at sikre halvkulturen, som altså indebærer et samspil og genskabelse af tidligere tiders landbrugsdrift. Hvis vi ikke gør begge dele, så mister vi meget af det, mister vi yderligere biodiversitet.

Og det med sammenhængen fra nationalpark til nationalpark, fra naturområde til naturområde, det mener jeg kunne sikres gennem en ekstensiv drift mellem de her områder, sådan at dyr og planter har mulighed for at sprede sig rundt til dem. Så det er et spørgsmål om at lave det her grønne netværk.

Ordstyrer:

Ja, det lyder meget dyrt, men det kan vi lige tage op lige om lidt.

Ejner E. Nielsen havde du bedt om ordet? Var det Peter Esbjerg, der havde bedt om ordet?

Nej. Godt. Er der endnu et indlæg fra salen? Undskyld, ja, er der et indlæg fra salen, så kan vi lige tage det?

Søren Espersen (Nordisk Kulturlandskabsforbund):

Søren Espersen fra Nordisk Kulturlandskabsforbund. Jeg har en baggrund i at have arbejdet med beskyttelse af kulturlandskaber igennem mange år og vel at mærke på den måde, at jeg mener, det skal benyttes produktivt. Nu arbejder jeg i gastronomiens frontzone med udviklingsprojekter for bl.a. Arla og Carlsberg og Vin og Sprit Aalborg Spritfabrikker.

Og vores projekter går netop ud på at skabe nogle højværdifødevarer med baggrund i naturarealer, halvkulturarealer, altså typisk en ost, hvor den regionale kvalitet er afhængig af, at vi har en oprindelig biodiversitet til stede. Gamle husdyrracer måske, køer, der bliver fodret udelukkende med frisk græs eller med hø.

Det, der er det specielle ved den her type varer, er, at det er højværdivarer. Og det vil sige, at landmanden får måske tre, fire gange mere pr. liter mælk end en konventionel osteproduktion. Det giver et vældig stort spændrum for landmand til at gå ind og lave naturgenopretningsforanstaltninger og pleje naturen. Selvfølgelig er man nødt til fortsat at give noget tilskud, men man får altså opbygget en hel anden robusthed i forhold til svingende politiske bevillinger på natur- og miljøområdet.

Og jeg kunne forestille mig, at man i Fødevareministeriet så lidt mere positivt på projekter bl.a. inden for landdistriktsordningerne, som gik i denne her retning, altså, hvor man kobler naturbevaring, naturgenopretning og udvikling af højværdiprodukter til gavn for landdistriktsudviklingen. Der findes jo også innovationsmidler f.eks., som kunne målrettes mere i den her retning. Og jeg tror altså, vi ville få nogle betydeligt mere autentiske landskaber og betydeligt flere sommerfugle og betydeligt mere medgørlige landmænd ikke mindst på den her måde. Det var sådan set bare det.

Ordstyrer:

Tak. Det var igen ikke noget spørgsmål, men jeg tror, Steen Gade kan følge op.

Steen Gade:

Ja, det kan i hvert fald opfattes som lidt opfølgning til det her, der lige blev sagt, fordi hvis vi nu ser sådan 10 år frem, så skulle vi jo gerne i gang med at afvikle landbrugsstøtten helt, og det kan man måske ikke svare på i Fødevareministeriet, men jeg kunne jo spørge i hvert fald, om nogen så har tænkt, hvad der så sker, fordi hvis vi skal på verdensmarkedet med vores land-

brugsprodukter, så vil der jo ske noget, kan man sige, alt andet lige i forhold til vores produktion. Jeg ved, at Jordbrugsøkonomisk Institut har vel kigget lidt på det, så det kunne jo være interessant.

Og når jeg spørger, så er det jo, fordi ... jeg er helt enig med dem, der har sagt her, at vi har brug for sådan en naturplan, som det er blevet fremført her, for Danmark, som også er en diskussion om arealanvendelsen i fremtiden i Danmark. Det må vi have, og det skal være en central plan, den skal selvfølgelig også udbygges lokalt osv., men det er hele det der netværk, som vi skal have en beslutning om. Men det ville jo være spændende, om det måske spiller lidt mere med på de rent økonomiske betragtninger, fordi landbrugsstøtten faktisk falder væk, og landbrugsjorden derfor falder i værdi.

Men mit spørgsmål går vel mest til Fødevareministeriet, eller hvis der er andre, der har tænkt på det her. Men jeg synes selv, det er en lidt vigtig diskussion, for det kan være, at vi kan få noget lidt billigere, end det måske har set ud til indtil nu.

Ordstyrer:

Jamen Morten Lautrup-Larsen har allerede markeret. Værsgo.

Morten Lautrup-Larsen:

Ja, tak. Jeg synes, det er nogle meget spændende aspekter, der kommer frem her, hvor det jo, sådan som jeg hører, handler om at kombinere en erhvervsudvikling og en udvikling af fødevarerproduktionen med nogle naturhensyn og biodiversitetshensyn. Og det er noget, vi bestemt er opmærksomme på og arbejder efter.

Hele det fokus på kvalitetsfødevarer, som er kommet, og som vil komme i stigende omfang i fremtiden, det afspejler jo en erkendelse af, at uanset hvor hurtigt det må gå med at få afviklet landbrugsstøtten, så er det ikke standardprodukter, vi skal leve af at producere i Danmark i fremtiden af mange grunde. Vi vil ikke være dem, der i fremtiden kan vinde i konkurrencen på lave omkostninger med andre lande i et globaliseringsperspektiv. Så der er ingen tvivl om, at vi skal satse meget bevidst på høj kvalitet og særlige produkter, særlige kvaliteter, særlige kendetegn ved produkterne, og det skal vi, vil jeg mene, uanset hvor hurtigt eller langsomt det går med at afvikle landbrugsstøtten.

Det er jo klart, at vi arbejder fra dansk side - det ved de fleste vel - på at få afviklet landbrugsstøtten, men alle ved også, at det er ikke noget, der sker fra den ene dag til den anden, og der er mange forskellige interesser i EU på det område, så det kan enhver jo gætte på, hvor hurtigt det vil gå. Men jeg mener, det med at satse på kvalitet og højværdi i den danske fødevarerproduktion, det mener vi er et sikkert kort.

Steen Gade (SF):

Jo, men har I beregninger på eller tænkt over: Hvor meget mindre landbrugsjord får vi brug for, når vi nu ikke skal konkurrere på alle de svin der? Fordi dem kan de producere billigere i Brasilien og alle mulige andre steder.

Morten Lautrup-Larsen:

Jeg tør ikke ... jeg kender ikke detaljerede beregninger over det, og det er klart, at der er mange forskellige udlægninger. Hvis man siger generelt kvalitet og højværdi, så er der jo mange forskellige udlægninger af: Hvad betyder det? Betyder det netop, at vi i fremtiden slet ikke skal producere svin, eller betyder det, at vi skal producere nogle særlige højkvalitetsskinker, som vi kan konkurrere med dem, vi alle sammen kender fra Italien og Spanien osv.? Altså, der er jo mange forskellige scenarier for, det at satse på høj kvalitet og højværdi, hvad betyder det helt konkret for, hvad vi skal dyrke, og hvad vi skal sælge i fremtiden.

Ordstyrer:

Jamen det er netop det, altså, det vil jo ikke reducere arealanvendelsen, det vil bare ændre arealanvendelsen. Og det er også lidt til Ib Johnsen, altså, hvad kan man sige, de kvalitetsprodukter, som Morten Lautrup-Larsen nu snakker om, de skal jo produceres med den viden, vi har omkring at producere rene fødevarer af høj kvalitet, og det bliver så ét spor, og så bliver der et biodiversitetsspor, som skal køre ved siden af. Kan de to ting køre parallelt - jeg hørte Ib Johnsen ligesom få dem blandet sammen, sådan så det hele blev, om man så må sige, den samme surdej - kan vi holde de to spor?

Ib Johnsen:

Det mener jeg godt, vi kan. Jeg mener godt, de to ideer kan forenes.

Ordstyrer:

Ja. Havde du mere, Morten? Nej. Michael.

Michael Stoltze:

Det her med landbrugsstøtten - nu er der talt meget om, at støtten skal drejes over og bruges til naturformål. Vi er fuldstændig enige i, at landbrugsstøtte er noget underligt noget, og at den bør afvikles. Det er alle sådan set enige om. Det skal bare ikke være lige nu, og sådan har man sagt i mange år. Og sådan ... men altså, på et eller andet tidspunkt vil den nok blive afviklet, og så dur løsningen med at bruge landbrugsstøtten til natur selvfølgelig ikke.

Men man bliver nødt til at erkende, at det med at passe på naturen koster altså nogle

penge. Det er meget dyrt nu, fordi at bl.a. svinebasserne har loppet priserne på jord op, så det er meget dyrt at købe jord.

Men altså, et eller andet sted, så kan man se på det - landbrugsstøtten er betalt af skatteyderne, det er små 10 mia. kr.; hvis man skærer landbrugsstøtten ned til en fjerdedel, så er der stadig væk 2,5 mia. kr. til overs. Så får Naser Khader sine skattelettelser, og skatteyderne får deres natur, og vi bliver alle sammen gladere.

Ordstyrer:

Ja. Først Peter Esbjerg og så Peter Pagh, værsgo.

Peter Esbjerg:

Jeg synes, med hensyn til de der grene af produktionen står vi i et utroligt dilemma. Vi var nogle stykker ved det, der hed Landbohøjskolen, der skrev en bog om visioner for fremtidens landbrug for nogle år siden, og en af de scenarier, jeg personligt linede op, det indeholdt skismaet mellem på den ene side en økologisk produktion, som kun har et vist marked - vi ved ikke, hvor hurtigt vi kan udvikle det - og så fristelsen til på et stort verdensmarked, inden kineserne overtager det, i en periode at lave svin, og vi laver jo svin på verdensmarkedsvilkår i øjeblikket, og det er vi meget dygtige til, men det har en lokal pris bl.a. i form af kvælstofdynen og forskellige andre ting.

Og spørgsmålet er, om vi politisk kan finde ud af - og jeg vil ikke svare på det, jeg vil bare sige, at der er et problem - at håndtere den der skæringsflade, hvor det på den ene måde, hvis ikke der er nogle meget kraftige restriktioner, trækker i retning af at være gode til at lave masseproduktion, det er noget, vi er dygtige til her i landet, og med høj effekt, og så har det altså en anden pris, som man altså eventuelt vælter over på, skal vi sige, hele familien Danmark i form af tabt biodiversitet, hvis ikke EU kommer og griber os i kraven inden, og så det der: Hvor langt kan vi komme med nicheproduktionerne? Der er ikke noget klart billede, så vidt jeg kan se, og jeg tror, den er meget, meget, meget vanskelig.

Men mens vi venter, så kan vi måske godt begynde at gøre noget ved biodiversiteten i dele af landskabet og bl.a. tage fat på at bruge tilskud til at binde sammen. Jeg vil godt lige pege på en lille ting af de der mange ting, vi gør i landbruget, og som jeg har sagt før: De skal vare lidt længere. Det kan ikke nytte noget med tilskud til 2 år, og så pløjer vi det hele op igen. Det har naturen vundet meget lidt ved.

Ordstyrer::

Ja, og sidste indlæg, det er Rasmus Ejrnæs, værsgo.

Rasmus Ejr n s:

Ja, ganske kort vil jeg sige, at jeg synes, man skal forholde sig positivt til forslag om at kombinere landbrugsproduktionen med natur, men også tøvende og meget kritisk. Hvis man i dag skal gå ud og finde noget natur derude i landskabet, så skal man jo søge længst væk fra gården, og det har sin helt naturlige sammenhæng med, at produktionen er fokuseret på at maksimere et bestemt udbytte og minimere en spild- og restproduktion, og i den kategori falder naturen.

Ordstyrer:

Tak for det. Jeg har set et par markeringer i salen, men jeg må desværre skuffe jer. Vi når ikke mere, og vi skal til at slutte, og jeg vil gerne kort runde den her høring af.

Jeg synes personligt, at det har været meget, meget spændende, og jeg kan også høre på mine kolleger, at der har været mange og gode spørgsmål og mange og gode svar - interessante synspunkter, og det er jo en problemstilling, som udvalget bekymrer sig meget om, og som vil præge vores debat i den kommende tid.

Man kan sige, at Carsten Rahbek fra morgenstunden jo lagde to spor: Det ene spor var mere plads eller mere areal, og det andet spor var problemet omkring homogenisering eller det, at det hele bliver mere ensartet med den måde, vi udnytter arealerne på.

Vi har snakket om biodiversitetsmålene, belyst med rigtig mange gode indlæg, og der har været berørt alle mulige problemstillinger, som vedrører dette område.

Og man kan sige, at vi har dels det internationale perspektiv, og det tror jeg at udvalget vil tage op som et selvstændigt emne, hele diskussionen om den internationale regulering, og hvordan det ser ud i Danmark.

Og derudover så er vi jo tvunget til at diskutere udsagnet »send flere penge«, og der må vi se, hvad vi kan komme frem til. Det er jo noget af det, vi er vant til at diskutere, og hvor vi er temmelig uenige, så det er i hvert fald noget af det, der giver noget farve på diskussionen.

Og det sidste emne, som vi har lovet hinanden at diskutere, er, at vi har lovet som opfølgning på det her at holde et miniseminar, hvor vi drøfter interessenternes rolle i det her, og det er jo landbrug, skovbrug, fiskeri og andre institutioner, som måtte have direkte berøring med det her.

Udvalget har besluttet sig for, at det her er et forløb over et helt år, og det vil også sige, at i det kommende år kan I komme med indspark, I kan komme med udsagn, I kan komme med skriftlige tilkendegivelser, og det vil udvalget så tage op. Jeg vil ikke sige, vi har det på dagsordenen hver uge, men vi har lovet os selv, at det her er også et forløb over en lidt længere periode, og vi vil prøve på den måde at få belyst de her problemer fra forskellige aspekter.

S  med de ord så vil jeg gerne takke for en flot indsats, spændende indlæg og takke for en stor indsats. Tak skal I have.

Deltagerliste

Ahmed Jahoor	University of Copenhagen Faculty of Life Sciences
Anders Horsten	Mariagerfjord Kommune
Anja Härle Eberhardt	Enhedslisten
Anna Bodil Hald	DMU, Roskilde
Anne Grete Holmsgaard	Medlem af Folketinget (SF)
Annebeth Hoffmann	
Benjamin Nauta Ibsen	Roskilde Universitetscenter
Birgit Bjerre Laursen	Odense Kommune Park og Natur
Birgitte Heje Larsen	
Bjarne Rahbek	
Bodil Rahbek	
Casper Ingerslev Henriksen	Nepenthes
Charlotte Nielsen	Københavns Universitet/LIFE
Christina Aagaard Rasmussen	DN-studenterkomité, KU
Claus Goldberg	Orbicon
Corrie Lynne Madsen	Københavns Universitet
Ditte Storck Christensen	
Dorrit Krabbe	Fødevareministeriet
Erik Skibsted	Herning Kommune Natur og grønne områder
Ernst Maltesen	DN Frederiksværk Hundested
Eske Kock Pedersen	
Eva Christensen	Naturmyndighed, Frederikshavn
Eva Hellemose	
Eva Juul Jensen	Skov og Naturstyrelsen
Frank Wugt Larsen	
Frederik Hoedeman	Danmarks Naturfredningsforening
Gert Poulsen	
Gritt Jakobsen	
Gudrum Wium-Andersen	
Gunver Bennekou	Danmarks Naturfredningsforening
Hans Christian Karsten	Skov- og Naturstyrelsen
Hans Henrik Christensen	Skov- og Naturstyrelsen
Hans M. Hedegaard	Dansk Skovforening
Hans Meltofte	Dansk Ornitologisk Forening
Hans Skotte Møller	Nordisk Ministerråds arbejdsgruppe for natur
Henning Adersen	Københavns Universitet
Henriette Voigt	Miljø- og Teknikforvaltningen

Henrik Balslev	Aarhus Universitet
Ib W. Jensen	Dansk Landbrug
Inge Larsen	Skov og Landskab - KU
Inger Kappel Schmidt	Biologisk Institut
Irina Levinsky	
Jacob Heilmann-Clausen	Fredningsudvalget i f.til Svampekundskabens Fremme
Jan Ejlsted	Dansk Ornitologisk Forening
Jan Fischer Rasmussen	
Jan Kunstmann	Nepenthes
Jane Kongstad	Skov og Landskab - KU
Jens Østergaard	Dansk Landbrug
Jesper Bjerring Larsen	Gladsaxe Hovedbibliotek
Jette Dahl Møller	Botanisk Have
Johannes Rysgaard	Danmarks Jægerforbund
Jonas Geldmann	Biologistuderende
Jonna Odgaard	Freelance journalist
Jørn Jespersen	
Jørgen Madsen	Teknologirådet
Jørn Jensen	Skov- og Naturstyrelsen
Jørn Kirkegaard	Miljøstyrelsen
Karen Munch Mortensen	Dansk Landbrug
Karin Lorenzen	Naturmyndighed, Frederikshavn
Karina Amdi Sørensen	Herning Kommune
Kasper Hansen	Biologisk Institut
Kim W. Knudsen	Herning Kommune Land og Natur
Klaus Andersen	
Knud Erik Siboni	SDU - Odense
Kaare Manniche Ebert	Danmarks Sportsfiskerforbund
Lars Klüver	Teknologirådet
Lene Holm	Odense Kommune Park og Natur
Lisbeth Nielsen	Natur & Landbrug
Lise Lyngsie Jacobsen	Brøndby Kommune
Marianne Lindhart	
Marie Arndal	Københavns Universitet
Marie Dam	Københavns Universitet
Martin Einfeldt	Dansk Skovforening
Martin Pedersen	
Martin Risum Bøndergaard	SF
Martin Schneekloth	Skov og Naturstyrelsen
Marusa Balic Zunic	
Mette Brammer	DN Næstved afd.
Michael Borch Grell	Dansk Ornitologisk Forening
Michael Krabbe Borregaard	Biologisk Institut, KU
Michael Leth Jess	Danmarks Naturfredningsforening
Morten Christensen	Skov & Landskab, KU

Morten Løber	Dansk Landbrug
Nicolai Schmith Niels Hald Niels Henrik Simonsen	Naturfredningsforeningen i Fredensborg Danmarks Jægerforbund
Ole Nikolaj Toft Ole Vestergaard	Altinget Danmarks Fiskeriundersøgelser Afd. for Havfiskeri
Per Hilbert Peter Høeg Brask Peter Ruhlmann Pia Holm Nielsen	De Danske Skovdyrkerforeninger Region Syddanmark Miljøcenter Nykøbing F.
Rikke Fogh Møller Rita Merete Buttenschøn	Enhedslisten
Signe Skibstrup Blach Steffen Brøgger-Jensen Steffen Michael Thomsen Stig Englund Susanne Worm Søren Brandt Søren Espersen Søren Gram Søren Grøntved Christensen Søren Oldenburg Søren Wium-Andersen	Teknologirådet COWI A/S Rudersdal Kommune Parkafdelingen Økonomi- og Erhvervsminist. Herning Kommune Teknologirådet Miljøministeriet, MC NYK
Thomas Hansen Tine N. Skaftø Tommy Dybbro Torbjørn Eriksen	Dansk Land- og Strandjagt Skov og Naturstyrelsen WWF Verdensnaturfonden Friluftsrådet
Ulla Holm Vincentsen Ulrik Søchting	Teknologirådet Biologisk Institut
Vibeke Horsten Vivian Palm	Teknologirådet
Ordstyrer: Christian Wedell-Neergaard (KF)	Formand for Miljø- og Planlægningsudvalget
Oplægsholdere: Carsten Rahbek Connie Hedegaard Einer Eg Nielsen Flemming Leibert Sørensen Flemming Rune Ib Johnsen	Biologisk Institut Department of Biology Miljøminister Danmarks Fiskeriundersøgelser Kommunernes Landsforening Skov og Landskab - KU Københavns Universitet

Michael Stoltze
Morten Lautrup-Larsen
Peder Agger

Peter Esbjerg
Peter Pagh
Rasmus Ejrnæs

Danmarks Naturfredningsforening
Direktoratet for FødevarerErhverv
Roskilde Universitetscenter Institut for Miljø, Samfund
og Rumlig Forandring
Det Biovidenskabelige Fakultet
Det Juridiske Fakultet - KU
Danmarks Miljøundersøgelser Afd. for vildtbiologi og
biodiversitet

Bisiddere:

Bo Normander (for Rasmus Ejrnæs), Danmarks Miljøundersøgelser
Peter Blanner (for Michael Stoltze), WWF Verdensnaturfonden

Politikerpanel:

Christian Wedell-Neergaard (KF), Formand for Miljø- og Planlægningsudvalget
Eyvind Vesselbo (V)
Torben Hansen (S)
Johannes Poulsen (RV)
Steen Gade (SF)
Per Clausen (EL)

Teknologirådets udgivelser 2004 – 2007

Teknologirådets rapporter:

"Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?"

Redigeret udskrift og resumé af høring i Landstingssalen den 15. maj 2007-06-21

Teknologirådets rapport 2007/3

"Det fremtidige danske energisystem"

Teknologiscenarier.

Teknologirådets rapport 2007/2.

"Energibehov med potentiale

-danske aktører i spil"

Idékatalog om innovationsbehov på energiområdet.

Teknologirådets rapport marts/2007.

"It-sikkerhed på tværs af grænser".

Anbefalinger fra en arbejdsgruppe under Teknologirådet.

Teknologirådets rapport 2007/1.

"Perspektiver ved indførelse af gratis offentlig transport".

Teknologirådets rapport 2006/16.

"Morgendagens transportbrændstoffer"

Danske perspektiver.

Teknologirådets katalog 2006/15

"Internationalisering af uddannelser"

Redigeret udskrift og resumé af høring i Landstingssalen den 30. august 2006

Teknologirådets rapport 2006/14

"Tilsætningsstoffer i tobaksvarer"

Redigeret udskrift og resumé af høring i Landstingssalen den 26. april 2006

Teknologirådets rapport 2006/13

"Regulering af miljø- og sundhedsaspekter ved nanoteknologiske produkter og processer"

Vurderinger og anbefalinger fra en arbejdsgruppe under Teknologirådet, juni 2006.

Teknologirådets rapport 2006/12.

"Sundhedsydelse med IT –Pervasive Healthcare i den danske sundhedssektor"

Vurderinger og anbefalinger fra en arbejdsgruppe under Teknologirådet.

Teknologirådets rapport 2006/11.

"Høring om terrorbekæmpelse"

Resumé, skriftlige oplæg og redigeret udskrift af høring i Landstingssalen, onsdag den 10. maj 2006.

Teknologirådets rapport 2006/10.

"Velfærd fremover –en udfordring"

Resumé og redigeret udskrift af konference på Christiansborg den 22. marts 2006.
Teknologirådets rapport 2006/9.

"Lille Land hvad nu?"

-Information og debat om Danmarks situation i lyset af globaliseringen.
Teknologirådets rapport 2006/8.

"Københavns Cityring"

Høring for Borgerrepræsentationen i København den 30. marts 2006.
Teknologirådets rapport 2006/7.

"Grøn transport –kan vi, og vil vi?"

Resume og redigeret udskrift af høring i Folketinget den 5. april 2006.
Teknologirådets rapport 2006/6.

"Høring om Miljøteknologi"

Resumé og redigeret udskrift af høring i Landstingssalen på Christiansborg den 21. februar 2006.
Teknologirådets rapport 2006/5.

"RFID fra produkt til forbrug

-muligheder og risici ved RFID-teknologi i værdikæden"
Teknologirådets rapport 2006/4.

"Hvordan skal vi bruge den nye viden om menneskets hjerne?"

Europæiske borgere i dialog om hjerneforskning.
Teknologirådets rapport 2006/3.

"Dansk energiforbrug i fremtiden"

Resumé og redigeret udskrift af høring i Folketinget den 25. januar 2006.
Teknologirådets rapport 2006/2.

"Dansk energiproduktion i fremtiden"

Resumé og redigeret udskrift af høring i Folketinget den 17. november 2005.
Teknologirådets rapport 2006/1.

"Offentlig forplejning"

Resumé og redigeret udskrift af høring for Folketingets Fødevarerudvalg den 12. oktober 2005 i Landstingssalen.
Teknologirådets rapport 2005/14.

"Retssikkerhed og aktivt medborgerskab i digital forvaltning"

Anbefalinger fra en arbejdsgruppe under Teknologirådet.
Teknologirådets rapport 2005/13.

"PISA – undersøgelsen og det danske uddannelsessystem"

Resumé og redigeret udskrift af Folketingshøring mandag den 12. september 2005.
Teknologirådets rapport 2005/12.

Nyhedsbrevet "Fra rådet til tinget":

Nr.242 06/07: National strategi for biodiversitet nødvendig
Nr.241 05/07: Biogas – en forsømt mulighed
Nr.240 05/07: Fjernvarme får ny betydning
Nr.239 05/07: Meget mere energi kan spares
Nr.238 04/07: Aktion mod resistente bakterier
Nr.237 04/07: Dobbelt gevinst med elbiler

TeknologiDebat Fokus:

TD2/2007: Varme hænder og kolde chips
TD1/2007: Årsberetning 2006
TD4/2006: Teknologivurdering i EU
TD3/2006: Fremtidens energikilde
TD2/2006: Patient i fremtidens it-sundhedsvæsen
TD1/2006: Årsberetning 2005
TD4/2005: Hjerner forsker i hjerner
TD3/2005: Ny GMO- muligheder og konsekvenser
TD2/2005: Teknologirådet 1995-2005
TD1/2005: Årsberetning 2004
TD4/2004: Kampen om tiden
TD3/2004: Røg, støj og møg –det ik' for børn
TD2/2004: Mere vand – mindre land
TD1/2004: Årsberetning 2003

Alle Teknologirådets udgivelser kan læses og hentes gratis fra Rådets hjemmeside www.tekno.dk

Gratis nyhedstjenester:

Abonner på Teknologirådets elektroniske nyhedsbrev TeknoNyt, der orienterer om hvad der sker i Teknologirådet og i teknologiens verden. Send en mail til teknonyt@tekno.dk

Abonner på Teknologirådets nyhedsbrev til Folketinget "Fra rådet til tinget" ved at sende en mail til rtt@tekno.dk